NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM SANATLARI BİLİM DALI

CANDAROĞULLARI BEYLİĞİ VAKFİYELERİ VE MİMARİSİ

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Erol UĞRAŞKAN
17811001007

KONYA – 2024

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Erol UĞRAŞKAN		
	Numarası	17811001007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI TÜRK İSLAM SANATLARI BİLİM DALI		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora	X	
	Tezin Adı	Candaroğulları Beyliği Vakfiyeleri ve Mimarisi		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Erol UĞRAŞKAN

ÖNSÖZ

Vakıf, İslam toplumlarında hayırseverlik ve sosyal dayanışma amacıyla kurulan köklü bir müessesedir. Vakfeden kişinin belirlediği kurallar doğrultusunda, genellikle fakirlere yardım, eğitim, sağlık hizmetleri, ibadethanelerin bakımı gibi toplumsal fayda sağlayan alanlarda hizmet eder.

Anadolu'da Beylikler döneminden itibaren vakıflar, toplumsal hayatın önemli bir parçası haline gelmiş; eğitim, sağlık, altyapı ve sosyal hizmetlerin finansmanında büyük rol oynamıştır. Birçok cami, medrese, hastane, köprü ve çeşme gibi yapılar, vakıf yoluyla inşa edilmiş ve bu yapıların sürdürülebilirliği vakıf gelirleriyle sağlanmıştır. Bu açıdan, Türk İslam mimarisi ile vakıf müessesesi arasındaki ilişkiyi anlamak için vakfiyeler, başvurulması gereken en önemli belgeler arasında yer alır.

XIII. yüzyılın sonlarında başlayıp XV. yüzyılın ortalarına kadar hüküm süren Candaroğulları Beyliği, kurulduğu tarihten itibaren müesseseleşmeye başlamış ve bu müesseselerden öne çıkanlardan biri de vakıflar olmuştur. Bu çalışmada, İsfendiyar Bey'den dolayı Osmanlı kaynaklarında İsfendiyaroğulları olarak da anılan Candaroğulları Beyliği dönemine ait mimari eserlere ışık tutan ve Vakıflar Genel Müdirlüğü arşivinde bulunan Candaroğulları coğrafyasındaki arşiv malzemesi durumundaki vakfiyeler mimari eser ve mimari tarih bakımından bütüncül bir değerlendirmeyle incelenecektir.

Tez çalışmamız Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, önemi ve kapsamı yanısıra bu çalışmada takip edilen yöntem ve araştırmada kullanılan kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir. Birinci böümde vâkıfların yaşadıkları dönem ve siyasi şartlarının anlaşılması için Candaroğulları Beyliği tarihçesinden anahatlarıyla bahsedilmiştir. İkinci bölümde Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Arşivleri'nde bulunan Candaroğulları Beyliği'ne ait 22 vakfiye incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılarak Candaroğulları Beyliği vakıflarının karakteristiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın hazırlanmasında destek olan ve yol gösteren, Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI, Prof. Dr. Hikmet ATİK, Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU, Doç. Dr. Ali DADAN, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GEDİK, Dr. Öğr. Üyesi Y. Sami SAMANCI hocalarıma, bilgi ve belge paylaşımında desteklerini esirgemeyen, bölgesel araştırmalarıyla kültür tarihimize katkılar sunan Fazıl ÇİFÇİ ve Yüksel ARSLAN hocalarıma ve tez danışmanım Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM'a şükranlarımı sunarım.

Erol UĞRAŞKAN

Konya- 2024

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Erol UĞRAŞKAN		
	Numarası	17811001007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi Ve Sanatları /Türk İslam Sanatları		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora	X	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM		
	Tezin Adı	Candaroğulları Beyliği Vakfiyeleri ve Mimarisi		

Vakıflar, İslam toplumlarında hayırseverlik ve sosyal dayanışma amacıyla kurulan, toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan önemli kurumlardır. Anadolu'da Beylikler döneminden itibaren vakıflar, eğitim, sağlık, altyapı ve sosyal hizmetlerin finansmanında büyük rol oynamış; birçok cami, medrese, hastane, köprü ve çeşme gibi yapının inşasında ve sürdürülebilirliğinde etkili olmuştur. Bu bağlamda, vakıf kurumu ile Türk-İslam mimarisi arasındaki ilişkiyi anlamak için vakfiyeler önemli birer belge niteliği taşır.

Bu çalışma, XIII. yüzyılın sonlarından XV. yüzyılın ortalarına kadar hüküm süren Candaroğulları Beyliği dönemine ait vakfiyeleri, mimari eserler ve mimari tarih açısından bütüncül bir yaklaşımla incelemektedir. Araştırma, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan Candaroğulları coğrafyasındaki vakfiyeler üzerine odaklanarak, dönemin mimari eserlerine ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Tez, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı, yöntemi ve kullanılan kaynaklar açıklanmıştır. Birinci bölümde Candaroğulları Beyliği'nin tarihçesi özetlenmiş, ikinci bölümde Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde bulunan 22 vakfiye detaylı olarak incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise bu vakfiyelerin genel bir değerlendirmesi yapılarak Candaroğulları Beyliği'ne ait vakıfların karakteristik özellikleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Candaroğulları Beyliği, Kastamonu, Vakıf, Vakfiye, Mimari.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Erol UĞRAŞKAN		
	Student Number	17811001007		
	Department	Islamic History and Arts / Turkish Islamic Arts		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		
		Doctoral Degree (Ph.D.)	X	
	Supervisor	Islamic History and Arts / Turkish Islamic Arts		
	Title of the Thesis/Dissertation	Candarogulları Beylik Foundation Documents (Waqfiyye) and Architecture		

Waqfs (foundation) are important institutions in Islamic societies, established for purposes of charity and social solidarity, addressing various societal needs. Since the Beylik period in Anatolia, waqfs have played a significant role in financing education, health, infrastructure, and social services; they have been instrumental in the construction and maintenance of numerous mosques, madrasas, hospitals, bridges, and fountains. In this context, to understand the relationship between the waqf institution and Turkish-Islamic architecture, waqfiyyas (certificate-charter) are crucial documents.

This study examines the waqfiyyas from the Candarogullari Beylik period, which lasted from the late 13th century to the mid-15th century, with a holistic approach to architectural works and architectural history. The research focuses on the waqfiyyas found in the archives of the Directorate General of Foundations, shedding light on the architectural works of the Candarogullari region during this period.

The thesis consists of an introduction and three chapters. The introduction provides information on the purpose, significance, scope, method, and sources used in this study. The first chapter outlines the history of the Candarogullari Beylik to provide context for the period in which the waqfs were established. The second chapter examines 22 waqfiyyas related to the Candarogullari Beylik found in the Directorate General of Foundations' archives. The third chapter offers a general assessment, aiming to reveal the characteristics of the waqfs of the Candarogullari Beylik.

Keywords: Candaroğulları, Kastamonu, Foundation, Foundation Documents (Waqfiyye), Architecture

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
dn.	: Dipnot
Edit.	: Editör
Foto.	: Fotoğraf
H.	: Hicri
M.	: Miladi
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
Nr.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa Sayısı
Sr.	: Sıra
terc.	: Tercüme Eden
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
V.G.M.A.	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
V.D.	: Vakfiye Defteri
yy.	: Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I
ÖZET II
ABSRACT III
KISALTMALAR IV
GİRİŞ 1
I. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ 1
II. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI 2
A. Vakıfların Mahiyeti İtibariyle Kapsamı: 2
B. Belgelerin Kaynağı İtibariyle Kapsamı: 3
C. Belgelerin Tarihi İtibariyle Kapsamı: 3
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 4
IV. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI 4
A. Vakfiyeler: 4
B. Kitaplar: 6
C. Tezler: 11
IV. VAKIF, VAKFİYE, VAKFİYENİN BÖLÜMLERİ 12
A. Vakıf 12
B. Vakfın Tarihçesi 13
C. Vakfiye 17
D. Vakfiyelerin Bölümleri 18
BİRİNCİ BÖLÜM 21
CANDAROĞULLARI BEYLİĞİ TARİHÇESİ 21
1.1. CANDAROĞULARI BEYLERİ 29
1.1.1. Şemseddin Yaman Candar (1291 - ?) 29
2.2.2. Şucâeddin Süleyman Paşa (1309 (?) - 1340 (?)) 29
2.2.3. Gıyâseddin İbrahim Bey (1341 - ?) 29
2.2.4. Adil Bey (1345 (?) – 1361 (?)) 29
2.2.5. Celâleddin Bayezid (1361 - 1385) 30
2.2.6. II. Süleyman Paşa (1385 – 1392) 30
2.2.7. İsfendiyar Bey (1392 – 1439) 30
2.2.8. Tâceddin II. İbrahim Bey (1439 - 1443) 31
2.2.9. Kemâleddin İsmail Bey (1443 - 1461) 31

İKİNCİ BÖLÜM 33
CANDAROĞULLARI DÖNEMİ VAKFİYELERİ 33
2.1. EMİR MAHMUD VAKFI 33
2.1.1. Vakfın Kurucusu 33
2.1.2. Vakıf Yapıları 33
2.1.3. Vakfiye Tercümesi 33
2.1.4. Vakfiye Metni 35
3.1.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 35
2.2. ŞEYH ŞORVA VAKFI 37
2.2.1. Vakfın Kurucusu 37
2.2.2. Vakıf Yapıları 37
2.2.3. Vakfiye Tercümesi 39
2.2.4. Vakfiye Metni 40
2.2.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 41
2.3. ALİ CANDAR VAKFI 43
2.3.1. Vakfın Kurucusu 43
3.3.2. Vakıf Yapıları 43
2.3.3. Vakfiye Tercümesi 44
2.3.4. Vakfiye Metni 46
2.3.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 46
2.4. ABDAL PAŞA VAKFI 48
2.4.1. Vakfın Kurucusu 48
2.4.2. Vakıf Yapıları 48
2.4.3. Vakfiye Tercümesi 49
2.4.4. Vakfiye Metni 50
2.4.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 51
2.5. II. SÜLEYMAN PAŞA VAKFI 52
2.5.1. Vakfın Kurucusu 52
2.5.2. Vakıf Yapıları 52
2.5.3. Vakfiye Tercümesi 54
2.5.4. Vakfiye Metni 56
2.5.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 57
2.6. HACI ZEKERİYA VAKFI 58
2.6.1. Vakfın Kurucusu 58
2.6.2. Vakıf Yapıları 58

2.6.3. Vakfiye Tercümesi 59
2.6.4. Vakfiye Metni 60
2.6.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 60
2.7. MEHRANLI ŞEYH HAMZA BEY KIZI HATİCE HATUN VAKFI 61
2.7.1. Vakfın Kurucusu 61
2.7.2. Vakıf Yapıları 62
2.7.3. Vakfiye Tercümesi 66
2.7.4. Vakfiye Metni 68
2.7.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 69
2.8. HACI BEY BİN EMÎR-İ ALEM BEY VAKFI 70
2.8.1. Vakfın Kurucusu 70
2.8.2. Vakıf Yapıları 70
2.8.3. Vakfiye Tercümesi 70
2.8.4. Vakfiye Metni 73
2.8.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 74
2.9. ABDULLAH OĞLU HAMZA AĞA VAKFI 75
2.9.1. Vakfın Kurucusu 75
2.9.2. Vakıf Yapıları 76
2.9.3. Vakfiye Tercümesi 79
2.9.4. Vakfiye Metni 81
2.9.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 82
2.10 TACEDDİN İBRAHİM BEY OĞLU İSMAİL BEY VAKFI 83
2.10.1. Vakfın Kurucusu 83
2.10.2. Vakıf Yapıları 84
2.10.3. Vakfiye Tercümesi 100
2.10.4. Vakfiye Metni 106
3.10.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 110
2.11. TACEDDİN İBRAHİM BEY OĞLU İSMAİL BEY VAKFI 113
2.11.1. Vakfın Kurucusu 113
2.11.2. Vakıf Yapıları 113
2.11.3. Vakfiye Tercümesi 113
2.11.4. Vakfiye Metni 118
2.11.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 121
2.12. TACEDDİN İBRAHİM BEY OĞLU İSMAİL BEY VAKFI 124
2.12.1. Vakfın Kurucusu 124

2.12.2. Vakıf Yapıları 124
2.12.3. Vakfiye Tercümesi 124
2.12.4. Vakfiye Metni 126
2.12.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 128
2.13 İSMAİL BEY'İN VALİDESİ DEVLET HATUN VAKFI 130
2.13.1. Vakfın Kurucusu 130
2.12.3. Vakıf Yapıları 130
2.12.3. Vakfiye Tercümesi 130
2.13.4. Vakfiye Metni 131
2.13.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 132
2.14. ŞEYH KARA MUSTAFA ZAVİYESİ VAKFI 133
2.14.1. Vakfın Kurucusu 133
2.14.2. Vakıf Yapıları 133
2.14.3. Vakfiye Tercümesi 134
2.14.4. Vakfiye Metni 136
2.14.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 137
2.15. HACI BEY ZAVİYESİ VAKFI 138
2.15.1. Vakfın Kurucusu 138
2.15.2. Vakıf Yapıları 139
2.15.4. Vakfiye Tercümesi 140
2.15.4. Vakfiye Metni 141
2.15.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 142
2.16. KASIM BEY SARAYKÖY ZAVİYESİ VAKFI: 144
2.16.1. Vakfın Kurucusu 144
2.16.2. Vakıf Yapıları 145
2.16.3. Vakfiye Tercümesi 145
2.16.4. Vakfiye Metni 148
2.16.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 149
2.17. KASIM BEY ÇANKIRI İMARET VAKFI 151
2.17.1. Vakfın Kurucusu 151
2.17.2. Vakıf Yapıları 151
2.17.4. Vakfiye Tercümesi 161
2.17.4. Vakfiye Metni 168
2.17.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 173
2.18. KASIM BEY OĞLU KAYA BEY VAKFI 176

2.18.1. Vakfın Kurucusu 176
2.18.2. Vakıf Yapıları 176
2.18.3. Vakfiye Tercümesi 182
2.19.4. Vakfiye Metni 185
2.18.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 187
2.19. İBRAHİM OĞLU HACI BABA VAKFI 189
2.19.1. Vakfın Kurucusu 189
2.19.2. Vakıf Yapıları 189
2.19.3. Vakfiye Tercümesi 189
2.19.4. Vakfiye Metni 190
2.19.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 191
2.20. FİLİBE İSMAİL BEY VAKFI 192
2.20.1. Vakfın Kurucusu 192
2.20.2. Vakıf Yapıları 193
2.20.3. Vakfiye Tercümesi 193
2.20.4. Vakfiye Metni 199
2.20.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 204
2.21. İSFENDİYAR OĞULLARINDAN MAHMUD BEY VAKFI 205
2.21.1. Vakfın Kurucusu 205
2.21.2. Vakıf Yapıları 205
2.21.3. Vakfiye Tercümesi 205
2.21.4. Vakfiye Metni 209
2.21.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 212
2.22. HACI SALİH VAKFI 214
2. 22.1. Vakfın Kurucusu 214
2. 22.2. Vakıf Yapıları 214
2. 22.3. Vakfiye Tercümesi 214
2. 22.4. Vakfiye Metni 215
2.22.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi 216
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 218
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 218
KAYNAKÇA 234
EKLER 239

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Türk İslam kültüründe vakıf müessesesi, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamın en önemli yapı taşlarından biridir. Tarih boyunca vakıflar toplumun refahı, eğitimi, sağlığı ve genel sosyal düzeni üzerinde büyük etkiye sahip olmuştur.

Vakıf müessesesi, İslam dünyasında Hz. Muhammed (sav) döneminden itibaren var olmuş ve zamanla kurumsallaşmıştır. Türk İslam dünyasında ise özellikle Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde büyük bir gelişim göstermiştir. Eğitimden sağlığa, altyapıdan sanata kadar birçok alanda toplumun ihtiyaçlarını karşılamış ve sosyal adaletin sağlanmasında önemli rol oynamış olan vakıflar, Türk İslam kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır.

Sosyal adalet ve yardımlaşma ilkeleri üzerine kurulu olan vakıf müessesesi, günümüzde sosyal adaletsizlik ve ekonomik eşitsizlik gibi sorunlarla karşı karşıya olan toplumlar için, bu kurumların tarihsel uygulamalarını incelemek, bu sorunlara çözüm üretmede ilham kaynağı olabilir.

Vakıfların eğitim ve kültür alanındaki katkıları, günümüzde de büyük önem taşımaktadır. Vakıflar aracılığıyla kurulan medreseler ve kütüphaneler, eğitimde fırsat eşitliği sağlamış ve bilginin yayılmasına katkıda bulunmuştur. Bugün de eğitim ve kültür alanındaki sorunları çözmek için vakıf modelinden yararlanmak mümkündür.

Bu ve benzer nedenlerden dolayı, vakıf müessesesinin eğitim, kültür, sosyal alanındaki tarihsel rolünün araştırılması, "insanı yaşat ki devlet yaşasın" düsturunun bir gereği olarak önemlidir.

Vakıf müessesesi araştırılırken kullanılabilecek çeşitli yöntemler vardır. Bunlar arasında arşiv belgelerinin incelenmesi, vakfiye defterlerinin analiz edilmesi, vakıf eserlerinin yerinde incelenmesi ve vakıf müessesesinin sosyal ve ekonomik etkilerini araştıran sosyolojik çalışmalar yer almaktadır. Bu yöntemler, vakıf müessesesinin tarihsel ve güncel etkilerini kapsamlı bir şekilde anlamamıza yardımcı olur.

Vakfiyeler, toplumda eğitimden, ibadete, sosyal ihtiyaçların giderilmesinden, şehirlerin imarına varıncaya kadar hayrî hizmet için kurulmuş olan vakıflarda, bu hizmetlerin nasıl sunulacağını ve kimlere yönelik olduğunu belirleyen belgelerdir. Bundan dolayı vakfiyeler, tarihsel belgeler olarak büyük bir öneme sahiptir. Bu belgeler, dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını anlamamıza yardımcı olur. Vakfiyelerde, vakıf kurucusunun kimliği, vakfın hangi amaçlarla kurulduğu, hangi mülklerin vakfedildiği ve bu mülklerin nasıl işletileceği gibi detaylı bilgiler bulunur. Bu bilgiler, araştırmacılar için dönemin toplum yapısını, ekonomi

politikalarını ve sosyal ilişkileri incelemek açısından büyük bir kaynak sağlar. Bunlara ilave olarak vakfiyeler, hukuki belgeler olarak da önem taşır. Bu belgeler, vakfın kuruluşunu ve işleyişini düzenleyen kurallar içerir.

Vakfiyeler, vakıf müessesesinin sürdürülebilirliğini sağlar. Vakfiyelerde, vakıf mülklerinin nasıl korunacağı, yönetileceği ve gelirlerinin nasıl dağıtılacağı detaylı bir şekilde belirtilir. Bu sayede, vakıf müessesesi uzun yıllar boyunca devam edebilir ve topluma sürekli olarak fayda sağlayabilir. Vakfiyelerin bu yönü, vakıfların uzun ömürlü olmasını ve nesiller boyu süregelen hizmetler sunmasını mümkün kılar. Bu nedenle, vakfiyelerin korunması, incelenmesi ve gelecek nesillere aktarılması büyük bir önem taşır. Candaroğulları Beyliği vakfiyeleri bu açıdan değerlendirilip çalışma yapılmıştır.

II. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Anadolu'nun Türk yurdu olmasında Candaroğulları Beyliği'nin de diğer beylikler kadar büyük katkısı olmuştur. Kuzeybatı Anadolu'nun inşasında önemli bir etkiye sahip olan Candaroğulları Beyliği vakfiyeleri'nin incelenip kaybolan veya varolan mimari eserlerin tespiti önemli olduğu düşünüldüğünden dolayı bu çalışma yapılmıştır.

A. Vakıfların Mahiyeti İtibariyle Kapsamı:

Vakıflar mahiyet itibariyle 3 kısımda incelenebilir:

1.Hayrî vakıf: Hayır amacı ile kurulmuş olup, vakıf gelirlerinin mescit, medrese, zaviye, köprü vb. topluma hizmet eden kurumlar veya sadece fakir ve ihtiyaç sahiplerinin faydalanması için yapılan vakıflardır.

2. Zürrî vakıf: Vakıftan faydalanacak olan, vakfedenin kendisi, evlatları veya akrabaları olarak belirlendiği kısacası vâkıfın evlatlarının geleceğini garanti altına almak için yaptığı vakıflardır.

3. Yarı hayrî yarı zürrî vakıf: Vâkıfın hem kendi ailesi ve evlatlarına gelir sağlamak hem de zaviye, mescit, medrese vb. yapılar inşa ettirerek vakıf hizmetinin asıl amacını yerine getirmek için kurduğu vakıflardır.[1]

Çalışmamızda 22 vakıf hayrî vakıf, bir tane yarı hayrî yarı zürrî vakıf bulunmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde vakfiyelerin dışında vakıfların âşâr, mukataa ve giderleri, işletme usulleri ve vakıf akar ve hayratın tamir ve bakımları, vakıfların yönetiminde yapılan yenilikler ve hukuki düzenlemeler gibi kayıtların bulunduğu "Ahkâm Defterleri" vakıf

[1] M. Uygur Tazebay, "Osmanlıların Kuruluş Dönemindeki Vakıf Türlerinden Ailevi ve Yarı Ailevi Vakıflar", *IV. Vakıflar Haftası Dergisi*, (1986), 27.

hayrat birimlerinde görev yapan şahısların adları, görev ve atanma ile ilgili görevden ayrılma nedenleri ve bunların usul/esaslarını ihtiva eden "hazine (atik) defterleri" vakıflara ait akarların yerleri, sınırları, işletim şekli, kira bedellerine dair kayıtların yer aldığı "musakkafaat defterleri"; vakıf kurum ve kuruşlarında görev yapan başta idari görevleri olan mütevelli, nazır, kâtip câbi olmak üzere diğer vakıf görevlilerinin tayin, terfi ve azillerine dair kayıtların özetlerinin tutulduğu "hulasa defterleri" gibi birçok belge bulunmaktadır. Çalışmamızda bahsi geçen belgeler kapsam dışı tutularak sadece vakıf defterlerindeki vakfiyeler esas alınmıştır.

B. Belgelerin Kaynağı İtibariyle Kapsamı:

Türkiye'deki tüm vakıf müesseselerini ve vakıf mallarını amaçlarına uygun olarak çalıştırmak ve yaşatmak, vakfiyelerde ve vakıf senetlerinde belirtilen hayrî, sosyal, kültürel ve ekonomik şartları ve hizmetleri yerine getirmek, mimarî veya tarihî değeri olup yönetimi bir vakfa ait olan eski eserleri muhafaza ve imar etmek, vakıfların amaçları doğrultusunda usulüne uygun faaliyet gösterip göstermediğini denetlemek gibi vakıflara ait hemen her türlü faaliyeti yürütmekle yükümlü olan Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2 Mayıs 1920'de "Şeriyye ve Evkaf Vekaleti" olarak kurulmuş ve 3 Mart 1924'te şu anki adını almıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bir diğer önemli faaliyeti ise vakıflarla ilgili kayıtların tutulduğu bir arşiv oluşturmak, buradaki belgeleri muhafaza etmek , bilimsel ve hukuki amaçlarla araştırmacıların hizmetine sunmaktır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, bünyesinde bulunan evraklarla Türkiye'nin en önemli arşivlerinden birini oluşturur. Özellikle vakfiyeler dikkate alındığında, Türkiye'de ve hatta dünyada en büyük vakfiye arşivi konumundadır. Bu arşivde, vakıfların ana belgeleri olan vakfiyelerin kayıtlı olduğu vakfiye defterleri, vakıflarla ilgili farklı işlev ve özellikteki arşiv malzemeleri bulunmaktadır. Defterlerin yanı sıra çok sayıda müstakil belge de mevcuttur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki (VGMA) bu belgelerin yanında dönem ve bölgeyle alakalı özel koleksiyonlarda, kütüphanelerde yurt dışında ve yurt içindeki arşivlerde vakfiye belgesi bulunması mümkündür. Çalışmamız kapsamı Candaroğulları vakfiyeleri olduğu için bu döneme ait belgelere ulaşmak adına belirttiğimiz tüm kaynakların taranması gerekirdi. Fakat bu çerçeve çalışmanın kapsamı açısından geniş olacağı için vakfiye belgeleriyle ilgili kaynağımızı sadace Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ile sınırlı tuttuk.

C. Belgelerin Tarihi İtibariyle Kapsamı:

Candaroğulları Beyliği'nin hüküm sürdüğü bölge, Dânişmendlilerden itibaren Müslüman Türklerin yaşadığı bir vatan olmuştur. 1189'lu yıllarda Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ın Hüsameddin Çoban Bey'i "Uc" Beyi olarak göndermesiyle başlayan

Çobanoğulları hâkimiyeti, onun ölümü sonrasında oğlu Alp Yürek ve ardından Muzaffereddin Yavlak Arslan ile devam etmiş; Mahmud Bey'in, Şemseddin Yaman Candar'ın oğlu Süleyman Paşa tarafından ortadan kaldırılmasıyla son bulmuşsa da, yerine kurulan Candaroğulları Beyliği aynı coğrafyada ve aynı halktan oluşan bir beylik olduğu için birbirinden ayrılması mümkün değildir.

Aynı şekilde, 1461 yılında Osmanlı hâkimiyetine giren Candaroğulları topraklarındaki halk da aynı halktı. Dolayısıyla incelememize, tezimizin başlığı "Candaroğulları Vakfiyeleri ve Mimarisi" olsa da, birbirleriyle yakın bağlantısı olduğunu düşündüğümüz Çobanoğulları Dönemine ait ve hiç incelenmemiş olan Emir Mahmud Vakfı Vakfiyesi'ni ve Osmanlı dönemine ait olan Candaroğulları vakfiyelerini de dâhil edilmiştir. Bu kapsamda, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 1200 ile 1500 yılları arasında bir tarama yapılmıştır.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

"Candaroğulları Beyliği Vakfiyeleri ve Mimarisi" adlı Tez çalışmasında Ankara'da bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ne gidilerek 1200-1500 tarihleri sınırlı tutularak Kastamonu Çobanoğlu ve Candaroğulları ile alakalı olduğunu düşündüğümüz kelimeler arşiv bilgisayarlarında taratılıp bahsedilen beyliklere ait 22 vakfiye tespit edilmiş ve tasnifi yapıldıktan sonra dijital resim dosyası (jpeg) halinde bulunan vakfiyeler önce Arapça olarak yazılmış ve sonrasında tercüme edilmiştir.

Tercüme edilen bu belgelerin hangi vakfa ait olduğu, vakfın kurucusunun kim olduğu, kuruluş amaçları, bağışlanan yerler ve varsa mimari yapıları yerinde tespit edilmeye çalışılmıştır. Üzerinde çalışma yapılan her vakfiye:

- Vakfın Adı
- Vakfın Kurucusu
- Vakfın Yapıları
- Vakfiye Tercümesi
- Vakfiye Metni
- Vafiyenin Değerlendirmesi

başlıkları altında vakfedilme tarihi sırasına göre en eskiden başlanarak incelenmiştir.

IV. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

A. Vakfiyeler:

Yerel tarih araştırmaları için özel bir yeri olan vakfiyeler bugün Türkiye'de Selçuklu Beylikler ve Osmanlı Döneminden kalan vakıflarla ilgili olmak üzere her türlü evrak ve belge

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde (VGMA) muhafaza edilmektedir. İncelenen dönem itibariyle VGMA'da yaptığımız taramada Çobanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlı döneminde Candaroğulları ailesine ait 22 adet vakfiye elde ettik. Mevcut vakfiyelerden 1 tanesi Çobanoğulları 13 tanesi Candaroğulları, 8 tanesi de Osmanlı dönemine aittir.

	Dönem	**Kurucusu**	**Vakfiye Tarihi**	**Bulunduğu Yer**
1	Çobanoğulları	Emir Mahmut Vakfı	626/1228-29	Kastamonu/Daday Budak (Hasan Şeyh)
2	Çobanoğulları/ Candaroğulları Dönemi	Ahi / Şeyh Şorva Vakfı	703/1303	Kastamonu/Beyçelebi Mahallesi
3	Candaroğulları Dönemi	I.Süleyman Oğlu Ali Candar Vakfı	733/1332	Kastamonu/Ağlı/Bereketli
4	Candaroğulları Dönemi	Abdal Paşa Vakfı	765/1364	Kastamonu/Araç
5	Candaroğulları Dönemi	II.Süleyman Paşa Vakfı	774/1372	Kastamonu/Seydiler/Şeyh Emre Köyü
6	Candaroğulları Dönemi	Hacı Zekeriya Vakfı	775/1373	Çankırı/Eldivan/Mudun Köyü
7	Candaroğulları Dönemi	Mehranlı Şeyh Hamza Bey Kızı Hatice Hatun Vakfı	805/1403	Kastamonu/Mehranlı Köyü
8	Candaroğulları Dönemi	Hacı Bey bin Emîr-i Alem Bey Vakfı	841/1437	Kastamonu/İnebolu/Karşıyaka Köyü
9	Candaroğulları Dönemi	Abdullah Oğlu Hamza Ağa Vakfı	850/1447	Kastamonu/Akmescit Mahallesi
10	Candaroğulları Dönemi	Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Vakfı	861/1457	Kastamonu/İsmail Bey Mahallesi
11	Candaroğulları Dönemi	Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Vakfı	861/1457	Kastamonu/İsmail Bey Mahallesi
12	Candaroğulları Dönemi	Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Vakfı	865/1460	Kastamonu/İsmail Bey Mahallesi
13	Candaroğulları Dönemi	İsmail Bey'in Validesi Devlet Hatun Vakfı	865/1460	Kastamonu/İsmail Bey Mahallesi
14	Candaroğulları Dönemi	Şeyh Kara Mustafa Zaviyesi Vakfı	864/1460	Çankırı/Ağca Köyü
15	Osmanlı Dönemi	Hacı Bey Zaviyesi Vakfı	866/1462	Çankırı/Ilgaz/Bozatlı (Şeyhler) Köyü
16	Osmanlı Dönemi	Kasım Bey (Saray Köy) Zaviyesi Vakfı	867/1463	Çankırı/Eldivan/Saray Köyü

17	Osmanlı Dönemi	Kasım Bey (Çankırı İmaret) Vakfı	868/1464	Çankırı
18	Osmanlı Dönemi	Kaya Bin Kasım Bey Vakfı	876/1471	Balıkesir Karesi
19	Osmanlı Dönemi	İbrahim oğlu Hacı Baba Vakfı	876/1471-72	Kastamonu/Tosya
20	Osmanlı Dönemi	Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Vakfı	882/1477	Filibe
21	Osmanlı Dönemi	İbrahim Bey Oğlu Mahmut Bey Vakfı	891/1486	Edirne/Musabeyli Köyü
22	Osmanlı Dönemi	Hacı Salih Vakfı	894/1489	Ankara Hıdırlık ?

İncelediğimiz vakfiyelerden aslı Arapça olan 605 numaralı defterin 161. sayfa ve 228. sırasında kayıtlı vakfiyenin Tosya'da bulunan Hacı Kerim Zaviyesinin 1962 numaralı defterin 45. sayfa ve 67. sırasında Osmanlı Türkçesi ile kaydı bulunmaktadır.

B. Kitaplar:

Mehmet Behçet'in **"Kastamonu Eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)"**[2] adlı eseri, Kastamonu tarihi üzerine yapılan ilk çalışmalardan biridir. Musa Seyfi Cihangir tarafından hazırlanan bu eser, Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi tarafından yeniden basılmıştır. Eserde, bölgenin tarihi Sümer ve Hitit dönemlerinden Cumhuriyet dönemine kadar genel hatlarıyla anlatılmaktadır. Ayrıca Kastamonu ve çevresinde bulunan eski eserler hakkında bilgi verilmektedir. Eserin dikkat çeken özelliklerinden biri, Çobanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlı dönemlerine ait bazı Arapça ve Türkçe vakfiyelerin sadeleştirilmiş metinlerine yer vermesidir. Bu yönüyle, Kastamonu üzerine yapılan diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Ayrıca, bu eser kendisinden sonraki araştırmalara da kaynaklık etmiştir. Kastamonu kaza merkezinde bulunan vakıf eserlerin tarihi hakkında önemli bilgiler sunan bu eser, zaman zaman diğer çalışmalarda da referans olarak kullanılmıştır.

1935 yılında Kastamonu'da Ahmed İhsan Matbaası'nda basılan Talat Mümtaz Yaman'ın **"Kastamonu Tarihi (XV. Asrın Sonlarına Kadar)"**[3] adlı eseri, Kastamonu tarihi üzerine yapılan ikinci önemli çalışmadır. Yazar, eserini altı bölüme ayırmıştır: Kastamonu'nun ilk yerleşimcileri olan Gasgaslar, Paflagonya dönemi, Roma ve Bizans hâkimiyeti, Oğuz Türklerinin yerleşimi, Selçuklu dönemi ve Candaroğulları. Bu çalışmada, İslam öncesi

[2] Mehmet Behçet, *Kastamonu eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)*, çev. Musa S. Cihangir (Kastamonu: Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Yayınları, 1998).
[3] Talat Mümtaz Yaman, *Kastamonu Tarihi (XV. Asrın Sonuna Kadar)* (Kastamonu: Ahmed İshan Matbaası, 1935).

dönemlerden başlayarak bölgenin Osmanlı idaresine geçişine kadar olan sürede yaşanan olaylar hakkında bilgi verilmektedir.

Eser, büyük ölçüde bölgenin askerî ve siyasi tarihine odaklanmaktadır. Ancak kitabeler, paralar, mezar taşları ve bazı vakfiyeler gibi somut deliller kullanılarak Kastamonu ve çevresinin kültürel tarihi de anlatılmaya çalışılmıştır. Özellikle Candaroğulları dönemine ait vakıf eserlerin tarihlerine dair açıklamalara da yer verilmiştir.

Eserde bazı hatalar ve eksikler bulunmakla birlikte, bu durum, çalışmanın yapıldığı dönemin imkânlarının sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır ve eserin değerini düşürmemektedir.

Ahmet Gökoğlu'nun 1952 yılında yayımlanan **"Paphlagonia (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Civarı) Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi I"**[4] adlı eseri, Kastamonu ve çevresindeki eski eserler ile onların tarihlendirilmesine dair bilgiler içermektedir. Çalışmanın başlığından da anlaşılacağı gibi, antik dönemde Paflagonya olarak bilinen geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır.

Gökoğlu, bu geniş coğrafyada tespit ettiği eski eserleri sanat tarihçisi bakış açısıyla incelemiştir. Ayrıca, bölgenin arkeolojik durumunu da arkeolojik bulgularla ortaya koymaya çalışmıştır. Bu bağlamda, kendi tespit ettiği höyükler ve bu höyüklerden çıkan çanak çömlek parçaları gibi arkeolojik bulgulara eserde yer vermiştir. Bu yönüyle, eser hem sanat tarihi hem de arkeoloji açısından önemli bir kaynaktır.

Bunun yanı sıra, çalışma, Türkler tarafından yaptırılan ve 1952 yılına kadar varlığını sürdüren ya da yıkılmış olan eski eserler hakkında da önemli bilgiler içermektedir. Eserin sonunda, kaynakçanın ardından şahıs ve müellif adları, yer, millet, kavim ve devlet adları indeksleri ile bir lügatçe ve düzeltme cetvelini gösteren liste yer almaktadır.

Yaşar Yücel'in **"Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri"**[5] adlı eseri Kastamonu ve bölgenin siyasi tarihi ile alakalı bilimsel anlamda ilk çalışmadır. 1991 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan bu eserde, Çobanoğulları ve Candaroğulları dönemlerindeki bölgesel hâkimiyetler, dönemin kaynaklarına dayalı olarak monografi şeklinde ele alınmaktadır. Eser beş bölümden oluşmaktadır.

---

[4] Ahmet Gökoğlu, *Paphlagonia (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Civarı) Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi I* (Kastamonu: Doğrusöz matbaası, 1962).
[5] Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991).

Kitabeler kısmında ise yazar, Çobanoğulları ve özellikle Candaroğulları Beyliği dönemine ait imar bölgelerini ve hâkimiyet alanlarını belirlemeye olanak tanıyan eserlerin kitabelerini Arap harfleriyle ve kronolojik olarak vermiştir.

Beşinci bölümde, Şehabeddin el-Ömeri'nin "Mesálikü'l-ebsår" adlı eserinde Anadolu beyliklerine ait olan bölümün Türkçe tercümesine yer verilmiştir. Genel olarak, bu eserde daha çok bölgenin siyasi tarihi anlatılmakla birlikte, Osmanlı-Candaroğulları ilişkilerine dair çeşitli konulara da değinilmiştir.

Kastamonu kazasının idari, iktisadi ve sosyal hayatı hakkında en kapsamlı çalışma Ahmet Kankal'a aittir. "**Türkmen'in Kaidesi Kastamonu (XV-XVIII Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı)"**[6] adıyla bilinen bu eser, temel olarak Kastamonu Sancağı'na ait tapu tahrir defterlerine dayanmaktadır; Eserde Mühimme, Maliyeden Müdevver Defterler, Vakıf arşivinde bulunan defterler, Şeriyye Sicilleri ve Kastamonu vilayet salnamelerinden de yararlanılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Çobanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlılar dönemlerinde Kastamonu şehrinin iskân sahası ile adı geçen yüzyıllardaki şehir nüfusu hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, iktisadi durum ile üretim ve ticaretin elemanlarını oluşturan işletmeler ayrı ayrı ele alınmış ve bunların şehrin sosyo-ekonomik yapısı üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümü olan Sosyal Hayat, Günlük Hayat ve Dini ve Sosyal Müesseseler olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda, şehirdeki mahalleler, evler, aile hayatı, isim ve lakaplar üzerinde durularak şehrin sosyo-kültürel hayatı hakkında açıklamalar yapılmıştır. İkinci kısımda ise şehirdeki cami, mescit, medrese-mektep, muallimhane, tekke, zaviye ve hamamların tarihleri anlatıldıktan sonra bu yapıların vakıf gelirleri ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

Fazıl Çifçi'nin **"Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler"**[7] adlı 2 ciltlik eseri, Kastamonu şehrindeki Türk dönemi vakıf eserleri tarihi hakkında kapsamlı ve önemli bilgiler sunmaktadır. Çalışmanın 1. cildi, yedi bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla; Külliyeler, Camiler, Türbeler, Medrese ve Kütüphaneler, Hanlar ve Kervansaraylar, Hamamlar, Çeşme ve Şadırvanlar başlıklarını taşımaktadır. 2. ciltte ise Kastamonu iline bağlı ilçelerdeki eserler ayrı ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

---

[6] Ahmet Kankal, *Türkmen'in Kaidesi Kastamonu (XV-XVIII. Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı)* (Zafer Matbaası: Ankara, 2004).

[7] Fazıl Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I-II*(Kastamonu, 2018).

Bu çalışmanın en önemli özelliği, Kastamonu'da Çobanoğulları, Candaroğulları, Osmanlılar ve Cumhuriyet döneminde inşa edilmiş olup kaybolmuş veya varlığını günümüze kadar sürdüren vakıf eserleri hakkında toplu halde bilgi vermesidir.

Candaroğulları Beyliğine dair yapılan çalışlardan birisi de Halil Çetin'in **"Candaroğlu Yurdunda Bey İmaretleri"**[8] adlı eseridir. 2013 yılında Çankırı Belediyesi tarafından basılan ve editörlüğünü Cevdet Yakupoğlu'nun yaptığı eserde, Çankırı'daki Kasım Bey İmaretini Kastamonu'daki İsmail Bey İmaretini incelediği eser imaret vakfiyelerinden yola çıkarak ayrıntılı bir şekilde imaretleri, imaret yapılarını ve imaret görevlilerini açıklamıştır.

Cevdet Yakupoğlu'nun doktora tezi olarak hazırladığı, 1. baskısı 2009 yılında Gazi Kitabevi'nde 2. Baskısı 2023 yılında yine Gazi Kitabevi'nde yayımlanan **"Kuzey-Batı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu) XIII-XV. Yüzyıllar"**[9] adlı eser, Kastamonu ve çevresinin tarihine dair en önemli araştırmalardan biridir. Bu çalışma, adı geçen yüzyıllarda Kastamonu, Sinop, Çankırı ve Bolu'nun sosyo-ekonomik ve kültürel tarihini karşılaştırmalı olarak ele almaktadır.

Eserin birinci bölümünde, bölgedeki Türk hâkimiyetini ve iskânını sağlayan Selçuklular, Çobanoğulları, Candaroğulları, Pervaneoğulları, Umuroğulları ve ilk dönem Osmanlı siyasi olayları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, bölgeye gelen Türklerin nasıl iskân edildiği tarihi belgelerle açıklanmış, Türk boy ve topluluk adları tablolar halinde gösterilmiş ve bu adların yer isimlerine yansımaları hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca, bölge ağız özellikleri, destanlar ve halk rivayetleri işlenerek bunlar tarihi belgelerle desteklenmiştir.

Üçüncü bölümde, Türk fetih ve iskânı ile teşekkül eden şehirler, kırsal alanlarda yerleşenlerin kasaba ve köy yaşamı, yaylak-kışlak hayatı sürenler, esnaf ve zanaatkârlar, tarım, hayvancılık, ticaret, sanayi, madencilik ve Türk dilinin bölgedeki serüveni ile Türk şahıs adları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Selçuklulardan beyliklere ve daha sonra Osmanlı'ya intikal eden Türk teşkilat yapısı hakkında örnekler verilmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Dördüncü ve son bölümde, vakıf kurumu ve bunların vakıflar yoluyla desteklenmesi, dini hayat ve düşünce ile eğitim anlayışı üzerinde durulmuş, bu dönemde yazılan ilmî ve edebî içerikli eserler hakkında bilgiler verilmiştir. Aynı bölümde, tekkeler, zaviyeler, imaretler gibi Türk sosyal kurumları; ulaşım, güvenlik, temizlik ve sağlık hizmetleri hakkında bilgiler sunulmuştur. Yazar, eserde cami, mescid, türbe, medrese, tekke-zaviye, kervansaray, han,

[8] Halil Çetin, *Candaroğlu Yurdunda Bey İmaretleri* (Çankırı: Çankırı Belediyesi, 2013).
[9] Cevdet Yakupoğlu, *Kuzey Batı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu)* (Ankara: Gazi Kitapevi, 2023).

köprü, hamam, çeşme ve şadırvanları tablolar halinde kaynakları ile birlikte vermiştir, bu da eserin ilmi değerini artırmaktadır.

Eserin sonunda, kaynakçanın ardından arşiv belgeleri, vakıf eserlerine ait fotoğraflar, beylikler döneminde Kastamonu, Sinop, Çankırı ve Bolu illerini gösteren tematik harita ve araştırma sahasına konu olan Batı Karadeniz bölgesinin bugünkü haritası bulunmaktadır.

Türk-İslam kültüründe önemli bir yer tutan vakıf kurumunun sanat perspektifinden değerlendirildiği Ahmet Çaycı'nın **"Türk-İslam Kültüründe Vakıf ve Sanat",** adlı eseri sanat tarihi alanında var olan önemli bir boşluğa dikkat çekmektedir. Mimarlık tarihi ve sanat tarihi çalışmalarında genellikle göz ardı edilen vakfiyelerin ne kadar kıymetli olduğunu ve araştırmacılara önemli veriler sağlayabileceğini vurgulamaktadır. Bu eser, vakıf ve sanat ilişkisini detaylı bir şekilde inceleyen ilk çalışma olması nedeniyle büyük bir değer taşımaktadır.

Eserde, çok sayıda vakfiye örneğine yer verilerek vakfiye kültürümüzün zenginliği gözler önüne serilmektedir. Vakfiyelerde yer alan orijinal kelimeler, eseri okurken bir sözlüğe başvurmayı gerektirmektedir. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla eserin sonuna küçük bir sözlük eklenmiştir.

"Elmalılı M. Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar"[10] adlı eserinde Nazif Öztürk, Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın "Âhkâmu'l Evkaf" kitabını incelemesiyle, onun vakıf müessesesi ile alakalı görüşlerini, ayrıntısıyla aktarmış hem de Osmanlı Türkçesini de dâhil ederek paleografik açıdan Osmanlı Türkçesi okumak isteyenlerin istifade etmesi için araştırmacıların hizmetine sunmuştur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları arasında 1983 yılında yayınlanmış olan aynı zamanda doktora çalışması da olan **"Menşe-i ve Tarihi Gelişimi Açısında Vakıflar"** adlı eserinde Nazif Öztürk, vakfın etimolojisinden vakfın menşei hakkındaki nazariyelere, vakfın tarihi ve hukuki gelişiminden farklı dönemlerdeki vakıf çeşitlerine birçok konuyu incelemiştir.

Aydın Tuncay, Ömer Lütfi Efendi'nin **"**Ahkâmülevkaf" yani "Vakıf Hükümleri" adlı eserini bügünkü neslin anlayabileceği şekilde sunmuş olduğu **"Bügünkü Dildeki Karşılıkları ve Açıklamalarla Eski Vakıf Hükümlerimiz ve Vakıflarla İlgili Bazı İnceleme ve Sorunlar"**[11] kitabı Vakıf ve Vakfiyelerle alakalı çalışma yapacak tüm araştırmacıların faydalanması gereken bir kitap hüviyetindedir.

---

[10] Nazif Öztürk, *Elmalılı M. Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995).
[11] Ömer Lütfi Efendi, *Bügünkü Dildeki Karşılıkları ve Açıklamalarla Eski Vakıf Hükümlerimiz ve Vakıflarla İlgili Bazı İnceleme ve sorunlar*, ed. Aydın Tuncay (İstanbul: Yıldız Sarayı Vakfı Yayınları, 1984).

C. Tezler:

Oluş Arık'ın danışmanlığında, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, M Z. Kenan Bilici tarafından hazırlanan **"Kastamonu'da Türk Devri Mimarisi ve Şehir Dokusunun Gelişimi (18. Yüzyıl Sonuna Kadar)"**[12] başlıklı doktora tezi, 1991 yılında tamamlanmıştır. Bu çalışma, Kastamonu kaza merkezindeki fiziki yapılar hakkında sanat tarihi ve mimari açıdan kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

Mehmet Özkarcı tarafından hazırlanan ve Zafer Bayburtluoğlu'nun danışmanlığını yaptığı **"Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri"**[13] adlı doktora tezi, 1992 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanmıştır. Bu tezde, Candaroğulları Beyliği döneminde inşa edilen yapılar, sanat tarihi ve mimari yönleriyle detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Kemal Kutgün Eyüpgiller tarafından, Doğan Kuban danışmanlığında hazırlanan **"Kastamonu Kent Tarihi (Fiziksel Gelişimi, Anıtsal Yapıları ve Konutları)"**[14] başlıklı doktora tezi, 1995 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde tamamlanmıştır. Bu çalışmada, Kastamonu'nun mevcut mimari ve kent yapısı hakkında kapsamlı bilgiler bulunmaktadır. Araştırmacı, bu çalışmasının gözden geçirilmiş halini 1999 yılında kitap olarak yayınlamıştır.

Ayşe Tosunoğlu, Kastamonu tahrir defterlerine dayanarak Kastamonu Sancağı'nın tamamını ele alan **"Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı"**[15] başlıklı doktora tezini, 1993 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlamıştır. Tez danışmanı İsmet Miroğlu'dur. Bu çalışmada, tahrir defterlerinden elde edilen verilere dayanarak XVI. yüzyılda Kastamonu Sancağı'nın nüfusu ve yerleşimi, toprak idaresi, ekonomik durumu, raiyetten toplanan vergiler, kazaları ve köyleri hakkında kapsamlı bilgiler sunulmaktadır.

Zübeyde Güneş Yağcı tarafından hazırlanmış ve Mehmet Ali Ünal'ın danışmanlığını yaptığı **"1487 (H. 892) Tahririne Göre Kastamonu Kazası"**[16] isimli yüksek lisans tezi, 1993 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanmıştır.

---

[12] M Z. Kenan Bilici, *Kastamonu'da Türk Devri Mimarisi ve Şehir Dokusunun Gelişimi (18. Yüzyıl Sonuna Kadar)* (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991).

[13] Mehmet Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri* (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1992).

[14] Kemal Kutgün Eyüpgiller, *Kastamonu Kent Tarihi (Fiziksel Gelişimi, Anıtsal Yapıları ve Konutları)* (İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü', Doktora Tezi, 1995).

[15] Ayşe Tosunoğlu, *Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı* 1993.

[16] Zübeyde Güneş Yağcı, *1487 (H. 892) Tahririne Göre Kastamonu Kazası* (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993).

Nazım Kuruca, II. Bayezid dönemine ait 75 numaralı Kastamonu ve Sinop Evkaf Tahrir Defteri'ni **"XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin)"**[17] başlığıyla 1995 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans tezi olarak tamamlamıştır. Bu çalışmada, adı geçen defterde kayıtlı olan Kastamonu Sancağı'ndaki tüm vakıflar transkripsiyon edilerek detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde Mustafa Alkan danışmanlığında Ümit Katırancı tarafından 2022 yılında hazırlanan **"Candaroğlu Ailesinin Osmanlı Sistemine Entegrasyonu"**[18] adlı doktora tez çalışmasında Candaroğulları ailesinin Osmanlı idari sistemine entegrasyonu sürecine odaklanılarak ilk olarak XV-XVI. yüzyıllarda yaşamış olan hanedan üyelerinin biyografileri çıkarılmıştır. Osmanlıların yönetici sınıfında bulunan kökenleri itibariyle ayrıcalıklı bir ailenin biyografisi, vakıfları ve XV-XVI. yüzyıllarda Osmanlı idari sistemi içerisindeki dönüşümü bu çalışmada konu edinilmiştir.

Veli İlker Dağsever tarafından Sibel Kundakçı danışmanlığında Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Ebstitüsü'nde 2024 yılında, doktora tezi olarak hazırlanan **"Kastamonu Vakıfları (13.-16 Yüzyıl)"**[19] adlı eserde Osmanlı idari sistemi içinde Kastamonu kaza merkezinde kurulan ve birçoğu bugün de hala mevcut olan vakıfların, XVI. yüzyıla kadar olan dönemde tespiti, kuruluş ve hizmet amaçları, şehrin fiziki yapısındaki yerleri ve vakıf-şehir ilişkileri bu çalışmada ele alınmıştır. Kastamonu'da Çobanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlılar dönemlerinde her biri vakıf olarak kurulan ve hizmet veren camiler, mescidler, medreseler, mektepler, zaviyeler, türbeler, hanlar, hamamlar ve çeşmeler, çalışmanın başlıca konuları arasındadır.

IV. VAKIF, VAKFİYE, VAKFİYENİN BÖLÜMLERİ

A. Vakıf

Sözlükte "durdurmak", "alıkoymak" manalarına gelen vakıf (v-k-f) kelimesi, çoğulu "evkaf" veya "vukûf" şeklinde gelir.[20] Vakıf kelimesi iki manada daha kullanılmaktadır. Bazan isim olduğu halde "vakfetmek" karşılığında mastar, bazan da "mevkuf yani vakfolunmuş" manasında ism-i mef'ul'dür.[21]

---

[17] Nazım Kuruca, *XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin)* (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995).
[18] Ümit Katırancı, *Candaroğlu Ailesinin Osmanlı Sistemine Entegrasyonu* (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022).
[19] Veli İlker Dağsever, *Kastamonu Vakıfları (13.-16 Yüzyıl)* (Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024).
[20] İbn Manzûr, "v-k-f", *Lisanu'l Arab*, Beyrut (baskı tarihi yok) 9/359-361.
[21] Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *İrşadü'l-Ahlâf fî Ahkâmü'l Evkâf,* ts., 20.

İslam hukukunda klasik kaynaklar, vakfı, hukukçulardan İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'in görüşüne uygun olarak "bir malı kullanım hakkı şahıslara, mülkiyet Allah'a ait olmak üzere vermek (temlik) veya mülkiyetini almaktan (temellük) alıkoymak"[22] olarak ifade eder. Bir malın veya mülkün gelirini tamamen insanların yararına olarak, kişilerin sahip çıkmalarına imkân bırakmaksızın hayır işine vakıf denmektedir.[23] Bir şeyin mülkiyetinin ya da intifa hakkının kamu yararına tahsis edilerek, devamlı olarak başkalarının intifa ve temellükünü engellemek durdurmaktır.[24] İslamda vakıf, faydası Allah'ın kullarına ait olacak ve Allah'ın mülkü hükmünde sayılacak sürette bir bina, arsa ve aletleri ferdi mülk olmaktan çıkarmaktır.[25] Bir mülkün menfaatini halka tahsis edip aynını Allah'ın mülkü hükmü olarak temlik ve temellükten müebbeden men etmektir.[26] Bir mülkü kamu yararına ebedi olarak tahsis etmektir.[27] diye tanımlanır.

Genellemek gerekirse "vakıf"; ne olursa olsun insanlığa yarar herhangi bir şeyi, hak uğrunda "durdurmak" ve halkın hizmetinde bulundurmaktır.[28]

Bu anlamda taşınır veya taşınmaz her türlü mal ve mülkün, Allah'ın emaneti olduğu şuuruyla, yine onun istediği doğrultuda insanlığın hizmetine sunulması, yaratandan ötürü yaratılmışlara merhamet, şefkat ve sevginin bir tezahürü olan infakın sistemleştirilerek müessese haline getirilmesidir denilebilir.

B. Vakfın Tarihçesi

Vakfın menşei üzerinde şimdiye kadar bir hayli tartışma yapılmıştır. İslâm hukukçularına ve batılı bazı bilim adamlarına göre vakfın menşei doğrudan doğruya İslâm prensiplerine dayanır bazılarına göre ise kadim mabetlerin ve kamu kullanımına sunulmuş eserlerin diğer ümmetlerde de vakıf kültürünün olduğunun kanıtı olarak gösterirler.[29]

Neşet Çağatay, varlıklı kişilerin mallarının bir kısmını şartlı hibe olarak halkın sürekli yararlanması için hayır işlerine bağışlamasının, birçok eski uygarlığın hukuk sistemlerinde görüldüğünü belirtmektedir. Bu tür bağışların eski Mezopotamya uluslarının hukukunda, Hitit

---

[22] Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-i İslamiyye ve Istılah-ı Fıkhiyye kamusu* (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1965), 4/284.
[23] Mehmet Şeker, *İslam'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 187.
[24] Ahmet Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı tatbikatında Vakıf Müessesesi* (Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988), 29.
[25] Hilmi Ziya Ülken, "Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği", *Vakıflar Dergisi* 9 (1970), 16.
[26] Ali Himmet Berki, *Vakıflar* (İstanbul: Cihan Kütüphanesi (Yayınevi), 1940), 40.
[27] Osman Zeki Pekalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993), 3/577.
[28] Mustafa Özdamar, *Vakfetmek*, "Vakfetmek", *Vakıflar Dergisi* XX (1985), 5.
[29] Ali Himmet Berki, "Vakıfların Tarihi Mahiyeti, İnkişafı ve Tekâmülü Cemiyet ve Fertlere Sağladığı Faideler", *Vakıflar Dergisi* 6 (1965), 9.

yasalarında, Hindu hukukunda ve Roma hukukunda birçok örneği bulunmaktadır. Ünlü Budist tapınakları da genellikle bu tür vakıf ve bağışlarla inşa edilmiştir. Budizm'i benimseyen Uygurlar'da bir dönem pek çok Budist vakfı kurmuşlardır.[30]

Ölümden sonra da geçerli olmak üzere küçük bir toplumun yararına yapılan ilkel vakıf örneklerinden biri, Arabistan Yarımadası'nın kuzeyinde hüküm süren, başkenti Petra olan Nabataea Krallığı'nda M.Ö. 409 yıllarında Aziz adlı bir yurttaş tarafından el-Hicr (Medain-i Salih) şehrinde yapılmış bir mezarlıkta görülmektedir. Bu mezarlığın kitabesi, bir vakfiye niteliğindedir. Vakıf kurumu, Ön Asya uluslarında ve Roma'da olduğu gibi Asya'daki Budistler arasında da oldukça yaygındı. M.S. 400 yıllarında Hindistan'ı gezen Fa-Hian adlı bir gezgin, Hintli zenginlerin ve tüccarların Buda tapınağına tarlalar, evler, bahçeler, köleler ve öküzler vakfettiklerini bildirmektedir. Bu gezgin ayrıca Orissa bölgesinde bir kralın, o sıralarda ölen bir ermiş için yirmi dört dönümlük bahçeli bir manastır vakfettiğini de anlatmaktadır."[31]

Fuad Köprülü de Emevilerin ve Abbasilerin, Bizans, İran ve Orta Asya'ya yaptıkları seferlerde vakıf kurumlarına rastladıklarını ve bu vakıfları inceleme fırsatı bularak İslam'da bu kurumun gelişmesine katkıda bulunduklarını söyler.[32]

Vakıf müessesesinin ortaya çıkışı ile alakalı ulema arasında fikir birliği olmasa da dînî gayelerle ortaya çıktığı, zamanla sosyal konularda da toplumun yararına varlığını devam ettirdiği konusunda fikir birliği içinde olduğu görülmektedir.[33]

İslam tarihindeki ilk vakıf, genellikle Hz. Peygamber'in Medine'deki yedi parça arazisini vakfetmesi olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, başka bir görüşe göre, ilk vakıf, Hz. Peygamber'in Hz. Ömer'e " Mülkiyetini elinde tut ama ürününü dağıt" diyerek "Semg" adlı araziyi vakfetmesini tavsiye etmesi olarak kabul edilir.[34]

Bugünkü anlamıyla vakıf, ilk olarak 706 yılında Emevi halifesi Abdülmelik'in oğlu Velid tarafından, başkent Şam'da yaptırılan Ümeyye Camii için kurulmuştur. Vakıf terimi de bundan sonra, yani 8. yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır.[35]

Abbasiler döneminde vakıfların yönetimi için "Vakıflar Nezareti" adıyla bir teşkilat kurulmuş, bu teşkilat tüm vakıfları kontrol ederek düzenli bir sisteme bağlanmalarını sağlamıştır. [36] Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra, vakıf kurumu yüzyıllar boyunca

---

[30] Neşet Çağatay, "Vakıf ve Tarihi Gelişimi", *Vakıf Haftası Dergisi* 1 (1984), 18.
[31] Çağatay, "Vakıf ve Tarihi Gelişimi", 18.
[32] Fuad Köprülü, "Vakıf Müessesinin Hukûkî Mahiyeti ve Tarihi Tekâmülü", *Vakıflar Dergisi* 2 (1942), 11; Bahaeddin Yediyıldız, *XVIII. Yüzyılda Türrkiye'de Vakıf Müessesesi (Bir sosyal Tarih İncelemesi)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003), 28.
[33] Ramazan Şeşen, "Vakıflar", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993), 156.
[34] Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı tatbikatında Vakıf Müessesesi*, 59-60.
[35] Çağatay, "Vakıf ve Tarihi Gelişimi", 18.
[36] Ziya Kazıcı, *İslâmî ve Sosyal Açıdan Vakıflar* (İstanbul: Marifet Yayınları, 1985), 54.

Türklerin ekonomik ve sosyal hayatlarında önemli bir rol oynamıştır. Bu kurum, sadece fakir ve yoksullara yardım etmekle sınırlı kalmamış; fikir, kültür, uygarlık, estetik, sanat, eğitim-öğretim, mimarlık, bayındırlık ve şehircilik gibi alanlarda da derin izler bırakmıştır.[37]

Türk-İslam tarihinde vakıf müessesesi ilk kez Karahanlılar döneminde, Karahanlı Emiri Ebu İshak İbrahim b. Nasr Tamgaç Buğra Han tarafından kurulan bir eserle başlamıştır. Tamgaç Buğra Han, bir vakıf medrese tesis etmiştir.[38] Büyük Selçuklu sultanları, şehzadeleri, devlet adamları ve zenginleri büyük mali güce sahip oldukları için çok sayıda vakıf kurmuşlardır. Bu vesileyle vakıf müesseseleri büyümüştür. Selçuklulardan sonra Harzemşahlar, Atabeyler, Eyyubiler, Mısır ve Suriye Memlûkleri ile Türkiye Selçuklu Devleti ve Anadolu'da kurulan beylikler, hâkim oldukları bölgelerde mali güçlerinin yettiği ölçüde vakıf müesseselerinin kurulmasına ve devamlılığına önem vermişlerdir. Anadolu Selçuklu Devleti'nin devamı olarak Osmanlılar da vakıf teşkilatlarını daha sistemli hale getirerek sürdürmüşlerdir.[39]

İslam dünyasında kurulan hayratların tam sayısını belirlemek oldukça zordur. Ancak bazı kaynaklar ve araştırmalar belirli rakamlar vermektedir. Örneğin, Makrizi'ye göre, 1456 yılında Kahire'de 158 vakıf medrese ve cami bulunmaktaydı. Memluk Devleti'nin yıkıldığı dönemde bu şehirdeki cami sayısı 130 iken, 19. yüzyılın sonunda cami ve medrese sayısı toplamda 264'e ulaşmıştır.[40]

1540'lı yıllarda Anadolu coğrafyasında ise 242 cami, 1055 mescit, 710 medrese, 626 zaviye ve hankah, 45 imaret, 154 muallimhane, bir kalenderhane, bir mevlevihane, iki darülhuffaz ve 75 büyük han ve kervansaray mevcuttu. Bu rakamlar, vakıfların İslam coğrafyasındaki şehirlerin imarında ve kültürel gelişiminde oynadığı önemli rolü açıkça göstermektedir. Doğal afetler ve insan tahribatlarına rağmen, günümüze kadar ulaşabilen vakıf eserleri dikkate alındığında, bu eserlerin şehirlerin görünümlerine hâkim olacak derecede yoğun ve etkili olduğu anlaşılabilir. Özellikle 19. yüzyılda batılı gözlemciler tarafından çizilen gravürler incelendiğinde, vakıf eserlerinin şehirlerin mimari ve kültürel dokusuna önemli katkılarda bulunduğu görülmektedir. [41]

İslâm âlimleri yukarıda özetlemeye çalıştığımız vakıf müessesesinin, Kur'an'da vakıf ve onun anlamdaşı olan "habs" kelimeleri bulunmamasına rağmen, müslüman toplumda bu derece önemli olmasının sebebini, cemiyetin hem manevî, hem de maddî hayatına yön veren

[37] Mehmet Bayyiğit, "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kurumu Olarak Vakıflar", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/11 (2001), 61.
[38] Berki, *Vakıflar*, 43.
[39] Kazıcı, *İslâmî ve Sosyal Açıdan Vakıflar*, 55.
[40] Makrîzî'den aktaran: Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf (Tarih)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/481.
[41] Yediyıldız, "Vakıf", 42/481.

bir sistem olarak İslâmın, müminlerin zihnine birlik, dayanışma ve yardımlaşma duygusunu işleyen prensipler ortaya koymasını nazarı dikkate alarak ifade ederler. Bu konuda sık sık vakfiyelerde de zikredilen bazı ayetlere ve hadislere dikkat çekerler.[42]

"*İman edenler ancak, Allah'a ve Peygamberine inanan, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir*."[43]

"Onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar."[44]

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder. Allah kullarına çok şefkatlidir."[45]

"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir."[46]

Şüphesiz Allah, mü'minlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır.[47]

Dünyayı ahiretin tarlası olarak gören islam, bu iki âlem arasında madde-mana bakımından şeffaf bir denge kurmuş ve böylece huzurlu bir cemiyetin sağlam temellerinin atılmasını sağlamıştır.

Kur'an-ı Kerim'deki ayetlere ilaveten Peygamberimiz Muhammed Mustafa (sav) de yaptıklarıyla ve teşvik edici sözleriyle vakıf müessesesinin gelişmesi için katkıda bulunmuş ve bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuşlardır.

"*İnsan ölünce, şu üç amel dışında bütün amellerinin sevabı kesilir: sadaka-ı cariye, kendisinden istifade edilen ilim, arkasından dua eden hayırlı evlat*."[48] Çoğu islam âlimi bu hadiste zikredilen sadaka-ı cariye ile vakıf kastedildiğini belirtmişlerdir.

Yine "*Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir*."[49] ayeti indiken sonra sahabeden Hz. Ömer'in, [50] Ebu Talha'nın,[51] verimli bahçe ve arazisini vakfettiğini biliyoruz. Yine Amr b. Hâris'in

[42] Bahaeddin Yediyıldız, "İslamda Vakıf", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi* (İstanbul, 1989), XIV/23.
[43] Hucurat 49/15.
[44] Bakara 2/3.
[45] Bakara 2/ 207.
[46] Bakara 2/261.
[47] Tevbe 9/ 111.
[48] Müslim, Vasiyye, 14
[49] Âl-i İmran 3/92.
[50] Müslim, Vasiyyet, 15.
[51] Buhari, Eşribe, 13.

"*Peygamberimiz (sav) vefat ettiğinde, silahından, beyaz katırından, bir de sadaka olarak bıraktığı Hayberde (fedek) arazisinden başka mal bırakmadı*".[52] Sözlerinde de anlaşıldığı gibi peygamberimizin de vakfettiği bir arazisi vardı.

Vakfın temelinde yatan ana düşünce, Allah rızası, hayır duygusu, insanlık ve yurt sevgisidir. Vakıf kuranlar, helal mallarını seve seve kendi mülkiyetlerinden çıkarıp Allah rızası için vakfederek, gelirini toplumun yararına bırakmışlardır. Tarlalar, çiftlikler, değirmenler, köyler, ormanlar, bahçeler, zeytinlikler, nehirler, göller, madenler, evler, dükkânlar, hanlar, hamamlar, mer'alar, su kaynakları gibi birçok varlıklarını vakfederek varlıklarıyla fakir fukaranın korunup gözetilmesini, topluma hizmet edilmesini ve birçok sosyal, kültürel hizmetlerin ifasını şart etmişlerdir. Kurulan bu vakıflar, kurucularının maddi varlıklarıyla uygun olarak büyüklük-küçüklük arz etmekte ise de, önemli olan niyetlerindeki güzellik, hayır duygusu ve insanlık sevgisidir. Bunun içindir ki, hayır ve hayır hizmetinde bulunmak için vakıf kurma işinde hükümdarlar, sultanlar, hanım sultanlar, vezirler, devletin ileri gelenleri ve büyük servet sahipleri yanında orta halliler, kendileri fakir fakat gönülleri zengin hayırsever kimseler de yer almışlar, onlar da bu işte geri kalmamışlardır.[53]

Bu ayetleri ve Peygamber (sav) in sözlerini şiar edinen Müslümanlar varlarını yoklarını vakfettiler, vakfetmek için adeta birbirleriyle yarıştılar.

Vakıflar, verdikleri başlıca hizmetlere göre dini, sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve askeri olarak; vakfedilen malzemenin türüne göre menkul ve gayrimenkul olarak; gelir veya mülkiyet bakımından sahih, irsadi veya yarı sahih-yarı irsadi olarak; yönetim bakımından mazbut, mülhak ve müstesna olarak; mahiyet bakımından hayri, zürri, yarı hayri-yarı zürri ve avarız olarak; kiraya verilmesi bakımından ise mukataalı, icareteynli, icare-i vahideli, icare-i tavileli veya icare-i vahide-i kadimeli vakıflar olarak çok çeşitli biçimlerde sınıflandırılabilir. Hem hukuksal hem de işlevsel olarak birçok isimlendirme ve sınıflandırma yapılan vakıf çeşitleri arasında, araştırmamızın genel çerçevesi dikkate alınarak sadece mahiyet bakımından vakıf çeşitleri ile ilgili genel bilgiler vereceğiz. Mahiyet itibariyle vakıflar, hayri, zürri/ailevi ve yarı hayri-yarı zürri vakıflar şeklinde tasnif edilmektedir.

C. Vakfiye

Vakfiye, bir vakfın kurucusu (vâkıf) tarafından belirlenen, vakfın işleyişi, vakfedilen hayrat ve akarın vasıfları ve vakfedilme şartları gibi hükümleri içeren, kadı tarafından tasdik

[52] Buhari, Cihad, 86.
[53] İlhan Akbulut, "Vakıf Kurumu Mahiyeti ve Tarihi Gelişimi", *Vakıflar Dergisi* XXX (2007), 64.

edilip düzenlenen hukukî belgedir. Bir başka ifade ile vakfiye, vakıf tasarrufunun senet ve hücceti, vakıf hükmî şahsiyetinin nizamnâmesidir.[54]

Bir başka tarife göre, Vakfiye, İslâmiyetten önce ve sonra Türk devletlerinde meydana getirilen fonksiyonel yapı ve yapı topluluklarının, geçerli hukuk anlayışına göre hazırlanmış, yönetmelik niteliğinde belgelerdir.[55]

Bir vakfın kuruluşu sırasında, vakfı kuran kişi, vakfın ne şartlarda yönetileceği, kimler tarafından idare edileceği, vakfedilen malların neler olduğu, bu malların nasıl idare edileceği, vakıftan kimlerin faydalanacağı, vakıf gelirlerinin nerelere ve/veya kimlere sarf edileceği, vakfedilen müessesede kaç kişinin çalışacağı, çalışanlara ne kadar ücret ödeneceği ve bu ücretlerin hangi gelirlerden karşılanacağı gibi konular hakkında ayrıntılı bir belge hazırlar. Bu belgeye "vakfiye" ya da" vakıfname" denir.[56]

Vakfiye, gerekli şartlar sağlandıktan sonra kurulan vakfın vâkıfı (kurucusu) tarafından hazırlanır.[57]

Vakfiyeler, kâğıt rulolar, parşömenler ve deriler üzerine yazıldığı gibi taş üzerine kazılanlarına da rastlanmaktadır. Kâğıt ve deri üzerine yazılanlar arasında bir sayfa ile dört yüz sayfa tutan metinler bulunmaktadır. Bunların bazıları hacimli birer kitap haline gelmiş belgeler hüviyetindedirler. Bazıları da müzehheptirler, yani altın yaldızla süslenmişlerdir.[58]

Taş üzerine yazılan vakfiyelerde genellikle tam metin bulunur; Kütahya Germiyan oğlu Yakub Çelebi'nin imaretine ait vakfiye Türkiye'de bulunan vakfiyelerin ehemmiyetlilerinden ve en meşhurlarından biridir. [59]

Daha sonraki devirlerde Arapça veya Türkçe vakfiye yazıldığı gibi bazen de aynı vakfiye hem Arapça hem de Türkçe olarak yazılanlara rastlanmaktadır.[60]

D. Vakfiyelerin Bölümleri

Genişliği ve kapsamı değişmekle birlikte vakfiyeler genel olarak şu bölümlerden oluşmaktadır:

1- Bir veya birden fazla Kadı'nın (kadı, hâkim, kazasker) vakfın hukuki durumunu tasdik ettiğini gösteren kaydı ve mührü vakfiyelerde ilk olarak yapılan işlemdir.

---

[54] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1998), 359.
[55] Gönül Cantay, "Türklerde Vakıf ve Taş Vakfiyeler", *Vakıf Haftası Dergisi* 11 (1994), 147.
[56] Ali Himmet Berki, *Vakıflara Dair yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen Istılah ve Tabirler* (Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1966), 57.
[57] Ziya Kazıcı, *İslam Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlafiyat Fakültesi Yayınları, 2003), 275.
[58] Halim Baki Kunter, Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd, *Vakıflar Dergisi Sayı I,* Ankara 1939, s.116
[59] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri*, İstanbul 1932, s. 82.
[60] Mehmet Şeker, *Vakfiyelerin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri*, s.3

2- Esas itibariyle vakfiyeler Allah'a hamd, Peygamber ve ashabına salât ve selamla başlamaktadır. Seçkin kullarını, mallarını hayır yollarına harcamakla aziz kılan, çeşitli iyilik ve övgüleri kazanmalarına yardım eden Allah'a hamd olsun. Onun elçisi, Peygamberi ve kâinatın en hayırlısı olan Hz. Muhammed (sav) 'e, âl ve ashabına, kıyamete kadar salât'u selam olsun. Bu girizgâhtan sonra, dünya hayatının faniliği, insanın yaradılışındaki hikmetler ve ömrün bir gün gelip biteceği anlatılmaktadır. Bu düşünceleri doğrulayıcı; hayır ve hasenat yapmanın gerekliliği ve mükâfatı konularındaki ayet ve hadisler zikredilmektedir**.**

3- Vâkıfın adı, babasının adı, mesleği, şahsî nitelikleri, toplum içerisindeki yeri dile getirilmekte ve giriş mahiyetinde olan bu temel bilgilerden sonra esas konuya geçilmektedir.

4- Önce vakfın kuruluş gayesi ve mucip sebepleri, hayrat ve akar olarak vakfedilen mülkler, müessesât-ı hayriyede yürütülecek hizmetler, akarın işletme esasları, vakıf hizmetlerinde çalıştırılacak personelin nitelikleri, çalışma esasları, verilecek ücretin cinsi ve miktarı, vakıf binaların bakım ve onarımı, vakıf hizmet ve işlemlerinin vakfiyede öngörülen çerçevede yürütülmesinden birinci derecede sorumlu olan "mütevelli" ve idari faaliyetlerin vâkıfın belirlediği esaslara göre yürütülüp yürütülmediğini denetleyecek olan "nâzır"ın kim olacağı ve gelecekte kimlerin nasıl seçileceği gibi hususlar çok detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

5- Hâkimin, vakfın sıhhat ve lüzumuna dair hükümleri yer almaktadır.

6- Bu gelişmelerle İslam hukukunun bu konuda sistemleştirdiği temel esaslar ve vâkıfın istekleri doğrultusunda vakfiyenin yazılması tamamlanmış, sıra vakıf kurucusunun koyduğu şartlara uyulması gereğinin hatırlatılmasına gelmiştir. Vakfiyenin bu bölümünde, vakfiye şartları sonsuza kadar aynen uygulayacaklara vâkıfın duası, aksine davrananlara da bedduası yer almaktadır.

7- Fikrî tasarımından itibaren işler bir program dâhilinde bitirilmiş, dua bölümünün de eklenmesiyle vakfiyenin yazılması tamamlanmıştır. Bundan sonra, kadı ve şahitler huzurunda, murafaalı bir duruşma sonunda vakfın tesciline gelmiştir. Tarih ve şahitlerin isimleri ile vakfiye tamamlanmış olur.[61]

8- Varlıklarının tümünü veya büyük bir bölümünü vakf ederek böylesine yüce bir amaca yönelik hizmetlerin ifasını öngören bu hayırsever insanlar, kendileri, yakınları ve tüm insanlık için iyilik düşünmüş ve iyi dileklerde bulunmuşlardır. Yürütülmesini istedikleri bazı hayri hizmetlerin hitamında hayır dua ile anılmalarını şart etmişlerdir. Bu arada vakıf hizmetlerinin yürütülmesinde doğru ve dürüst çalışan, hizmetin geliştirilmesinde verimli olan yönetici ile

[61] Nazif Öztürk, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesine Vakıf Müessesesi*, s.24

görevlilere, dünya ve ahiret mutluluğunu içeren iyi dilek ve dualarda bulundukları gibi, ön görülen hizmetleri yerine getirmeyen, vakfın zarar ve ziyanına çalışan ve vâkıfın iradesi dışında değişiklik yaparak vakıf gelirini kötüye kullanan idareci ve görevlilere çok ağır beddualarda bulunmuşlardır.[62]

[62] İbrahim Ateş, "Vakfiyelerde Dua ve Beddualar", *Vakıflar Dergisi* XVII (1983), 5.

BİRİNCİ BÖLÜM

CANDAROĞULLARI BEYLİĞİ TARİHÇESİ

Candaroğulları Beyliği, XIV. yüzyılın başlarında Kastamonu ve Sinop civarında kurulan bir Anadolu Türk beyliğidir.[63] Beyliği anlatmaya başlamadan önce beyliğin kurulduğu bölge ve il hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Kastamonu ve çevresi, Antik dönemde Paphlagonia olarak bilinen bölgede yer almaktadır. Bu isim ilk olarak M.Ö. 7. yüzyılda ya da daha önceki çağlarda yaşadığı düşünülen Yunan şair Homeros tarafından kullanılmıştır. Homeros'a göre, Paphlagones adlı bir kavim bu bölgeye gelerek yerleşmiş ve bu nedenle bölge Paphlagonia olarak adlandırılmıştır.[64]

Kastamonu ve çevresinde M.Ö. 1300 yıllarına ait yerleşim birimlerinin varlığı bilinmektedir.[65] Bu açıdan, Kastamonu tarih öncesi dönemlerden başlayarak birçok uygarlık ve devlet tarafından ele geçirilmiş ve pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Şehrin bilinen ilk sakinleri Gasgas'lardan sonra Etiler, Dorlar, Paflagonyalılar, Kimmerler, Lidyalılar, Persler ve Pontuslar gibi medeniyetler bölgeye hâkim olmuştur.[66] Daha sonra, Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında ikiye ayrılmasından, Türklerin Anadolu'ya girişine kadar, Kastamonu Bizans İmparatorluğu'nun egemenliğinde kalmıştır.[67]

Anadolu, 1071 tarihinden önce de Türklerle tanışmış ve bir Türk yurdu olmaya başlamıştır.[68] Roma ve Bizans dönemlerinde Hun, Avar, Sabar, Peçenek ve Kuman-Kıpçak gibi Türk boyları Kastamonu bölgesine keşif veya yerleşim amacıyla gelmişlerdir.[69] Selçuklu Türklerinden asırlar önce, Karadeniz'in kuzeyindeki Türk kavimlerinden İskitlerin Karadeniz'i aşarak Amasra önlerine gelip burada ticaret yaptıkları bilinmektedir. Milattan önce 7. yüzyılda Kimmerlerin bu bölgede hâkimiyet kurduğu ve Toktamış Han idaresindeki Kimmerler'in (Altın Orda Hanlığı) Amasra ve Sinop gibi liman kasabalarını ele geçirdikleri tespit edilmiştir.[70]

Müslüman olmayan Türklerle alakalı bu bilgileri verdikten sonra Türk-İslam sancağını taşıyan Türklerin Kastamonu ve çevresini hangi tarihte fethettiği kesin olarak bilinmemekle

---

[63] Yaşar Yücel, "Candaroğulları", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/146.
[64] Gökoğlu, *Paphlagonia (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Civarı) Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi I*, 9.
[65] Bilge Umar, *Paphlagonia - Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi* (İnkılap Kitabevi, 1988), 125.
[66] Gökoğlu, *Paphlagonia (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Civarı) Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi I*, 12-13.
[67] İlhan Şahin, "Kastamonu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/585.
[68] Cevdet Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar* (Ankara, 2023), 16.
[69] Tuncer Gülensoy, "Orta Asya'daki Türk Yer Adlarının Anadolu'daki İzleri", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı* (Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları V. İlmi Kongresi, Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 1995), 164.
[70] Necdet Sakaoğlu, *Çeşmi Cihan Amasra* (İstanbul: Latin Matbaası, 1966), 29.

birlikte, 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'nden hemen sonra bu fetihlerin başladığı düşünülmektedir.[71] Bu fetihlerde Selçuklular ile birlikte Danişmendlilerin de katkısı olmuştur.[72] Anadolu Selçuklu Sultanı Süleyman Şah'ın komutanlarından Emir Kara Tekin, 1075 yılında Çankırı, Kastamonu ve Sinop'u Bizanslılardan fethetmiş ve bu bölgenin valiliğine getirilmiştir. Böylece bölgenin ilk fethinin Emir Kara Tekin tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir. Ancak, 1096 yılında I. Haçlı Seferi sonunda Anadolu Selçukluları iç kısımlara çekilmek zorunda kalınca Kastamonu'da tekrar Bizans hâkimiyeti başlamıştır. [73]

1101 yılına gelindiğinde, Haçlıların Danişmendliler karşısında yenilmesi, onların Kastamonu bölgesine çekilmesine sebep olmuştur. I. Kılıç Arslan, 1107'de Büyük Selçuklular ile yaptığı mücadelede hayatını kaybedince, esir düşen oğulları İzzeddin Mesud, Şahinşah, Tuğrul Arslan ve Arap, Büyük Selçuklu merkezinden kaçarak Anadolu'ya gelmişler ve bazı bölgelerde hüküm sürmeye başlamışlardır. Bu dönemde, Melik Arap, Kastamonu ve çevresine tekrar hâkim olarak bölgede Türk hâkimiyetini yeniden başlatmıştır.[74]

Melik Arap, Ereğli ve Karadeniz sahillerine kadar olan bölgeyi fethedince Bizans'ı tehdit etmeye başlamıştır. Bizans İmparatoru İonnes (Yuannis), Melik Arap ile kardeşi İzzeddin Mesud arasındaki taht mücadelesinde Mesud'a destek vererek onun galip gelmesini sağlamıştır. İonnes, 1130 yılında Bitinya ve Paflagonya eyaletlerine bir sefer düzenleyip Kastamonu'yu kuşatarak ele geçirmiştir. Bu kuşatma sırasında Kastamonu'nun Danişmendli bir vali tarafından yönetildiği rivayet edilmektedir. İonnes, Kastamonu'dan birçok esir ve ganimetle İstanbul'a dönmüştür. Ancak, Bizanslıların Balkanlar'da meşgul olmasını ve İmparator İonnes'in eşi İrene'nin ölümünü fırsat bilen Danişmendli Emir Gazi, Kastamonu'yu kuşatıp Bizans garnizonunu kılıçtan geçirerek şehri tekrar Türk hâkimiyetine almıştır.[75]

Kısa bir süre sonra Bizans, Kastamonu'yu Türklerden geri almış olmasından da anlıyoruz ki bu bölge, Bizans, Haçlılar, Selçuklular ve Danişmendliler arasında sürekli bir mücadele sahası haline gelmiştir. Emir Gazi'nin 1134 yılında vefat etmesiyle Danişmendliler arasında taht kavgası başlamış ve 1135 yılında Kastamonu tekrar Bizans'ın eline geçmiştir. Ancak Bizans'ın burada hâkimiyeti uzun sürmemiş, 1140-1141 yıllarında bölge tekrar Danişmendliler'in kontrolüne geçmiştir. Sonunda, 1142 yılında Selçuklu Sultanı I. Mesud,

[71] Dağsever, *Kastamonu Vakıfları (13.-16 Yüzyıl)*, 35.
[72] Besim Darkot, "Kastamonu", *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*, ts., VI/401.
[73] Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014), 91.
[74] Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2015), 245.
[75] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar*, 22.

Kastamonu ve çevresini Danişmendlilerden alarak Selçuklu topraklarına katmış ve bölgede Selçuklu hâkimiyetini başlatmıştır.[76]

Sultan I. Mesud, 1155 yılında öldüğünde tahtına oğlu II. Kılıçarslan'ı aday göstermiş ve diğer oğlu Şahinşah'ı ise Ankara, Çankırı ve Kastamonu bölgelerine melik olarak atamıştır. Ancak, Şahinşah bir süre sonra kardeşi II. Kılıçarslan'a isyan etmiş ve giriştiği taht mücadelesinde hayatını kaybetmiştir. Bunun sonucunda, Ankara, Çankırı ve Kastamonu II. Kılıçarslan'ın hâkimiyet sahasına girmiştir.[77]

II. Kılıç Arslan, 1185 yılında ülkesini on bir oğlu arasında paylaştırdığında, oğullarından Muhiddin Mesud'u Ankara, Çankırı, Kastamonu ve Eskişehir bölgelerinin meliki olarak atamıştır.[78] Muhiddin Mesud, bu bölgelerde Bizans'a karşı gaza politikası uygulamıştır. Bu süreçte, dört aylık bir kuşatma sonucunda Safranbolu bölgesini ele geçirmiş ve yerli halkın şehri terk etmeleri şartıyla Bizans topraklarına gitmelerine izin vermiştir. Boşalan yerlere ise Türkleri yerleştirmiştir.[79]

Bu gelişmelerin ardından, XIII. yüzyılın başlarında bölge tamamen Türklerin kontrolüne geçmiş ve Kastamonu önemli bir "Uc" teşkilat merkezi olmuştur. "Uc"; düşman sınırlarında, başında beylerbeyi unvanıyla bir komutanın bulunduğu, hem devleti korumak hem de gerektiğinde sınır ötesine gaza yapmak için kurulmuş askeri bir teşkilattır. Alaaddin Keykubad devrinde, 1220'li yıllara gelindiğinde, Kastamonu "Uc" merkezi haline getirilmiş ve beylerbeyi olarak Hüsameddin Çoban Bey tayin edilmiştir.[80]

Hüsameddin Çoban Bey'in beyliğinin başlangıcını II. Kılıç Arslan (1155-1192) dönemine kadar geri götürmek mümkündür. II. Kılıç Arslan'ın oğlu Muhiddin Mesud, Çankırı ve Kastamonu bölgelerine melik olarak atanırken yanına bir "Atabey" gönderilmesi gerekirdi. Bu atabey Hüsameddin Çoban Bey veya onun atası olmalıdır. Hüsameddin Çoban Bey'in kaynaklarda "Melikü'l-Ümera" ve vakıf kayıtlarında "Atabey" unvanları ile anılması, ayrıca Saltuknâme'de Atabey Gazi'nin Selçuklu sultanının oğlunun lalası olarak gösterilmesi bu iddiayı desteklemektedir. Bu durumda, Çobanoğlu ailesi, II. Kılıç Arslan'ın son dönemlerinde, 1189'larda Kastamonu bölgesine "Uc" emiri veya Atabey olarak gönderilmiştir.[81]

---

[76] Abdülkerim Özaydın, "Dânişmendliler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/470-471.
[77] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar,* 24.
[78] Salim Koca, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2013), 89.
[79] Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2014), 244.
[80] Aydın Taneri, "Hüsâmeddin Çoban", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/513.
[81] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar,* 28.

Hüsameddin Çoban Bey, Kırım ve Suğdak limanlarının ele geçirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kırım'daki büyük ticaret şehri Suğdak, bir süre Moğollar tarafından işgal edilince ve Sinop-Suğdak deniz ticaret yolu tehlikeye girince, I. Alaaddin Keykubad onu denizaşırı seferle görevlendirmiş ve Çoban Bey bu görevi başarıyla tamamlamıştır.[82]

Moğol istilası ile Anadolu Selçuklu Devleti Moğol tahakkümüne girince, Kastamonu ve çevresinde hüküm süren Çobanoğulları Beyliği de Moğol otoritesini kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde, Anadolu'daki Moğol istilası nedeniyle birçok Türk boyu, Ilgaz Dağları'nın kuzeyine yani Kastamonu'ya sığınmıştır.[83]

Bu dönemde Kastamonu ve çevresinde altı Kayı, iki Karaevli, beş Dodurga, dokuz Avşar, dört Çavundur, altı Çepni, sekiz Eymür, altı Yüreğir, sekiz İğdir ve üç Büğdüz adlı yerleşim yerleri bulunmaktadır.[84]

Çobanoğulları Beyliği'nin başına Hüsameddin Çoban Bey'den sonra oğlu Alp Yürek[85], ardından 1280'li yıllarda Muzaffereddin Yavlak Arslan[86] ve en sonunda Mahmud Bey geçmiştir. Muzaffereddin Yavlak Arslan beyliğin başına geçince, Kastamonu bölgesindeki kâfirlere karşı amansız bir cihat başlatmış ve 1284 yılında Gideros'u[87] (Kastamonu'ya bağlı Cide ilçesinin 15 km Batısında bulunan ilk çağ kenti) Bizanslılardan alınarak günümüzdeki Kastamonu il sınırları, Çobanoğulları tarafından Türkiye Selçuklu Devleti'nin sınırlarına dâhil edilmiştir.[88]

Moğol hükümdarı Argun Han'ın ölümü (1291) sonrasında çıkan taht kavgaları, Anadolu Türkmenleri arasında Moğol hâkimiyetine karşı büyük bir ayaklanmaya sebep olmuştur. Bu isyan, Anadolu'daki diğer pek çok beylikte olduğu gibi Çobanoğulları Beyliği'nde de karışıklıklara neden olmuştur. İlhanlı hükümdarı Geyhatu, 1291 yılında Anadolu'ya gelerek bu Türkmen isyanlarını bastırmak için ordular sevk etmiştir. Bu ordulardan biri de Kastamonu Türkmenleri üzerine gönderilmiştir. Bu süreçte, Türkiye Selçuklu tahtına tek başına oturmak isteyen Melik Rükneddin Kılıç Arslan, Kastamonu şehir merkezine hâkim olarak bir ayaklanma çıkarmıştır. Geyhatu'nun gönderdiği ordunun başında Rükneddin Kılıç Arslan'ın kardeşi II. Mesud bulunuyordu. Sultan Mesud, önce yenilmiş ancak yanındaki Moğolların yardımıyla

[82] Dağsever, *Kastamonu Vakıfları (13.-16 Yüzyıl)*, 37.
[83] Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, 626.
[84] Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı Destanları* (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1999), 235.
[85] Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İctimâi Tarihi* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014), 67.
[86] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar*, 33.
[87] Umar, *Paphlagonia - Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, 59.
[88] Cevdet Yakupoğlu - Namiq Musalı, *Kastamonu Beylerinin Mektupları* (Ankara: Matsa Basımevi, 2022), 65.

Rükneddin Kılıç Arslan'ı bertaraf etmeyi başarmıştır. Bu karışıklık esnasında, Çobanoğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan da hayatını ve emirliğini kaybetmiştir.[89]

Kastamonu ve çevresi, Yavlak Arslan'ın vefatından sonra, Moğol hükümdarı Geyhatu tarafından Şemseddin Yaman Candar'a ikta olarak verilmiştir. Şemseddin Yaman Candar, Rükneddin Kılıç Arslan ile II. Mesud arasında Kastamonu'da gerçekleşen çatışmada II. Mesud'a yardım ederek savaşın kazanılmasında önemli bir rol oynamıştır. [90]

Çobanoğulları Beyliği'nin son emiri Mahmud Bey, babası Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın öldürülmesinden sonra iktidarda uzun süre kalamamıştır.

Mahmud Bey, Şemseddin Yaman Candar'ın ölümü üzerine Kastamonu'yu işgal ettiğinde, Yaman Candar'ın oğlu Süleyman Paşa Eflani taraflarına çekilmiştir. Ancak, 1309 yılında Süleyman Paşa Eflani'den hareket ederek Kastamonu'ya bir baskın düzenlemiş ve Mahmud Bey'i sarayında yakalayarak öldürmüştür. Bu olaydan sonra Kastamonu'da Çobanoğulları Beyliği sona ermiş ve Candaroğulları Beyliği dönemi başlamıştır.[91]

Süleyman Paşa, Kastamonu, Safranbolu ve Sinop'u alarak Candaroğulları Beyliği'nin topraklarını genişletse de uzun süre Moğolların hâkimiyetini kabul etmek zorunda kalmıştır. Moğol hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın ölümüyle birlikte kendi adına para bastırarak tam bağımsız hale gelmiştir. Süleyman Paşa, Safranbolu'ya oğlu Ali'yi, Sinop'a ise diğer oğlu İbrahim Bey'i vali olarak atamıştır. İbrahim Bey, bir süre sonra babasına isyan ederek Kastamonu'yu ele geçirmiştir.[92]

1330'ların başlarında Kastamonu'yu ziyaret eden İbn Battuta, Süleyman Paşa ile görüşme fırsatı bulmuş ve onu şu şekilde tanımlamıştır: "İyiliksever bir sultan yetmiş yaşını aşmış, aydın yüzlü, uzun sakallı, heybetli bir sima; zamanını bilginlerle geçiren ve daima erdemlilerle dost olan yaşlı bir adam." İbn Battuta, Süleyman Paşa'nın huzuruna çıktığında, Paşa onu başucuna oturtmuş, halini hatırını sormuş ve seyahati ile ilgili olarak Kâbe, Şam ve Mısır'a dair sorular yöneltmiştir. İbn Battuta da bu soruları gerektiği şekilde tek tek yanıtlamıştır.

Süleyman Paşa, İbn Battuta'nın konaklaması için yakın bir yerde ev tahsis etmiş; aynı gün ona bir doru kısrak, giysi, harcırah ve yulaf hediye etmiştir. Ayrıca, Kastamonu'ya yarım

---

[89] Behçet, *Kastamonu eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)*, 18.
[90] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), 121.
[91] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,* 122.
[92] Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri*, 60; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,* 122.

gün uzaklıktaki bir kasabanın buğday ve arpa hasadının tamamını İbn Battuta'ya hibe edilmesi emrini vermiştir.[93]

El Ömerî de *Mesâlikü'l-Ebsar* adlı coğrafya eserinde: "Burası Süleyman Paşa'nın memleketidir. Oğlu İbrahim Şah, babasının sağlığında Sinop'un sahibiydi. Sonrasında baba ve oğul arasında burada belirtilmeye gerek görülmeyen bazı olaylar yaşandı. Sonuç olarak, İbrahim Şah Sinop'u elinde tutmakla birlikte babasının mülküne de sahip oldu. Sinop'a kendi tarafından bir vali atandı. Bu memleket, Doğancık İli ile komşu olan yerin kuzeyinde ve Cengiz Han ailesi İl'ine sınır olan Bolu İli'nin güneyindedir. Burası doğuda bulunan on iki memleketten birincisidir. Sinop'tan denize açılmak isteyenler Suğdak'a giderler çünkü buraya en yakın yer bu şehirdir. İlin hükümet merkezi Kastamonu'dur. Sahibinin kırk şehri ve o kadar da kalesi vardır. Askeri ise 25 bin atlıdan oluşmaktadır. Burada değerli atlar, iyi katırlar, doğanlar ve şahinler bulunur ve bunların güzellikleri emsalsizdir. Develer burada bulunmaz çünkü burası devenin yaşayacağı bir yer değildir. Dağları sarp kayalık ve dik yamaçlarla doludur. Bu memleketten padişahımıza gelen elçilerin ardı arkası kesilmez. Buranın kralı şu tarihlerde Melik Nasır ed-Devle'nin himayesi altındadır. Halk, beylerine karşı büyük saygı ve hürmet gösterir ve devlet işlerine çok sıkı sarılırlar."[94]

İbrahim Bey'in ölümünden sonra Candaroğlu tahtına Âdil Bey geçmiştir. Ancak bu döneme dair fazla bilgi mevcut değildir. 1362 yılından önce Âdil Bey'in yerine geçen, Kötürüm lakaplı Celaleddin Bayezid , ilk dönemlerinde Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler yürütmüştür. Ancak bir süre sonra I. Murad ile araları bozulmuş ve 1383 yılına gelindiğinde, Celaleddin Bayezid , tahtı çok sevdiği oğlu İskender'e bırakmak istemiştir. Ancak, diğer oğlu II. Süleyman Paşa, Osmanlı Devleti'nden aldığı destekle kardeşi İskender'i öldürmüş ve Kastamonu'yu ele geçirmiştir.[95]

Bayezid Bey ise kaçarak Sinop'a gitmiştir. Bu olaydan sonra, Candaroğulları Beyliği Sinop ve Kastamonu olarak ikiye bölünmüştür.[96]

Yıldırım Bayezid döneminde, II. Süleyman Paşa Osmanlı Beyliği'ne karşı olumsuz bir tutum sergileyerek Kadı Burhaneddin ve Karamanoğulları ile ittifaklar kurmaya başlayınca, 1392 yılında Yıldırım Bayezid tarafından mağlup edilmesiyle sonuçlanmış ve Candaroğulları Beyliği'nin Kastamonu kolu geçici olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır. Sinop valiliğinde görev yapmış olan Kötürüm Bayezid 'in oğlu İsfendiyar Bey, babasının ölümünden sonra

---

[93] *İbn Batuta Seyahatnamesi*, çev. Mümün Çevik (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2000), 1/22.
[94] Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri,* 17-96-197.
[95] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar,* 50.
[96] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,* 125.

Yıldırım Bayezid ’den af dileyerek Sinop'un kendisine verilmesini talep etti ve bu isteği kabul edildi. Böylece Candaroğlu Beyliği'nin Sinop şubesi bir süre daha varlığını sürdürdü. 1402 yılındaki Ankara Savaşı'nda Timur'u destekleyen İsfendiyar Bey, savaş sonunda Timur'dan aldığı ferman ile Kastamonu, Çankırı, Kalecik ve Sinop'u yeniden Candaroğlu topraklarına kattı.[97]

İsfendiyar Bey, Candaroğlu Beyliği’ni Anadolu’da Osmanlılara rakip olabilecek önemli bir beylik haline getirmeyi başarmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Fetret Dönemi'nde, şehzâdeler arasındaki mücadelelerde denge politikası izlemiş öyle ki, bir ara Şehzâde İsa Çelebi, İsfendiyar Bey’e sığınmış ve İsfendiyar Bey, ona hem askerî hem de malî destek sağlayarak yanında tutmuştur. İsfendiyar Bey, 1413 yılında Çelebi I. Mehmed’in Osmanlı siyasi birliğini sağlamasının ardından, onunla iyi ilişkiler kurma politikasını benimsemiştir. Bu doğrultuda, Çelebi I. Mehmed’in 1415 yılında düzenlediği Karaman ve Eflak seferlerine asker göndermiştir.[98]

Beyliğin yönetiminde denge politikası izleyerek devam eden İsfendiyar Bey, beyliğinin Çankırı, Tosya ve Kalecik bölgelerini oğlu Hızır Bey’e bırakmak istediğinde, oğlu Kasım Bey bu duruma karşı çıkarak Çelebi Mehmed’den yardım istemiştir. Çelebi Mehmed, bu yardımı fırsat bilerek Kastamonu’yu ele geçirmiştir. İsfendiyar Bey, bunun üzerine 1416 yılında, Sinop’a sığınmış ve nihayetinde Çankırı, Tosya ve Kalecik şehirlerini oğlu Kasım Bey’in yönetimine bırakarak Osmanlı Sultanı ile anlaşma yolunu seçmiştir.[99]

Kasım Bey, babası İsfendiyar Bey'in elinden Çankırı, Kalecik, Tosya, Kargı, Çerkeş, Kurşunlu, Hacı Bey (Koçhisar/Ilgaz), Milan (Kurşunlu Atkaracalar ve Bayramören), ve Karıpazarı (Orta) kazalarını alarak 1416 yılından 1464 yılına kadar Osmanlılar adına Çankırı sancak beyliği görevini yürütmüştür. Osmanlı hükümdarı II. Mehmed'in İstanbul kuşatması sırasında, askerleriyle birlikte hazır bulunmuş ve hatta sultanın son barış teklifini Bizans İmparatoru'na iletmek üzere elçi olarak gönderilmiştir (27 Mayıs 1453). İdaresi süresince, Çankırı ve çevresinde hayır hizmetlerinde bulunmuş, vakıflar kurmuş, mülkler vermiş ve tımar işlerini düzenlemiştir. Düzenlettiği imaret vakfiyesinde kendisinden "Emîr-i âzam, Kıvamü'd-dünya ve'd-din Melik Kasım" olarak bahsedilmiştir. Osmanlı hükümdarları, Kasım Bey'in yeniden Candaroğulları'na yaklaşmasını engellemek için ona müsamahakâr davranmışlardır.[100]

---

[97] Hüseyin Nihal Atsız (ed.), *Oruç Bey Tarihi* (İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, ts.), 64.
[98] Hoca Saadettin Efendi, *Tacü’t-Tevarih*, ed. İsmet Parmaksızoğlu (Eskişehir: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992), II/20-22.
[99] Hüseyin Nihal Atsız, *Aşıkpaşaoğlu Tarihi* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015), 94.
[100] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu’nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar*, 54.

İsfendiyar Bey 1421 yılından sonra, II. Murad ile mücadele etmiş, ancak 1423 yılında yaptığı savaşı kaybedince Osmanlı Devleti ile anlaşma yoluna gitmiştir. Bu anlaşmayı pekiştirmek amacıyla kızını II. Murad'a eş olarak vermiş aynı zamanda II. Murad'ın iki kız kardeşini oğullarından II. İbrahim ve Kasım beylere alarak bu ittifakı güçlendirmiştir. Bu tarihten sonra barış yanlısı bir siyaset izleyen İsfendiyar Bey, Mısır Memlûkleri ile de yakın ilişkiler kurmuştur. 1440 yılında vefat eden İsfendiyar Bey'in yerine oğlu II. İbrahim Bey geçmiştir.[101] II. İbrahim Bey döneminde Osmanlılarla dostane ilişkiler devam etmiş ve beylik içinde yeni vakıflar kurularak memleketin imarı için yatırımlar yapılmıştır. II. İbrahim Bey, kısa süren saltanatının ardından 1443 yılında vefat edince, tahtı oğlu İsmail Bey devralmıştır.

İsmail Bey dönemi, daha çok imar ve ilmî faaliyetlerin yoğunlaştığı bir devirdir. Ancak Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethettikten sonra Candaroğulları Beyliği'ni de Osmanlı topraklarına katarak bölgenin hâkimiyetini tamamen ele geçirmiştir. Fatih, Trabzon seferi için hazırlık yaparken çevredeki beyliklerden asker ve gemi talebinde bulunmuştur. İsmail Bey, bu sefere bizzat katılmak yerine oğlu Hasan Bey'i gönderince, Fatih bunu dikkate alınmadığı şeklinde yorumlayarak Hasan Bey'i tutuklatıp hapsettirmiştir. Bu arada, bir süredir Osmanlı hizmetinde olan İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmed Bey, abisine karşı isyan halindeydi ve Osmanlılar tarafından Bolu Sancağı verilmişti. Kızıl Ahmed, Kastamonu'yu teslim almaya geldiğinde İsmail Bey, Sinop'a sığınmıştır. Bu gelişmeler üzerine İsmail Bey'i takip eden Vezir Mahmud Paşa ve Kızıl Ahmed Bey, Sinop kalesini kuşatmıştır. Osmanlı'nın deniz ve kara gücü karşısında çaresiz kalan İsmail Bey, Vezir Mahmud Paşa ile yapılan mektuplaşmaların ardından şehri kan dökülmeden Osmanlı'ya teslim etmiş ve böylece Kastamonu, Sinop ve Bakırküresi'ne hükmeden Candaroğulları Beyliği tarihe karışmıştır (1461). Bu yerlere ise İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmed Bey vali olarak atanmıştır.[102]

İsmail Bey'in Sinop'u kansız bir şekilde Osmanlılara teslim etmesine karşılık, Fatih Sultan Mehmed tarafından kendisine Bursa civarında Yenişehir, İnegöl ve Yarhisar tımar olarak verilmiştir. Ayrıca oğlu Hasan Bey'e de Bolu Sancağı verilmiştir. İsmail Bey daha sonra Filibe Sancak Beyliği'ne getirilmiş ve 1479 yılında orada vefat etmiştir.[103]

Kastamonu, 1461 yılında Osmanlı hâkimiyetine alındıktan sonra Anadolu Eyaleti'ne bağlı bir sancak merkezi yapılmıştır. Hatta kısa bir süre sonra şehzâde sancağı olarak kullanılmıştır. II. Mehmed'in oğlu Şehzâde Cem, 9-10 yaşlarındayken bir müddet Kastamonu

[101] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar*, 53.
[102] İbn Kemal, *Tevârih-i Âli Osman*, ed. Şerafettin Turan (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991), VII Defter/184-191.
[103] *Tevârih-i Âli Osman*, VII Defter/190.

Sancakbeyi olarak görev yapmıştır (1469-1473). Kastamonu'da sancak beyliği yapan diğer şehzâde ise II. Bayezid 'in oğlu Şehzâde Sultan Mahmud'dur. Kardeşi Şehzâde Alemşah, Manisa valiliği sırasında vefat edince (1502), Şehzâde Sultan Mahmud Manisa Sancağı'na vali olarak gönderilmiştir. Onun oğlu Orhan ise Kastamonu Sancak beyliğine getirilmiştir.[104]

1.1. CANDAROĞULARI BEYLERİ

1.1.1. Şemseddin Yaman Candar (1291 - ?)

Candaroğlu hanedanının atası olarak kabul edilen Şemsettin Yaman Candar'ın, Selçuklu sarayında yetiştiği ve Kastamonu ile eskiden beri ilişki içinde olduğu anlaşılmaktadır. Çobanoğullarına bağlı Türkmenleri yanına alarak isyan eden Selçuklu şehzadesi Kılıçarslan ile yapılan Derbentler Savaşı'nda yenilen ve Türkmenleri esir düşen Selçuklu Sultanı II. Mesud'un kurtarılmasında Şemsettin Yaman Candar'ın da hizmeti olduğu için, Kastamonu ve çevresi Selçuklu hükümeti tarafından ona verilmiştir.[105]

2.2.2. Şucâeddin Süleyman Paşa (1309 (?) - 1340 (?))

Babasının vefatından sonra Eflâni'de beyliğin başına geçen Candaroğlu Süleyman Paşa, Çobanoğlu Emir Mahmud'u ortadan kaldırmak suretiyle Çobanoğulları Beyliği'ne son vererek (1309) Kastamonu'yu zabtetmiş, beyliğinin merkezini Eflâni'den Kastamonu'ya taşımıştır. Daha sonra Safranbolu'yu da hâkimiyetine aldıktan başka, Gazi Çelebi'nin ölümü (1322) sonrasında Pervâneoğulları'nı da ortadan kaldırarak Sinop'u ele geçirmiştir. [106]

2.2.3. Gıyâseddin İbrahim Bey (1341 - ?)

Süleyman Paşa'nın vefatından sonra Gıyâseddin İbrahim Bey Candaroğulları Beyliği'nin başına geçtiğinde 17-18 yıllık Sinop emîriydi. Onun hükümdarlık dönemine ait en önemli hadise olarak, 1341'de Venedik ve Cenevizliler'le yapılan deniz savaşı sonunda birçok düşman gemisinin ele geçirilmesi gösterilmektedir.[107] İbrahim Bey'in ölüm tarihi ise kesin olarak bilinmemektedir.

2.2.4. Adil Bey (1345 (?) – 1361 (?))

İbrahim Bey'den sonra beyliğin başına amcası Yakub Bey'in geçtiği düşünülmekteyse de onun beylik yıllarındaki hâdiselere dair malumat yoktur.[108] Yakub Bey'in oğlu Âdil'in 1346

---

[104] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar,* 59.
[105] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar,* 47.
[106] Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri,* 56.
[107] Yücel, "Candaroğulları", 7/147.
[108] Yücel, "Candaroğulları", 7/65.

senesinde bey olduğu kabul edilmektedir. İsmi gibi adâletle hükmeden Âdil Bey devrinin hâdiseleri hakkında da bilgiler yetersizdir. Âdil Bey'in vefat tarihi bilinmemektedir.[109]

2.2.5. Celâleddin Bayezid (1361 - 1385)

Âdil Bey'den sonra beyliğin başına oğlu Bayezid geçmiştir. Muhtemelen 1361 yılında bey olan Celâleddin Kötürüm Bayezid dönemi, Karadeniz'de Venedik ve Cenevizliler ile nüfuz mücadelelerinin yaşandığı, Osmanlı Devleti ile dostça ilişkilerin geliştirilmeye çalışıldığı ve Bayezid'in oğulları arasında taht kavgalarının yaşanması nedeniyle beyliğin ikiye bölündüğü bir dönemdir.[110] Sinop Alâaddin Camii haziresindeki mezar kitabesinden vefatının 787/1385 olduğunu anlıyoruz.[111]

2.2.6. II. Süleyman Paşa (1385 – 1392)

1385 senesinde Celâleddin Bayezid'in vefatı üzerine, evvelce ikiye bölünmüş beyliğin Sinop kanadının başına diğer oğlu İsfendiyar geçmiştir. Süleyman Paşa'nın Osmanlı ile iyi ilişkileri Yıldırım Bayezid'in ilk zamanlarında da sürmüştür. Fakat Osmanlı'ya karşı düşmanca tavırlar içine girmesi üzerine 1392 senesinde Yıldırım, Kastamonu'da Süleyman Paşa'yı ortadan kaldırarak, Candaroğulları Beyliği'nin Kastamonu şubesini Osmanlı topraklarına ilhak etmiştir.[112]

2.2.7. İsfendiyar Bey (1392 – 1439)

İsfendiyar Bey, kardeşi Süleyman Paşa'nın Yıldırım Bayezid tarafından öldürülerek beyliğin Kastamonu şubesinin Osmanlı'ya katılmasından sonra, 1385 yılından beri sahibi olduğu Sinop'ta müstakil kalarak, tahtın yegâne varisi durumuna gelmiştir.[113]

Timur'un Anadolu'ya girmesi ve Ankara Savaşı'nda (1402) Yıldırım Bayezid'i mağlup etmesiyle birlikte evvelce Timur'un yanında yer alan İsfendiyar Bey, Kastamonu dâhil beyliğin eski topraklarına tekrar sahip olmuştur. Kendisiyle birlikte Batı Anadolu seferine katılmasından dolayı Timur ona, Çankırı ve Kalecik'i de vermiştir. Timur Semerkand'a döndükten sonra Yıldırım'ın oğulları arasında çıkan taht kavgalarını iyi kullanan İsfendiyar Bey, güçlü şehzadeye karşı zayıfı tutarak mücadeleleri körüklemeye çalışmıştır. Daha sonra oğlu Kasım'ın Osmanlı padişahına sığınarak Kastamonu ve Çankırı dolaylarını istemesi, Çelebi Mehmed'in

---

[109] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, 125.
[110] Yücel, "Candaroğulları", 7/70.
[111] Ahmet Gedik, "Candaroğlu Celâleddin Bayezid Dönemine Ait İki Kitabeye İlişkin Tashih Gereken Bazı Hususlar", *İstem* 9 (2007), 217.
[112] Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar*, 50.
[113] Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri*, 84.

de onu desteklemesi, iki beylik arasındaki ilişkilerin iyice bozulmasına sebep oldu. Osmanlı padişahı Kastamonu'ya yürüdü ve İsfendiyar'ı Sinop'ta sıkıştırdı. Çaresiz kalınca Candaroğlu beyi Osmanlılar'a tâbi oldu ve Osmanlı himayesindeki Kasım Bey'e istediği yerler verildi.[114] Böylece Candaroğulları Beyliği tekrar ikiye bölünmüştü ki, Çelebi Mehmed'in ölümüyle harekete geçen İsfendiyar Bey, oğlu Kasım'ı Çankırı, Kalecik ve Tosya'dan çıkardı.

İsfendiyar Bey zamanında Kastamonu, Anadolu'daki ilmî faaliyet merkezlerinden biri olmuş, birçok değerli bilgin buraya gelerek Bey adına eserler telif etmişlerdir.[115] Sinoplu hekim Mü'min bin Mukbil'in *Kitâbu Miftâhi'n-nûr ve Hazâini's-sürûr* adlı tıbba dair Türkçe eseri,[116] *Aynü'l-hayat fî tefsîr-i kelâm-ı Hâlikı'l-beriyyât bi-irad-ı ahseni'l-itirazat* adlı tefsir,[117] II. İbrahim Bey'e ithafen babası tarafından yazdırılmış olan *Cevâhiru'l-esdâf* adlı Türkçe tefsir[118] bunlardan birkaçıdır.

2.2.8. Tâceddin II. İbrahim Bey (1439 - 1443)

İsfendiyar Bey 842'de (1439) vefat edince yerine geçen oğlu İbrahim zamanında önemli bir hadise olmamıştır. II. Murad'ın eniştesi ve kayınpederi olan Tâceddin İbrahim Bey 1443 yılında Sinop'ta vefat edince beyliğin başına büyük oğlu İsmail geçmiştir.[119]

2.2.9. Kemâleddin İsmail Bey (1443 - 1461)

Hükümdarlığının ilk yıllarında kardeşi Kızıl Ahmed'le uğraşarak bir iktidar buhranı yaşayan Kemâleddin İsmail Bey, kardeşinin Osmanlı desteğini alamaması üzerine, 1444 yılında II. Murad'a elçi ve hediyeler göndererek dostluğunu pekiştirdi. Ancak bu tarihteki ilk cülûsunda II. Mehmed ve etrafındakilerin, bu barışçı politikayı desteklemedikleri, II. Murad'ın idareyi tekrar ele almasından sonra ise Candaroğlu-Osmanlı münasebetlerinin tekrar dostça devam ettiği görülmektedir.[120] 1450'de Dulkadıroğlu Süleyman Bey'in kızıyla evlenen Şehzade Mehmed'in düğününe gelenler arasında Candaroğlu İsmail Bey de vardır. II. Mehmed'in kesin

---

[114] Yücel, "Candaroğulları", 7/148.
[115] Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri*, 99.
[116] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, 143.
[117] Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri*, 28.
[118] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, 143; Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri*, 29.
[119] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, 143; Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri*, 28.
[120] Yücel, "Candaroğulları", 7/148.

cülûsundan sonra da dostluğu sürdüren İsmail Bey İstanbul'un fethinde askerî yardımda bulunmuş ve bizzat muhasaraya da katılmıştır.[121]

Fetih'den sonra Fâtih Sultan Mehmed'in Anadolu Türk birliği politikası, İsmail Bey'in, müttefik bulmak için Trabzon-Rum imparatorunu aracı yaparak Batı Hıristiyan dünyası ile temasa geçmesine sebep olmuştur. Nitekim 1460'ta Roma'ya giden elçiler arasında İsmailBey'in elçisi de vardır. Öte yandan Trabzon-Rum imparatoru, Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan ve Karamanoğulları Beyliği kendi aralarında bir güç birliği oluşturuyorlardı. 1461'de Fâtih'in önce Kastamonu, sonra da Sinop'u alarak Candaroğulları Beyliği'ni topraklarına ilhak etmesi üzerine bu teşebbüsten bir sonuç alınamadı.[122] Sinop'ta Fâtih'in iltifatına mazhar olan İsmailBey'e Bursa civarındaki Yenişehir ve Yarhisar timarları, oğlu Hasan Bey'e de Bolu sancağı verildi.

Ancak kardeşi Kızıl Ahmed'in Uzun Hasan'a sığınması üzerine İsmail Bey Filibe'ye nakledildi ve 1479 yılında orada öldü.[123]

[121] Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri,* 104.
[122] Yücel, "Candaroğulları", 7/149.
[123] Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri,* 115.

İKİNCİ BÖLÜM

CANDAROĞULLARI DÖNEMİ VAKFİYELERİ

2.1. EMİR MAHMUD VAKFI

2.1.1. Vakfın Kurucusu

Emir Mahmud Bey"dir. Vakfiye metininde geçen "Büyük Emir, emirlerin ve büyüklerin lideri, orduların ve askerlerin reisi, yüce efendi, cömert kumandan, âlimlerin ve fakirlerin koruyucusu, zayıfların ve miskinlerin sığınağı, hayır ve hasenatın babası, Allah'ın özel inayetine mazhar olmuş, övgülerin sahibi Emir Mahmud Bey" ifadesi, vakfın sahibinin Emir Mahmud Bey olduğunu açıkça belirtmektedir. Mehmet Behçet Mahmut Beyin Çobanoğulları ailesinden olduğunu yazmaktadır.[124]

2.1.2. Vakıf Yapıları

Kastamonu'nun, Daday İlçesi'ne bağlı günümüzde Budak olan bilinen Hasan Şeyh Köyü'ndedir. Hasan Şeyh atabeyler yani Çobanoğulları tarafından İslam'ın yayılması ve aslında uygun olarak yaşanması amacıyla bölgeye yerleştirilen Seyyidler zümresindendir.[125] Günümüze mimari bir yapı ulaşmayan tekkenin yerinde 8x15m. ölçülerinde, üstü açık bir türbe bulunmaktadır.

2.1.3. Vakfiye Tercümesi

592 numaralı vakfiye defterinin 247 inci sayfa ve 182 inci sıra numarasında kayıtlı Emir Mahmud'a ait ve 626/1228-29 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[126]

Şeriatın aydınlatıcı nurlarıyla zulüm karanlıklarını gideren Allah'a hamdolsun. Şerefli ilahi hükümlerin (ayetlerin) yüceliğiyle helal ve haramı koyan Allah'ın yüce vekili ve elçisi olan Allah'ın Resulü, sabah akşam Allah'ın selamı ve en güzel duaları onun ve ailesinin üzerine olsun.

Hamd ve sena gerekliliğinden sonra, dünya aldanmanın mekânıdır ve sevinç mekânı değildir. Kâfirlerin helak yeridir, nimetleri yok olur ve orada yaşayanlar göç edip gitmektedirler.

Dünyanın alışkanlığı, verilen sözden dönmektir ve vaatleri şartlara bağlıdır. Başarı ve kurtuluşa ulaşan kişi, dünyayı ahiret hazırlığı için harcayan kişidir.

---

[124] Behçet, *Kastamonu eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)*, 121.
[125] Fazıl Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri II* (Kastamonu, 2018), II/87.
[126] *Emir Mahmud Vakfı Vakfiyesi*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Vakfiye Defteri (V.G.M.A. V.D.), Nr.592, S: 247, Sr: 182.

Bu nedenle vakıf, yaşam ve ölüm hallerinde sayısız faydaları olan iyi bir iştir, zira alemlerin Rabbi'nin elçisi, güvenilir Muhammed, Müslümanların lideri, peygamberlerin efendisi şöyle buyurmuştur: *"Ademoğlu öldüğünde amelleri kesilir, ancak üç şey hariç: faydalı ilim, salih evlat ve devam eden sadaka*."[127]

Yüce Allah, büyük Emir, emirlerin ve büyüklerin lideri, orduların ve askerlerin reisi, yüce efendi, cömert kumandan, âlimlerin ve fakirlerin koruyucusu, zayıfların ve miskinlerin sığınağı, hayır ve hasenatın babası, Allah'ın özel inayetine mazhar olmuş, övgülerin sahibi Emir Mahmud Bey'e, (Allah devletini daim kılsın ve başarısını arttırsın) başarı bahşedince, "*insanın yediği şeyin tükenip, sahip olduğu şeyin eskidiğini, ancak sadaka olarak verdiğinin kalıcı olduğunu"*[128] anladı. Bu yüzden Allah'a yaklaşmak, büyük sevaplar kazanmak ve zor günlerde azabından kaçmak amacıyla iyi bir vakıf kurdu.

Vakfettiği şey ise: Kastamonu'ya bağlı Sorkun nahiyenin Daday köyünde bulunan arazidir. Bu arazi, ulema ve sülehanın en seçkin kişisi, Kızıl Bey'in oğlu, Seyyid Hasan Şeyh'e aittir. Sonra onun oğullarına ve oğullarının oğullarına ve onların soyu kesildikten sonra bu araziden faydalanacak olan âlimlere şart koşulmuştur.

Bu arazinin kıblesi doğuda Berçin arzından başlayarak Sorkun arzının batısı, Sandak ve Asiyab ve Çam Mağara ve Acısu hududundan başlayarak Berçin arzının sona erdiği sınırlarla sınırlıdır. Vakfı sahih-i şer-i hükümleriyle vakfetti ve korumaya aldı.

Kıyamete kadar alınıp satılamaz, hibe edilemez, rehin verilemez, kimseye miras kalamaz."[129] *"Onu işittikten sonra kim değiştirirse günahı, yalnızca onu değiştirene ait olur. Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir.*"[130]

Bahsedilen vakfın zikri ve talebi ve niyeti Allah'a yönelmiş ve O'nun hoşnutluğunu kazanmıştır. "*Şüphesiz ki, Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez*."[131]

Bahsedilen hâkimler, vâkıfın hükümlerinin geçerli ve bağlayıcı olduğuna karar vermiş ve onun hükmünün ve doğruluğunun tanıklığını yapmışlardır.

Bunun tarihi 626/1228-29 senesidir.

---

[127] Buhari, *Edebü'l-Müfred*, 28
[128] Musannef-i İbn Ebi Şeybe, Zühd, 6; Tayâlisî, *Müsned*, II, 5; Hakim, *el-Müstedrek*, IV, 1484 (2/534).
[129] Enbiya 21/98 ayetine atıf vardır.
[130] Bakara 2/181.
[131] Tevbe 120, Hud 115, Yusus 90. ayetlere atıf vardır.

2.1.4. Vakfiye Metni

الحمد لله كشف ظلام المظالم بأنوار الشريعة المضيئة ومقال الأحكام الإلهية الشريفة وواضع الحلال والحرام بأمر نائبه الجليل السيد وظهر الإسلام المجيد سيدا لله صلى الله عليه وعلى آله بكرة وعشية أما بعد فإن الدنيا موطن غرة لا موطن سرور ودار بوار الكافرين نعمها ظل ظليل ومقيمها ضعف أصل عذلها مخلف وغاياتها معلقة والفائز من جعلها زاد المعاد وأنفعها لادخار فرجاء ذاك والوقف حسنة بعدد فوائدها في حالتي البقاء وطوري الحياة والمماة على ما قال سيد المرسلين وإمام المسلمين ورسول رب العالمين محمد الأمين عليه أفضل الصلوة وأكمل التحيات إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث علم ينتفع به وولد صالح وصدقة جارية فلما وفق الله تبارك وتعالى للأمير الكبير ملك الأمراء والأكابر زعيم الجيوش والعساكر طرفدار معظم سيد المكرم قائد الجيوش والأسد نصير الخواقين مربي العلماء والفقراء وملجأ الضعفاء والمساكين أبو الخيرات والحسنات المخصوص بعناية رب العالمين ابوا المحامد الكامران وكامياب جمال الملة مير جمال الدين محمود والحق والدين الأمير محمود بك أيد الله دولته وزاد توفيقه حتى علم أنما أكله الانسان فقد أفناه وما له فقد أبلاه وما تصدق به فقد أبقاه فوقف حسن سبيل تقرباً إلى الله تعالى وطلباً بالثواب الجزيل وهرباً من عذابه الوبيل يوم لا ينفع مال ولابنون إلا من أتى الله بقلب سليم أمسك خصه وملكه في يده وتحت تصرفه إلى حين صدور هذه الوقف منه وذلك إلى أفضل العلماء والصلحاء مولانا السيد حسن شيخ بن قزل بك قدس الله سره وذلك الأرض الكائن في قريه بوطاف توابع طاطاي ناحية صورقون من أعمال قسطموني بعد المحروس إلى أبناء وأبناء أبنائه فإن انقرضوا العياذ بالله فعلى علماء المتحققين وحدود قلبيها ينتهي إلى أرض برجين وشرقياً من بارسين أدني وإلى أراضي صوبرك وغرباً يلتحق الصنداق واسياب وجام مغره وباد ماء اجي حدودوندن وبادجورق إلى أرض برجين وقفاً صحيحاً شرعياً وحبساً صريحاً مرعياً لا يباع ولا يوهب ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقف المذكور على الله فيما بعد وابتغاه وقصده وارتضاه إن الله لا يضيع أجر المحسنين وقد حكم الاحاكم المذكور لعزلة عواقبه بصحة الوقفية المشروحة ولزومها وأشهد على حكمه وثبوته من حضرة مولانا وذلك في سنة ست وعشرين سته مائة.

3.1.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Vakfiye Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde 592 numaralı vakfiye defterinin 247 inci sahife ve 182 inci sırasında kayıtlıdır.

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye metni, Rahman ve Rahim olan Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salat ve selam ile başlar.

Vakfiye Amacı

Çobanoğulları Beyliği'nin Kumandanlarından Emir Mahmud Bey tarafından Kızıl Beyoğlu Seyyid Hasan Şeyh'e adına asıl adı Budak olan Hasan Şeyh Köyü'nde kurulan tekke ve oraya hizmetin devamlılığı.

Dünyanın Geçiciliği ve Ahiret Hazırlığı

Metin, dünyanın geçici olduğunu ve ahiretin esas olduğunu vurgular. Dünya nimetlerinin geçici olduğu, insanların burada kalıcı olmadığı, aldanmanın ve sevinçlerin yeri olmadığı ifade edilir. Başarı ve kurtuluşa ulaşan kişinin, dünyayı ahiret hazırlığı için kullanması gerektiği belirtilir.

Vakıf ve Sadakanın Önemi

Vakfın, hem hayatta hem de ölümden sonra faydalarının devam edeceği bir iyilik olduğu vurgulanır. Metinde, Hz. Muhammed'in bir hadisine atıfta bulunularak, sadakanın kalıcı olduğu ifade edilir. Bu vakfın amacı, Allah'a yaklaşmak, büyük sevaplar kazanmak ve zor günlerde azabından kaçmaktır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

1. Sorkun Nahiyesi, Tatay (Daday) Köyü

Arazinin Sahibi: Kızıl Bey'in oğlu, Seyyid Hasan Şeyh.

Kullanım Şartları: Arazinin Seyyid Hasan Şeyh'in oğullarına ve onların oğullarına, soyları tükendiğinde ise bu araziden faydalanacak olan âlimlere şart koşulmuştur.

2. Arazinin Sınırları

Doğu: Perçin arzından başlayarak Sorkun arzının batısına kadar.

Batı: Sandak, Asiyab, Çam Mağara ve Acısu hududundan başlayarak Perçin arzının sona erdiği sınırlara kadar.

Vakfın Hukuki ve Dini Bağlayıcılığı

Şer'i Hükümlerle Koruma: Vakıf sahih-i şer'i hükümlerle vakfedilmiştir ve koruma altındadır. Vakıf, kıyamete kadar alınıp satılamaz, hibe edilemez, rehin verilemez ve kimseye miras kalamaz.

Değiştirme Yasağı: Vakfın değiştirilmesi yasaklanmış ve değiştirenlerin günahının kendilerine ait olacağı belirtilmiştir.

Niyet ve Amaç: Vakfın zikri ve talebi Allah'a yönelmiştir ve O'nun hoşnutluğunu kazanma amacı taşımaktadır. Allah, iyilik yapanların mükâfatını zayi etmeyecektir.

Hükümler: İslam hâkimleri tarafından vakfın hükümlerinin geçerli ve bağlayıcı olduğuna karar verilmiş ve doğruluğu tasdik edilmiştir.

2.2. ŞEYH ŞORVA VAKFI

2.2.1. Vakfın Kurucusu

Zaviyenin Kurucusu Ahî Zahreddin Rasul bin Merhum Fahreddin bin Muhammed bin Zülfikar'dır. [132] Vakfiyedeki tarihler gözönüne alındığında Çobanoğulları Beyliği sonlarında Candaroğulları Beyliği ilk yıllarında Kastamonu'da tanınmış bir kişilik olan Ahi Şorva yardımseverliği ile bilinen bir kimse idi.

2.2.2. Vakıf Yapıları

Türbe

Zaviyeye ait günümüzde sadece Ahi Şorva'nın Beyçelebi Mahallesi Hacıdede sokaktaki türbesi kalmıştır. İçeride kıble yönüne doğru sıralanmış 3 adet sanduka vardır. Sandukaların kime ait olduğuna dair bir bilgi olmasa da Ahi Şorva'nın kabrinin burada olduğunu varsayabiliriz. Mehmet Behçet'e göre Türbedeki sandukalar Ahi Şorva ve iki de hanım merhuma aittir.[133]

***Fotoğraf 1**: Ahi Şorva Türbesi*

[132] Cevdet Yakupoğlu, "Kastamonu'da Ahi Şorva Zaviyesi'nin Yeni Bulunan Vakfiyesi" (Milli Kültürümüzün Mayası Halk Kültürü Ahilik ve Kastamonu, Kastamonu, 2019), 164.
[133] Behçet, *Kastamonu eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)*, 176.

Fotoğraf 2 *Ahi Şorva Türbesi Sandukalar*

Fotoğraf 3:*Ahi Şorva Türbesi 2023 öncesi (https://www.evliyalar.net/ahi-sorve/)*

Fotoğraf 4:*Ahi Şorva Türbesi 2023 öncesi Sandukalar (https://www.evliyalar.net/ahi-sorve/)*

2.2.3. Vakfiye Tercümesi

591 Numaralı defterin 12. sayfa 16. sırasında kayıtlı Kastamonu'da Şeyh Şorva'ya ait 703/1303 tarihli vakfiyenin tercemesidir.[134]

Hamd ve övgüler, her türlü sesi duyan, dağılmış şeyleri toplayan, ölüleri yeniden dirilten ve insanın yaşamını sürdürebilmesi için rızkını belirleyen yüce Allah'a mahsustur.

Eşi ve benzeri olmayan, yüce sıfatlarla tek ve yüce olan, yönlerden münezzeh ve yaratılmışlara benzemekten uzak olan Allah'a inanırız. Şahitlik ederiz ki, Allah tektir, eşi benzeri yoktur. Yine şahitlik ederiz ki, rahmet ve kurtuluş peygamberi olan Hz. Muhammed O'nun kulu ve elçisidir.

Salat ve selam, Hz. Muhammed ile saygıdeğer, şerefli, iyiliksever ve hayır sahibi ailesinin üzerine olsun. Hamd ve salattan sonra, Şorva adıyla bilinen Şeyh, elindeki malların ve mülklerin kendisine ait olduğunu ve bunların tasarruf hakkının kendisinde olduğunu belirterek, Allah'ın rızasını kazanmayı ve cennet nimetlerini umarak, cehennem azabından sakınarak ve insanların arasında hüküm verileceği günde, kişinin sadakalarıyla korunacağı bir zaman için bu mallarını vakfetmiştir.

Vakfettiği şeyler: Hısarcık ve Değirmen Çayırı adıyla bilinen tüm arazi, Kuzyaka nahiyesine bağlı Süpürgelik adıyla bilinen tüm arazi ve Kastamonu'nun Karasu nahiyesinde bulunan ve şöhretine binaen tarife gerek duyulmayan Göl Mahallesi'ne bağlı Terkeşe adıyla bilinen çiftliğin tamamıdır.

Vakıf kurucusu, bu vakfı tüm sınırları ve hakları, yolları ve bağlantıları, ekleri ve ilaveleri, tepeleri, odun ve ağaçlık alanları, bağları, meyve veren ve vermeyen ağaçları dâhil olmak üzere iç ve dış tüm bağlantıları ve eklemeleri ile birlikte vakfetmiştir.

Kastamonu'da zaviyenin bulunduğu köyde yer alan bahçenin tamamı ve yine aynı Kastamonu şehrinde bulunan diğer bir bahçenin tamamı. Bu iki bahçenin sınırları ve hakları bilinmekte ve tanınmaktadır.

Kızılcaviran adıyla bilinen yerde bulunan dağ ve odunluk alanının tamamıdır. Bu vakfedilen taşınmazların tümü, sınırları ve ilgili tüm unsurlarıyla birlikte Allah'ın koruması ve emaneti altında olup, Kastamonu'da vakfedenin mahallesinde bulunan ve herkes arasında bilinen ünü nedeniyle sınırlandırma ve tanımlama gerektirmeyen bir şekilde, zaviyenin ihtiyaçları için vakfedilmiştir. Bu vakıf, geçerli şer'i şartlarla ve engellerden arınmış olarak sahih bir şekilde vakfedilmiş ve bağışlanmıştır.

---

[134] *Ahi Şorva Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.591, S: 12, Sr: 16.

En hayırlı mirasçı olan "*Allah, yeryüzüne ve üzerindekilere varis olana kadar*" [135] bu mülk alınamaz, satılamaz, hibe edilemez, rehin bırakılamaz ve kimseye miras kalamaz.

Vâkıf, vakfedilen malların çeşitli şekillerde işletilmesini ve elde edilen gelirden önce vakıf mülkünün bakım ve onarımına harcanmasını şart koşar. Artan gelir, ihtiyaç olduğunda zaviyenin imarı ve onarımına harcanacak. Ayrıca, artan gelirden, vakfın işleriyle ilgilenen mütevelliye her yıl belirli bir miktar buğday ve arpa verilmesi şarttır (miktar belirtilmemiştir). Yine, artan gelirden, zaviyeye gelip giden ve orada ikamet eden fakir ve muhtaçlara harcanması gerekmektedir

Vâkıf, vakfının yönetim ve denetimini, hayatta olduğu sürece kendisine, ardından en uygun oğluna ve oğullarının en uygun olanlarına, nesilden nesile devam etmek üzere şart koşar. Eğer bunlardan hiçbir kimse kalmazsa ve hepsi yok olursa (Allah'ın korumasına sığınırız), bu durumda Kastamonu şehrindeki Müslümanların hâkimine yönetimi devretmeyi şart koşar.

Buna göre, bu vakıf, belirtilen şekilde, gelirleri ve asılları değiştirilip dönüştürülemez bir şekilde kesinleşmiş bir vakıf olmuştur. Bunu duyup öğrendikten sonra, kim bunu değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. "*Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.*"[136]

Vakfiyenin altına mühür basan hâkim (Allah, umduğuna nail eylesin), açıklanan vakfın geçerliliğine ve zorunluluğuna hükmetti ve kararına şahit olarak güvenilir, adil ve emin kişileri çağırdı. Bu olay, 703/1303 yılı Rebiülevvel ayının ortasında/Ekim ayının sonlarında, gerçekleşti. Hamd ve övgü, her türlü övgüye layık olana; salat ve selam, peygamberi Hz. Muhammed'e, temiz ve pak ailesine ve ashabının hepsine olsun

2.2.4. Vakfiye Metni

الحمد لله سامع الأصوات وجامع الاشتات وباعث الاموات ومقدر الازراق والاقوات متفرد بعد يم الانداد وتوحد بعلو الصفات وتنزه عن احاطته الجهاة وتقدس عن مشابهت المحدثات ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شرلك له ونشهد ان محمد عبده ورسوله نبي الرحمة والنجات صل الله عليه وعلي اله المحترم المكرم المحسن الصاحب الخيرات اما بعد وقف وحبس الشيخ الشهير بشوروه حال لنقضاء تصرفاته وتبرعاته حاضرة وطوية غير فاترة ابتغاء لمرضات الله وطلبا لنعيم جناته وهربا به سوء السقر ودركاته يوم يكون المرء في ظل صدقاته حين يقضى بين الناس ماذكر الواقف انه له وملكه رخصة وفي يده وتحت تصرفه الي حين صدور هذه الوقفية منه وذلك جميع الموضع المدعو بحصارجق ودكرمنجايري وجميع الموضع

[135] Enbiya 21/98. ayete atıf vardır.
[136] Bakara 2/181.

المعروف بقزلجه ويران وهو من ناحية قوزيقه وجميع الموضع المدعو بسيركلك وهو ناحية اچ ويران وجميع الموضع المدعو بتركش و بجيفتلك من ناحية قره صو تابع كول من اعمال محروسة قسطموني حما ها الله تعالي المستغني عن التحديد مشهرته بجملة ماله من الحدود والحقوق والطريق والمرافق والتوابع واللواحق والتلال والمحطب والمخشب والكروم والاشجار الوثمرة والعاقرة وسائر اللحوق والمضافات وداخلة وخارجة و متصلة و منفصلة وجميع الحديقة الكائنة في القسطموني بقرية الزاوية الواقعة فيها وجميع الحديقة الاخر كائنة في بطن المدينة المزبورة حدودهما وصفوفهما معلومة ومشهورة وجميع الجبل والمحطب الواقع في الموضع المعروف بقزلجه ويران فكل تلك العقارات الموقوفة على تناهي الوجوه كلها والاسباب باسرها على مصالح الزاوية الكائنة بمحسورة قسطمنية وفا الله تعالي في محلة الواقف المستغنية عن التحديد والتوصيف لشهرتها عند اهاليها ولدى الناس كلا وجمعا وقفا صحيحا شرعيا وحبسا صريحا مرعيا حاويا لشرائطها خاليا عن مواقع لا يباع ولايوهب ولايرهب ولايورث الي ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين وشرط الواقه المذكور ان يستغل الموقوف بصرف استغلال فما يحصل من فائدة وعائدة وقلة بصرف اولا الى مافي استيفاء ورقبت عامرة فما يفضل يصرف الى عمارة الزاوية المذكورة ومر منها ان احتاج فما يفضل يصرف الي المتولي الذي يتولى امور الواقف كما هو المشروط المشروح كل سنة مائة وعشرين عددا واربعة وعشرين مدا من الخطة والشعير فما يفضل صرف الي القفراء والمساكين الصادرين والواردين والمقيمين في الزاوية المذكورة وشرط الواقف المذكور التولية والنظارة في جميع ذلك لنفسه المدة حياته وبعده لاصلح ابناء وابناء ابنائه وابناء ابنائه نسلا بعد نسل وعقبا عن عقبا فان لم يبق منهم احد وانقرض كلهم اعازنا الله تعالي عن انقراضهم وانقطا فلحاكم المسلمين بمدينة القسطمونية المذكورة فصار جميع ذلك وقفا مقررا على النهج المذبور لا يغر قواعده ولا يبدل موارده فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه علي الذين يتدلونه ان الله سميع عليم واجر الواقف المذكور علي الله تعالي ان الله لا يضيع اجر المحسنين وحكم حاكم الموقع اعلاه انا له الله تعالي مبتغاه بصحة هذه الوقفية المشروحة ولزومها واشهد علي حكمه وثبوته جماعة من العدول والامناء والقضاة مسؤلا وذلك في اواسط شهر ربيع الاولى سنة ثلاث وسبعماته والحمد لوليه والصلوة علي نبيه محمد واله وصحبه الطيبين الطاهرين اجمعين

2.2.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bu vakfiye metni, Şorva lakabıyla bilinen Şeyh tarafından, Allah'ın rızasını kazanmak ve cennet nimetlerini umarak, cehennem azabından sakınarak vakfedilen arazileri ve mülkleri

kapsamaktadır. Vakıf, Kastamonu'nun farklı nahiyelerinde bulunan çeşitli arazilerin ve mülklerin vakfedilmesini içermektedir.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Yerler:

Kastamonu'nun Kuzyaka Nahiyesi'nde Bulunan Araziler:

Hısarcık ve Değirmen Çayırı:

Bu arazilerin tüm sınırları ve hakları, yolları ve bağlantıları, ekleri ve ilaveleri, tepeleri, odun ve ağaçlık alanları, bağları, meyve veren ve vermeyen ağaçları ile birlikte vakfedilmiştir.

Seyreklik:

Kuzyaka Nahiyesi'ne bağlı bu arazinin tüm sınırları ve hakları ile birlikte vakfedilmiştir.

Kastamonu'nun Karasu Nahiyesi'nde Bulunan Arazi:

Göl Mahallesi'ne Bağlı Terkeşe Çiftliği:

Bu çiftlik, tüm sınırları ve hakları ile birlikte vakfedilmiştir.

Kastamonu'da Bulunan Bahçeler:

Kastamonu'da zaviyenin bulunduğu köyde yer alan bahçe.

Kastamonu'da bulunan diğer bir bahçe.

Kızılcaviran:

Bu yerde bulunan dağ ve odunluk alanının tamamı vakfedilmiştir.

Kullanım Amaçları:

Zaviye:

Vakıf gelirleri, öncelikle zaviyenin bakım ve onarımı için harcanacaktır.

Artan gelirler, ihtiyaç olduğunda zaviyenin imarına ve onarımına harcanacaktır.

Ayrıca, artan gelirlerden, vakfın işleriyle ilgilenen mütevelliye her yıl belirli bir miktar buğday ve arpa verilmesi şart koşulmuştur.

Gelirlerin bir kısmı, zaviyeye gelip giden ve orada ikamet eden fakir ve muhtaçlara harcanacaktır.

Vakfın Yönetimi ve Şartları

Vakfın Yönetimi:

Vakfın yönetimi ve denetimi, vakfedenin hayatta olduğu sürece kendisine, ardından en uygun oğluna ve oğullarının en uygun olanlarına, nesilden nesile devam edecektir.

Eğer bu kişilerden hiçbir kimse kalmazsa, vakfın yönetimi Kastamonu şehrindeki Müslümanların hâkimine devredilecektir.

Vakfın Sürekliliği ve Şartları:

Vakıf, geçerli şer'i şartlarla ve engellerden arınmış olarak sahih bir şekilde vakfedilmiştir.

Vakıf mülkleri, Allah yeryüzüne ve üzerindekilere varis olana kadar alınamaz, satılamaz, hibe edilemez, rehin bırakılamaz ve kimseye miras kalamaz.

Vakfın gelirleri ve asılları değiştirilip dönüştürülemez bir şekilde kesinleşmiştir.

Hüküm ve Geçerlilik

Vakfiye, 703/1303 yılı Rabiülevvel ayının ortasında/Ekim ayının sonlarında imzalanmıştır.

Vakfiyenin geçerliliği ve zorunluluğu, şer'î hâkim tarafından onaylanmış ve kararına şahit olarak güvenilir, adil ve emin kişiler çağrılmıştır.

Vakfın mükâfatı, kerim olan Allah'a aittir.

2.3. ALİ CANDAR VAKFI

2.3.1. Vakfın Kurucusu

Candaroğllları Beyliği Hükümdarı 1. Süleyman Paşa'nın oğlu Ali Candar'dır.

3.3.2. Vakıf Yapıları

Candaroğulları döneminde Azdavay nahiyesine bağlı olan Turnalı Köyü Camii'dir. Köy, günümüzde Ağlı ilçesine bağlanmış olup Bereketli Köyü olarak bilinmektedir. Mehmet Özkarcı'nın 1990'lı yıllarda yaşayan yaşlı kişilerden aktardığına göre tamamen ahşaptan inşa edilmiş olan tarihi camii yıkılarak yerine yenisi inşa edilmiştir.[137] Camii'nin mevcut haliyle tarihi bir hüviyeti bulunmamaktadır.

Kastamonu Üniversitesinden Prof. Dr. Cevdet Yakupoğlu Hoca vakfiyede geçen Kur'an Cüzleriyle alakalı makale yayımlamıştır.[138]

[137] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri*, 319.
[138] Cevdet Yakupoğlu - Namiq Musalı, "Kastamonu Turnalı Camii'nde Candaroğulları Ve Osmanlılar Zamanına Ait Yeni Bulunmuş Vakıf Hatim Cüzleri", *Vakıflar Dergisi* 54 (2020), 201.

***Fotoğraf 5**:Bereketli Köyü Camii (Malik Kılınç)*

2.3.3. Vakfiye Tercümesi

606 nolu defterin 193. sayfa 246. sırasında kayıtlı Ali Candar ait 733/1333 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[139]

Hamd, Melik olan, Âlim olan, Mümin olan, Müheymin olan, Kuddûs olan, Selam olan, Mülkün sahibi, Azamet ve ikram sahibi olan Allah'a mahsustur.

Allah, her şeyi yaratan ve yaratılmış varlıkları rızıklandıran o yüce varlıktır. O'nun yüceliği karşısında akıllar ve anlayışlar hayret içinde durup, evrenin düşüncelerini, O'nun ilahi varlığını sürekli olarak gözlemlediği kudreti karşısında hayranlık duydular.

Yeryüzünün dizginleri O'nun elindedir ve emir O'nun'dur, dönüş de O'nadır.

O'na salat ve selam olsun. O, en kutsal ve saf olan ruhlarını her türlü kötülükten koruyan, onları iyiliklere, güzelliklere, sevgi ve mutluluğa yönelten peygamberlerin en sonuncusu olan Hz. Muhammed'dir.

Onun peygamberliği, açık bir dine olan inancı devam eden ve sağlam şer'i hükümlerini taşıyan bir miras ve şeriatın hükümlerine göre bir mesajdır. Hz. Muhammed'in üzerine olsun ve O'nun ailesine, evlatlarına ve tüm peygamberlere ve elçilere olsun salat ve selam olsun.

---

[139] *Ali Candar Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.606, S: 193, Sr: 246.

O peygamber öyle bir şahsiyettir ki, sürekli olarak iyiliği emreder ve kötülüklerden sakındırır. Doğal olarak şerefli tabiatı, sürekli olarak hayır ve iyiliklere yönelik olup teşvik eder ve sevinç ve kötülükleri uzaklaştırır. Dini Mübinnin hükümleriyle birlikte peygamberliği ve açık şeriatı güçlendirmek için risaleti devam etmektedir. Yüce Allah'ın, kendisinin, ailesinin, enbiya ve gönderilen tüm kardeşlerin üzerine salat ve selamını arttırmasını dilerim.

Bu noktadan sonra, yani Yüce Allah'a hamü senadan, ve saygıdeğer resule, ailesine ve tüm peygamberlere salat ve selamdan sonra, hayır ve iyilik sahibi Ali Candar Kastamonu vilayetine bağlı Azdavay ilçesine bağlı Turnalı köyünde bulunan otuz iki çiftlikten oluşan vakfı, şer'i vakıf hükümleriyle vakfetti.

Söz konusu çiftliklerden biri vakfedenin inşa ettiği caminin hatibine, diğer biri ise söz konusu camide beş vakit namaz kıldıran imama aittir ve kalan otuz adedi de evlatları dışında kalan evlatlara vakfedildi

Vakfeden, söz konusu çiftlikleri kendi oğullarına, oğullarının oğullarına, soyu devam etmediği durumda, oğlan kardeşlerine ve daha sonra otuz cüz'ü şerif okuyanlara şart koşarak, haftanın yedi günü okuyanlara ve mübarek cuma günü vakfedenin inşa ettiği söz konusu camide hatim edildikten sonra sevabını Hazreti Sevgili Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) hediye etmeyi şart koştu.

Vakfeden, vakfın devam ettiği sürece kendisine, kendisinden sonra evlatlarına (evlatlarının evlatları hariç), ve evlatlarının soyu kesilirse kardeşlere, ve onlardan sonra Kur'an-ı Kerim'i okuyan hak sahiplerine şart koştu.

Bu çiftlikler, Kastamonu vilayetinin Azdavay ilçesine bağlı Turnalı köyünde bulunmaktadır. Hayır ve iyilik sahibi merhum vakıf Ali Candar tarafından vakfedilmiştir. Söz konusu vakıfların tamamı kayıt altına alınmış olup, her hafta Kur'an-ı Kerim'in okunacağı ve vâkıf tarafından inşa edilen camide cuma günleri hatim yapılması şartıyla evlatlarına vakfedilmiştir.

Bunları duyduktan sonra, kimse bu vakfiyenin değiştirilmesine veya dönüştürülmesine çalışırsa, sorumluluk ve yükümlülük sadece değiştirenlere aittir. "*Şüphesiz ki, her şeyi işiten ve bilen Yüce Allah'tır*."[140]

Bağışta bulunan vâkıfın umduğu ecir ve sevap, Hayy (hayat veren), Cevad (cömert olan) ve Kerim (ikram sahibi) sıfatlarıyla donatılmış olan Yüce Allah'a aittir. Bu vakfiye, 733/1336 senesinin, Şaban ayının sonlarında/Mayıs ayının ortalarında, yazılmıştır."

[140] Bakara 2/181. ayete atıf bulunmaktadır

2.3.4. Vakfiye Metni

الحمد لله الملك العلام المؤمن المهيمن القدوس السلام مالك الملك ذي الجلال والإكرام الذي خلق الأشياء كلها ورزق الموجودات ووقف دون مواقف جزوئية العقول والأفهام ودام في مشاهدة ملكوته أفكار الأجلة الأعلام فسبحان من بيده مقاليد الأرض وله الأمر وإليه النشور والصلاة والسلام عليه من له أنفس الأنفس القدسية الزكية امرؤ الانسية الرائسة محمد النبي الأمي الذي طائت لسجيته بالمعروف عن المنكر ناهية وطبيعة على الخيرات والحسنات على الحذر عاطفة وللسرور والسيئات نافية وصارت نبوته لما في الدين المبين باقيه ورسالة لأحكام الشرع المتين محمد النبي الأمي صلى الله عليه وسلم وعلى آله وأولاده وعلى جميع الأنبياء والمرسلين وسلم تسليماً أما بعد قد وقفه وقفاً شرعية صحيحة الحجة الشريفة في المسمات بطورنالو توابع بقضا ازطواي بولايت قسطموني وقف صاحب الخيرات والحسنات على جيندار جيفتليكون اثنين وثلاثون الواحد من الخطيب في الجامع الذي بناه الواقف وواحد من الامام في الجامع المذكور بأوقات خمسة وثلاثون الباقية الأولاد الذكور دون الإناث وشرط الواقف الجيفتليكات المذكورات على أبناء وأبناء أبناءه وبعد الانقراض على اخوته وبعدهم على تالين الأجزاء وهم ثلاثين جزؤاً يقرأوا كل يوم إلى سبعة أيام ويوم جمعة المباركة يختم في الجامع المذكور وهو الذي بناه الواقف ويهدى ثوابهم إلى حضرة سيد المرسلين صلى الله عليه وسلم وقرا شرط الواقف التولية عليه مادام حياً ثم من بعده على أولاده وعلى أولاد أولاده الذكور دون الإناث ثم على الانقراض على اخوتي ثم من بعدهم على تالين الأجزاء القرآن المستحقين وهذا الواقف المذكور جيفتلكات بقريته المسمى بطورنالو لتوابع ازطوي بولايت قسطموني والواقف صاحب الخيرات والحسنات وقف علي جندار رحمة الله عليه احكمه حكماً شرعياً وسجل جميع ما ذكر من الأوقاف سجل مرعياً فصار كله وقفاً أبناؤه بتلاوة ويختم في كل هفته يوم الجمعة المباركة في جامع الذي بناه الواقف على أوضاع شرعيته والقوانين المرضية بحيث لا يجوز لأحد فمن يؤمن بالله واليوم الآخر فلا تبدله ولا تغيره بما يخالف مضمون هذا الكتاب ولا ينقصه ولا يعصى له ولا يبايعه ولا يرهن ولا مواصلة الطريقة لسبب من الأسباب فمن بدله بعد ما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقف المحسن على الحي الجواد الكريم حرر ذلك في أواخر شعبان المعظم سنة ثلث و ثلاثون وسبعمائة.

2.3.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Vakfiye, hayır ve iyilik sahibi Ali Candar tarafından, Kastamonu vilayetinin Azdavay ilçesine bağlı Turnalı köyünde bulunan (Köy günümüzde Ağlı ilçesine bağlanmış olup Bereketli

Köyü adını almıştır) otuz iki çiftlikten oluşan mülklerin şer'i vakıf hükümleri çerçevesinde vakfettiğini gösteren belgedir.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye metni, Rahman ve Rahim olan Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salat ve selam ile başlar.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

1. Otuz İki Çiftlik

Çiftliklerden biri: Vakfedenin inşa ettiği caminin hatibine ayrılmıştır.

Diğer çiftlik: Beş vakit namaz kıldıran imama ayrılmıştır.

Kalan otuz çiftlik: Vakfedenin evlatlarına, evlatlarının evlatlarına, soyu devam etmediği durumda oğlan kardeşlerine ve daha sonra oğlan kardeşlerine daha sonra 30 cüzü şerifi okuyanlara vakfedilmiştir.

2. Vakıf Şartları

Vakfeden Ali Candar, çiftliklerin öncelikle kendi oğullarına, oğullarının oğullarına ve eğer bu soy tükenirse oğlan kardeşlerine verilmesini şart koşmuştur.

Bundan sonra, otuz cüz'ü şerif okuyanlara verilmesi ve haftanın yedi günü okuma yaparak, mübarek cuma gününde hatim edilmesini şart koşmuştur.

Hatim edilen Kur'an-ı Kerim'in sevabının Hazreti Sevgili Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) hediye edilmesini şart koşmuştur.

3. Vakfın Sürekliliği ve Hak Sahipleri

Vakfedenin kendisine ve kendisinden sonra evlatlarına (evlatlarının evlatları hariç), evlatlarının soyunun kesilmesi durumunda ise kardeşlerine ve daha sonra Kur'an-ı Kerim'i okuyan hak sahiplerine verilmesini şart koşmuştur.

4. Yer ve Kayıt

Çiftlikler, Kastamonu vilayetinin Azdavay ilçesine bağlı Turnalı Köyü'nde (Günümüzde Ağlı ilçesii Bereketli Köyü) bulunmaktadır.

Vakıfların tamamı kayıt altına alınmıştır ve her hafta Kur'an-ı Kerim'in okunacağı, vakıf tarafından inşa edilen camide cuma günleri hatim yapılması şartıyla vakfedilmiştir.

Hukuki ve Dini Bağlayıcılık

Vakfiye, vakıf hükümlerine aykırı herhangi bir değişikliğin yapılmamasını ve böyle bir değişikliğin sorumluluğunun ve yükümlülüğünün sadece değiştirenlere ait olacağını belirtir.

Vakfedenin amacı, vakfın dini ve sosyal hizmetlerinin sürekliliğini sağlamak ve bu hizmetlerin vakfın asıl amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamaktır.

2.4. ABDAL PAŞA VAKFI

2.4.1. Vakfın Kurucusu

Abdal Paşa tarafından, Şeyh Yahya, Seydi Bâlî, Mustafa, Nurullah ve Salih isimli şeyhler adına kurulmuştur

Hakkında pek fazla bilgi bulunmayan Abdal Paşa, Fazıl Çifçi'ye göre Candaroğlu Emiri Süleyman Paşa'nın lakabıdır; dolayısıyla Abdal Paşa, Süleyman Paşa'dır.[141] Cevdet Yakupoğlu ise, Muallim Cevdet'in, İbn Batuta'nın eserine yazdığı zeylinde Kastamonu yöresinde fütüvvet sahibi bazı şahıslardan ve bunların hayratlarının bulunduğu yerlerden bahsettiğini söyleyerek Kastamonu'nun Araç kazasında bulunan Abdal Paşa'nın bu şahıslardan biri ve Âhi Şeyhi olduğunu kabul etmektedir. [142]

2.4.2. Vakıf Yapıları

Zaviyeden günümüze İlçe merkezinin güneyinden geçen çayın kenarında ve otobüs terminalinin yakınında bulunan 5,5x11 metre ölçüsünde, dikdörtgen planlı, kesme taşlarla örülü üstü açık türbe kalmıştır.

***Fotoğraf 6**:Abdal Paşa Türbesi 2 (Numan Dülger'den)*

[141] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri II*, II/28.
[142] Cevdet Yakupoğlu, "Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar Döneminde Kastamonu Çevresinde Ahiler" 55 (2009), 168.

Fotoğraf 7: *Abdal Paşa Türbesi 2 (Numan Dülger'den)*

2.4.3. Vakfiye Tercümesi

582 No'lu vakfiye defterinin 286 ıncı sayfa ve 195 inci sırasında kayıtlı (Abdal Paşa) vakfına ait 765/1364 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[143]

Bu değerli vakfın kurucusu pek Şerefli Emir Abdal Paşa, kendi tasarrufu altında olan ve özel mülkiyetinde bulunan her şeyi, *"kişi sadakasının gölgesinde kalır*"[144] düsturuyla cehennemden kurtulmayı ve cennet nimetlerine erişmeyi, ilahi hoşnutluğu arzulayarak ve samimi niyetle talep ederek tasarruflarının makbuliyetini ve ibadetlerinin kabulünü dileyerek, saf ve temiz niyetle vakfettiğini beyan etti.

O da Kastamonu'ya bağlı Araç nahiyesinde Araç mevki adıyla bilinen arazinin tamamıdır. Bu arazinin dokuz sınırı vardır ki;

Birinci sınırı ova ile ikincisi eski yola, üçüncüsü Gibse tepesine, dördüncüsü beyaz toprağa, beşincisi Kirenli dereye, altıncısı derbent nehrine, yedincisi büyük nehre ve ark altına, sekizincisi Pazar yerine, dokuzuncusu Ova mevziîne kadar uzanır.

Vakıf, bu araziyi tüm sınırları, hakları, yolları, genel ve özel kullanım alanları, dağları, ovaları, odun kesimi için uygun alanları, meyveli ve meyvesiz ağaçları dahil olmak üzere, hepsinin zühd ve ibadet ehli kişilere olan hakkını bir araya getirerek, Şeyh Yahya, Seydi Bali, Mustafa, Nurullah ve Salih Efendi gibi kişilere hayatta oldukları sürece, sonrasında ise (her birinin) evlatlarına ve bunların evlatlarına ve bunlardan kimseye varis kalmazsa, fakir ve muhtaç şartlarında olmaları durumunda, bu vakfın şartlarına uygun olarak kullanmak üzere sahih vasiyetle vakfetti.

---

[143] *Abdal Paşa Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.582, S: 286, Sr: 195.
[144] İbn Hanbel, IV, 148. hadise atıf vardır.

Bu arazi, satılamaz, hibe veya rehin olarak kullanılamaz ve Allah yeryüzünü ve üzerindekileri mirasçı oluncaya kadar (dünyanın sonuna kadar) ve sekenesine (soyundan gelenlere) varis oluncaya kadar hiç kimseye miras olarak geçmez. "*O, en hayırlı mirasçıdır* ."[145] Kâideleri değiştirilemez ve mirasçıları başka kişilere devredilemez. Kim ki bunu işittikten sonra değiştirirse, günahı sadece değiştirenlere aittir. *Cenab-ı Hak "her şeyi işitir ve her şeyi bilir."*[146]

Vakfın ecri Cenab-ı Hakk'a aittir. "*O, iyilik ve ihsanın mükâfatını asla boşa çıkarmaz*."[147] Bu vakfı kabul eden hâkim, bu vakfın geçerli olduğuna hükmetti ve hükmüne ve hükmünün ispatına tanıklık edecek şahitler görevlendirildi.

Bu olay, Hicri takvime göre 765/1364 yılının Şevval/Temmuz ayının başlarında meydana geldi.

2.4.4. Vakfiye Metni

لما وقف الامير الاعز ابدال باشا قدس العزيز حال نفاذ تصرفاته وصحة تبرعاته حاضرة وطوية غيره فائد ابتغاء لمرضاة الله تعالى وطلباً النعيم صانه وهرباً من سوء السقرة ودركاته يوم يكون المرء في ظل صدقاته حين يقضى بين الناس ذكر الواقف أنه ماله وملكه وحقه وتحت تصرفه إلى من صدقة الوقفية وذلك جميع الأراضي المعروف من موضع اراج من ناحية اراج وأعمال محروسة قسطموني حماها الله تعالى ولها تسعة أحداد الحد الاول إلى اوه الحد الثاني إلى طريق عتيق الحد الثالث كبس دبه سي الحد الرابع الي بياز توبراق الحد الخامس إلى كيرنلى دره الحد السادس إلى نهرى دربند الحد السابع إلى نهرى كبير وإلى تحت عرق الحد الثامن الي بزار يري الحد التاسع كذلك الي موضع اوه بجملة ماله والحدود والحقوق والطرايق والمرافق والعام والخاص والجبل والسهل والممتطر والمحبس والأشجار المثمرة وغير مثمرة داخلة وخارجة على شيخ العابد الزاهد الشيخ يحيي وسيدي بالي ومصطفى و نور الله وصالح أفندي ما دام حياً وبعد علو أولاده أولاد أولاده بطناً بعد بطن وعقباً بعد عقب فان لم يكن لهم أحد فعلى الفقراء والمساكين وقفاً صحيحاً مرعياً جامعاً لشرائط وأن خالياً عن موانعه وبطلانه لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين لا تغير قواعده ولا تبدل مواده فمن بدله بعد ماسمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقف على الله إن الله لا

[145] Enbiya 21/98 ayete atıf vardır.
[146] Bakara 2/137. Bakara 2/181. Bakara 2/224. Bakara 2/227. Bakara 2/244. Bakara 2/256. Nisa 4/148. Araf 7/200. Enfal 8/17. Enfal 8/42. Enfal 8/53. Enfal 8/61. Tevbe 9/103. Nur 24/21. Nur 24/60. Ankebut 29/5. Fussilet 41/36. Hucurat 49/1. ayetlere atıf vardır.
[147] Hud 11/115. ayete atıf vardır.

يضيع أجر المحسنين وحكم بصحته الوقفية المشروح وله ومنها وسهل على حكمه وثبوته بما جرى ذلك في أوائل شوال المكرم لسنة خمس وستين وسبعمائة من هجرة النبوة عليه أفضل التحية 765.

2.4.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Emir Abdal Paşa tarafından yapılan bağışları ve bu bağışların hangi amaçlarla kullanılacağını detaylandırmaktadır.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Araç Nahiyesinde Bulunan Arazi:

Konum ve Sınırlar: Kastamonu'ya bağlı Araç nahiyesinde bulunan bu arazi, Araç mevki olarak bilinir ve dokuz sınırı vardır:

1. Ova
2. Eski yol
3. Gebit tepesi
4. Beyaz toprak
5. Giprenli (Kirenli) dere
6. Derbent nehri
7. Büyük nehir ve ark altı
8. Pazar yeri
9. Ova mevzii

Arazinin Kapsamı: Bu arazi, tüm sınırları, hakları, yolları, genel ve özel kullanım alanları, dağları, ovaları, odun kesimi için uygun alanları, meyveli ve meyvesiz ağaçları dâhil olmak üzere vakfedilmiştir.

Vakıf Şartları:

Arazi, zühd ve ibadet ehli kişilere, yani Şeyh Yahya, Seydi Bali, Mustafa, Nurullah ve Salih Efendi gibi kişilere hayatta oldukları sürece, sonrasında ise onların evlatlarına ve onların evlatlarına kullanılmak üzere vakfedilmiştir.

Eğer bu kişilerin soyları tükenirse, fakir ve muhtaç şartlarına uygun olan kişilere vakfın şartlarına uygun olarak kullanılmak üzere bırakılmıştır.

Arazi, satılamaz, hibe edilemez veya rehin olarak kullanılamaz ve "*Allah yeryüzünü ve üzerindekileri mirasçı oluncaya kadar*[148] (dünyanın sonuna kadar) ve soyundan gelenlere varis

[148] Enbiya 21/98. ayete atıf vardır.

oluncaya kadar hiç kimseye miras olarak geçemez. Bu, arazinin kalıcı bir şekilde vakıf olarak kullanılmasını ve amacı doğrultusunda hizmet etmesini sağlamaktadır.

Vakfın Ecri ve Geçerliliği:

Geçerlilik: Bu vakıf, şeriat hükümlerine uygun olarak sahih bir vasiyetle yapılmış ve geçerliliği hâkim tarafından onaylanmıştır. Hüküm, tanıklar tarafından ispatlanmış ve bu tanıklık vakfın geçerliliğine dair kesin bir kanıt sunmaktadır.

Mükâfat ve Günah: Vakfın mükafatı Cenab-ı Hakk'a ait olup, iyilik ve ihsanın mükâfatını asla boşa çıkarmaz. Kim bu vakfiyeyi değiştirirse, günahı sadece değiştirenlere aittir. Cenab-ı Hak her şeyi işitir ve her şeyi bilir.

2.5. II. SÜLEYMAN PAŞA VAKFI

2.5.1. Vakfın Kurucusu

1385-1392 yılları arasında Candaroğulları Beyliğinde hükümdar olan II. Süleyman Paşa'nın Şehzadelik yıllarında yaptığı vakıftır.

2.5.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede geçen Şeyh Emre Zaviyesi Kastamonu İli sınırları içerisinde bulunan Seydiler İlçesine Bağlı Emreler Köyü'ndedir. Bahsi geçen zaviyeden herhalgi bir yapı bulunmamaktadır. 1966 yılında yapılan mevcut caminin yerinde Ahşaptan büyük bir camii olduğu ayrıca fotoğraf 11'da gösterilen evin arkasında şu an mevcut olmayan hamam kalıntılarının olduğu köyde yaşayanlar ifade etmişlerdir. Bu ifadeden ve şu an cami kible yönünde 700 meter uzaklıkta harap halde olan, köylüler tarafından Emre Sultan'a ait olduğuna inanılan mezarında bulunluğu kabristandan da yola çıkarak zaviyenin köyün ortasında bulunan yeni camii'nin çevresinde olması muhtemeldir. Zaviye ile alakalı daha geniş bilgi için Cevdet Yakupoğlu'nun makalesine bakılabilir. [149]

[149] Cevdet Yakupoğlu, "Kastamonu'nun Manevi Mimarları", *Kastamonu'da Türk İskânının Gerçekleşmesinde Zaviyelerin Rolüne Bir Örnek: Seydiler'de Şeyh Emre Zaviyesi*, 4-6 Mayıs, 331-358.

Fotoğraf 8: *Emreler Köyü Camii*

Fotoğraf 9 *Emreler Köyü Camii Harim kısmı*

Fotoğraf 10:*Emreler Köyü Cami Eski Lojmanı*

Fotoğraf 11: *Emreler Köyü Cami Karşısında Bulunan Mülkiyeti Şahsa Ait Bir Ev*

Fotoğraf 12: *Emreler Köyü'nde Bulunan Tarihi Kabristan*

2.5.3. Vakfiye Tercümesi

580 numaralı vakfiye defterinin 121 nci sayfa 74 ncü sıra numarasında kayıtlı Eazimi Ümeradan Süleyman Paşaya ait 774 / 1372 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[150]

Hamd ve şükür; kalplerde gizli olan her şeyi bilen, kullarının tövbelerini kabul eden, bilen ve haber alan sıfatlarına sahip, yüce ve her şeyden üstün olan, gözetleyen ve şahit olan ve *"eşi ve benzeri olmayan*". [151] Yüce Allah'a aittir.

Yüce ve açık olan dini yükselmek için insanlara bir vesile olan, Cenab-ı Hakk'ın büyük elçisi ve halifesi olan efendimiz Hazreti Muhammed'e (sav) ve onun ailesine ve ashabına, kalemlerin ağlamasıyla sayfalar güldükçe ve hâkimlerin hükümleriyle vakıflar güç bulduğu müddetçe her an için salat ve selam olsun.

İşbu vakfiye, anlamlı bir kitap ve doğru bir belgedir.

---

[150] *Süleyman Paşa Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.580, S: 121, Sr: 74.
[151] Şûrâ 42/11. ayete atıf vardır.

Belgenin anlamı ve içeriği; Büyük ve hatırlı olan, dünyada emredenlerin en yücesi olarak bilinen ve kılıç ve kalem sahiplerine mevki veren Süleyman Paşa'ya Cenab-ı Hak korkulacak şeylerden korumasını nasip etsin.

"İnsan ölünce, şu üç amel dışında bütün amellerinin sevabı kesilir: sadaka-ı cariye, kendisinden istifade edilen ilim, arkasından dua eden hayırlı evlat." [152] mealindeki hadisi şerifin anlamını kavrayınca "*Her mümin kişi diğer insanlarda ayrılıp hesabı görülünceye kadar sadakasının gölgesinde gölgeleneceği bir günde"*[153] Allah'ın rızasını ve ebedi mükafatı talep etmek amacıyla halis bir niyetle, sadaka vermek, bağış yapmak ve hayır işleriyle meşgul olmak suretiyle Allah için bir vakıf oluşturmuş ve bu niyetle bağışlar yapmıştır.

Bu vakfettiği yerler: Şeyh Emre köyünde bulunan arazinin tamamı; Göynükviran köyünde bulunan bir arazi ile, yine Göynükviran köyünde yer alan ve Türkçede yaylak diye tabir olunan yazlık olarak kullanılan bir arazi, belirli bir miktarla tespit edilmiştir.

Bu arazinin nısf-ı kadîmi[154] Ağlı köyünde, nısf-ı kadîmi Hasanlı köyünde ve iki tammı kadîmi Ortaca köyünde ve bir tammı kadîmi tamamıyla Seydiler köyünde bunların dışında kalan kısım ise başka yerdedir.[155]

Bunların hepsi, Kastamonu şehrinin Devrekâni nahiyesinde bulunmakta olup, vakfa bağlıdırlar ve bulundukları bölgelerdeki ünleri nedeniyle sınırlama, tanımlama ve açıklamaya ihtiyaç duyulmamıştır.

Bu araziler, bahsi geçen bölge içinde bulunan Emre Sultan zaviyesine bağışlanmıştır ve yukarıda belirtilen tarlalardan elde edilen mahsulat, zaviyeye uğrayan misafirlerin ve yolcuların ihtiyaçları için harcanmak üzere meşru kılınmıştır.

Yukarıda bahsedilen vakfın sahibini uzun ömürlü eylesin.

Onun tevliyetini (yönetimini), meşihatini (şeyhlik görevini), imametini ve nezaretini (bakım ve korumasını) herkesin razı olacağı şekilde merhum Şemseddin Şeyh Emre oğlu Mehmed oğlu İmam Şemseddin'e onun vefatından sonra, salih evlatlarına ve onların salih evlatlarına nesilden nesile bırakmıştır. Eğer bu evlatlar kalmazsa, Allah korusun, vakıf Kastamonu şehrinde yaşayan fakirler ve yoksullar için geçerli olacaktır.

---

[152] Müslim, Vasiyye, 14

[153] Hadisin bu şeklini kaynaklarda bulamamıza karşın aynı anlama gelen (كُلُّ امْرِئٍ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ حَتَّى يُفْصَلَ بَيْنَ النَّاسِ) şu şeklini İbn Hanbel'in Müsned'inde rastlanmaktadır. (İbn Hanbel, IV, 148)

[154] Vakfiye metninde eski anlamına gelen (قديم) kelimesi geçmektedir. Bu kelime (eski) metin içerisinde bir anlam ifade etmemektedir. Bundan dolayı ölçü birimi olan (قدم) kelimesini aldık.

[155]" Nısfı kadem" ifadesini ölçü birimi olarak düşünüp kaynaklarda arasak da, verilen ölçü biriminin arazi ölçü birimi olma ihtimali olmadığından dolayı bu ifadenin oran olma ihtimali üzerinde durduk ve yüzdelik oran üzerinden bir nısfı kademin yüzde 12,5'a, iki nısfı kademin yüzde 25'e. Kadem-i Tam'ın ise yüzde 50' ye tekabül edebileceği fikri ağır bastı. Böyle düşündüğümüzde oran 12.5+12.5+25+50=100 olmalıdır.

İki imama göre sahih ve şeri olan geçerli bir vakıftır, diğer imamların da ihtilafı üzere açık ve gönüllü bir şekilde karşılıksız ve ebedi olarak fakirlere aittir. Böylece yukarıda bahsi geçen şatlara göre bu cümle şahidi gerekli gören kimseler için satılamaz hibe edilemez herhangi bir sebeple bozulamaz şekilde ebedi bir vakıftır.

Her kim bunu (vakıf şartlarını) işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. *"Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir*."[156]

Bu vakfiye, Yaratılmışların en hayırlısı (sav)'in hicretinin 774/1372 yılında (Muharrem/Temmuz-Ağustos) ayında yazılmış ve şahitlik edilmiştir.

Âlemlerin Rabbine hamdolsun.

2.5.4. Vakfiye Metni

الحمد لله العلي الكبير الواقف علي جميع ما في الضمير الذي يقبل التوبة عن عباده وهو العليم الخبير تعالى شأنه عن مشابهة النظير ليس كمثله شيئ وهو السميع البصير والصلاة والسلام علي رسوله وخليفته سيدنا محمد مسلّم الدين المنيف لخليفته وعلى آله الكرام وأصحابه العظام ما سمت الدفاتر بيكار الاقلام واستحكمت الأوقاف بقضاء الحكام أما بعد فهذا كتاب ناطق وصكّ صادق مشتمل مضمونه بذكر ما أن الأمير الكبير والمشير الخطير قدوة أعاظم الأمراء في العالمين مستخدم أرباب السيف والقلم سليمان باشا خلصه الله تعالى مما يخاف يخشى لما تعلق علمه الشريف ما اشتمل مضمون حديث إذا مات ابن ادم انقطع عمله إلا عن ثلاث علم نافع وصدقة جارية وولد صالح يدعو له ارلو الدوم ولاوخار إلى دار القرار وقف وحبس وخلد وتصدق وايد بنية العافية وطوية واقية وحسبةً لله تعالى وطلباً لمرضاته ورغبة للثواب يوم يستظل المرء تحت ظل صدقاته ما هو له وملكه وبيده سلكه إلى غير صدور هذه وقفية عنه وذلك جميع المزرعة الوافعة في قريته شيخ امره والمزرعة الواقعة في قريته كوينك ويران والمصيف المعبّر عنه بالتركى يايلاق الكائنة في قريته كوينك ويران المزبورة والأرض المميت بنصف قديم في قرية اغلو ونصف قديم في قرية حسنلو وقديمين تامين من قرية اورتاجه قديم تام منها في قريته سيديلر وغيرها كلها واقعة في ناحيته دوره كاني في قرية بلدة قسطمونيه المحروسة المستبقة كل منها عن التحديد والتوصيف والتعليم والتعريف لشهرة في مواضعها بالإنتماء إلى الواقف المشار اليه على زاوية امره سلطان من مضافاة الناحية المار ذكرها بشرط أن يطعم من محصولات هذه المزارع المسطرة أعلاه إلى المسافرين وابن السبيل المارين ثم شرط الواقف المسفور عمرة الله إلى يوم النشور التولية والمشيخة والإمامة والنظارة إلى المولى الإمام مقتدى الأنام الإمام شمس الدين بن

[156] Bakara 2/181.

محمد بن المرحوم شمس الدين شيخ امره ثم لأصلح أبنائه ثم أصلح أبناء أبنائه نسلاً بعد نسل وفرعاً عن أصل فان لم يبق من أصلح أبنائه وانقرضوا فالعياذ بالله سبحانه عز وعلا فعلى الفقراء والمساكين القاطنين بالبلدة المزبورة وقفاً وحبساً صحيحين شرعيين على جواز الإمامين تسبيلاً وتأبيداً صريحين وعياشين على أخلتلاف الأئمة فصارت جملة ما ذكرت أعلاه على النسق المعهود والأسلوب لمن يراه لازماً بالمشهود صار وقفا لازماً لهما مؤبداً مخلداً مشروعاً بحيث لا يباع ولا يوهب ولا يتلف بوجه من الوجوه وسبب من الأسباب فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقف على الله الحي الكريم وعلى هذا وقع الاشهاد والتحرير والنمط والتحرير في شهر محرم الحرام من شهور سنة أربع وسبعين وسبعمائة من تاريخ هجرة خير البرية عليه أفضل تسليمة وتحية والحمد لله رب العالمين.

2.5.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

II. Süleyman Paşa tarafından yapılan bir bağışı ve bu bağışın hangi amaçlarla kullanılacağını detaylandırmaktadır.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Araziler:

Şeyh Emre Köyü:

Tüm arazinin tamamı vakfedilmiştir.

Göynük Viran Köyü:

Bir arazi ve yazlık olarak kullanılan bir arazi vakfedilmiştir. Bu arazinin Nısf-ı kademi (%12.5) Ağlı, Nısf-ı kademi (%12.5) Hasanlı Köyü'nde, İki tammı kademi (%50) Ortaca Köyü'ünde, Bir tammı kademi (%25) Seydiler Köyü'ündedir.

Kullanım Amacı:

Emre Sultan Zaviyesi:

Yukarıda belirtilen arazilerden elde edilen mahsulat, zaviyeye uğrayan misafirlerin ve yolcuların ihtiyaçları için harcanacaktır.

Vakfın Sürekliliği:

Vakfın yönetimi ve gözetimi, Şemseddin Şeyh Emre oğlu Mehmed oğlu İmam Şemseddin'e verilmiş olup, onun vefatından sonra, onun soyundan gelen en salih oğulları tarafından devralınacaktır.

Eğer oğulları, salih kişiler olmayıp kötülük işlerlerse, vakıf, şehirdeki fakir ve muhtaçlara tahsis edilecektir.

Vakfın Özellikleri ve Değiştirilemezliği:

Satış ve Miras:

Vakıf, satılamaz, hibe edilemez ve herhangi bir sebeple bozulamaz.

Vakıf Şartları:

Vakfın şartları ve özellikleri değiştirilemez.

Kim vakfın şartlarını değiştirirse, suç ve sorumluluk yalnızca kendisine aittir.

Vakfın geçerliliği, şeriat hükümlerine uygun olarak belirlenmiştir.

2.6. HACI ZEKERİYA VAKFI

2.6.1. Vakfın Kurucusu

Hakkında pek fazla bilgi bulunmayan Hacı Zekeriya b. Yahya'nın, Hacı Murad-ı Veli'nin müridi olduğuna inanılmaktadır[157] ve türbesi Çankırı İli Eldivan İlçesi Sarıtarla Köyü'ndedir.

2.6.2. Vakıf Yapıları

Çankırı İli Eldivan İlçesi Mudun yeni adıyla Sarıtarla Köyü'nde Zekeriya b. Yahya Mudun Köyü mescidinde görev yapan imamlara vakfettiği cami günümüzde mamur değildir. Köy meydanında Hacı Zekeriyya ve oğlunun yattığına inanılan bir türbe bulunmaktadır. Muhtemelen tarihi camii de bu türbenin yakınında idi.

Fotoğraf 13: *Hacı Zekeriya Türbesi (Bahattin Ayhan'dan)*

[157] Bengisu Kolcu, *Çankırı Türbeleri* (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 46.

2.6.3. Vakfiye Tercümesi

612 Numaralı defterin, 6. sayfa ve 8 sırasında kayıtlı 775/1373 tarihli Hacı Zekeriya vakfı vakfiyesinin tercümesidir.[158]

Hamd ve övgü, kendisine ait olan Allah'a aittir. Yaratılmışların en şereflisi olan Peygamberi Muhammed (sav)'e, onun ailesine ve hidayetin yıldızları olan ashabına salat ve selam olsun. Şimdi söze gelelim

Bu hayır ve iyiliklerin sahibi, Çankırı'ya bağlı Mudun köyünden Zekeriya b. Yahya, vakfın mütevellisi Musa Halife İbn Ali ile şer'i mecliste hazır bulunarak, yukarıda adı geçen Hacı Zekeriya'nın beyanına göre, Gizli malım, açık hakkım olarak Çankırı'ya bağlı Dere isimli köyde bulunan bir damda yer alan iki gözlü değirmenlerimin, bir sınırı akan nehir, bir sınırı Gıman Bahçesi, bir sınırı Arapoğlu değirmeni ve bir sınırı dere ile sınırlı olduğunu belirtti.

Tüm sınırları ve haklarıyla, tüm araç ve gereçleri, taşlar ve ağaçlarla ve diğer önemli unsurlarla birlikte mülkümden çıkarıp vakfettim. Kayıt altına alınması amacıyla mütevelli olarak atadığım Musa Halife'ye teslim ettim. Bu şartla vakfettim ki, hayatta olduğum sürece bu vakfı ben yöneteceğim. Benim vefatımdan sonra ise, çocuklarıma şart koşup tayin ettim. Onlardan sonra da soyları tükenene kadar çocuklarının çocuklarına, nesilden nesile devam edecek şekilde aynı şartlarla evlatlarıma da aynı şekilde devredilecektir.

Ve daha sonra Mudun köyü mescidinde görev yapan imamlara şart ve tayin ettim. Eğer adı geçen mescit tamamen yıkılırsa ve Allah korusun, onarım ve tamir imkânı kalmazsa, vakfı fakirlere tahsis etmiştim. Ancak bu vakıftan şu anda geri dönmüş bulunmaktayım ve belirtilen vakıfları talep ediyorum. Bu nedenle, belirtilen mütevelliden sorgulanarak vakfı kabul etmesi ve onaylaması istenecektir. Ancak vakfı geçersiz kılmadan, bu görüşü benimseyenlerin fikrine göre, vakfın sıhhatine ve zorunluluğuna dair hüküm verilmiştir. Verdiğimiz bu karardan sonra, bu hükmün bozulması veya iptal edilmesi mümkün değildir.

"Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır."[159] Bu vakıfname 775/1373 yılının Safer/Ağustos ayının sonlarında gerçekleşmiş ve kaleme alınmıştır.

[158] *Hacı Zekeriya Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.612, S: 6, Sr: 8.
[159] Bakara 2/181

2.6.4. Vakfiye Metni

الحمد لمن له الحمد والثناء، والصلاة والسلام على نبيّه محمد أشرف الورى، وعلى آله وأصحابه نجوم الهدى، أمابعد:اشبو صاحب الخيرات والحسنات الحاج زكريا بن يحيي عن قريه مطن من توابع چان قيرى وقفه متولى اولان موسى خليفه ابن علي ايله مجلس شرعه حاضر ان أولدقلرينه مزبور حاجى زكريا تقدير كلام ايدوب ديديكمه ملك مخفى وحق صريحيمدن چان قيرى مضافاتندن دره نام قريه ده بر طامده واقع إيكى كوز دكرمنلرم كه برحدى نهر جاري وبرحدى غمان بغجه سى وبر حدى عرب أوغلى دكرمنى وبرحدى دبه إيله محدوددر. جميع حدود وحقوق ايله وجميع آلات وأسباب ايله وأحجار وأشجاريليه واخورى وسائر مهما تيله ملكمدن إخراج ايدوب وقف ايدوب لأجل التسجيل متولى نصب أيلديكم مذكور موسى خليفه يه تسليم أيلدم بو شرط ايله وقف ايتدمكه مادامكه كندم قيد حياتده يم وقف مزبورى نفسر شرط وتعيين ايلدم وبنم وفاتمدن صكره أبنامه شرط وتعيين ايلدم وبعده وأبناء أبنامه بطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل الى الانقراض وبعده أولاد يمه كذلك وبعده قريه مطن مسجدنده امام اولنلره شرط وتعيين أيلدم اكرمسجد مزبور كليا منهدم اولوب العياذ بالله تعمير وترميمدن قالوب حتى حجرا أولسه وقف مزبورى فقرايه شرط وتعيين ايلمش ايدم، وقف مزبوردن حاليّا رجوع ايلدم ذكراولنان وقفلرى طلب ايدرم ديوب متولي مزبوردن استنطاق اولنوب متولي مزبور وقف مزبورى قول مشروحنده تصديق وقبول ايليه ولاكن وقف مزبورىمه أثمه دن على قول من يراه وقف مزبورك صحتنه ولزومنه حكم اولنمق طلب ايدرم ديدكده على قول المختار وقف مزبورك صحتنه ولزومنه من خصوصه وعمومه حكم اولندى من بعد نقضى ونقضنه مجال وفسخ وفسخنه احتمال قالمدى فمن بدّله بعد ما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه. جرى ذلك وحرّر في أواخر صفر المظفر سنة خمس وسبعين وسبعماية.

2.6.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bu vakfiye metni, Çankırı'ya bağlı Mudun (Eldivan/Sarıtarla) köyünden Zekeriya b. Yahya tarafından yapılmış ve vakfın mütevellisi Musa Halife İbn Ali'nin huzurunda şer'i mecliste beyan edilmiştir. Metin, vakfedilen yerler ve bunların hangi amaçlarla kullanılacağı hakkında detaylı bilgi vermektedir.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Yerler:

Çankırı'ya bağlı Dere köyünde bulunan iki gözlü değirmen:

Değirmenin bir sınırı akan nehir, bir sınırı Gıman Bahçesi, bir sınırı Arapoğlu değirmeni ve bir sınırı dere ile sınırlıdır.

Değirmenin tüm sınırları ve hakları, tüm araç ve gereçleri, taşlar, ağaçlar ve diğer önemli unsurlar dâhil edilmiştir.

Kullanım Amaçları:

Vakıf Yönetimi:

Zekeriya b. Yahya, hayatta olduğu sürece bu vakfı kendisi yönetecektir.

Onun vefatından sonra, yönetim çocuklarına devredilecektir.

Çocuklarının vefatından sonra ise, soyları tükenene kadar çocuklarının çocuklarına, nesilden nesile devam edecek şekilde devredilecektir.

Mudun Köyü Mescidi:

Mescitte görev yapan imamlara tahsis edilmiştir.

Fakirlere Tahsis:

Eğer Mudun köyü mescidi tamamen yıkılırsa ve onarım imkânı kalmazsa, vakıf fakirlere tahsis edilecektir.

Vakıf Şartları ve Yönetimi

Vakfın mütevellisi olarak Musa Halife atanmıştır.

Vakıf, şer'i mecliste beyan edilip kayıtlara geçirilmiştir.

Zekeriya b. Yahya, vakfın hayatta olduğu sürece kendisi tarafından yönetileceğini, vefatından sonra ise çocuklarına ve onların çocuklarına devredileceğini belirtmiştir.

Vakfın amacı, mescidin ihtiyaçlarını karşılamak ve mescid tamamen yıkılırsa fakirlere yardım etmektir.

Hüküm ve Geçerlilik

Vakfın sıhhati ve zorunluluğu şer'i hükümlerle teyit edilmiştir.

Vakfın bozulması veya iptal edilmesi mümkün değildir.

Vakfiye, 775/1373 yılının Safer/Ağustos ayının sonlarında kaleme alınmıştır.

2.7. MEHRANLI ŞEYH HAMZA BEY KIZI HATİCE HATUN VAKFI

2.7.1. Vakfın Kurucusu

Mehranlı Şeyh Hamza Bey'in kızı Hatice Hatun, babasının vasiyeti üzerine Sorkun Gulam Nahiyesi'nin Boyalılar Köyüne bağlı Ovacık adıyla bilinen yerde, Süleyman oğlu Hızır

oğlu Şeyh Ahmet için bir zaviye inşa ettirmiştir.[160] Günümüzde burası Kastamonu'ya bağlı Hacı Muharrem Köyü Mehranlı Mahallesi olarak geçmektedir. Vakfın Kurucusu ve babası olan Şeyh Hamza ile ilgili kaynaklarda bilgiye rastlanmamakla birlikte 1403 tarihi itibariyle kendisinden merhum diye bahsedildiğine göre 1392-1439 yılları arasında Candaroğulları beyi olan İsfendiyar bey zamanında yaşamış bir zat olduğu düşünülebilir. Mehmet Behçet Hacı Muharrem Köyü dışındaki mezarlıkta Şeyh Hamza'nın oğlu Süleyman'ın mezar taşını okuduğunu ifade etmektedir.[161]

2.7.2. Vakıf Yapıları

Kastamonu'ya bağlı Hacımuharrem Köyü Mehran Mahallesi'ndeki caminin, vakfiyede bahsi geçen camii olduğunu düşünmekteyiz.

Moloz taştan inşaa edilmiş olan caminin, kapı ve pencere çerçeveleri kesme taştan yapılmıştır. Harimin duvarlarında taş oyma ve kalem işi motifler bulunmakla birlikte, çatısıyıkıldığı için bu süslemeler zarar görmüştür. Şuan ibadete kapalı durumdadır.

Fotoğraf 14:*Mehranlı Köyü Camii Dış Görünümü 1 2024 (Ayşe Nur Yücel'den)*

[160] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri*, 351.
[161] Behçet, *Kastamonu eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)*, 73.

Fotoğraf 15: *Mehranlı Köyü Camii Dış Görünümü 2 2024*

Fotoğraf 16: *Mehran Camii'nin Doğu Cephesinin Eski Hali-1 12014*

Fotoğraf 17: *Mehran Camii'nin Doğu Cephesinin Eski Hali-2 12014*

Fotoğraf 18: *Mehranlı Köyü Camii Alt-Üst Mahfil 2024 (Ayşe Nur Yücel'den)*

Fotoğraf 19: *Mehranlı Köyü Camii Alt-Üst Mahfil 2024 2 (Ayşe Nur Yücel'den)*

Fotoğraf 20:Mehranlı Köyü Camii Mimber 2024 (Ayşe Nur Yücel'den)

Fotoğraf 21: *Mehranlı Köyü Camii-Üst Mahfil ve Kubbe 2024 2 (Ayşe Nur Yücel'den)*

Fotoğraf 22*:Mehranlı Köyü Camii Kubbe 2024 2 (Ayşe Nur Yücel'den)*

2.7.3. Vakfiye Tercümesi

581/2 numaralı defterin 508. sayfa ve 483.sırasında kayıtlı Mehranlı Şeyh Hamza Bey kızı Hatice Hatun Vakfına ait 805/1403 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[162]

[162] *Mihranlı Şeyh Hamza Bey Kızı Hatice Hatun Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.581/2, S: 508, Sr: 483.

Hamd ve övgü bütün âlemlerin yaratıcısı olan Cenab-ı Hakk'a aittir ve salat ve selam, tüm yaratılmışların en hayırlısı olan efendimiz ve tüm evliyaların üzerine olsun.

Bundan sonra saliha hanımların büyüğü merhum ve mağfur Mehranlı Şeyh Hamza Bey'in kızı Hatice Hatun, *"Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır*."[163] "Allah'ın rızasını almak için kendini feda eder." mealindeki buyrukları göz önünde bulundurarak, "*İnsanoğlunun sahip olduğu bir şey yoktur, ancak yiyip tükettiği giyip eskittiği ve sadaka verip geçtiği hariç*."[164] Gerçeğini anlayınca, bu vakfın kendisinden gelecekteki zamana kadar tasarrufu altında olan ve kendisine ait olan mülkiyet ve haklara sahip olduğunu beyan ettiği şeyleri *"ne mal ve ne evlat ona fayda sağlamadığı bir günde*.[165] azık edinmek, Cenab-ı hakka yaklaşmak ve O'nun rızası istemek niyetiyle vakfetti ve hibe etti.

O, Kastamonu'ya bağlı Sorkun Gülam Nahiyesi Bayalar Mehran bölgesinde olan Ovacık isimli mevkide bulunan ve büyük bir ölçekte beş müd[166] (ölçü birimi) tohum alabilecek kadar geniş araziye sahiptir. Bu arazi, halk arasında ünü sayesinde tarife gerek duyulmaz.

Bu arazi, vefat etmiş olan babasının bahsedilen yerde inşa etmesini emrettiği zaviyenin menfaatlerine tahsis edilmiştir ve eğer bu zaviye yıkılır veya terk edilirse, söz konusu yerdeki inanan halka vakfedilmiştir.

Bahsedilen araziyi tüm sınırları, hakları, terakkiyatı (gelirleri), merafikı (giderleri), meyveli ve meyvesiz ağaçları, tarıma elverişli ve elverişsiz alanları, diğer tüm hakları ile birlikte, şer'i ve hükümsel olarak geçerli ve sürekli olarak vakfedilmiştir.

Bu arazi satılamaz, rehin verilemez veya mirasçılara geçmez. *"Ta ki Allah yeryüzünü ve üzerindekileri miras alana kadar ve O, en hayırlı mirasçıdır*."[167]

Vakfın ecri Cenab-ı Hakk'a aittir. *"O, iyilik ve ihsanın mükâfatını asla boşa çıkarmaz*."[168]

Bu vakıf, Şeyh Ahmed bin Hızır ve Süleyman Fakih'e ve onların evlatlarına teslim edilmiştir. Gelirleri zaviyenin ihtiyaçlarına harcanacak, artan gelir ise kendilerine ve oraya gelen âlimler ve fakirlere harcanacaktır. Onlar da vakıf sahibine, onun ailesine ve devletin emirlerine dua edeceklerdir.

---

[163] Nahl 16/96. ayete atıf vardır.
[164] Musannef-i İbn Ebi Şeybe, Zühd, 6; Tayâlisî, *Müsned*, II, 5; Hakim, *el-Müstedrek*, IV, 1484 (2/534).
[165] Şuara 26/88.
[166] Müd: 1330'larda İbn Fazlullah el-Ömerrî Marmara, Kastamonu, Konya, İznik, Manisa, Antalya ve Karahisar müddünü yaklaşık 70,99 kg. buğday veya 99 litre su alan Mısır irdebiyle karşılaştırır (Cengiz Kallek, "Müd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 31/457). Bir müd 20 kile, bununla da 3 dönüm ekilmektedir bu da 300 dönüm araziye tekabül etmektedir.
[167] Enbiya 21/98 ayete atıf vardır.
[168] Hud 11/115. ayete atıf vardır.

Bu vakfın şartları ve özellikleri değiştirilemez. Kim bunu işittikten sonra değiştirirse, suç ve sorumluluk sadece kendisine aittir. *"Cenab-ı Hak her şeyi işitir ve bilir."*[169] Kim bu vakfı, bahsi geçen şekil ve düzenden değiştirirse, *"Cenab-ı hakkın, meleklerinin ve tüm insanların lanetleri onun üzerine olsun"*.[170]

Şahitlik ve yazılı belge, 805/1403 yılında, mübarek Ramazan ayının 28./Nisan 21. gününde, yapılmıştır.

2.7.4. Vakfiye Metni

الحمد لله رب العلمين والصلاة والسلام علي خير خلقه سيدنا واله أجمعين وبعد فان سيدة المخدرات واخواتين خديجة خاتون بنت المرحوم المغفور شيخ حمزه بك المهراني لما شاهدت إن ما أكله الانسان فقد أفناه وما لبسه فقد ابلاه وما تصدق به فقد أبقاه كمان قال الله تعالى ما عندكم ينفذ وما عند الله باق وقفت وحبست تقرباً إلى الله تعالى وابتغاء لمرضات الله وراجياً من الله الوكيل وطيباً لثوابه الجزيل وتزودا ليوم لا ينفع مال ولا بنون الآية ما ذكرت انه لها وملكها وحقها وتحت تصرفها إلى حين صدور هذه الوقفية منها وذلك أرض بمقدار خمسة أمداد تبدّءاً بالمد الكبير من الجفتلق الكائنة في موضع يعرف باواجق من توابع بيالرمهران من ناحية سورقون غلام من أعمال محروسة قسطمونية المستغنية عن التحديد لشهرتها عند أهلها وسكانها على مصالح الزاوية التي أمر ببنائها أبو الواقفة المذكورة في ذلك الموضع المذكور فان انهدمت واستغنى عنها فعلى من يؤمن في ذلك الموضع المذكورة بجملة حدودها وحقوقها وطرايقها ومراقفها وأشجارها المثمرة وغير المثمرة والأرض الصالحة للزراعة وغيرها داخلة فيها وخارجة عنها على تناهي الوجوه والأسباب بأسرها واجمعها وقفاً صحيحاً شرعياً وحبساً صريحاً مرعياً مؤبداً مخلداً لايباع ولايرهن ولايورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين والأجر على الله ولا يضيع أجر المحسنين وسلمت الزاوية إلى شيخ أحمد بن حضر وابن سليمان فقيه وإلى أبنائهما وان سفلو ليصرف ما غلتها الي مصالح الزاوية المذكورة فإن فضل شيء فعلى نفسها ويخدم العلماء والفقراء النازلين إلى المنزل المبارك المذكور ويدعو إلى الواقفة المذكورة وآبائها وأجدادها والأمير الذي يحفظ الولاية وينفذ أحكام الشرائع لا يغير قواعده ولا يبدّل موارده فمن بدّله بعد ماسمعه فإنما إثمه على الذين يبدّلونه إن الله سميع عليم ومن غيره أو بدل من النهج المذكور والنمط المزبور

[169] Bakara 2/137. Bakara 2/181. Bakara 2/224. Bakara 2/227. Bakara 2/244. Bakara 2/256. Nisa 4/148. Araf 7/200. Enfal 8/17. Enfal 8/42. Enfal, 8/53. Enfal 8/61. Tevbe 9/103. Nur 24/21. Nur 24/60. Ankebut 29/5. Fussilet 41/36. Hucurat 49/1. ayetlere atıf vardır.
[170] Bakara 2/161, Âl-i İmran 3/87. ayetlere atıf vardır.

فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين وقع الإشهاد والتحرير في اليوم الثامن والعشرين من شهر رمضان المبارك سنة خمس و ثمانمائة.

2.7.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Mehranlı Şeyh Hamza Bey'in kızı Hatice Hatun tarafından yapılan dini ve sosyal hizmetler için yaptığı bağışları ve bu bağışların hangi amaçlarla kullanılacağını açıklamaktadır.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Arazi:

Konum ve Özellikler:

Yer: Kastamonu'ya bağlı Sorkun köyünde, Bayalar Mihran yöresinde Ovacık isimli mevki.

Ölçek: Beş ölçek tohum alabilecek genişlikte, yaklaşık 300 dönümlük bir arazi.

Kullanım Amacı:

Zaviye Menfaatlerine Tahsis:

Arazi, Hatice Hatun'un vefat etmiş olan babasının bahsedilen yerde inşa etmesini emrettiği zaviyenin menfaatlerine tahsis edilmiştir.

Eğer bu zaviye yıkılır veya terk edilirse, arazi inanan halka vakfedilmiştir.

Arazi Özellikleri ve Haklar:

Sınırlar ve Haklar:

Arazi, tüm sınırları, hakları, gelirleri (terakkiyat), giderleri (merafik), meyveli ve meyvesiz ağaçları, tarıma elverişli ve elverişsiz alanları ile birlikte vakfedilmiştir.

Satış ve Miras:

Arazi, satılamaz, rehin verilemez veya mirasçılara geçemez. Bu hüküm, Allah yeryüzünü ve üzerindekileri miras alana kadar geçerlidir.

Vakfın İdaresi ve Gelirlerin Kullanımı:

Vakıf Yönetimi:

Vakıf, Şeyh Ahmed bin Hızır ve Süleyman Fakih'e ve onların evlatlarına teslim edilmiştir.

Gelirlerin Kullanımı:

Gelirler, zaviyenin ihtiyaçlarına harcanacaktır.

Artan gelir, Şeyh Ahmed bin Hızır, Süleyman Fakih ve oraya gelen âlimler ve fakirlere harcanacaktır.

Vakfın amacı doğrultusunda, vakıf sahibine, ailesine ve devletin emirlerine dua edilecektir.

2.8. HACI BEY BİN EMÎR-İ ALEM BEY VAKFI

2.8.1. Vakfın Kurucusu

Emîr-i Alem Bey'in oğlu Seyfeddin Hacı Bey'dir. Emîr-i Alem olan yani hükümdarın bayrağını taşımakla görevli kumandan[171] olduğu anlaşılan Seyfeddin Hacı Bey'in babası hakkında bilgi bulunmakla birlikte Candaroğulları Beyliği hükümdarlarından İsfendiyar Bey zamanında sarayda vazifeli olduğu anlaşılmaktadır. Hacı Bey'in de Seyfeddin lakabından yola çıkarak yine aynı dönemde orduda görevli bir asker olduğu düşünülmektedir.

2.8.2. Vakıf Yapıları

Kastamonu ili İnebolu ilçesi Sökü Yeni adıyla Karşıyaka Köyü Keşlik Mahallesi'ndedir. Zaviye ile alakalı herhangi bir yapı emaresi olmamakla birlikte Fazıl Çifçi'nin 1934 doğumlu Ayşe Yılmaz hanımdan aktardığı bilgiye göre Köyde Halil Fakih Türbesi'nden başka "yalnız mezarlık" diye bilinen bir türbeden bahsedilse de ikisinden de herhangi bir emare kalmamıştır.[172]

2.8.3. Vakfiye Tercümesi

608/1 nolu defterinin 283. sayfa 316. sırasında kayıtlı "Hacı Bey Bin Emîr-i 'Alem Bey Vakfı"na ait 841/1437 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[173]

Hamd ve sena türklü türlü güzellikler yaratan onlara lütuflarından bahşeden Allah'a mahsustur. Öyle ki Allah nimetlerinin şükrünü hoşnutlukla kendisine yönelen herkese ilham etti ve hikmetlerinin nuruyla akıllı ve mütevazı olanların kalplerine yerleştirdi.

Allah'a, birbirini dost eden ihsanından ötürü hamd eder ve çokça nimetlerine şükrederim. Allah'ın bir olduğuna ve O'na eş, ortak olmadığına, O'na yönelen mütevazı kimselerin şahitliği gibi şahitlik ederim.

Hz. Muhammed (sav)'in, O'nun kulu ve elçisi olduğuna, onu, kuvvetli ve güçlü, zafer sahibi ve parlayan bir nur, cömertliğinin sınırı olmayan, yerleri ve gökleri nurlandıran yıldız

---

[171] Abdülkerim Özaydın, "Mîr-i Alem", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30/124.
[172] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri II*, II/155.
[173] *Hacı Bey Bin Emr-i Âlem Bey Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.608/1, S: 283, Sr: 316.

olarak gönderildiğine şahitlik ederim. Allah'ın selamı ve bereketi onun ve ailesinin üzerine olsun.

Hamd ve sena vecibesini eda ettikten sonra, değerli ve tazime şayan olan genç emir, dünya ve ahiretin sahibi, nimetleri yaratanın yardımı ve inayetiyle mümtaz olan, milletin ve dinin kılıcı olan rahmetli Emir-i Alem Bey Oğlu Hacı Bey, dünyanın geçici ve helak olacağını, ahiretin ise varılacak yer olduğu, *"İnsanoğlunun sahip olduğu bir şey yoktur, ancak yiyip tükettiği giyip eskittiği ve sadaka verip geçtiği hariç*."[174] Gerçeğini anlayınca, ölümü bilmeyeni ölüm bilir ve ölümden kaçanları ölüm yakalar. (Ölümü unutanları ölüm unutmaz). Bu nedenle, insan, kendisi için döşek hazırlamalı veya yolculuğu için azık göndermeli ve faydası daimî olan, hem havas (üst düzey kişiler) hem de avam (halk) arasındaki iyi kimselerin amellerine benzer ameller yaparak Cenab-ı hakka yaklaşmayı arzuladı.

Hatta Cenab-ı Hakk'ın celil kitabında "*Şüphesiz ki sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar ve Allah'a güzel bir borç verenler var ya, (verdikleri) onlara kat kat ödenir. Ayrıca onlara çok değerli bir mükâfat da vardır."*[175] Buyurarak övdüğü doğrulayan, tasdik eden kişiler zümresinden olmayı istedi.

Ve vakfın kıyamet gününde nimetinin ve sevabının daimî olması sebebiyle, menfaat yönünden daha genel ve amel yönünden daha yüce olduğuna inanmıştır.

"*Kul vefat edince, bütün amellerinin sevabı kesilir; üç ameli müstesnadır. (Bunlardan birincisi) Sadaka-i cariyedir. (İkincisi) Kendisi ile faydalanılan şerefli bir ilimdir. (Üçüncüsü) Kendisine dua eden salih evlattır*."[176] Hadisindeki gerçeği idrak ettikten sonra Cenab-ı Hakkın rızasını kazanmak, O'nun büyük ikramlarını elde etmek, hesap gününde güzel bir dönüş ve kurtuluş sağlamak için vakfetti.

O gün, insanların diriltilip hesaba çekileceği ve azaptan kurtuluşa ereceği gün, Allah'ın azamet ve kudretine olan kesin inançla, "Bazı yüzler ağarıp, bazı yüzler kararacağı,"[177] her insanın yaptığı hayırlarının karşısına çıkacağı ve yaptığı kötülüklerin pişmanlıkla hatırlanacağı o günde, yüzünü nurlandırmak ümidi ile *"Herkesin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü hazır bulacağı günde kişi, kötülükleri ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister."*[178] Gerçeğini bildiği için hak sahibi olduğu ve kontrolü ve tasarrufu altında bulunan mallarını vakfetti.

---

[174] Musannef-i İbn Ebi Şeybe, Zühd, 6; Tayâlisî, *Müsned*, II, 5; Hakim, *el-Müstedrek*, IV, 1484 (2/534).
[175] Hadit 57/18. ayete atıf vardır.
[176] Buhari, Edebü'l-Müfred, 28
[177] Âl-i İmran 3/106. ayete atıf vardır.
[178] Âl-i İmran 3/30. ayete atıf vardır.

O vakfettiği şey de: Kastamonu Beldesine bağlı, Ginoli Nahiyesinin Osmanseküsü mevkiinde bulunan ve ünüyle meşhur olduğu için tarife gerek duyulmayan Yakub arzı olarak bilinen arazinin tamamı.

Aksu mevkisinde bulunan değirmen arazisinin tamamı. Ahali tarafından bilinirliğinden dolayı tarife gerek duyulmayan Hamza adıyla meşhur arazinin tamamıdır.

Bunlar, tamamıyla hudutları, hakları, hibeleri, menfaat ve toplum için faydalı veya faydasız yerleri, meyveli ve meyvesiz ağaçları, genel menfaatleri ve kendilerine ait olan her şeyi kapsayan tüm sınırlarıyla ulema ve fukahanın kabul ettiği makul ve şer'i bilgileri içeren, usul ve fıkıh bilgilerini kapsayan ve Hayreddin (milletin ve dinin en hayırlısı) Hasan oğlu Halil Fakih'e sonra onun oğullarına ve sonsuza dek onların oğullarına, bunlar tükenirse akrabalarının daha iyisine ve nesilden nesile, batından batına (kızlardan olan soyuna) ve dünya var olduğu sürece oğullarının daha iyisine olmak üzere, ulema ve fakirlere, muhtaçlara İslami kurallara uygun bir şekilde vakıf ve hibe ve sadaka olarak ayırdı.

Bu vakıf, Satılamaz, rehnedilemez ve satın alınarak tekrar geri alınamaz. "*Ta ki Allah yeryüzünü ve üzerindekileri miras alana kadar ve O, en hayırlı mirasçıdır."*[179]

Kıyamete kadar, Cenab-ı Hakk'a, Resulü'ne ve ahiret gününe inanan vali, kadı ve tüm insanlardan hiçbirine, bu vakfiyenin şartlarından birini değiştirmek veya hükümlerinden birini değiştirmek helal değildir.

Her kim vakfın iptaline çalışır ve değiştirmeyi niyet ederse, "*Cenab-ı Hakk'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti yalnızca onun üzerine olsun*."[180]

Cenab-ı Hakkın gazabından pek acı ve şiddetli azabı olsun.

Allah Zülcelal Hazretleri onun ne farz ne de nafilelerini kabul buyurmasın.

"Allah onları şiddetli azabın içinde yok etsin ve dünyadaki çabalarını boşa çıkararak iyi yaptıklarını zandan ibaret kılsın, hüsran içinde olanların kaderine katsın.[181] "*Âlemlere ibret*,"[182] ibret alanlara da hürmet olsun.

Müslüman yöneticileri arasında en üst otorite olan hâkim, bu vakfın geçerliliğini geçerli ve meşru bir hüküm olarak ilan etti.

"Şüphesiz ki, Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez."[183] Ayetinin sırrınca mükâfatı Cenab-ı Hak verecektir.

---

[179] Enbiya 21/98. ayetine atıf vardır.
[180] Bakara 2/161, Âl-i İmran 3/87. ayetlere atıf vardır.
[181] Kehf 18/104.
[182] Enbiya 21/91, Ankebut 29/15. ayetlere atıf vardır.
[183] Tevbe 120, Hud 115, Yusus 90. ayetlere atıf vardır.

Vâkıf, Vakfın yönetimi kendinde olduğu halde belgenin doğru olduğuna adil ve emin kimseleri şahit tuttu.

Bunların tamamına hüküm, şahitlik ve kayıt, 841/1437 senesi Recep ayının başlarında/Aralık ayının sonlarında, yapıldı.

2.8.4. Vakfiye Metni

الحمد لله مبدع أصناف البدايع وموسع ألطاف الصنايع الذي أوزع شكر نعمه كل منيب طالع وأودع نور حكمه قلب كل لبيب خاشع أحمده علي إحسانه المتتابع وأشكره على أفضاله المتكاثر السابغ وأشهد أنه لا إله إلا الله وحده لا شريك له شهادة عند أواب خاضع وأشهد أن محمد عبده ورسوله أرسله نبياً وصاطع وحق قاطع وعز قامع وضياء لامع صلى الله عليه وسلم وعل أله نجم الطوالع صلواته جود عليهم بركاتها جواد يغوث المرابع والسمية الهوامع وبعد فإن الأمير المكرم والشاب المفخم ولي الدارين والنعم المخصوص بعون عناية خالق النور والظلام سيف الملة والدين الحاج بك بن المرحوم و مير علم بك وفقه الله لتحقيق الخيرات وتقديم المبرات لما علم أن الدنيا دار البوار وأن الآخرة هي دار القرار نعيمها زائدة ومقيمها راحل وراكبها راجل وزوالها عاجل وإنما أكله الإنسان فقد أفناه وما لبسه فقد أبلاه وما تصدقه به فقد أبقاه وعرف أن الموت عارف من جهله وخاطف من أغفله وذاكر من نسيه أراد ان يمهد لنفسه مهاد أو يقدم لسفره زاد أو يتقرب به إلى الله تعالى بعمل من أعمال الأبرار يبقى نفعه مدى الأيام ويعود جداؤه إلى الخاص والعام حتى يكون في زمرة المتصدقين الفائقين الذين مدحهم الله في كتاب بقوله إن المصدقين والصدقات وأقرضوا الله قرضاً يضاعف لهم ولهم أجر كبير وتيقن عن الواقف أعم نفعاً وأرفع عملاً لدوام الأجر والثواب يوم الجزاء والحساب كما قال رسول الله تعالى عليه وسلم إذا مات الإنسان انقطع عمله إلا عن ثلاث صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعوله فوقف وحبس وسبل وتصدق ابتغاء لوجه الله تعالى وجزيل نواله وحسن المنقلب في معاده ومآبه الفوز والنجاة يوم يبعث وحسابه والخلاص عن أليم عقابه وويل عذابه وليقين الله تعالى عزته يوم تبيض وجوه وتسود وجوه يوم تجد كل نفس ما عملت من خير محضراً وما عملت من سوء تود لو أن بينها وبينه أمداً بعيداً ما ذكروا أنهم ملك الوقف وحقه وفي يده وتحت تصرفه إلى أوان صدوره هذه الوقفية منه وذلك جميع الأرض المشهور بأرض يعقوب الكائن في موضع بعثمان سكوسي من ناحية كينولي من أعمال البلدة المحروسة قسطمونية المستغنية عن التحديد والتبيين لشهرتها عند أهاليها وسكانها وجميع ارض الطاحونة في الموضع المشهور بالماء الأبيض وجميع الأرض المشهور همزة المستغنية عن التحديد والتبيين لشهرتها عند

أهاليها ومن جميعهم من الحدود والحقوق والطريق والمرافق واللواحق والمواضع الصالحة وغير الصالحة للزراعة والأشجار المثمرة وغير المثمرة وعامة المصالح وكافة المنافع ومايصرف بهم وينسب إليهم على تناهي الوجوه كلهم والأسباب ه بأسرهم علي قدوة العلماء وفقيه الفقهاء جامع العقول والمشروع حاوي مدارج الأصول والفروع خير الملة والدين خليل فقيه بن حسن منتشرات فضايله كما طابت شمائله ثم على أبنائه وأبناء أبنائه وإن سفل وإن انقرضوا العياد بالله على أقربائه الأصلح وأبنائه ما توالدوا أو تناسلوا بطناً بعد بطن ونسلاً بعد نسل وقرناً بعد قرن هكذا على مرور الأيام وتوالي الشهور والأعوام ثم من بعد ذلك على العلماء والفقراء والمساكين وقفاً صحيحاً شرعياً معتبراً مرعياً وصدقة نبيلة لا تباع ولا ترهن ولا تسترهن ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين ولا يحل لوال ولا قاض ولا لأحد من الناس أجمعين الذين يؤمنون بالله تعالى ورسوله واليوم الآخر لأن يبدل شرط من شرائط هذه الوقفية ولا أن يغير حكماً من أحكامها فمن ساع في إبطالها أو قصد تغيرها فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين فيكون في سخط الله تعالى وأليم عقابه وويل عذابه ولا يقبل الله تعالى منه حرفاً ولا عدلاً وجعله الأشدين عقاباً والمحبطين أعمالاً الذين ضل سعيهم في الحياة الدنيا وهم يحسبون أنهم يحسنون صنعاً وجعله آية للعالمين وعبرة للمعتبرين وحكم بصحة هذه الوقفية الحاكم الموقع أعلى الكتاب من حكام الموحدين حكماً صحيحاً شرعياً وأجر الواقف المذكور على الله تعالى إن الله لايضيع أجر المحسنين وأشهد على نفسه حال ه استغلاله في تصرفاته العدول والأمناء وجميع ذلك وقع الحكم والاشهاد والتحرير في أوائل شهر الله المبارك برجب المرجب من شهور سنه إحدى وأربعين وثمان مائة.

2.8.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bu vakfiye metni, merhum Emîr-i Alem Bey Oğlu Hacı Bey tarafından yapılmış bir bağışı detaylandırmaktadır. Metin, bağışlanan arazilerin sınırları ve bu arazilerin nasıl kullanılacağı hakkında bilgiler vermektedir.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Araziler:

Ginoli Nahiyesi, Osman Sekü̈si Mevkii:

Yakub Arzı:

Bu arazi, ünüyle meşhur olduğu için tarife gerek duyulmamaktadır.

Aksu Mevkii:

Değirmen Arazisi:

Bu arazinin tamamı vakfedilmiştir.

Hamza Arazisi:

Ahali tarafından bilinirliği nedeniyle tarife gerek duyulmayan bu arazinin tamamı vakfedilmiştir.

Kullanım Amacı:

Vakfın Genel Kullanımı:

Bu araziler, tüm sınırları, hakları, hibeleri, menfaat ve toplum için faydalı veya faydasız yerleri, meyveli ve meyvesiz ağaçları, genel menfaatleri ve kendilerine ait olan her şeyi kapsayan tüm sınırlarıyla birlikte vakfedilmiştir.

Hasan oğlu Halil Fakih ve Oğulları:

Vakıf, ulema ve fukahanın kabul ettiği makul ve şer'i bilgileri içeren, usul ve fıkıh bilgilerini kapsayan bir şekilde kullanılacaktır.

Hasan oğlu Halil Fakih'e ve onun oğullarına, sonsuza dek onların oğullarına, bunlar tükenirse akrabalarının daha iyisine ve nesilden nesile, batından batına (kızlardan olan soyuna) ve dünya var olduğu sürece oğullarının daha iyisine olmak üzere vakfedilmiştir.

Ulema ve Fakirler:

Araziler, ulema ve fakirlere, muhtaçlara İslami kurallara uygun bir şekilde vakıf ve hibe olarak ayrılmıştır.

Vakfın Şartları ve Değiştirilemezliği:

Vakıf, satılamaz, rehin verilemez ve satın alınarak tekrar geri alınamaz.

Vakfın süresiz olarak devam etmesi ve aslı üzerinde durması gerekmektedir.

Vakıf şartlarına ve kurallarına uymayan herhangi bir kimse, Allah'ın, meleklerin, peygamberlerin ve tüm insanların lanetine maruz kalacaktır.

Vakfın Yönetimi:

Vakfın yönetimi ve gözetimi, vakfeden kişinin kendi kontrolünde olup, vakfın doğruluğu ve geçerliliği adil ve emin kimseler tarafından şahit tutulmuştur.

Vakfın geçerliliği, Hicri takvimin 841/1437 yılı Recep ayının başlarında yapılan hüküm, şahitlik ve kayıt ile tescil edilmiştir.

2.9. ABDULLAH OĞLU HAMZA AĞA VAKFI

2.9.1. Vakfın Kurucusu

İsmail Bey döneminin devlet adamlarından Abdullah oğlu Hamza Ağa.

2.9.2. Vakıf Yapıları

Hamzaağa Cami

Vakfiye metninden anlaşıldığı üzere İsmail Bey döneminde yaşamış Tavâşî[184] Abdullah oğlu Hamza Ağa adlı bir devlet adamı tarafından yaptırılmıştır. Hamzaağa Cami Kastamonu Akmescid Mahallesi Hamza sokağındadır. İnşa kitabesi olmadığından dolayı yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte[185] vakfiye tarihinin 1447 olması sebebiyle o yıllarda yapıldığı düşünülebilir. Mihrap üzerinde bulunan 1141/1728 tarihinden dolayı bu tarihte tamir olduğu varsayılan[186] cami iç alanı 9,30x12 metre ölçüsünde duvar kalınlığı 1.60 metredir. Duvarlar taş, minber basit ahşap yapılı, mihrap alçı olup ahşap tavanla kapatılmıştır.

***Fotoğraf 23**: Hamzaağa Camii Dış Görünümü 1 (Kamil Çonkor'dan)*

[184] Genellikle harem hizmetlerinde çalıştırılan erkekliği giderilmiş kimse.Aydın Taneri, "Hadım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997).
[185] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri*, 193.
[186] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*, I/130.

Fotoğraf 24: Hamzaağa Camii Dış Görünümü 2 *(Kamil Çonkor'dan)*

1126/1714 Tarihli buyrultudaki, "Yukarıpazar Mahallesi'nde Hamzaağa Mescidi'ne Süleyman Efendi minber koyup iki akçe ile hitabeti Ahmet Halife'ye inayet" ifadesine göre Hamzaağa tarafından mescit olarak inşa edilmiş iken bu tarihte cami haline getirilmiştir.[187]

Sonradan yapıldığı anlaşılan sağlı sollu iki ayrı oda halinde bulunan son cemaat mahallinden geçtikten sonra basit kemerli cümle kapısından camiye girilir. Güney ve doğu cepheler ikişer sıra percereyle hareketlendirilmiş fakat arazisi uygun olmadığı için batı cephesine pencere açılmamıştır.[188]

Fotoğraf 25: *Hamzaağa Camii Mahfil Kısmı (Kamil Çonkor'dan)*

[187] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*, I/130.
[188] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri*, 193.

İç alanı 9.50x12, duvar kalınlığı 1.60 metredir. Duvarlar taş, minber tahta ve basit, mihrap alçı olup üst kısmında arı peteği gibi süslemeler vardır. Tavanı ve döşemesi tahta, çatısı ahşap ve kiremitlidir.

Fotoğraf 26*: *Hamzaağa Camii Mimber ve Mihrab (Kamil Çonkor'dan)

Fotoğraf 27:*Hamzaağa Camii Revzeni (Kamil Çonkor'dan)*

Minarenin kaidesi taş, üzeri ahşap olup, sacla kaplanmıştır.

Yakın zamanda camiin sıvaları ve tavanı tamir edilmiş olup doğu tarafından üç adet beton istinat duvarı ile desteklenmiş, 2007 yılında da Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. [189]

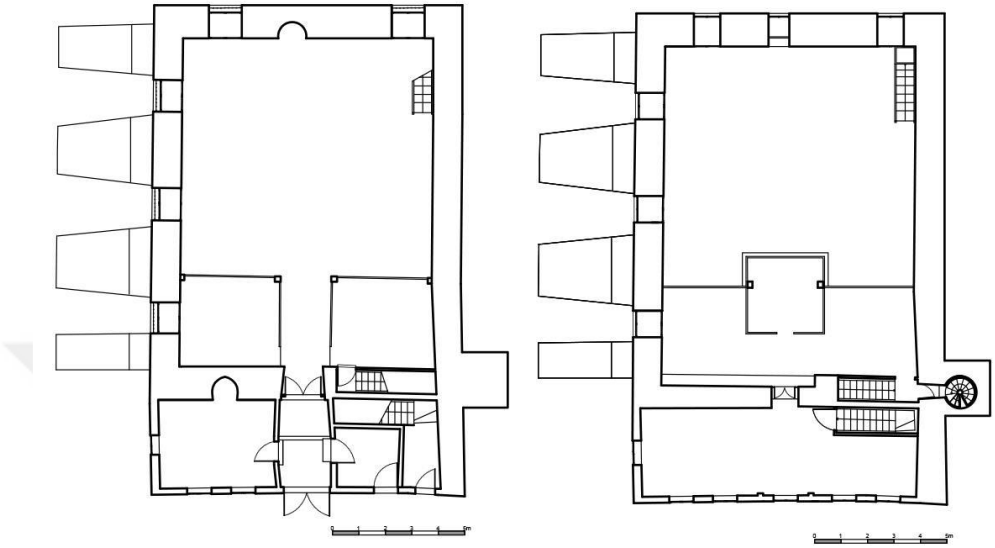

Çizim: 1:*Hamzaağa Camii Zemin Kat ve Mahfil Kat Planı*[190]

2.9.3. Vakfiye Tercümesi

618 / 2 Nolu defterin 169. sayfa 141. sırasında kayıtlı "Abdullah oğlu Hamza Ağa vakfı"na ait 850/1447 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[191]

Hamd, aydınlatan şeriatın nuruyla zulmün karanlığını açan ve şer'î delillerle ahkâmı beyan eden ve net ve apaçık delille helali ve haramı açıklayan, Hz. Muhammed (sav) ile İslam'ı sabit ve zahir eyleyen Allah' mahsustur. O'na (Hz. Muhammed'e) ve onun âline her sabah ve her akşam salat ve selam olsun.

Maksada gelince: Saygı ve itibara sahip, Hz. Ali'nin yakınlarından olan Abdullah oğlu Hamza Ağa; korkunun gerçekleştiği, amel defterinin kapandığı, cennetin büyük yolunun kapanıp *"Allah'a arınmış bir kalp ile gelenler hariç ne malın ne de oğulların fayda vereceği O gün!*"[192] için, ölüm meleğinin onu alarak götüreceğini bilerek bu vakfın kendisine ait olan mülklerini, kendi tasarrufunda hak ve mülkiyeti olduğunu belirterek vakıf ve hibe etti.

---

[189] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*, I/130.
[190] Ayşe Nur Yücel, *Kastamonu Candaroğulları Camileri ve Koruma Sorunları* (Fatif Sultan Metmet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020), 28.
[191] *Abdullah Oğlu Hamza Ağa Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.618/2, S: 169, Sr: 141.
[192] Şuarâ 26/88-89. ayetine atıf vardır.

O, vakfettiği şeyde Kastamonu'nun Kuzyaka Nahiyesi'nde, Yeniviran Suyu diye isimlendirilen yerde Boz Ömer arazisine doğru ve Hamza arazisi hudutlarıdır.

Bu arazinin sınırları, Kastamonu'ya akan iki nehrin suyundan başlayarak oradan Turvanda su bendine, ardından Tahman Fakih çarhına, Katıyalu suyunun başına, Çağlan'a, Beypınarı'na ve dağın başında bulunan umumi yola kadar uzanır. Bu yol Kastamonu tarafına doğru gider ve batı taraftaki küçük dereyle birleşir. Söz konusu umumi yol Yumrutaş'a ve oradan Samanlık adıyla bilinen yere ulaşır. Bu mevzi, Samed (Sumt) oğlunun mülküdür.

Oradan yolun batı tarafındaki taşlara, mezarın ortasına, oradan Hacı Mübariz vakfına, oradan Huda çayırına, oradan Süleyman Bey oğlu Lütfullah Çelebi'nin mülküne, oradan nehrin sonuna kadar umumi yola birleşir.

Vakıf, bunların tamamını, bütün sınırları, hakları, merafıkı (mutfak), levahiki (ilave), tarım arazileri, meyveli ve meyvesiz ağaçları, dâhil ve hariç ve miras yoluyla geçen ve miras yoluyla geçmeyen tüm hakları ile birlikte Kastamonu dâhilinde Beyoğlu Mahallesinde Yukarıpazar'da inşa ettiği mescide İslami hükümler ve kesin hukuk kurallarıyla vakfetti ve hibe etti.

Şartları ve kuralları tam olarak yerine getirerek, bozulmasına veya geçersiz hale gelmesine sebep olabilecek etkenlerden arınmış bir şekilde, ne satılabilir ne de hibe edilebilir, rehin verilebilir veya miras yoluyla geçebilir. "*Ta ki Allah yeryüzünü ve üzerindekileri miras alana kadar ve O, en hayırlı mirasçıdır*."[193]

Söz konusu vakıf, bahsedilen araziden elde edilen (gelirlerin onda biri olan) öşür vergisi ve tapu adı altındaki vergi ile araziyi süren çiftçilerin razı oldukları harman hakkından elde edilen gelirin yedi sehimlik kısmının yapılmasını şart koşuyor. Eğer bahsi geçen çiftçiler bu hakkı vermeyi kabul etmezlerse, bu geliri kabul edenlere verilmesini ve bu yedi sehimden dört sehimlik kısmının en güzel okuyan ve takva sahibi olan imama imamet ücreti olarak, her gün sabah namazından sonra Kur'an-ı Azim'den bir cüz kıraat mukabelesinde verilmesini ve iki sehimlik kısmının müezzine verilmesini ve bir sehimlik kısmının da mescidin tamirat ve hasır masraflarına harcanmasını şart koştu.

Aynı şekilde, söz konusu vakıf; bahsi geçen vakfın yönetimini, gözetimini ve gelirlerini Kastamonu şehrinde bulunan ve Kastamonu şehrine adaleti ulaştıran, adaletli yargılamayı yerine getiren ve bid'atleri ve zulümleri yok eden mübarek ve anlayışlı büyük emire sonraa Kastamonu'da şeriat hâkimi olan zata şart koştu.

[193] Enbiya 21/98. ayete atıf vardır.

Bundan sonra bahsi geçen Kur'an cüz'ünün sevabının yarısını söz konusu mütevelliye, diğer yarısını ise kendisine ait olacak şekilde şart koydu. Eğer bahsi geçen mescid harap olur ve yeniden inşa edilemez veya başka bir sebep yüzünden cemaat dağılır ve faaliyet durursa, o zaman ilim sahibi fakirlere şart koydu.

Bahsedilen Kur'an cüzünü okuyacak olanlar, söz konusu zikredilenlerin tamamıdır.

Bu vakıf, belirli şartlar ve koşullar altında gerçekleştirildi.

Allah'a ve ahirete inanan herhangi bir kimse bu vakfı iptal etme veya değiştirme hakkına sahip değildir. Her kim bu vakfın değiştirilmesine çalışırsa, Allah'ın, meleklerin, peygamberlerin ve tüm insanların lanetine maruz kalır.

Vakfiye belgesinde teyit edilen hâkim, bu vakfın geçerliliğine ve gerekliliğine İslami hükümle hükmetti. Hüküm ve kayıt, Hicri takvimin 850/1447 yılı Zilkade ayının ortalarında/Ocak ayının sonlarında, gerçekleşti.

2.9.4. Vakfiye Metni

الحمد لله كاشف الظلام الظلم بنور الشريعة المنورة ومظهر الإسلام بمحمد سيد البرية من الدين سبل اليقين بالآيات والسور السنية وموضح الأحكام ومبين الحرام عن الحلال بالدلائل الشرعية صلى الله عليه وعلى أله صلاة قائمة في كل بكرة وعشية أما بعد فإن الأصل المحترم الموقر المقرب الحضرة العلية لا زالت عالياً حمزه آغا مدانة علوه ابن عبد الله لما علم أن هذه الأصل أخذ هذه ليوم تحقق الوجل وانقطاع الأجل الاصل وانسداد السبل الجسيم في جنات النعيم يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم جميع ما ذكر أنه له وحقه وملكه يتصل إلى أن صدور هذه الوصية منه وذلك جميع الأراضي الكائنة في ناحية قوزيقا من أعمال قسطمونية المسمات يني ويران سوي أرض لبوز عمر وأرض حمزة حدودها الماء النهرين الذين ينزلان إلى بلدة قسطمونية ومن يتصل إلى معقد ماء طان توروانده ومنه يتصل إلى جرخ طاخمان ففيه ومنه يتصل إلى رأس ماء من يالو ومنه يتصل إلى جاغلاك ومنه يتصل إلى ابيك بيكاري ومن يتصل إلى الطريق العام في رأس الجبل ويمر ذلك الطريق إلى جانب القسطموني ويتصل إلى العقير في جانب الغربي لذلك الطريق ومنه يتصل الي يومروطاش ومن يتصل إلى مواضع البيت الذي يسمي ببيت التبن وذلك الموضع مملوك لابن صمت ومنه يتصل إلى الأحجار من جانب الغربي للطريق ومن يتصل إلى وسط المقبرة ومنه ينتهي إلى وقف حاجي بارزه ومنه يتصل الي خداي يرى ومن يتصل إلى ملك لطف الله جلبي ابن سليمان بك ومنه ينتهي إلى النهر ومنه يتصل إلى الطريق العام بمد مالها من الحدود والحقوق والطرائق والمرافق واللواحق والأراضي الصالحة (آيغدير) والأشجار المثمرة وكل حق هو لها داخل

فيها وخارج عنها متصل بها ومنفصل عنها عن الوجوه كل والأسباب بأسرها عن مسجد بناه الواقف المذكور في يوقاري بازار في محلسي بك اوغلو في داخل قسطمونية وقفاً صحيحاً شرعياً وحبساً صريحاً حكيماً جامعاً لشرائطه وأركانه خالياً عن موجبات فساده وبطلانه لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين وشرط الواقف المذكور أن يجعل محصولات الواقف الموحى إليه من المعشر والمسمى بالصالو ومن حق الكوسى الذي في إعطائه من زراع الأراضي المذكورة وإن لم يرضى أعطيت الأراضي المذكورة إلى من رضي بإعطائه سبعة أسهم أربعة منها لإمام الإقراء الان هد لأجره إمام ولأجرة قرائته الجزء الواحد من القرآن العظيم كل يوم بعد صلاة الصبح وسهمان منها للمؤذن وسهم ... وشرط أيضاً أن تصرف من جميع هذه الأسهم إلى عمارة المسجد المذكور أولاً أن ... إليها وشرط أيضا أن التولية والنظر في أو الوقف والتحصيل للأمير الكبير المبجل المفخم الحاكم العدل الحاج المبدع والحاكم في بلدة قسطمونية وفي المملكة التي بلغ أمره وعدله اليها ثم لحاكم الشريعة النبوية المصطفوية ثم جعل نصف ثواب الجزء المذكور للمتولي المولى إليه ونصف لنفسه فإن انهدم المسجد المذكور ولم يكن عمارته أو تصرف جماعتة أو سبب آخر فعلى الفقراء والمساكين من العلماء بشرط أن يقرأون الجزء المذكور أيضاً فصار جملة ذلك وقفاً عن الوجه المحرر والشرط المعنية لا يحل لأحد يؤمن بالله واليوم الآخر لهم يسعى بطلانه وتبديله فمن سعي فيه فعليه لعنة الله ولعنة الملائكة والأنبياء ولعنة الجن والناس أجمعين وحكم موقع هذا الكتاب لصحة هذا الوقف ومراده حكماً صحيحاً شرعياً وقضاء مقيداً مرعياً وفق الحكم والتحرير في أوسط ذي القعدة من شهور سنه خمسين وثمانمائة من الهجرة المصطفوية.

2.9.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bu vakfiye metni, saygıdeğer bir hayırsever olan Abdullah oğlu Hamza Ağa tarafından yapılmış bir bağışı detaylandırmaktadır. Metinde, bağışlanan arazilerin sınırları ve bu arazilerin nasıl kullanılacağı belirtilmiştir. Vakıf, İslami hükümler çerçevesinde oluşturulmuş ve vakfeden kişinin belirttiği kurallar doğrultusunda kullanılması öngörülmüştür.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Kastamonu'nun Kuzyaka Nahiyesi:

Yeni viran diye isimlendirilen yerde Boz Ömer arazisine doğru ve Hamza arazisi hudutlarıdır.

Arazinin sınırları: Kastamonu'ya akan iki nehirden başlayarak Turvanda su bendine, Tahman Fakih çarhına, Katıyalu suyunun başına, Beypınarı'na ve umumi yola kadar uzanmaktadır. Bu yol, Yumrutaş ve Samanlık adıyla bilinen yerlere kadar gider ve Samet oğlunun mülküdür.

Sınırlar, ayrıca Hacı Mübariz vakfı, Huda çayırı, Süleyman Bey oğlu Lütfullah Çelebi'nin mülkü ve umumi yol ile birleşen diğer sınırlarla belirtilmiştir.

Kullanım Amacı:

Yukarıpazar'da İnşa Edilen Mescid:

Vakıf, bu arazileri, Kastamonu dâhilinde Beyoğlu Mahallesinde Yukarıpazar'da inşa ettiği mescide vakfetmiştir.

Arazi gelirlerinin onda biri olan öşür vergisi ve tapu adı altındaki vergi ile araziyi süren çiftçilerin razı oldukları harman hakkından elde edilen gelir, aşağıdaki şekilde dağıtılacaktır:

Dört Sehim: En güzel okuyan ve takva sahibi olan imama, imamet ücreti olarak verilecek ve her gün sabah namazından sonra Kur'an-ı Kerim'den bir cüz okuyacaktır.

İki Sehim: Müezzine verilecektir.

Bir Sehim: Mescidin tamirat ve hasır masraflarına harcanacaktır.

Yönetim ve Gözetim:

Vakfın yönetimi ve gözetimi, Kastamonu'da adaletli yargılamayı yerine getiren ve bid'atleri ve zulümleri yok eden büyük emire ve sonrasında Kastamonu'daki şeriat hâkimine verilmiştir.

Mütevelli, belirli şartlar altında Kur'an cüz'ünün sevabının yarısını alacak, diğer yarısı ise vakfedene ait olacaktır.

Eğer mescid harap olur ve yeniden inşa edilemezse veya cemaat dağılırsa, gelirler ilim sahibi fakirlere harcanacaktır.

Şartların Değiştirilemezliği:

Vakıf, satılamaz, hibe edilemez, rehin verilemez veya miras yoluyla geçemez. Vakfın süresiz olarak devam etmesi ve aslı üzerinde durması gerekmektedir.

Vakfın şartlarına uymayan herhangi bir kimse, Allah'ın, meleklerin, peygamberlerin ve tüm insanların lanetine maruz kalacaktır.

2.10 TACEDDİN İBRAHİM BEY OĞLU İSMAİL BEY VAKFI

2.10.1. Vakfın Kurucusu

Candaroğlu Kötürüm Bayezid Oğlu İsfendiyar Bey Oğlu II. İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey.

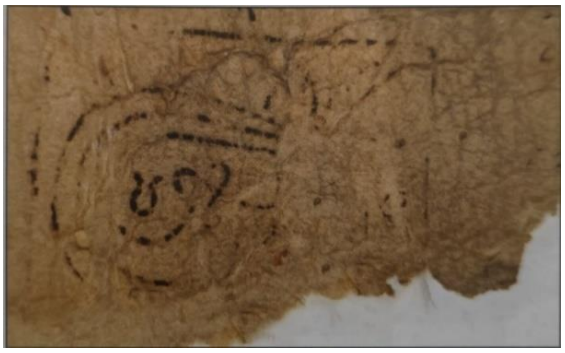

***Fotoğraf 28**:Candaroğulları Beyi İsmail Bey'in Kısmen Silinmiş Tuğrası.*[194]

Vakfiyeden anlaşıldığına göre İsmail Bey "Kemâleddin" lakabını kullanmış, ilk oğlunun adı hasan olmasından dolayı da Ebu'l Hasan Künyesini taşımıştır.[195] Annesi Devlet Hatun bint-i Abdullah'tır. 1443'te vefat eden babası II. İbrahim'in yerine 20 yaşında tahta geçmiştir. [196] Sahip olduğu ilim onu zamanının en parlak simalarından biri yapmıştır. Onun dönemi Anadolu Beylikleri arasında kültür yönünden en parlak, en canlı devirdir.[197]

İsmail Bey'in 219 kaynaktan faydalanarak derlediği "Hulviyyat-ı Sultanî" adında fıkıh kitabı vardır.[198] Osmanlı Padişahları ve tarihçiler ona karşı hep hürmetkârdırlar. Bir rivayete göre Sultan Fatih Kastamonu'yu ele geçirdikten sonra İsmail Bey'in otağına geldiğinde elini öpmesine izin vermeyip onunla musafaha etmiştir. Rivayetin sahibi İbn Kemal İsmail Bey'i "asl-ı muhterem nesl-i mükerrem" diye yazar.[199] Uzunçarşılı da bu saygının kaynağını İsmail Bey'in şahsiyeti kadar Osmanoğulları ile Candaroğulları arasındaki yoğun evliliklerin bir sonucu olarak gerçekleşen akrabalık bağına bağlar.[200]

2.10.2. Vakıf Yapıları

İsmail Bey Külliyesi

Külliye Kastamonu merkezde İsmail Bey Mahallesi'nde Şehinsah Kayası üzerinde cami, medrese, kümbet, imaret tabhane ile birlikte, mutfak, fırın, ambar, kütüphane, han, hamam hizmetli odaları ve ahırdan oluşur.[201] İsmail Bey Camii, İznik Orhan Gazi (1325) ve

---

[194] Mehmet Nuri Şahin vd., *Selçuklu ve Beyliklerde Vakfiye Tuğrları* (Ankara, 2005), 84.
[195] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri* (Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1984), 35.
[196] Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri,* 172.
[197] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri,* 139.
[198] Abdülkerim Abdülkadiroğlu, "Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyat-i Sultanî Adlı eseri Üzerine Notlar", 1988, 49; Nail Karagöz, *Candaroğlu İsmail Bey'den İbadet Tadında Tarifler Hulviyyât Sultanın Tatlıları* (Ankara: Altınordu Yayınları, 2020).
[199] Çetin, *Candaroğlu Yurdunda Bey İmaretleri,* 63.
[200] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri,* 128.
[201] Çetin, *Candaroğlu Yurdunda Bey İmaretleri,* 70.

Bursa Orhan Gazi Camii (1339) gibi örneklerle başlayan zâviyeli cami plan şemasını, taşra yorumu ile Kastamonu'da yeniden uygulamaktadır.[202]

Fotoğraf 29: *İsmail Bey Külliyesi Genel Görünüm (Orhan Özgülbaş'tan)*

İsmail Bey Camii

Günümüze orijinal özelliklerini koruyarak gelmiş olan yapı çeşitli zamanlarda bazı onarımlar görmüştür.[203]

Doğudan bakıldığında küçük bir kaleyi andıran Şehinşah kayasının üzerine, temel kazısı yapılmadan inşa edildiği için halk arasında "temelsiz cami" olarak bilinir.[204]

Fotoğraf 30: *İsmail Bey Külliyesi Şahinşah Kayası (Alaattin Dolu'dan)*

[202] Eyüpgiller, *Kastamonu Kent Tarihi (Fiziksel Gelişimi, Anıtsal Yapıları ve Konutları)*, 51.
[203] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri*, 25.
[204] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*, I/88.

Son cemaat mahalli, dört köşeli ve altı sütunludur. Bu alanın üzeri beş kubbe ile örtülüdür. Son cemaat yerinin eni 4.25 metre, boyu 27.75 metre ve yüksekliği 9.75 metredir. Ana giriş kapısının önünde, 3.50x4.25 metre ölçülerinde ve üç buçuk metre genişliğinde bir koridor bulunmaktadır. Bu koridorun üzerinde yer alan beş kubbenin kasnakları sekizgen şekildedir. Ortadaki kubbenin pandantifleri üçgen biçiminde olup, yüzeyleri mukarnaslarla süslenmiştir. Ayrıca bu kubbenin iç kısmında istiridye kabuğu şeklinde yivlerle süslenmiş bölümler bulunmaktadır.

Caminin mermerden yapılmış, zarif ve göz alıcı bir tac kapısı vardır. Tac kapı kuzey eksenin tam ortasında olmayıp doğu tarafına 60 cm kaydırılmıştır.[205] Bu kapının etrafı silme tekniği ile çevrelenmiş ve geçmeli geometrik motiflerle süslenmiştir. Kapının iki yanında, başlıkları mukarnaslarla süslenmiş sütunlar bulunmaktadır.

Fotoğraf 31: *İsmail Bey Camii Son Cemaat Mahalli*

Fotoğraf 32: *İsmal Bey Camii Kitabesi*

[205] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri*, 26.

بسم الله الرحمن الرحيم سالام عليكم بما صبرتم فنعم عقب الدار

امر ببناء هذا العمارة المباركة المقام العاظم العالم العادل

السلطان إسماعيل ابن إبراهيم ابن اسفنديار خان تقبل الله منه الحسنات سنه ثمان ة خمسين و ثمان ماه

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla. "(Melekler:) Sabrettiğinize karşılık size selam olsun! Dünya yurdunun sonu (cennet) ne güzeldir."[206]

Bu mübarek binanın yapılmasını büyük, yüksek makam sahibi, âlim, adil

İsfendiyar Han Oğlu İbrahim Oğlu İsmail Sultan emretti. Allah onun böyle hayırlı işlerini kabul etsin. 858/1454

Kapı mermeri üzerinde mermer ayna taşında yukarıda incelediğimiz cami kitabesi vardır.

Kapıdan içeri girildiğinde, caminin harimine üç basamaklı merdivenlerle çıkılmaktadır. Harim alanı 9.35x18.70 metre boyutlarındadır.

Eser, yan mekânlı camiler grubuna girer. Yapı, mihrap ekseninde arka arkaya yerleştirilmiş iki kubbeli hacim ile kuzey tarafında beş gözlü son cemaat yeri, sol kanadında misafirhane, batı kanadında mutfak, fırın ve ambar, kuzeybatı köşesinde ise tek şerefeli minareden oluşmaktadır.[207]

Mihrap ve minber, alçıdan yapılmış olup sade ve çok zarif bir görünüme sahiptir. 1316 Rumi yılında, eski yapı yakılarak yerine, ön yüzünde silme parmaklıklar bulunan 90x100 santimetre ölçülerinde bir vaaz kürsüsü konulmuştur.[208]

Camide ana kısma girişte mahfeller ve minare kapısında, üst mahfilin duvarında bulunan ya "Hazreti Bilal Habeşi" yazı Hattat ve Abdülfettah Efendi tarafından yazılmıştır.

Cami doğu bitişiğinde Ambar veya yemekhane olarak yapılmış olan Batı taraf bitişiğinde ise imalat mutfağı eklentiler vardır her iki bölümde de cami içinden geçirmektedir günümüze ibadet mekânı olarak kullandığımı bölümlerle birlikte caminin görüntüsünden dolayı buraya halk "Heybeli Camii" adını vermiştir.[209]

150 cm kalınlığında kesme taştan yapılmış olan cami duvarları gibi camii minaresi de kesme taştan yapılmıştır.

---

[206] Rad 13/24. ayete atıf vardır.
[207] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri*, 25.
[208] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*, I/89.
[209] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*, I/89.

Vakıflar genel müdürlüğü mülkiyetinde bulunan cami 1992 ve 2009 yıllarında külliye tümüyle Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

Fotoğraf 33: *İsmail Bey Camii Harim 1*

Fotoğraf 34*:İsmail Bey Camii Harim 2*

Fotoğraf 35: *İsmail Bey Camii Harim 3*

Fotoğraf 36*: İsmail Bey Camii Kubbe*

***Fotoğraf 37**: İsmail Bey Camii Tabhane*

***Fotoğraf 38**:İsmail Bey Camii Tabhane ve Minare Kapısı*

Fotoğraf 39: *İsmail Bey Camii Minare Merdiven ve Kapısı*

Fotoğraf 40*: İsmail Bey Camii Tabhane Kapısı*

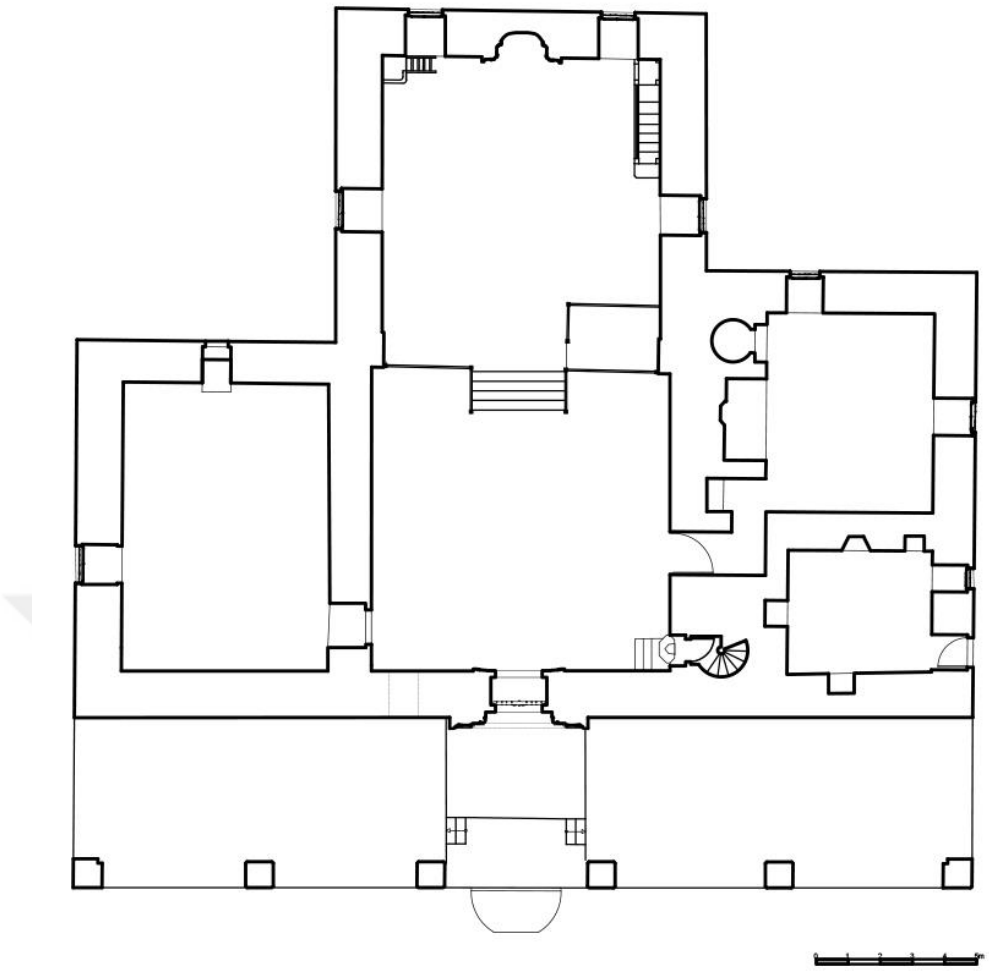

Çizim: 2: *İsmail Bey Camii'nin Zemin Kat Panı*[210]

İsmail Bey Sıbyan Mektebi

Külliyenin batı köşesine, doğu-batı yönünde eğimli kayalık zemin üzerine inşa edilen eserin caddeye açılan müstakil bir kapısı ve etrafı duvarlarla çevrili bir avlusu bulunmaktadır. Mektep, arazinin müsait olmaması sebebiyle yol seviyesinden yaklaşık 3 metre yükseklikte inşa edilmiştir; bu yüzden avlu kapısına 10 basamaklı taş merdivenlerle ulaşılmaktadır. İki bölümden oluşan yapı, doğu tarafında yer alan havlusu ile birlikte yaklaşık 14.50 m x 14.50 m boyutunda, hafif çarpık bir plan üzerine yerleştirilmiştir.[211]

1454-1457 yılları arasında İsmail Bey tarafından inşa edilmiştir. İmaret Vakfiyesi'nde belirttiği üzere, mahalle çocuklarının için Sıbyan Mektebi kurmuş ve burada bir öğretmen görevlendirmiştir. Bu öğretmen, şehirdeki yetim çocuklarla diğer çocukları ayırt etmeden eğitim verecek ve çocuklardan hiçbir şey talep etmeyecektir. Ayrıca yetimlere özel ilgi

[210] Yücel, *Kastamonu Candaroğulları Camileri ve Koruma Sorunları,* 42.
[211] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri,* 47.

gösterecektir. Görevinin gerektirdiği gibi çalışması için öğretmenin evli, dindar, Allah korkusu olan ve kıraat ile tecvid ilminde yetkin olması gerektiği vurgulanmıştır.

Caminin doğu ve batı kanatlarındaki mekânlar imaret olarak inşa edilmiş olsa da mektebin 1514 tarihli onarım kitabesine göre Yavuz Sultan Selim döneminde (1512-1520) misafirhane (imaret) olarak yeniden yapılmıştır. Bundan yola çıkarak Fazıl Çifçi bu mekânı sıbyan mektebi olarak değil imaret olarak kaydetmiştir.[212]

Fotoğraf 41: *İsmail Bey Külliyesi Sıbyan Mektebi*

Fotoğraf 42*: İsmail Bey Külliyesi Sıbyan Mektebi Kapısı*

[212] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*, I/90.

Fotoğraf 43: *Sıbyan Mektebi Kitabesi (F. Yasin Köroğlu)*

شد روضه مرتّب حفّاظ أهل دين راقي اندر صفا پاکی کويی ز جنت آمد

سال تمامتش را تاريخ اگر بخواهی اندر حساب ابجد بيت العبادت آمد

Yüksek din ehlinin hafızlarının düzenli (bakımlı) bahçesi oldu
Temizlik ve saflık içinde cennet gibi bir köşe oldu
Tamamlanma yılının tarihini istersen
Ebced hesabına göre "beytü-l ibadet" (ibadet evi) geldi.

İsmail Bey Medresesi

Candaroğulları Dönemi'ne ait ayakta kalabilmiş tek medresedir. Cami kapısının karşısında ve külliyenin kuzeydoğu köşesindedir.

Tek katlı, açık avlulu ve iki eyvanlı medreseler gurubuna girer. Medrese, giriş ana eyvan ve on odadan oluşmaktadır.[213]

[213] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri,* 39.

Fotoğraf 44: *Medrese Kitabesi F. Yasin Köroğlu*

بسم الله الرحمن الرحيم قال النبي عليه سلام

من فُتح له باب الدعاء فتحت له أبواب الرحمة

فواقف المدرسة يداع اليه بتارخها ان رحمت الله عليه

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla. Nebi Aleyhisselam buyurdu:
Kendisi için Dua kapısı açılan kimseye Rahmet kapıları açılır.
Medresenin vâkıfına inşa tarihi olan. Allah'ın Rahmeti onun üzerine olsun

Kitabede "inne rahmetallâhi" cümlesiyle ebced hesabı ile tarih düşülmüş bu da 880/1475-76 yılına tekabül etmektedir.[214] Osmanlı dönemine ait olduğu anlaşılan kitabe tamir kitabesidir.

İncelemiş olduğumuz vakfiyesinden Candaroğlu İsmail Bey'in yaptırğı anlaşılan medresenin batı tarafından açılan, silmeli çerçevelerle çevrili ve düz kemerli kapının söveleri kesme taştan bütün olarak çıkarılmıştır.

Ahşap kapıdan girilen iki metrelik koridorun üstü tonozludur ve buradan kare biçimindeki üstü açık avluya ulaşılmaktadır. Avlunun tam ortasında bugün kullanılmayan havuz bulunmaktadır. Avlunun kenarlarına düzenli biçimde yerleştirilmiş, eşit büyüklükte ve hepsinde birer ocak bulunan 10 adet oda vardır. Kıble tarafında ise üzerinde sekiz köşeli kasnağı bulunan

[214] Özkarcı, *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri,* 43.

kubbe ile örtülü dershane yer almaktadır. Tamamı ortadaki avluya açılan oda kapılarının üzerinde boydan boya ahşap revaklar vardır.

Fotoğraf 45: *İsmail Bey Külliyesi Medresesi*

İsmail Bey Türbesi

Kitâbesi olmadığından yapılış tarihi bilinmemekle birlikte vakfiyede adı geçtiğine göre (865/1460) yılından önce yapılmış olması gerekir. İsmail Bey vefat eden âlimler ve aile efradı ile vefatında gömülmek üzere kendisi için yaptırmış olsa da kendisine nasip olmamıştır.

Külliyesinin batı köşesindedir. Kesme taştan yapılmıştır. Bilhassa ön yüzünde itinalı bir işçilik göze çarpmaktadır. Bütün taştan oyulmuş yivli iki sütun üzerine oturtulmuş düz kemerli taç kapının etrafı, silmeli çerçevelerle süslenmiştir. Kemerin tam ortasında, uzaktan ve yakından farklı görünen, şamdan benzeri bir kemer püskülü asılıdır. Bu kemerden sonra niş biçiminde açılmış giriş kapısının alınlığında boş bir kitabe yeri bulunmaktadır.

Türbe, sekiz köşeli bir kasnağa oturan tek bir kubbe ile örtülüdür. Kubbenin dışı kurşun kaplı, içi ise kireçle sıvalıdır. Duvarlardan Türk üçgenleriyle kubbeye geçiş sağlanmıştır. Türbe, üçü duvarlarda, dördü ise kubbe kasnağında olmak üzere toplam yedi pencereden ışık almaktadır. Döşemesi beton olan türbe içi, her kenarı 6.90 metre olan bir kare plana sahiptir. İçinde altı adet mermer lahit ve dört adet de ahşap sanduka bulunmakta iken ahşap sandukalar kaldırılmıştır.[215] Girişe göre sağ ön taraftaki lahdin şahideleri yazısız olduğundan kime ait olduğu bilinmiyor. Üzerinde yazı bulunan toplam beş adet lahit vardır.

[215] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*, I/95.

***Fotoğraf 46**: İsmail Bey Külliyesi Türbesi*

***Fotoğraf 47**:İsmail Bey Külliyesi Türbesinde Bulunan Mezar Taşları*

***Fotoğraf 48**: İsmail Bey Külliyesi Türbesinde Bulunan Sandukalar*

İsmail Bey Hamamı

865/1460 tarihli vakfiyeye göre imârete gelir sağlamak amacıyla yapılmış İsmail Bey Türbesi'nin batı karşısında olan ve külliye ile arasında cadde olan hamam moloz taşından harçla yapılmıştır. Ahşaptan soyunma yeri, ortası kubbeli ve yanları tonoz kemerli soğukluk kısmı, yine ortası kubbeli kenarları tonoz kemerli yıkanma salonu vardır. Batı tarafında üzerleri kubbeli iki adet halvet yeri bulunmaktadır.

Doğu ve güney tarafından iki giriş kapısı vardır. Ayrıca doğu tarafındaki diğer bir kapıdan ahşap merdivenle ikinci katta bulunan odalara çıkılmaktadır. Tavanı ve döşemesi tahta olan bu odalar hamamla birlikte 1992 yılında restore edilmiş ve kullanılır hale getirilmiştir.

Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olan hamam günümüzde kullanıma hazır olmasına rağmen faal değildir.

İsmail Bey Hanı/ Kervansarayı (Deve Hanı)

İsmail Bey Mahallesi'nde, İsmail Bey Külliyesi içinde bulunan han, Deve Hanı olarak da bilinir. Tarihi açıdan önemli olan bu han, 1460 yılından önce inşa edilmiştir.[216] Han, misafirhane ve imaret olarak kullanılmış, yolcuların ve tüccarların hayvanlarının, özellikle

[216] Çifçi, *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*, I/100.

develerin dinlenmesi için yapılmıştır. Aynı zamanda imarete gelir sağlamak amacıyla hizmet vermiştir.

Han'ın ön cephesi kesme taşla, yan duvarları ise moloz taş ve tuğla ile inşa edilmiştir. Geniş ve yüksek bir basık kemerli kapıdan içeri girildiğinde, 4x11 metre boyutlarındaki ilk bölümle karşılaşılır. Bu bölüm, sağlı sollu bekçi odaları ve ortada bulunan bir koridordan oluşur. Son restorasyon sırasında bu odaların zemini 1,5 metre yükseltilmiş ve üzeri tahta ile kaplanmıştır. Bekçi odalarının tavanı tekne tonoz, ortadaki geçiş yerinin tavanı ise kubbe ile örtülmüştür.

Han'ın ahır kısmı 11x13 metre boyutlarında olup çatısı beşikörtüsü tonozla kapatılmıştır. Binanın üzeri kiremitle döşenmiş, duvarlardaki demir halkalar, develer için uygun yerlere yerleştirilmiştir.

Zaman içerisinde işlevini yitiren han, bir dönem gaz deposu olarak kullanılmış ve külliyeye gelir kaynağı olmaya devam etmiştir. Uzun bir süre atıl kalan bina, 1992 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilerek kiraya verilmiştir.

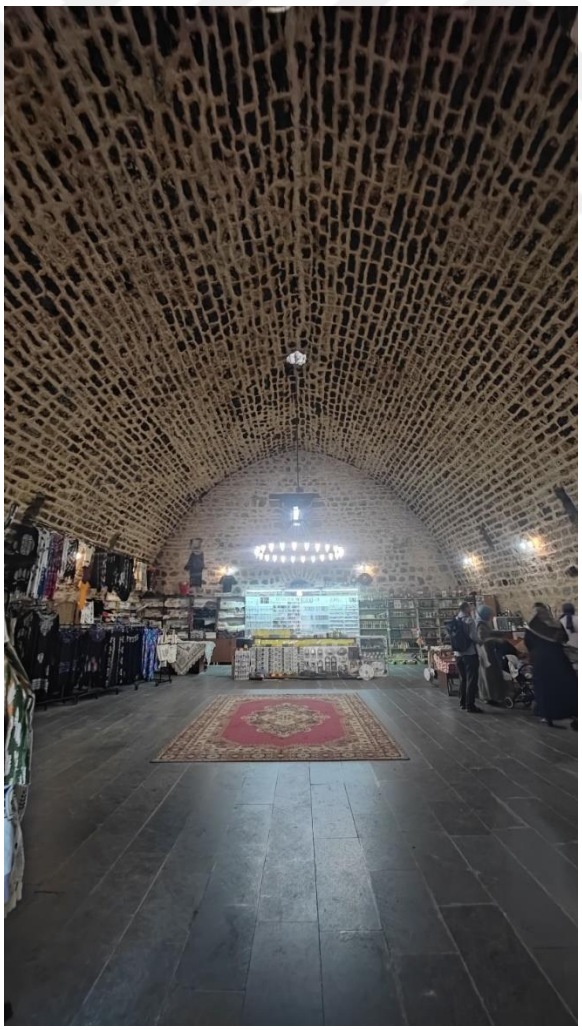

Fotoğraf 49: *İsmail Bey Külliyesi Deve Hanı*

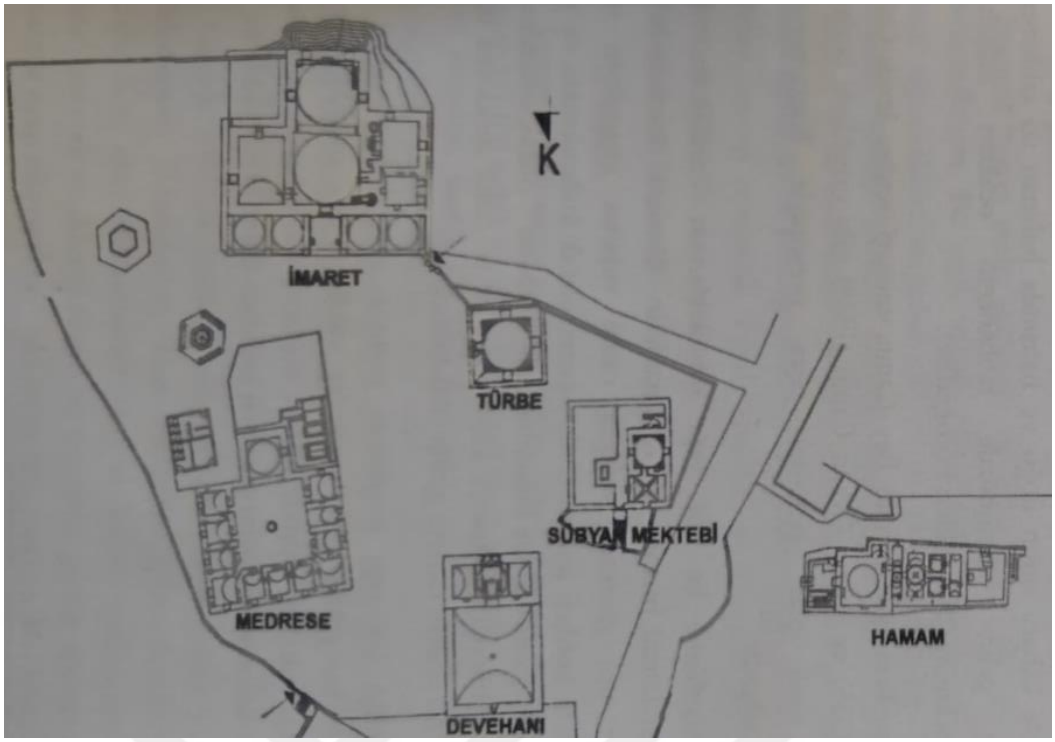

Çizim: 3:*İmaret Vaziyet planı*[217]

2.10.3. Vakfiye Tercümesi

582/1 numaralı Anadolu adlı defterin 255. Sahife 156. Sırada kayıtlı Taceddin İbrahim bey oğlu İsmail Bey'in vakfiyesinin tercümesidir.[218]

Rahman ve Rahim sıfatları ile muttasıf olan Cenab-ı Hakk'ın ismi şerifi ile başlıyorum.

Hamd; Bütün canlıları kudretiyle yaratan, onlara bol rahmetiyle değer veren ve onları kendi yoluna yönelmeye teşvik eden, nimetlerinin her çeşidini bol bol veren, onlara mağfiret elbisesini giydiren ve cennet nimetlerini vaat eden, üzerlerine rahmet çeşmelerini boşaltan, sırf rahmetinin eseri olarak onlara selamet yolunu gösteren Yüce Allah'a mahsustur. Nimetlerine layık olacak bir hamd ile ona hamd ederim ve hatasız ve pürüzsüz sürekli bir şükür ile ona şükür ederim. Bu şükrümü yerine getirme hususunda şükrün hakikatini bilenin yardımını talep ettiğim gibi, yine kendisinden yardım isterim.

Rabliğini kabul eden ve birliğini onaylayanların şahitliğiyle, tek olan ve ortağı olmayan Yüce Allah'tan başka ibadete layık bir ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in onun özel bir kulu ve nübüvvet nuru ile dünyanın bütün ufuklarını aydınlatan, küfrü yok ederek İslam'ın zirvesini en yüksek noktaya çıkaran büyük bir peygamber olduğuna şahadet ederim. Yüce Allah, bu yüce peygamberini ve kıymetli ailesini kıyamet gününe ve saatine kadar devam eden bir salat ile taltif ve onurlandırsın.

---

[217] Çetin, *Candaroğlu Yurdunda Bey İmaretleri*, 71.
[218] *Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.581/1, S: 255, Sr: 156.

Hamd ve salat görevini yerine getirdikten sonra asıl konuya gelecek olursak: Allah'a giden yollar çok çeşitlidir ve geniştir. İmaret yapmak, hayatta iken de ölünce de sürekli fayda sağlayan en güzel iyiliklerden biridir ve Hz. İbrahim'in Allah yolunda oğlunu kurban etmeye teşebbüs etmesi gibi büyük bir fedakârlık örneğidir. Mescid yapmak, ilahi buyruklara bağlı olanlar için en güzel buluşma yeridir ve medrese kurmak, dini ve dünyevi yararlar sağlamak ve ilahi faziletleri kazanmak için önemli bir yol ve vesiledir. Sağ iken kabir hazırlamak, ahiret ameline hazırlanmak ve dışarıdan süslü, gerçekte aldatıcı olan dünyadan yüz çevirmek anlamına gelir. Bu, kesin fikirli ve keskin bir kılıç olan, Allah dostlarına yönelen ve ilgi gösteren bir tutumdur.

Allah'ın düşmanlarının köklerini kesen, milletlerin her sınıf ve tabakasını kendine çeken ve yüksek himmetleriyle Hanefi milletini koruyan, dünya ve dinin mükemmelliğinde öne çıkan Sultan Bayezid Han oğlu İsfendiyar oğlu Taceddin İbrahim oğlu İsmail Bey'e, Yüce Allah hidayet hediyelerini sunmuş, başarı ve yetenek elbiselerini giydirmiştir. O da dünyaya düşünce ve ibret gözüyle bakmış, bulutların yağmursuz, sağlığın hastalıktan ibaret olduğunu ve dünyada giyilmesi gereken elbisenin ancak zühd ve takva elbisesi olduğunu anlamış, buna bürünmenin en uygun olduğunu bilmiştir. Dünyadan azık edinmenin çok hayırlı ve daha kalıcı olduğunu bilip dünyanın, uykuda görülen bir hayal gibi ve dünya ve içindekilerin hepsinin yok olup hiç görülmemiş gibi olacağını ve *"İnsan ancak çabasının sonucunu elde eder. Ve çabasının karşılığı ileride mutlaka görülecektir.*"[219] ayeti celilelerin sırrının ortaya çıkacağını yakinen idrak etmiştir.

Kastamonu şehrinin eteğinde, herkes tarafından Şehinşah kayası olarak bilinen büyük kayanın üst tarafında, Emir İmareti olarak bilinen yeni bir imareti tüm ayrıntılarıyla yaptırdı. Bunu; âlimler, fakirler, seyyidler ve bu imarete layık olan yolculardan gelenlere vakfetti. Allah'ın geniş lütfunu umarak ve "*Kim bir mescit inşa ederse, Allah da ona cennette bir saray inşa eder."*[220] hadisi şerife dayanarak, sadece Allah rızası için bu imarette bir de mescit yaptırdı. Bu mescidi tüm sınırlarıyla, yollarıyla, mülkünden ayırarak, orada namaz kılınmasına ve orayı koruyacak herkese girmesine izin verdi. Ayrıca bu imaretin yanında bir de medrese inşa ettirdi.

Bu medresede, ümmet arasında şeref ve peygamberlik mirasına gerçekten layık olan gerçek âlimler bulunacak. Bu âlimler, Allah'ın kendisine bağlananlara ebedi bir cennet ve kendisine sığınanlar için iyi bir kalkan ve sığınak kıldığını öğretecekler. Çünkü ilahi ışıkların parlaması ve Rabbani lütufların meyvelerini toplamak ancak bu ilimle mümkün olur. İşte bu

[219] Necm 39-40.
[220] Müslim, Zühd, 44.

medreseyi, vakıf, belirtilen niteliklere sahip âlimler için sadece Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla vakfetmiştir.

Bu medresenin bitişiğinde, sağlıklı ve sağlam bir durumda iken defnedilmek üzere bir türbe de yaptırdı ve bunu kendisi için cennet bahçelerinden bir bahçe olmasını Allah'tan dileyerek yaptırdı. Bu türbeyi, hem akrabalarından hem de başkalarından olan alimler ve seyyidler ile birlikte defnedilmek ve onlarla komşu olmak üzere vakfetti.

Vakfeden kişi, yukarıda ismi geçen hayır binalarını, önceki belirtilen amaçlar doğrultusunda, her türlü bozgunculuktan uzak ve yüksek bir amaç ifade eden, her türlü riyakarlık, gösteriş ve övünme gibi istenmeyen durumlardan arınmış bir şekilde, doğru ve şer'i vakıf yöntemiyle vakfetmiştir.

Zikredilen Vâkıfın, bu vakfiyenin işlerine ve faydalarına harcanmak üzere aşağıda detaylı olarak belirtilecek olan han, hamam, birkaç köy, çiftlikler ve bahçeleri vakfetti.

Vakıf şartları şunlardır:

Han, hamam ve bahçelerin tamamı meşru bir şekilde kiraya verilecektir.

Köyler, tarlalar ve diğer mülkler; gelir elde etmek için en iyi ve faydalı yöntemlerle işletilecektir.

Bu mülklerden elde edilen gelir, öncelikle kendilerinin bakım ve onarımına harcanacaktır. Sonrasında, vakfedilen hizmetlerin devamına ve gerektiğinde yenilenmesine harcanacak, israf edilmeyecek ve lüks kullanılmayacaktır.

Vakfedilen imaret için çok güvenilir, dindar, zühd sahibi bir şeyh atanacaktır. Bu şeyh, gelen misafirlerin, konaklayanların ve eğlenenlerin ihtiyaçlarını bilen ve onlara saygılı davranan, misafirlerle birlikte yemek yiyen ve onlara hürmette kusur etmeyen, iyi bir ahlaka sahip olacak ve misafirlerle güzel ilişkiler kuracaktır.

Vakıf, bu şeyhe her gün altı dirhem ve her yıl altı müd arpa ve altı müd buğday tahsis etmiştir. Bu müd; buğday ve arpa ölçüsüdür ki, üç bin seksen dirhem, şer'i ölçü ve sıklatın (eskiden kullanılan bir ölçü birimi) ile yirmi dört ölçek miktarındadır.

Bu imarete dindar, fıkıh, kıraat ve tecvit konularında bilgi sahibi olan bir yönetici, cuma günleri hariç, bu mescitte Cuma namazı kılınmadığı günlerde, öğle namazından sonra diğer beş vakit namazların imamı olarak görev yapacak bir imamın atanmasını ve bu imama her gün için beş dirhem, her yıl için de yukarıda belirtilen ölçülerde buğday ve arpa tahsis edilmesini şart koşmuştur.

Dindar, ezan vakitlerini bilen, düzenli bir şekilde minarede ezan ve ikamet görevlerini sürekli olarak yerine getirecek bir müezzinin atanmasını ve bu müezzine her gün için iki dirhem, her yıl için de üç müd buğday ve üç müd arpa verilmesini şart koşmuştur.

İmaretin tüm gelir ve giderlerini kaydetmek ve belirlemek için bir yazman ve muhasebecinin atanmasını ve ona her gün için iki dirhem, her yıl için de üç müd buğday ve üç müd arpa verilmesini şart koşmuştur.

Alım ve satım işlemlerinde emanete riayet eden güvenilir bir depo sorumlusunun atanmasını ve bu sorumluya her gün için iki dirhem, her yıl için de üç müd buğday ve üç müd arpa verilmesini şart koşmuştur.

İmaret için bir aşçı atanmasını şart koştu. Bu aşçı, yemeklerin her türünü, tatlısını, ekşisini, çorba ve et pişirmenin usulünü bilen bir kişi olacaktır. Bu aşçıya her gün iki dirhem ve yeterli miktarda malzeme ve çorba verilmesini de şart koştu.

Her biri iki bin dört yüz dirheme tekabül eden bir batmanla, her gün imarette dokuz batman buğday unu işlemek üzere bir ekmekçi atanmasını şart koştu. Bu ekmekçiye her gün için iki dirhem ve yeterli miktarda çorba ve et verilmesini de şart koştu.

İmaretin yiyeceklerinin dağıtımında adalet ve eşitlik gözetilmesini, misafirlerin hizmetlerinde ihmalkârlık gösterilmemesini ve yemekten sonra dua etmekle sorumlu bir görevlinin atanmasını ve buna her gün iki dirhem ve her yıl için de üç müd buğday ve üç müd arpa verilmesini şart koştu.

İmaretin yatak ve diğer eşyalarını düzenleyecek, zamanında ışıkları yakıp söndürecek, imaretin kış ve yaz temizliğini yapabilecek güçlü ve kuvvetli bir temizlikçinin atanmasını ve buna her gün bir buçuk dirhem ve her yıl için üç müd buğday ve üç müd arpa verilmesini şart koştu.

İmaret için üç köle satın alınacak, bedeli galle ve mahsulat gelirlerinden karşılanacaktır. Bu kölelerden biri sürekli olarak mutfağın yanında olacak ve yemek malzemelerini getirecek, pirinç ayıtlama, döğme gibi diğer rutin hizmetleri yapacaktır. Diğer ikisi ise buğdayı temizleyecek, öğütecek, çorba malzemelerini hazırlayacak ve bahçeleri ekeceklerdir. Kısacası, imaret şeyhinin belirleyeceği diğer hizmetleri yerine getireceklerdir.

Bu üç köle, altı yıl boyunca imaretin belirtilen hizmetlerinde sadakat ve samimiyetle çalışacak ve altı yılın sonunda her biri Allah'ın izniyle özgür bırakılacaktır. Bu üç kölenin bedeli için her gün üç dirhem ayrılıp güvenli bir yerde saklanacak ve hizmet süreleri sona erdiğinde özgür bırakılacaklar, yerlerine yeni üç köle alınacak ve aynı hizmetleri yapacaklar. Altı yılın sonunda onlar da özgür bırakılacaktır. Bu işlem, özgür bırakma ve satın alma işlemleri devam edecektir. Eğer kölelerden biri kaçarsa veya hizmetinde hile görülürse, hemen satılır ve yerine başka bir köle alınır. Eğer biri ölürse veya kaçarsa ve yedek para miktarı diğer kölenin satın alınmasına yetmezse, imaret gelirlerinden bedeli karşılanarak başka bir köle satın alınır.

Vâkıf, imaretin tüm yiyeceklerini şu şekilde belirledi: Her ay için, et yemeği için kırmızı buğdaydan on müd, beyaz buğdaydan temizlenmiş çorba için iki müd, sade çorba için kabuğu soyulmuş beyaz pirinçten üç müd kullanılacaktır. Bir müdün üçte biri sarf edilecektir. Bu kullanım sonucunda bir yılda pirinçten yapılacak toplam sarfiyat altmış müdü geçecektir. Hem ucuz hem de pahalı dönemlerde her ay beş yüz dirhemlik et, sekiz batman yağ ve iki buçuk batman bal tüketilecektir.

Vâkıf ayrıca şunu da belirtti: İmarete gelen misafirlere üç gün boyunca sabah ve akşam yemekleri sunulacak ve onlara ikramda bulunulacak, akşamları ise hayvanları için yiyecek verilecek. Geliş saatlerinde mevcut olan her türlü yiyecek ve içecek, ceviz, bal, peynir vb. gibi malzemeler de verilecektir.

İmaretin gerekli olmayan Tuz, Odun, nohud, soğan, Şalgam, Ispanak gibi diğer ihtiyaçlarının satın alınması için tahmini olarak her ay altı yüz dirhem ayrılmıştır.

İlmi kıraat ve tecvid uzmanlarından on kişi seçilecek, bu kişiler her gün belirtilen türbeye giderek her biri otuz Kur'an cüzünden birer cüz okuyacaklar ve vâkıfa, ailesine Allah dostlarıns ve diğer müminler için dua edeceklerdir. Bunların her birine her gün için birer dirhem tahsis edilmiştir.

Belirtilen medreseye, Hanefi mezhebi konusunda bilgili, ilmi ve edebiyata hâkim, usul ve füruu ilimlerine aşina, dini konularda güvenilir, çeşitli konularda ders ve eğitim görevine istikrarlı bir şekilde devam edecek bir müderris atanacaktır. Bu müderris, öncelikle Kur'an'ı ve hadislerin yorumlarını açıklayacak ve Hanefi fıkhıyla ilgili meseleleri öğretecek ve tartışacaktır. Müderrise her gün için on dört dirhem, her yıl için de altı müd buğday ve altı müd arpa tahsis edilecek ve bu medreseye devam eden ve dini ilimlerle meşgul olan talebelere her gün için beş dirhem ayrılacaktır. Bu parayı müderris, talebelere uygun bir şekilde dağıtacak ve her birine yeterli miktarda çorba ve ekmek verilecektir.

Belirtilen Müderris, medreseye güvenilir bir görevli atayacak. Bu görevli, talebelerin durumuna göz kulak olacak, onları koruyacak ve medresede veya dairesinde kullanılan kitapları muhafaza ederek, bu kitapların kullanımını engellemeyecek ve talebelerden hiçbiri, Müderris izin vermedikçe bu kitapları başkasına vermeyecektir. Vâkıf, bu görevli için her gün bir dirhem, ekmek ve çorbadan yeterli miktarda verilmesini, her yıl da buğdaydan ve arpadan üçer müd tahsis edilmesini belirlemiştir.

İmaretin bulunduğu mahalleye bir öğretmen atanacak ve bu öğretmen; evli, dindar, Kur'an okuma ve tecvit konusunda bilgi sahibi olacak, yetim ve diğer çocuklara eğitim verecek ve bu çocuklardan hiçbir ücret talep etmeyecek, eğitim ve terbiye konusunda daha fazla dikkat

gösterecektir. Bu öğretmene her gün için üç dirhem ve her yıl buğdaydan ve arpada altışar müd tahsis edilecektir

Hanın ve hamamın işletilmesi, bahçelerin ve arazilerin kullanımı, imaretin yönetimi ve çalışma saatlerinin düzenlenmesi, vakfa atanmış güvenilir yöneticilerin ve yardımcıların atanması ve tüm ürünlerin toplanması ve dağıtılması, aşağıda belirtilecek mütevelli veya onun yardımcısı ve temsilcisinin yönetimine ve denetimine bırakılmıştır.

Her yıl bir kez, mütevelli veya onun yardımcısı, belirtilen Müderris ve imaret şeyhi ile diğer ileri gelenlerden oluşan bir heyet, imaretin hesaplarını inceleyecektir. Eğer belirlenen harcamalar yapıldıktan sonra vakfın gelirinden arta kalan bir miktar olursa, bu fazlalık bir yedi emine teslim edilecek ve ihtiyaç olduğunda vakfın masraflarına harcanacaktır. İhtiyaç görülmezse, yukarıda belirtilen hesap ve açıklamalara göre imaretin masraflarına harcanacaktır.

Bu vakfedilen varlıklar, en verimli olan kısımlarıyla kullanılacak ve haksızlık yapmak veya zalimlere kiraya vermek mümkün olmayacaktır. Ortak kullanım için verilen araziler üç yıldan fazla kiraya verilmeyecektir ve fuhuş, günah işleyenlerin, namaz kılmayanların ve medrese veya imaret dairesinde toplulukla ibadet etmeyenlerin bu vakıflardan faydalanmalarına izin verilmeyecektir. Eğer vakfedilmiş bir ev veya oda bu tür kişilerin eline geçerse, satılması veya başka bir mahalleye taşınması emredilecek, taşınması mümkün değilse hemen yıkılacaktır.

Bu imaret dairesine zenginlerin, devlet memurlarının, zalimlerin, bidat ehlinin ve ahlaksızların yerleşmesine izin verilmeyecektir. Vâkıf, bu malların yönetimini yaşamı boyunca kendisi üstlendi ve vefatından sonra da bu görevi Kastamonu şehrinde İslami vakıfların kurallarına ve çıkarlarına aşina, dürüst ve güvenilir bir kişinin atanmasını şart koştu.

İşte bu vakıf, şer'i bir vakıf sahibi ve sonsuza kadar bağlı bir hükümdür; bu varlıklar satılamaz, başkasına bağışlanamaz, rehin verilemez, miras olarak devredilemez, devredilemez veya el konulamaz; hiçbir şekilde yok edilemez veya zarar göremez ve Allah yeryüzünü ve üzerindekileri mirasçı oluncaya kadar (dünyanın sonuna kadar) ve sekenesine (soyundan gelenlere) varis oluncaya kadar hiç kimseye miras olarak geçmez. "*O, en hayırlı mirasçıdır*."[221]

Vâkıf, bu vakıfları ve sadakaları tamamen malından ayırmış, mülkiyet ve tasarrufunu bunlar üzerinde sonlandırmış ve bir daha asla tasarruf hakkına sahip olmayacaktır. Dolayısıyla ne bir hükümdarın, ne bir valinin, ne bir müftünün, ne bir fakihin bu vakfı bozma, yukarıda belirtilen düzen ve şartlarını değiştirme hakkı veya yetkisi yoktur.

[221] Enbiya 21/98. ayete atıf vardır.

Her kim bunu işittikten ve kabullendikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı onu değiştirenleredir. "*Şüphesiz Allah her şeyi işitir ve her şeyi bilir*."[222] ve yine Allah, dünyada kötülük yapanları kötülükleriyle cezalandırdığı ve iyilik yapanları da iyilikleriyle ödüllendirdiği bir günde, bu vakfa saldıranların karşısında güçlü bir düşman ve şiddetli bir davacı olacaktır. Kim bu vakıfları değiştirmeye çalışırsa, onun üzerine "*Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti olsun*."[223]

Eğer bazı olaylar nedeniyle bu imaret ve diğer kurumlar vakfiyede değişikliklere uğrarsa, düzeninden çıkar veya bozulursa, tekrar iki veya üç defa ve hatta daha fazla eski durumuna ve düzenine döndürülecektir. Eğer bu mümkün olmazsa, vakfın hak sahipleri veya görevlileri kalmazsa, tüm gelir ve kazançlar, Müslüman fakirler, yoksullar ve yolcular için harcanacaktır.

2.10.4. Vakfiye Metni

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذى خلق الخلا يق بقدرته وخصهم بمزيد رحمته وحثهم علي سلوك طريقته واسبغ عليم سنوف نعمته وكساهم لباس مغفرته وو عدهم نعيم جنته و افاض على كلهم مثابيب رحمته وبين لهم سبيل السلامة برافته أحمده على توافق الائه واشكره على مافيه شكرا متواترا يصفوا عن ذلته واستعينه على ذلك استعانة مطلع على حقيقته واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له شهادة معترف بربوبيته مقر يوحدا نيته و اشهد ان محدا عبده ورسوله الذي اشرقت اقطار الافاق بنور نبوته واذل الكفر وبلغ ذروة الإسلام إلى غاية منزلته صلى الله عليه وعلى اله صلوة دائمة إلى يوم القيمة وساعته اما بعد فلما كان الطرق الى الله تعالي كثيرة الشعاب واسع الرحاب وكان ابتناء العمارة الحسن الحسنات المتجددة فوائدها في حالتي الفناء والبقاء وسيرة من سير خليله وشيمة من شيم صديقه الذبيح ابراهيم النبي عليه صلوات الرحمن وسلامه وكان ابتناء المسجد اعذب المناهل لكل والد منسوبا الى قدس حضرته وسنى سدته وكان اتخاذ المدرسة وسيلة الى اتساب البسالح الدينية والدنيوية واثتناء الفضائل الالهية وكان اتخاذ المقبرة في حال حيوته وكمال صفاته استعدادا لعمل الاخرة واعراضاً عن الدنيا الدنية المزيرة سورة والمزخرفة حقيحته وكان السلطان الجازم والعصب الصارم مقبل اولياء الله وقاطع دابر اعداء الله مجارى اصناف الامم وحافي الملة الحنفية بمعال الهم كمال الدنيا والدين السلطات ابن السلطان السلطان اسماعيل خلد الله دولته وضاعف قدرته ومعدلته ابن السلطان المرحوم المغفور له تاج الدين ابراهيم ابن

[222] Bakara. 2/181.
[223] Bakara 2/161, Âl-i İmran 3/87. ayetlere atıf vardır.

المرحوم اسفند يار ابن با يزيد خان اسكنهم الله تعالى في فراديس الجنان قر اتحفه الله تعالى هدايا الهداية وكساه حلل التوفيق والدراية ونظر في الدنيا بعين التأمل والاعتبار وعلم ان سحابها جهام وصحتها سقام ليس لبسها الا الارتداء برداء التقوى واتخاذ الزاد منها لدار هي خير وابقى ويتقن أنها كالخيال الطارق في الكرى وكلها اذا لم يبق كانه لا يرى "وان ليس للإنسان الاماسعى وأن سعيه سوف يرى ثم يجريه الجزاء الاوفي" بنى جمرة العمارة الجديدة المعروفة بعمارة الأمير فوق الحجر الكبير المشهور بشاهنشاه قياسي بين الصغير والكبير في ذيل دار النصر قسطمونيته المحروسة عن البلية والرزية ووقفها على الواردين والنازلين من العلماء والفقراء والسادات و ابناء السبيل المستحقين وجعل فيها مسجد خالصا لوجه الله الكريم و راجيا الفضيله العميم وتصديقاً على الأعداء وكانه حيث قال صلى الله عليه وسلم "من بنى مسجدا بنى الله له قصرا في الجنة ولو كمحص قطاه وجيشه بمجلة حدوده وافرزه عن ملكه بطريقه وأن بالصلوة فيه والدخول لواقريه ووافيه وبنى لقومها مدرسة يأوى اليها العلماء الوار ثون شرف النبوة بين الامة لتدريس العلم الذي جعل الله تعالى جنة باقية لمن ارتجعها وارتجاها وجنته واقيه اليه لمن التجى اذية وبلية الى اجتلاء الانوار الالهية واجتناء جنى الالطاف الربوبية ووقفها عليهم وحسبهافي السبيل لله اسسها راجيا وجه الله وتراضيه وجزيل صفحه وتقاضيه وبنى عندها في صحة جسمه وسلامة عقله محسبته لمضجعه راجيا ان يجعل الله تعالى روضة من رياض الجنان ووقفها على من يسكن فيها معه من اقاربه او من غير اقاربه من العلماء والسيارات ووقف جميع هذه المذكورات على الوجوه المذكورة وقفا صحيحا شرعيا عن القوارح عريامنبأ عن الهمة الباصحة والنية الصالحة لا يشوبها عصا الرياء ولا يرويها كدورات السمعه والخيلاء ووقف على مصالح جميعها خانا وحماما وقرى وعقارات ومزارع وبساتين سباتى ذكر جميعها بتفاصيلها وتعيينها وشرط الوقف المذكور مد الله تعالى ظلال جلاله على كافة الانام بان يستاجر الخان والحمام والبساتين بالاجارات الشرعيه ويستغل القرى والاراضي والعقارات المذكورة باوفر وجوه الاستغلال ويبدأ اولا بما يحصل من المذكورات المشار اليها العمارة رقاب المستأجرات والمستقلات المومى اليها ثم اماكن الخيرات والمبرات الموقوف عليها ترميما وتجديدا من غير وكس وشطط ولا ازديادة ولا فرط وشرط الواقف المذكور متع الله المسلمين ببقائه ان ينصب للعمارة المذكورة عمرها الله تعالى شيخ امين متقن متورع يعرف مراتب النازدين والواردين من المسافرين والمجاورين ويعظم من يستحق منهم التعظيم ويكرمهم ويقعد معهم ويأكل بهم من الطعام الذي قدم اليهم وعين له في كل يوم ستة دراهم وفي كل سنة ستة امداد من الشعير وستة امداد من الحنطة بمد الحنطة والشعير الذي يكال باربعة وعشرين مكيالا من المكيال الذي يسع فيه من الحنطة ما يوزن ثمانين وثلاثة آلاف درهم من

الدراهم الشرعية وشرط ايضا ان يعين لها امام متفقه متدين قارئ مجود يوافيها مواظبها في الصلوات الخمس سوى ظهر الجمعة ان لم يصلي فيه الجمعة ويعطى له كل يوم خمسة دراهم وكل سنة ستة امداد من الحنطة وستة امداد من الشعير بالمد المذكور وان يعين لها مؤذن متدين عالم باوقات الاذان مداوم على اداء وظيفة الاذان والاقامة على الترتيب المسنون يؤذن كل الوقت في المنارة الا ان يكون ريح او مطر مفرطان وعين له كل يوم درهمين مكية وفي كل سنه ثلاثة امداد من الحنطة وثلاثة امداد من الشعير وشرط ان يعين لها كاتب محاسب مستحفظ يكتب جميع الداخل والخارج قرر له في كل يوم درهمين وكل سنة ثلاثة امداد من الحنطة وثلاثة امداد من الشعير وشرط ان يعين انباري امين ومتدين مستحفظ يراعي حق الامانة اخذا ومطيعا عين له في كل يوم درهمين وفي كل سنة ثلاثة امداد من الحنطة وثلاثة امداد من الشعير وشرط الواقف المذكور ايد الله تعالى مملكته ان يعين لها طباخ عارف يطبخ كل حافر وحامض وحلو وقابض ومشوي ومطبوخ ومقلي وعين له في كل يوم درهمين وخبزا ومرقا على قدر كفاية وشرط ان يعين لها خبازا يخبز للعمارة المذكورة كل يوم تسعة امنا من دقيق الحنطة بمن عن يوازي الفين وأربعمائه درهم من الدراهم الشرعية وعين له في كل يوم درهمين خبزا ومرقا على قدر كفايته وشرط ايضا ان يعين له لها نقيب امين يعدل في قسمة المأكولات ولا يتكاسل في خدمة الاضياف وقراهم ويحمد الله تعالى بعد الطعام ويدعو للواقف ولاصله ونسله ولسائر اهل الايمان وعين له في كل يوم درهمين وفي كل سنة ثلاثه امداد من الحنطه وثلاثة امداد من الشعير وان يعين لها فراش قوي لفراش الفرس وبسط البساط ه واشعال المصابيح واطفائها في اوقاتها وتنظيف شياتي العمارة المذكورة وصفها وعين له في كل يوم درهما ونصف درهم وفي كل سنة ثلاثة امداد من الحنطة وثلاثه امداد من الشعير وشرط الواقف المذكور خلد الله سلطانه ان يشتري من محصولات العمارة المذكورة ثلاثة اعبد يخدم احدهم في المطبخ العمارة المذكورة باحضار ما الطبخ وتنقية الارز والسح وغير ذلك من الخدمات المتعارفة ويخدم الاثنان منهم في سائر مصالح العمارة من تنقية حنطة الخبز وطحنها وتنقية حنطة المرق ودقها وزرع البساتين وغيرها حسب ما يراه شيخ العمارة ويخدم كل واحد منهم على الوجه المذكور الى ست سنين بالصدق والاخلاص ثم بعد ست سنين يعتق كلهم لوجه الله تعالى ويعين لثمن العبيد المشار اليهم كل يوم ثلاثة دراهم ويوضع عند عدل واذا تمت مدة خدمتهم واعتقوا يشتري منها مكانهم ثلاثة اعبد ايضا ويخدم كل واحد منهم مثل ما خدم الاولون ويعتقوا بعد ست سنين وهلم جرى ومن ابق منهم او خان في خدمته يباع هو ويشترى اخر مكانه وان مات واحد منهم او ابق ولم يوجد ولم يكن في الدراهم الموضوعة سعة يشترى مكانه من غلة الوقف وقرر الواقف المذكور

متع الله المسلمين ببقائه لمأكولات العمارة في كل شهر من الحنطة ه النقية الحمراء للخبز عشرة امداد ومن الحنطة النقية البيضاء للمرق في كل شهر مدين ومن الارز البيض الملقى قشره للمرق خاصة في كل شهر ثلاثة امداد وثلاثة مد بمد الارز الذي يكال باربعة وعشرين مكيالا من المكيال الذي يسع فيه من الارز نصف من من المن السابق ذكره فيكون لكل يوم ستة عشر وقية لوقية التي كل واحد منها ما ئتا درهم بالدراهم الشرعية ه ولكل ليلة جمعة ثلاثة امنا من الارز الموصوفي ولشهر رمضان خمسة امداد من الارز المذكور ولضيافة مسافرين لكل سنة ستة امداد من الارز المذكور وكانت جملة الارز في السنه الواحده ستين مدا ومن اللحم في كل شهر ما يشترى بخمس مائة درهم غلاء ورخيصا ومن الدهن في كل شهر ثمانية امنا ومن العسل في كل شهر منين ونصفه وشرط ان يقرى المسافرون النازلون في العمارة ثلاثة ايام بالضيافات المتعارفة المعهودة غداء وعشاءا ويعطى علف دوابهم مساء ويقدم اليهم وقت نزولهم ما حضر من الطعام من الحبود والعسل والجبن وغيرها من الادام وعين الواقف المذكور لما لابد للعمارة من الحوائج الغير المعلومة كالملح والحطب والخمس والبصل والجزر والسفاناخ لكل شهر ستمائة درهم تقريبا وشرط الواقف المذكور خلدت سلطنته وبدت مملكته ان يعين لقبة مضجعه عشر قراء مجودين صلحاء يلزمون القبة المذكورة كل يوم ويقرا كل واحد منهم جزءا واحدا من ثلاثين جزئا من اجزاء كلام الله القديم والقران العظيم ويدعون للواقف ولابائه واجداده ولولاة الامر ولسائر المؤمنين وقرر كل واحد منهم في كل يوم درهما واحدا وشرط الواقف المذكور زاد الله تعالى توقيه لانشاء الخيرات ان يعين للتدريس في المدرسة المذكورة مدرس حنفي واقف على ما لابد من العلوم لادبية عالم بفنون العلوم الشرعية الاصيلة والفرعية موثوق بديانتة وورعه مواظب على اداء وظائف التدريس في الايام المعتادة المعهودة مشتغل بتفسير الكلام الربانية والاحاديث النبوية والمسائل الفقهية الحنفية وقرر له كل يوم أربعة عشر درهما وفي كل سنة ستة امداد من الحنطة وستة امداد من الشعير وقرر للطلبة الذين يلازمون المدرسة ويشتغلون بالعلوم الشرعية في كل يوم خمسة دراهم يقسمها المدرس حسب ما يرى ويعطي لكل واحد منهم من الخبز والمرق قدر ما يكفي وشرط ان يعين للمدرسة المذكورة بوابا امينا يراعي احوال الطلبة ويضبطهم ويحفظ الكتب الموقوفة على المدراسة فيها ولا يمنعها من المستفيدين المشتغلين المتمكنين في المدرسه وفي دائرتها ولا يعطها احدمنهم الا بامر مدرس وعين له في كل يوم درهما وما يكفي من الخبز والمرق وفي كل سنة ثلاثة امداد من الحنطة وثلاثة امداد من الشعير وشرط ان يعين في كل محلة العمارة المذكورة معلم متأهل ورع عالم بما لابد من علم القراءة والتجويد يعلم الايتام وصبيان البلد ولا يلتمس منهم شيئا يراعي احوال الايتام في التعليم والتربية زيادة نظر وعين له في

كل يوم ثلاثة دراهم وفي كل سنة ستة امداد من الحنطة وستة امداد من الشعير وشرط الواقف المذكور وفقه الله تعالى لتحقيق الخيارات وتقديم الممرات ان يكون اجارة الخان والحمام واستغلال الاراضي والبساتين المذكورة وضبط نظام الوقف وتعيين امنائه والعاملون عليها وجميع محصولاته مفوضا الى راي المتولي الاتي ذكره اوينوب منابه ويقوم مقامه وشرط ان يحاسب في كل سنة مرة عند المتولي او نائبه وعند المدرس والشيخ واعيان العمارة فان ... شيء من الحاصيل من المصارف المذكورة يجمع وبوضع عنه عدل ثم يصرف الى الرقبة ان ... تعين استفتاؤها يصرف الى مصارف العمارة المذكورة على الوجه المذكور.... وان يستغل الاوقاف المذكورة باوفر وجوه الاستغلال ولايؤجر من ظالم ولا... تقبل المشاركة والمزارعة اكثر من ثلاث سنين ولا يتمكن فاسق ولا ... جماعة في المدرسة المذكورة ولا في دائرة العمارة وان انتقل الى واحد ... الوجوه وسبب من الاسباب يؤمر بالبيع والنقل من تلك الدائرة ... الاغنياء واصحاب الديوان والظلمة واهل البدع...وجعلت التولية الكريمة مدة حياته محده الله تعالى ثم للامين العالم بمصالح أوقاف المسلمين في المدينة.... والوقف وقف صحيح شرعي وحبس مؤبد حُكمي لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يورث ولا يملك ولا ..... بوجه تلف ولايعار ولا يؤجر من ظالم ولا من غاصب وقته كله إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين وأخرج هذه الصدقة عن ملكه وقطع ملكه عنها لا يعود إليه أبدا فليس ..... وأمير وولي ومفتي وقاضيه أن يغير هذا الوقف عن الترتيب المذكور والشروط المعروضة "فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم" فإن الله تعالى خصمه وجيهه "يوم يجزى الذين أسائوا بما عملوا ويجزى الذين أحسنوا بالحسنى" ومن غير هذا أمر هذه الأوقاف فعليه لعنة الله..... أوقاف "يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم ولهم اللعنة ولهم سوء الدار" و وإن تغيرت العمارة المذكورة واماكن الخيرات المذبورة بحوادث الزمان يعاد ثانيا وثالثا فإن تعذر ولم يبقى من يستحق الوقف أحد... يصرف الريع والحاصل إلى الفقراء والمساكين والمسلمين وأبناء السبيل الواردين

3.10.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir ve İslam'ın yüceliği, peygamberliğin nuru ile küfrün yok edilmesi ve İslam'ın zirveye çıkarılması anlatılır.

Dünyanın Geçiciliği ve Ahiret Hazırlığı

Vakfiyede, dünyanın aldatıcı ve geçici doğası vurgulanır. Dünyanın nimetlerinin yok olacağı, insanların ise göçüp gideceği belirtilir. Dünyayı ahiret hazırlığı için kullanmanın önemine değinilir.

Vakfın Amacı ve Önemi

Vakfın, hayatta iken ve ölümden sonra sürekli fayda sağlayacak en güzel iyiliklerden biri olduğu vurgulanır. Vakıf, Hz. İbrahim'in oğlunu Allah yolunda kurban etmeye teşebbüs etmesi gibi büyük bir fedakârlık olarak görülür.

Vakfedilen Mülkler ve Kullanım Şartları

1. İmaret, Mescid ve Medrese

Amaç: Allah'ın rızasını kazanmak, ahiret hazırlığı yapmak, dini ve dünyevi yararlar sağlamak.

Kimlere: Ulema, fakirler, seyyidler ve imarete layık yolcular.

Şartlar:

İmaret: Herkesin hizmetine sunulmuş, alimler, fakirler, seyyidler ve yolcular için vakfedilmiştir.

Mescid: Namaz kılınması için yapılmış ve herkesin girebileceği bir alan olarak vakfedilmiştir.

Medrese: İlmi öğreten gerçek âlimler ve talebeler için vakfedilmiştir.

2. Türbe

Amaç: Kendisinin ve akrabalarının defnedilmesi için bir türbe yaptırılmıştır.

3. Han, Hamam, Köyler, Çiftlikler ve Bahçeler

Amaç: Vakfın işlerine ve faydalarına harcanmak.

Kimlere: Vakıf işlerinde görevli olan kişilere ve ihtiyaç sahiplerine.

Şartlar:

Han, hamam ve bahçeler: Meşru bir şekilde kiraya verilecektir.

Köyler, tarlalar ve diğer mülkler: Gelir elde etmek için en iyi ve faydalı yöntemlerle işletilecektir. Gelirler, öncelikle bakım ve onarıma, sonra vakfedilen hizmetlerin devamına ve gerektiğinde yenilenmesine harcanacaktır.

4. İmarette Görevli Şeyh ve Personel

Amaç: İmareti yönetmek ve misafirlere hizmet etmek.

Kimlere: Dindar, zühd sahibi bir şeyh; imam, müezzin, yazman, muhasebeci, depo sorumlusu, aşçı, ekmekçi, temizlikçi ve köleler.

Şartlar:

Şeyh: Her gün için altı dirhem, her yıl altı müd arpa ve altı müd buğday tahsis edilmiştir.

İmam: Her gün için beş dirhem ve her yıl belirlenen ölçülerde buğday ve arpa tahsis edilmiştir.

Müezzin: Her gün için iki dirhem, her yıl için de üç müd buğday ve üç müd arpa verilmiştir.

Yazman ve muhasebeci: Her gün için iki dirhem, her yıl için de üç müd buğday ve üç müd arpa verilmiştir.

Depo sorumlusu: Her gün için iki dirhem, her yıl için de üç müd buğday ve üç müd arpa verilmiştir.

Aşçı: Her gün iki dirhem ve yeterli miktarda malzeme ve çorba verilmiştir.

Ekmekçi: Her gün iki dirhem ve yeterli miktarda çorba ve et verilmiştir.

Diğer görevli ve temizlikçi: Görevlerine uygun olarak her gün belirli miktarlarda dirhem ve her yıl belirlenen ölçülerde buğday ve arpa verilmiştir.

Köleler: Altı yıl boyunca hizmet edecek, sonra özgür bırakılacaktır.

5. Yiyecek ve Malzemeler

Amaç: Misafirlere ve görevlilere yiyecek sağlamak.

Kimlere: İmarete gelen misafirlere, görevlilere.

Şartlar: İmarette her ay için belirli miktarlarda buğday, arpa, et, yağ ve bal kullanılacaktır. Misafirlere üç gün boyunca yemek sunulacak, hayvanlarına yiyecek verilecektir.

6. Kıraat ve Tecvid Uzmanları

Amaç: Her gün türbede Kur'an okumak ve dua etmek.

Kimlere: On kişi seçilecektir.

Şartlar: Her gün için birer dirhem tahsis edilmiştir.

7. Müderris ve Talebeler

Amaç: Dini ilimleri öğretmek.

Kimlere: Hanefi mezhebi konusunda bilgili, güvenilir bir müderris ve talebeler.

Şartlar:

Müderris: Her gün için 14 dirhem, her yıl için de altı müd buğday ve altı müd arpa tahsis edilecek

Talebeler: Her gün çorba ve ekmek sağlanacaktır.

8. Öğretmen

Amaç: Yetim ve diğer çocuklara eğitim vermek.

Kimlere: Evli, dindar, Kur'an okuma ve tecvit konusunda bilgi sahibi bir öğretmen.

Şartlar: Her gün için üç dirhem ve her yıl buğday ve arpada altışar müd tahsis edilecektir. Çocuklardan hiçbir ücret talep edilmeyecektir.

9. Vakfın Yönetimi ve Denetimi

Amaç: Vakfın gelirlerinin ve harcamalarının adaletli bir şekilde yönetilmesi.

Kimlere: Güvenilir yöneticiler ve yardımcılar.

Şartlar: Her yıl bir heyet tarafından vakfın hesapları incelenecek ve artan gelirler vakfın masraflarına harcanacaktır.

Genel Hükümler

Vakfedilen varlıklar satılamaz, başkasına bağışlanamaz, rehin verilemez, miras olarak devredilemez, el konulamaz. Bu vakıf sonsuza kadar geçerli olacaktır.

Vakıf sahibi, mülkiyet ve tasarrufunu bu varlıklar üzerinde sonlandırmıştır.

Her kim vakfiyeyi değiştirmeye çalışırsa, Allah'ın, meleklerin ve insanların laneti üzerine olsun.

Eğer bazı olaylar nedeniyle vakfiyede değişiklikler olursa, eski durumuna döndürülecek. Eğer bu mümkün olmazsa, gelirler Müslüman fakirler, yoksullar ve yolcular için harcanacaktır.

2.11. TACEDDİN İBRAHİM BEY OĞLU İSMAİL BEY VAKFI

2.11.1. Vakfın Kurucusu

Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey

2.11.2. Vakıf Yapıları

Bu vakfiye de ismini taşıdığı İsmail Bey İmaretine ait olduğu için 10 numaralı vakfiye ile birlikte değerlendirilmiştir.

2.11.3. Vakfiye Tercümesi

582/1 numaralı ve Anadolu vakfiyesi adlı defterin 227. Sahife ve 157. Sırada kayıtlı Taceddin İbrahim bey oğlu İsmail Bey'in 861/1457 tarihli vakfiyesinin tercümesidir.[224]

Hamd, başlangıçta ve sonunda Yüce Allah'a aittir; gizli ve açık salât ve selâm, yüce peygamberimiz, efendimiz Hz. Muhammed'e olsun. Hamd ve övgü, salât ve selâm görevini yerine getirdikten sonra, asıl konuya gelince:

[224] *Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.582/1, S: 227, Sr: 157.

Bu yazı, önceki vakıfnamenin başında ayrıntılı olarak bahsedileceği vaadedilen ve adı geçen vakıf yerlerinin devamı ve ihtiyaçlarının giderilmesi için vakfedilmiş malların beyanından ibarettir. Şunlar bu mallardandır.

Adı geçen vakfeden kişinin Maden-i Nuhas (Küre) kasabasında yaptırdığı hamam; tüm sınırları ve hakları, yolları ve eklentileri, su yolu, kar deposu ve çöplüğü ile birlikte tamamen olup, halk arasındaki tanınmışlığı nedeniyle ayrıca sınır belirlemeye gerek yoktur.

Adı geçen vakfeden kişinin Kastamonu merkezinde yaptırdığı ve halk arasında tanınmış olduğu için sınır belirlemeye gerek olmayan han; etrafındaki dükkânlarla birlikte tamamı.

Adı geçen kişinin imaret, türbe ve medreseyi yaptırdığı ve halk arasında Kırımlı Çiftliği olarak bilinen mezraanın tamamı, vakfa, merhum Yeniceli'nin varislerinden bazıları tarafından hibe yoluyla ve bazıları tarafından meşru satış yoluyla intikal etmiştir.

Bu arazi, dört sınır içinde yer almaktadır: Kıble sınırı, Yahudi mezarlığından (beddua cümlesi var) başlar ve Kaya Bahçe olarak bilinen bahçenin kapısına ulaşana kadar Uyuzlar Deresi'ni takip eder; doğu sınırı, adı geçen kapıdan başlar ve bahçenin üstünden geçen su yolunu takip ederek Şehinşah Kaya olarak bilinen büyük kayaya ulaşır, oradan aşağı inerek Güneyne olarak bilinen bahçeye ve şehirden gelen nehre varır; kuzey sınırı, Akkaya'nın sağ alt tarafında bulunan mezraa ile birlikte Akkaya Deresi olarak bilinen dereye bitişir; batı sınırı ise şehir yoluna, merhum Ahi Resul'ün mülküne ve Gazi Atabey vakfına dayanarak adı geçen Yahudi mezarlığında son bulur.

Kastamonu şehrinin aşağı tarafında bulunan bahçenin tamamı, vakfa, Subaşı olarak bilinen Melikü’l-Ümerâ İsmail Bey oğlu Mecdeddin Murad Bey tarafından şeri hibe yoluyla intikal etmiştir. Güney sınırı Ebu İshak bahçesine, doğu sınırı büyük nehre, kuzey sınırı Hancı Yusuf bahçesine bitişir, batı sınırı ise Bakırcı bahçesine kadar uzanır.

Defaatle adı geçen Şahinsah Kayası olarak bilinen kayanın altında bulunan Hatun Bahçesi'nin tamamı dört sınırı içermektedir. Güney sınırı su yolu, doğu sınırı adı geçen şehrin çayı, kuzey ve batı sınırları ise adı geçen vakfeden kişinin mülküne dayanır.

Kastamonu şehri yakınlarında, Küffar köyünde bulunan ve Keşiş Arzı olarak bilinen çiftliğin tamamı, vakfa Bulmulca cemaatinden intikal etmiştir ve nısf-ı kadim miktarındadır. Bu çiftlik birkaç parçadan oluşmaktadır.

Bunlardan biri meranın yanında bulunan bir parça olup, güney (kıble) sınırı emir merasına bitişik, kuzey tarafı Ayakgülü mülküne, doğu ve batı tarafları ise emirin mülküne dayanır. Diğeri Yassıpare parçası olup, güney tarafı İbrahim Bey'in mülküne bitişerek Milanoğlu timarına, kuzey tarafı Ayakgülü mülküne, doğu tarafı ise adı geçen emirin hassasına dayanır.

Adı geçen parçalardan bir diğeri, Dereparesi olup doğu sınırı Küffar Köylerinden akan suya, batısı İbrahim Bey'in mülküne, güney ve kuzey sınırları ise yine İbrahim Bey'in mülküne dayanır. Bir diğeri, Barış Paresi olup üç sınırı vardır: güney sınırı Beytemur oğulları mülküne, batısı Milanoğlu mülküne, doğusu Ayakgülü mülküne dayanır. Adı geçen parçalardan biri Uzun Pare olup güney sınırı Ayakgülü mülküne, doğusu Kaya Murad mülküne, batısı İbrahim Bey'in mülküne dayanır. Adı geçen parçalardan bir diğeri ise, Keşişin üzerine birkaç oda yaptırdığı parça olup Emir ile Ayakgülü arasında yer almakta ve tüm sınırları ve haklarıyla birlikte vakfa aittir.

Bir diğeri, Kastamonu'ya bağlı Devrekâni nahiyesindeki Göynükviran Divanı'nda Yalınca olarak bilinen mevkide bulunan, Temürtaş varislerinden vakfedenin satın aldığı arazi ve mezraaların tamamıdır. Kadem-i tam olan İshak Arzı ile nasf-ı kadim olan İsa Arzı bu arazidendir. Bu arazi dört sınırı içermektedir: Güney sınırı Yunus Arzı'na bitişik, doğu sınırı Durak Arkı'na, kuzey sınırına bitişik, batı sınırı ise Gölcüğez arazisi sınırına bitişiktir.

Kastamonu'nun Devrekâni nahiyesindeki Göynükviran köyünde bulunan Durak Arzı olarak bilinen ve Vizenli oğlu namıyla meşhur merhum çelebinin vakfeden tarafından satın alınan mezreanın tamamıdır ve nısf-ı kadim miktarında beş parçadan oluşan bir arazi parçasıdır.

Bunlardan biri, Kükün Tarlası olarak bilinen ve güney sınırı Himmeti Arzı'na, doğu sınırı Musa Arzı'na, kuzey sınırı Tur Ali Arzı'na, batı sınırı Müslim Arzı'na bitişiktir. Diğeri, Başköy Tarlası olarak bilinen ve güney ve doğu sınırları Seyidi Ahmet Fakih Vakfı'na, kuzey sınırı Yunus Arzı'na, batı sınırı Mes'ud Arzı'na bitişiktir. Diğeri, Akpınar Tarlası olarak bilinen ve güney sınırı Mes'ud Arzı'na, doğu sınırı Tur Ali Arzı'na, batı sınırı Safa Arzı'na bitişiktir. Diğeri, Uzunca Pare olup ve güney sınırı Mahmud Arzı'na, doğu sınırı Beytemur Arzı'na, kuzey ve batı sınırları Mahmud Arzı'na bitişiktir. Beşincisi, Harman Yurdu Tarlası olarak bilinen ve güney sınırı Yunus Arzı'na, doğu sınırı Tursun Fakıh Arzı'na, kuzey sınırı Hassa Çiftliği'ne, batı sınırı Beytemur Mülkü'ne bitişiktir.

Kastamonu'ya bağlı Devrekâni nahiyesinde, Çardak ve Mancınık olarak bilinen iki köy arasında bulunan ve Çerçi Boyunduruğu olarak adlandırılan mezraanın tamamı, vakfeden kişinin Çerçi Ali merhumun varislerinden satın aldığı beş kadim miktarındaki arazidir. Bunlar arasında, kadem-i tam olan Mustafa Arzı, yine tam bir kadim olan Salih Arzı, nısf-ı kadim olan Nas Arzı, kadem-i tam olan Ayaş Çayırı ve kadem-i tam olan Çerçi Çiftliği bulunmaktadır. Bu mezraanın tümü dört sınırı kapsamaktadır: güney sınırı büyük nehre, doğu ve kuzey sınırları Körler mülküne, batı sınırı ise Mancınık arazisi sınırına dayanır.

Kastamonu şehri yakınlarındaki Sorkun Gulam nahiyesinin Göçüler köyünde bulunan ve Göçü Oğullarından merhum İlyas Bey bin Davud'un varislerinden satın alınan çiftliğin

tamamı, birkaç parça araziyi kapsamaktadır. Zaviye Kayası olarak bilinen bu arazi, güney sınırı kısmen vadiye, kısmen Bey Salar mülküne dayanır; doğu sınırı Ortak Yusuf'a hibe edilen parçaya, kuzey sınırı adı geçen Zaviye Kayası'na, batı sınırı ise Pir Ali mülküne bitişiktir ve iki buçuk müd buğday tohumu atılacak büyüklüktedir.

Adı geçen köyde bulunan, beş kile tohum ekilecek büyüklükteki küçük bahçenin tamamı, güney sınırı Turak Bey'in mülküne, doğu sınırı Pir Ali'nin mülküne, batı sınırı Ali Fethullah oğlu Mehmed Çelebi'nin mülküne, kuzey sınırı ise yola dayanır.

Bir buçuk müd tohum ekilecek büyüklükteki Bulut Paresi, güney ve doğu sınırları Pir Ali'nin mülküne, kuzey sınırı dereye, batı sınırı Turak Bey'in mülküne dayanır.

İki müd tohum ekilecek büyüklükteki İğde Paresi, güney sınırı Pir Ali'nin mülküne, doğu ve kuzey sınırları Turak Bey'in mülküne, batı sınırı ise kısmen yola ve kısmen Şeker Bey oğlu İlyas'ın mülküne dayanır.

Bir müd tohum ekilecek büyüklükteki Kutlu Aba Arzı, güney sınırı vadiye, doğu sınırı …… Bey'in mülküne, kuzey sınırı Tepelere, batı sınırı ise yola dayanır.

Dört müd tohum ekilecek büyüklükteki Kaylu Yakası, yalnızca üç sınırı vardır: güney sınırı dere ve yol, doğu sınırı Pir Mahmud'un mülkü, kuzey sınırı Kuyucak arazisine bitişiktir.

Üç müd tohum ekilecek büyüklükteki Kızılca Pare, güney sınırı su akan dere, doğu sınırı Bey'in mülkü, kuzey sınırı kısmen Turak Bey'in mülkü, kısmen Şeyh Veli Zaviyesi vakfına, batı sınırı ise mescidin vakfına bitişiktir.

Kuru Koğa Paresi, üç müd tohum ekilecek büyüklüktedir; güney sınırı adı geçen mescidin vakfına, doğu sınırı yola, kuzey sınırı dereye, batı sınırı ise adı geçen Bey'i Salar'ın mülküne bitişiktir.

Bir buçuk müd tohum ekilecek büyüklükteki Uncu Yakası, güney sınırı Turak Bey'in mülküne, doğu sınırı Şeker Bey oğlu İlyas'ın mülküne, kuzey sınırı Kuyucak arazisi sınırına, batı sınırı ise yola bitişiktir.

İki müd tohum ekilecek büyüklükteki Koğa Paresi, üç sınırı vardır: güney sınırı Seyid Mahmut Vakfı'na, doğu sınırı yola, batı sınırı ise Pir Mahmud'un mülküne bitişiktir.

Davud Tarlası, iki buçuk müd tohum ekilecek büyüklüktedir; güney ve batı sınırları Turak Bey'in mülküne, doğu sınırı Çare Yolu'na, kuzey sınırı ise Şeker Bey oğlu İlyas Bey'in mülküne bitişiktir.

Yine Davud Tarlası, tam bir müd tohum ekilecek büyüklüktedir; güney sınırı Şeker Bey oğlu İlyas Bey'in mülküne, doğu sınırı dereye, kuzey sınırı adı geçen İlyas Bey'in mülküne, batı sınırı ise Seyid Mahmud'un mülküne bitişiktir.

İki müd tohum ekilecek büyüklükteki Mal Depeciği Paresi, yalnız üç sınır ile sınırlıdır; batı ve güney sınırları Yağrı Oğulları'nın mülküne, doğu sınırı ise Göçü Oğulları'na bitişiktir.

Bir buçuk müd tohum ekilecek büyüklükteki Sulu Paresi, güney sınırı yola, doğu sınırı Kadı Vakfı'na, batı sınırı Turak Bey'in mülküne, kuzey sınırı ise dereye bitişiktir.

Adı eksik olan bir parça daha vardır. Vakfeden kişi, bunları yolları ve çevreleri, dağları, tepeleri, dereleri, mamur yerleri, meyveli ve meyvesiz ağaçları ile bütün unsurları ve sebepleriyle, tüm haklarıyla birlikte vakfetmiştir.

Sonra adı geçen vakıf sahibi, İne Bey ve Hasbükü köylerinin öşrünü yani onda birini adı geçen imaretin yiyeceklerine, kalan onda dokuzunun ise adı geçen imarete mütevelli olarak atanan kişinin ihtiyaçlarına harcanmasını şart koştu.

Merhum Kasım Bey'in varislerinden satın alınan, Göynükviran olarak bilinen köyün tamamı, adı geçen imaretin ihtiyaçlarına vakfedilen köylerdendir. Satın alma belgesinde belirtilen emlak sahiplerinden adı geçen vakıf sahibinin satın aldığı Çit ve Karaağaç olarak bilinen iki köyün tamamı da adı geçen imaretin ihtiyaçlarına vakfedilen köylerdendir.

Kökü köyündeki mezralar ve Köprü köyünün tamamı, Velecik olarak bilinen mevkide Tatar Hamza'nın elinde kiralanmış olan çiftliğin, Buçuk Karaca Tarla olarak bilinen bir parça arazi ile birlikte tamamı ve Ağcakavak köyü içinde bulunan, Ahi Yeri olarak bilinen, adı geçen vakıf sahibinin belirttiği varislerden satın aldığı arazinin tamamı ve Ağcakavak ırmağı üzerinde bulunan iki değirmenin tamamı ve adı geçen vakıf sahibinin oğullarından satın aldığı mezranın tamamı, kısmen Eğlence cemaati, kısmen Yenice cemaati ve kısmen Ömer Bey cemaati tarafından ziraat edilen Ulu Sazı olarak bilinen mezranın tamamı, adı geçen imaretin ihtiyaçlarına vakfedilen köylerdendir.

Vakıf sahibi, bunların tümünü bütün sınırları, hakları, ekim ve dikime elverişli ve elverişli olmayan yerleri, meyveli ve meyvesiz ağaçlarıyla ve daha önce vakfedilenler, mezarlık ve camiler hariç olmak üzere, tüm unsurları ve sebepleriyle, bütün haklarıyla vakfetmiştir.

Adı geçen cüzhanların adı geçen türbe içinde toplanarak sabah namazı vaktinde orada Kur'an okumaya devam etmeleri ve yine adı geçen kölelerin yiyecek, giyecek ve diğer zorunlu ihtiyaçlarının adı geçen imaretin gelirlerinden karşılanması, vakıf sahibinin koyduğu şartlardandır. İslam hâkimlerinden bir hâkim tarafından bu şartlar ve kanunlarla birlikte bu vakfiyenin geçerliliğine hükmedildi.

Vakıf sahibinin ecri ve sevabı, cömertliği ödüllendirecek, ihsanda bulunanların ecrini zayi etmeyecek ve hainlerin hilesine yol vermeyecek olan Kerim Allah'a aittir. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur; salat ve selam da mahlûkatının en hayırlısı olan Hz.

Muhammed'e, bütün âline ve ashabına olsun. Bu olayın gerçekleşmesi ve yazılması, 861/1457 yılı Rabiulevvel ayının birinci/27 Ocak, gününde vuku bulmuştur.

2.11.4. Vakfiye Metni

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله أولا وآخرا والصلاة والسلام على سيدنا محمد باطنا وظاهرا أما بعده فهذا شروع إلى شروح الأشياء الموقوفة على مصالح هذه المذكورات الموعودة في صدري الكتاب الى ذكر تفاصيلها منها جميع الحمام الذي بناه الواقف المذكور في قصبة معدني النحاسي بجميع حدوده وحقوقه طرائقة ه ومرافقهو ممر مائه وملقى ثلجه ومطرح ويزينه وهو مشستغن عن التحديد لشهرته عند أهله ومنها جميع الخان الذي بناه الواقف المذكور في داخل البلدة المحروسة قسطمونية وهو مستغن عن التحديد لشهرته عند أهله بجملة ما ينسب إليه من الحوانيت الكائنة حوله ومنها جميع المزرعة معروفة بقريملو جيفليقي التي بنى عليها أماكن الخيارات المذكورة من العمارة والقبة والمدرسة المنتقلة إلى الواقف المومى إليه من وارث المرحوم المغفور يكج من بعضهم بالهيئة الشرعية من بعض بهم بسبب المبايعة المشروعة ويحوي جميعها حدود أربعة الحد القبلي يبدأ من مقابر اليهود خذلهم الله تعالى يمر أخذا وادي المجذومين إلى أن ينتهي باب الجنينة المعروفة بقايا بقيابغجه والحد الشرقي يبدأ من الباب المذكور أخذا الطريق الجارة فوق الجنينة الماء ذكرها إلى أن ينتهي إلى الحجر الكبير المعروف ب شاهنشاه قياسي ويخط منه إلى النهر الجاري من المدينة المذكورة سوى الجنينة المعروفة بجنينة والحد الشمالي يلزق إلى واد معروف بوادي أق قيا مع المزرعة الكائنة تحت يمين أق قيا والحد الغربي ينتهي إلى طريق المدينة وإلى ملك مرحوم أخي رسول وإلى وقف المرحوم اتا بيك الغازي حتى ينتهي إلى مقابر اليهود المومى إليها ومنها جميع الجنينة الكائنة في أسفل البلدة المحروسة قسطمونية المنتقلة إلى الواقف المومى إليه بسبب الهبة الشرعية من ملك الأمراء والأعظم مجد الدين مراد بيك ابن إسماعيل بيك الشهير بصوبا شي حدها القبلي يتصل إلى حديقة أبي إسحاق والشر قي يُلْزقُ إلى النهر الأعظم والشمالي يلحق إلى جنينة خان يوسفي والغربية انتهي إلى جنينة نحاسي ومنها جميع الجنينة المعروفة ب خاتون بغجه سي الكائنة تحت الحجر المعروف بشاهنشاه قياسي المار وذكره مرارا يحويها حدود أربعة الحد القبلي طريق جاوره والشرقي نحر البلدة المذكورة والشمال والغربي ينتهيان إلى ملك الواقف مذكور ومنها جميع جفتليق المعروفة بأرض كشش الكائنة في قرية الكفار في قرب مدينة قسط مونية المحروسة المنتقلة إلى الوقف المذكور من جماعة بولولجه المقدرة بالنصف القديم وهي مشتملة على عدة قطاعات من الأرض من تلك القطعة قطعة كائنة في جنيب المرعى حدها القبلي يتصل إلى مرعى الأمير والشمالي ينتهي

إلى ملك أيق كلي والشرقي والغربي ينتهيان إلى ملك الأمير ومن تلك القطعة حتي باره حدودها القبلي يلزق إلى ملك إبراهيم باك ينتهي إلى تيماء ولد ميلان والشمال ينتهي إلى ملك ايق كلي والشرقي ينتهي إلى خاصة الأمير المذكور ومن تلك القطاعات دره يزسي الحد الشرقي ينتهي إلى الماء الذي يجري من قرى الكفار و قربي ينتهي إلى ملك إبراهيم بيك والقبلي والشمالي كذلك ومن تلك القطاعات بارس باره سي لهاحدود ثلاثة الحد القبلي ينتهي إلى ملك أبنائي بكتمور الغربي ينتهي إلى ملكي إبن ميلان والشرقية ينتهي إلى ملك أيق كلي ومن تلك القطاعات المذكورة أوزون باره حدها الغربي ينتهي إلى ملكي أيق كلي والشرقي ينتهي إلى ملك قيا مراد والغربي ينتهي إلى ملك إبراهيم بيك ومنها قطعة أرض بنى فيها القسيس بيوتا وهي بين الأمير وبين أيق كلي بجميع ما لها من الحدود والحقوق ومنها جميع الأراضي والمزارع التي اشتراها الواقف المذكور من وارث تمر تاش الكائنة في موضع معروف بالنجه في ديوان كونيك ويران في ناحيتي دور كاني من أعمال قسطمونية المحروسة ومن تلك الأراضي أرض إسحاق وهي قديمة تام وأرض عيسى وهي نصف قديم يحويها حدود أربعة الحد القبلي يتصل إلى أرضي..... والحد الشرقي يُلزق إلى أرق طوراق والحد الشمالي يلحق إلى.... والحدود الغربية يتصل الى تخوم أراضي كولجوكز ومنها جميع المزرعة التي اشتراها الواقف المذكور من المرحوم جلبي الشهير بابن يزلو وهي مسماة بأرض طوراق في قرية النجه في توابع كونيك ويران في ناحيتي دوركاني من أعمال قسطمونية المحروسة ومقدرة نصف قديم مشتملة على خمس قطاعات من الأراضي احديها كوكون تارلاسي حدها القبلي يتصل إلى أرضي همتي وحدها الشقية يتصل إلى أرض موسى والشمالية تصل إلى أرضي طور علي والغربيبل يتصل إلى أرض مسلم والأخرى باش كوي تارلاسي حدها القبلي والشرقي يتصلان إلى وقف سيدي أحمد فقيه والشمالي تصل إلى أرض يونس والغربي يتصل إلى أرض مسعود والأخرى آق بيكار تارلاسي حدها القبلي يتصل إلى أرض مسعود والشرقي يتصل إلى أرض طور علي والغربية يُلْزَقُ إلى أرض صفا والأخرى أوزنجه باره حدها القبلي يتصل إلى أرض محمود والشرقي يتصل إلى أرضي بيك تمور والشمالي والغربي يُلْزَقَانِ إلى أرض محمود والخامسة خرمن يوردي تارلاسي حد القبلي يتصل إلى أرض يونس والشرقي يتصلوا إلى أرضي طورسون فقيه والشمالية تصل إلى الجفتليق الخاصة والغربية يتصل إلى ملكي بيك تمور ومنها جميع المزرعه المسماة بجرجي بيوندرغي الكائنة بين الفرقتين المعروفتين بجار طاق و منجنيق في ناحيتي دور كاني من أعمال القسطمونية المحروسة وهي التي اشتراها الواقف ...من ورّاث المرحوم جرجي على جملتها مقدار خمس قديم من الأراضي منها أرض مصطفى وهي قديمة واحد تام وأرض صالح وهي قديم تام أيضا وأرض الناس وهي النصف قديم

وأياشي جايري وهي قديم كامل وجفتيليق جرجي وهي قديم تام ويحوي جميعها حدود أربعة الحد القبلي ينتهي إلى النهر العظيم والحد الشرقي واشمالي ينتهيان إلى أملاك كورلر والحد الغرب ينتهي الي تخوم أراضي منجنق ومنها جميع الجفتليق الكائنة في قرية كوسيلر في ناحية صرخون غلام من أعمال البلدة المحروسة قسطامونية المشترت من وارث المرحوم الياس بيك إبن داود من أبناء كوجي وهي مشتملة على قطاعات من الأراضي من تلك القطاعات قطعة أرض تعرف بزاويتي قتاسي التي حدها القبلي ينتهي إلى وادي وبعضها يتصل إلى ملك يكي سالاروالحدود يتصل إلى القطعة الموهوبة بيوسف الشريك والشمالية تصل إلى زاويتي قياسي إلى المزبور والغربي إلى ملك بير علي وهي مقدرة مبذرا بمدين ونصف ببذر الحنطة ومنها الجنينة الصغيرة الكائنة في داخل القرية المذكورة المقدرة مبذرا بخمسة اكيال منتهية حدودها قبلتا الي ملك طوارق وشرقا الي ملك مرعلي وغربا إلى ملك محمد جلبي ابن أخي فتح الله وشمالا إلى الطريق ومنها بلوط... بمد ونصف الحد القبلي والشرقي ينتهيان إلى ملك بير علي والشمالي إلى الوادي و..... طوراق بيك ومنها أكره بارده سي مبذرا بمدين الحد القبلي ينتهي إلى ملك بير علي ..... ملك طوراق بك والحد الغربي ينتهي بحده الى الطريق بحده الى ملك الياس ابن داود قوتلاب مقدرة مبذرا بمد واحد الحد القبلي ينتهي الى الوادي والشرقي إلى .....و الغربي إلى الطريق ومنها قايلو... مقدرة مبذرا بأربعة أمداد .....الحد القبلي وادي والطريق والشرقي ملك بير محمود والشمالي يتصل إلى .....مقدرة مبذرا ثلاثة أمداد حدها القبلي وادي ممر الماء .....إلى ملك دوراق بك وبعضه وقف إلى زاوية شيخ ولي والغربي ينتهي إلى وقف المسجد ومنها قوري قوغا باره سي مقدرة مبذرا ثلاثة أمداد ه القبلي ينتهي إلى وقف المسجد المذكور والشرقي إلى الطريق والشمالي إلى الوادي والغربي إلى ملك.....المذكور ومنها أونجي يقاسي مقدرة مبذرا بمد ونص مد الحد القبلي ينتهي إلى ملك طوراق ة الشرقي إلى ملك إلياس بنشكر باك والشمالي ينتهي إلى تخوم أراضي قيوجق والغربي ينتهي إلى قيوجق ومنها قوغاباره سي مقدرة مدين لها ثلاثة حدود الحد القبلي أنتهي إلى وقف سيدي والشرقي إلى الطريق والغربي إلى ملك بير محمود ومنها داود ترلاسي وهي مقدرة مبذرا بمدين ونصف الحد القبلي والغربي ينتهيان إلى ملكي توراق باك والشرقي طريق جاره والشمالي إلى ملكي إلياس باك ابني شكر باك ومنها داود تارلاسي أيضا بمقدرة مبذرا بمد تام حدها القبلي إلى ملك إلياس بك ابن شكر بك والشرقي إلى الوادي والشمالي إلى ملك إلياس بك المزبور الغربي إلى وقف سيدي محمود ومنها مال دبه جوكي بارسي مقدة مبذرا مدين محدودة بحدود مال دبه جوكي فقط حد الغربي والقبلي ينتهيان إلى ملك أبناء يغري والشرقي إلى أبنائ كوجي ومنها صولي صوباره سي مقدرة

مبذرا بمد ونصف مد الحد القبلي ينتهي إلى الطريق والشرقي إلى وقف القاضي والغربي الي ملك طوراق باك والشمالي إلى الوادي ومنها قطعة مسماة والطرائق والمرافق والجبال والتلال لأبدية والعامرة والأشجار المثمرة وغير المثمرة وعلى تناهي الوجوه كلها قال لأسباب بأسرها ثم شرط الواقف المذكور أن يصرف عشرا القريتين بانيه بك وحاجي بوكي إلى مأكولات العمارة المذكورة ويصرف التسع أعشارهما إلى مصالح المتولي المنصوب العمارة المذكورة ومن جملة قرى الموقوف علي مصالح العمارة المذكورة جميع القربة معروفة بكوينك ويران المشترة من وارث المرحوم قاسم باك منها جميع القريتين المعروفتين بقرية جت وقريتي قره أنماج اشتراهم الواقف المذكور من أصحاب الأملاك المعلومين في كتاب الشراء ومنها جميع القرا والمزارع الكائنة في قربة كوكل وقرية توكبرى كوي ومنها جميع الجفتليق الكائنة في يدتاتار حمزة مئكدة في موضع معروف بلدةجك كوي مع قطعة الأرض المعروفة وبحق قرجه تارلا ومنها جميع الأرض المعروفة باخي يري الكائنة في داخل قرية انجه قواق التي اشتراها الواقف المذكور من وراث الموما إليه ومنها جميع الطاحون تين الجاريتين في ساقة أنجه قواق منها جميع المزرعة التي اشتراها الواقف المذكر من أبناء أوغل ومنها جميع المزرعة معروفة بأولو سازي التي يزرع بعضها جماعة اكنجه وبعضها جماعة يكيجه وبعضها جماعة هذه عمر بكي بجميع ما لجميعها من الحدود والحقوق والطرائق والمرافق والمواضع الصالحة المزروعة وغير الصالحة والأشجار المثمرة وغير المثمرة على تناهي الوجوه كلها والأسباب بأسرها سوى الموقف المسبلات قبل هذا والمقابر والمساجد ومن جملة شرائط مذكور أكثر الله تعالى خيره أن يلازم القرار المذكور قرائة القرآن وقت الإشراق مجتمعين متفقين في داخل القبة المذكورة ومن جملة الشرائط المذكورة أيضا أن يكون حوائج العبيد المذكورين نفقاتهم وكسوتهم وما لابد لهم من محصولات العمارة المومى إليها وقد حكم بصحته هذه الوقفية مع جميع شرائط المذكورة وقوانينها المزبورة حاكم من حكام المسلمين وولاة الموحدين وأجر هذا الوقف على الله الكريم الذي هو يجزي المتصدقين" ولا يضيع أجر المحسنين ولا يهدي كيد الخائنين" الحمد لله رب العالمين وصلاة والسلام على خير خلقه محمد وآله أجمعين وجرى ذلك وحرر في غرة ربيع الأول من شهور سنة إحدى وستين وثمانية" "

2.11.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah’ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)’e salat ve selam gönderilir.

Amaç ve Kapsam

Vakfiyenin ana amacı, vakfeden kişinin sahip olduğu mal varlıklarını detaylı bir şekilde açıklamak ve bu malların nasıl kullanılacağını belirtmektir. Vakfedilen mallar arasında hamamlar, hanlar, mezralar, tarlalar ve çeşitli mülkler yer almaktadır. Bu malların gelirleri, öncelikle vakıf yapılarının bakım ve onarımı, vakıf görevlilerinin maaşları, misafirlerin ihtiyaçları ve eğitim gibi sosyal hizmetlere harcanacaktır.

Yönetim ve Denetim

Vakfiyede, vakıf mallarının nasıl yönetileceği ve denetleneceği açıkça belirtilmiştir. Mütevelli ve diğer görevlilerin atanması, gelirlerin adil bir şekilde dağıtılması ve vakıf mülklerinin korunması gibi hususlar detaylandırılmıştır. Bu, vakıf yönetiminin düzenli ve şeffaf olmasını sağlar.

Kalıcılık ve Değişmezlik

Metinde, vakıf mülklerinin satılamaz, devredilemez ve miras bırakılamaz olduğu vurgulanmıştır. Bu, vakfın kalıcılığını ve sürekliliğini güvence altına alır. Ayrıca, vakfın kurallarını değiştirmeye çalışanlara yönelik dini ve hukuki uyarılar yapılmış, bu da vakfın değişmezliğini pekiştirmiştir.

Bağışlanan Mallar

Hamam:

Yer: Maden-i Nuhas (Küre) kasabası

Detaylar: Tüm sınırları ve hakları, yolları, eklentileri, suyolu, kar deposu ve çöplüğü ile birlikte.

Han:

Yer: Kastamonu merkezi

Detaylar: Etrafındaki dükkânlarla birlikte tamamı.

Mezraa:

Yer: Kırımlı Çiftliği

Detaylar: İmaret, türbe ve medrese içeren ve dört sınır içinde tanımlanan alan.

Bahçe:

Yer: Kastamonu'nun aşağı tarafı

Detaylar: Ebu İshak bahçesi ile sınırlanan, büyük nehir, Hancı Yusuf bahçesi ve Bakırcı bahçesi ile çevrili alan.

Hatun Bahçesi:

Yer: Şahinsah Kayası altında

Detaylar: Güney sınırı su yolu, doğu sınırı adı geçen şehrin çayı, kuzey ve batı sınırları ise adı geçen vakfeden kişinin mülküne dayanır

Çiftlik:

Yer: Küffar köyü, Keşiş Arzı

Detaylar: Birkaç parçadan oluşan alan, Vakfiye metni içerisinde çeşitli sınırlar ile tanımlanmış.

Diğer Parçalar ve Tarlalar:

Yer: Göynükviran Divanı, Durak Arzı, Çardak ve Mancınık köyleri, Sorkun Gulam nahiyesi, Göçüler köyü.

Detaylar: Kükün Tarlası, Başköy Tarlası, Akpınar Tarlası, Uzunca Pare, Harman Yurdu Tarlası, Mustafa Arzı, Salih Arzı, Nas Arzı, Ayaş Çayırı, Çerçi Çiftliği ve daha birçok arazi parçası çeşitli sınırlar ile tanımlanmış.

Kullanım Amaçları

İmaretin Giderleri ve İhtiyaçları:

Vakfa ait mülklerden elde edilen gelirler öncelikle vakfedilen yapıların (imaret, türbe, medrese vb.) bakım ve onarımına harcanacaktır.

İmam ve Diğer Görevliler:

İmarete ve diğer vakfedilen yapılara atanacak imamlar, müderrisler, müezzinler, yazman ve diğer görevlilerin maaşları ve diğer ihtiyaçları vakıf gelirlerinden karşılanacaktır.

Misafirlerin İhtiyaçları:

İmarette konaklayan misafirlerin yiyecek, içecek ve diğer ihtiyaçları için vakıf gelirleri kullanılacaktır.

Kur'an Okuma ve Dua Etme:

Vakıf, Kur'an okuyan ve dua eden kişilere günlük belirli bir miktar ödeme yapmayı ve onların ihtiyaçlarını karşılamayı şart koşmuştur.

Eğitim ve Öğretim:

Vakfedilen medresede eğitim gören öğrencilerin ve öğretmenlerin ihtiyaçları vakıf gelirlerinden karşılanacaktır.

Bakım ve Onarım:

Tüm vakıf mülklerinin düzenli bakım ve onarımı yapılacak, bu iş için gerekli malzeme ve işçilik vakıf gelirlerinden finanse edilecektir.

Genel Şartlar ve Hükümler

Vakıf mülkleri satılamaz, devredilemez, rehin verilemez ve miras olarak bırakılamaz.

Vakıf mülklerinden elde edilen gelirlerin adaletli bir şekilde dağıtılması ve israf edilmemesi gerektiği belirtilmiştir.

Vakfın yönetimi, vakıf sahibinin belirlediği şartlara ve İslami kurallara uygun olarak yapılacaktır.

Vakfın amacı, hem hayatta hem de ölüm sonrasında vakıf sahibine ve diğer Müslümanlara fayda sağlamak ve İslam'ın yayılmasına katkıda bulunmaktır.

2.12. TACEDDİN İBRAHİM BEY OĞLU İSMAİL BEY VAKFI

2.12.1. Vakfın Kurucusu

Candaroğlu Kötürüm Bayezid Oğlu İsfendiyar Bey Oğlu II. İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey.

2.12.2. Vakıf Yapıları

Bu vakfiye de ismini taşıdığı İsmail Bey İmaretine ait olduğu için 10 numaralı vakfiye ile birlikte değerlendirilmiştir.

2.12.3. Vakfiye Tercümesi

582/1 numaralı ve Anadolu evvel adlı defterin 228. sayfa 159. sırada kayıtlı Taceddin İbrahim bey oğlu İsmail Bey'in vakfiyesinin tercümesidir.[225]

Hamd, O, velilerini dünya uykusundan ve bu uykunu kötü rüyalarından uyandıran Allah'a mahsustur.

Cenab-ı Hak veli kullarını: başlarına geldiği vakit canlarını acıtacak ve tehlikeye düşme gafletinden kurtarmıştır.

Ve onlar, dini görevlerini yerine getirmek ve hükümlerini uygulamak için dünyanın yapacağı tahribattan kendilerini çekmişler, korumuşlardır.

Özellikle İslam'ın temelini koruyan ve onun bölünmesinden uzak duran, ibadet ve hükümler konusunda emreden ve yönlendiren Allah'ın elçisine salat ve selam olsun.

Allah'ın yardımıyla şeriat hükümlerinin güzel düzenini sürdürmeye ve korumaya çalışan bu kişiye sağlık ve selametler olsun.

İşte o, en büyük Sultan, muhteşem hükümdar, krallıkların düzenleyicisi, zayıfları felaketlerin tuzağından kurtaran, ilmi ve ameli faziletleriyle birleştiren, dini ve dünyevi liderliklerin sahibi olan, güven ve emniyeti yayma görevini üstlenen, zamanın ışıklarının özeti,

[225] *Sultan Bayezid Han Oğlu İsfendiyar Han Oğlu İbrahim Bey Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.582/1, S: 228, Sr: 159.

İslam'ın güzelliği, insanların yardımına koşan, yaratıkların hükümdarı ve gerçeğin sahibi, Allah'ın büyük lütfuyla desteklenen Merhum Sultan İbrahim'in oğlu, merhum İsfandiyar'ın oğlu, Bayezid Han'ın oğlu, Allah onları affetsin ve cennette onlarla birlikte otursun İsmail Bey'dir.

Ve sonra, Allah'ın onu doğru yola gösterdiği ve başarı ve bilgi hükümleriyle teçhiz ettiği kimselerden biri olarak, dünyaya açık bir gözle ve görüşle baktı.

Onun sırlarını ve derinliklerini anladı ve anladı ki, bulutları koyu ve gizemli, çekirdekleri ise kuvvetli ve sarsılmazdır. Anladı ki, dünya bir hayal gibi gelip geçici ve *"İnsan için ancak çalıştığı vardır*."[226] Ayetinin sırrınca karşılaşacağı mükâfatın en iyisi olacağını kavradı.

Vakfın, anlayış sahipleri için fayda ve kazanç olduğunu, en güzel ödül ve sevap için daha hassas bir eylem olduğunu, cezanın azabın hışmından daha güçlü bir koruma olduğunu iyice anladı.

Böylece, Rabbimizin yakınlığına ulaşmayı amaçlayan ve ahiret ile dünyanın en iyisini birleştiren bir çabayla düşüncelerini yönlendirdi. Bu, eylemiyle öldükten sonra bile ameli kesilmeyenler sınıfına dâhil olmayı ve cennetin basamaklarında yükselenlerden biri olmayı amaçladı. Gayesi, iki cihanda da Allah'ın hoşnutluğunu kazananlardan biri olmaktı.

Sağlığı ve zihinsel yetkinliği tam olduğunda, değerli ve zengin mülklerini kullanarak yaptığı vakıf, hapsedilme ve engellenme olmadan, berrak ve cömert bir niyetle gerçekleşti. Onun saf mal varlığından ve en iyi varlıklarından en iyisini vakfetti ve açıkladı.

Onun tüm işlemleri, ün kazanmış iki dükkânının tamamını içerir. Bir tanesi Kelleci Dükkanı ve diğeri Kebap Dükkanı olarak bilinir.

Bu dükkânlar Küre Şehrinde Madeninde bulunur ve söz konusu madenin ahalisi arasında bilinen bir yerdir.

Kastamonu şehrinde Buğday pazarında bulunan, bu Pazar ahalisince meşhur olduğundan dolayı tarif etmeye gerek duyulmayan dükkânın tamamı.

Söz konusu şehirde, vakfın yüksek daire sınırları içinde bulunan bahçenin tamamı"

Ayrıca, bahsedilen yerdeki tüm bahçeleri de içerir. Bu bahçeler, bahsedilen kasabadaki yüksek çevre duvarının içinde yer alır ve arazileri, yapıları, yolları, tesisleri, sınırları, çitleri, çatıları, kapıları, tabelaları, taşları ve ağaçları gibi tüm hakları ve sınırları içerir."

Bu binalar, söz konusu vakfın adı geçen yerde tanınan Şahinşah Kayası yakınında yer alan bir imaret, kalıcı olarak inşa edilmiş ve mülkiyeti sonsuza kadar vakfedilmiştir.

---

[226] Necm 53/39.

Bu dükkânlar ve bahsedilen bahçeler, en fazla altı yıl (bir yıl olması gerekir) süreyle kiralanmamak şartıyla vakfın adı geçen yerdeki durumuyla birlikte tutulmalıdır. Ancak, gereklilik durumunda kiralama süresi artırılabilir, ancak her sözleşme süresi üç yıldan fazla olamaz

Önceki süre sona ermeden ikinci bir sözleşme yapılmamalıdır ve ilk olarak vakfedilirken şartları ne ise yine gerekli olan şeylere gelirlerin harcanmasıdır, böylece vakıf devamlı olarak kullanılabilir durumda olur.

Bu vakıf ile ilgili olarak, diğer vakıflar gibi, bahsedilen vakıf sahihi ve şer'i hükmüne uygun bir şekilde kullanılır ve açıkça belirtilen bir şekilde muhafaza edilir.

Bu bina, ebediyen satılamaz, hibe edilemez, ipotek edilemez ve miras bırakılamaz. "*Ta ki Allah arzı ve üzerindekileri miras alana kadar,"*[227] çünkü O en iyi mirasçıdır.

Allah'a ve ahiret gününe inanan hiç kimse için, bu durumu değiştirmek veya bozmak, bir hâkim, bir yönetici, bir sultan, bir mirasçı veya başkaları olsun, kimseye izin verilmez.

Bu hükme uygun olarak uygulanması gerekmektedir.

Her kim bunu işittikten ve kabullendikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı onu değiştirenleredir. "*Şüphesiz Allah (her şeyi) işitir ve (her şeyi) bilir."*[228]

"Şüphesiz ki, Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez."[229] Ayetinin sırrınca mükâfatı Cenab-ı Hak verecektir.

Üzerinde imzası bulunan hâkim, söz konusu vâkıfın doğru olduğuna hükmetti ve bu belge adaletli bir kişi ve isimleri belirtilmiş tanıklar tarafından şahit oldular.

Bu belge, 865/1461 yılının Şaban ayının on beşinci/26 Mayıs gününde düzenlenmiştir."

İsmail Bey tarafından yazılan "Dibâcetü'l-Hülviyyât" adlı kitaba göre İsmail Bey'in künyesi söyledir. Yaman Candar'ın oğlu Şemseddin'in oğlu, Emir Yakub'in oğlu, Adil'in oğlu, Bâyezid'in oğlu, İsfendiyar'in oğlu İbrahim'in oğlu Ebü'l-Hasan İsmail.

2.12.4. Vakfiye Metni

الحمد لله موقظ أوليائه من رقدة الدنيا وأحلامها وما همهم عند المام خطواتها وآلامها حتى اتخذوا لقصالها وعقامها واجتنبو من خطمه خطاها والصلاة والسلام على من حمي عروة الاسلام عن انفصامها واله الآمرين بشائر الشرعية وأحكامها سيما علي من اتسق بالله عقد نظامها وهو السلطان الأعظم ه والشهنشاه المعظم نظام الممالك منقذ الضعفاء عن ورطة المهالك

[227] Enbiya 21/98 ayetine atıf vardır.
[228] Bakara 2/181
[229] Tevbe 9/120, Hud 11/115, Yusuf 12/90. ayetlere atıf vardır.

الجامع بين الفضيلتين العلمية والعملية الحاوي للرياستين الدينية والدنيوية باسط الأمر والأمان خلاصة أنوار الزمان جمال الاسلام مغيث الأنام ملك الخليقة ومالك الحقيقة المحصن بالعون الجزيل من الله الجليل السلطان زين الله سره العزيز بوجوده وأفاض على العالمين أثار عدله وجوده وادام مظلته حرماً لمن إليه التجى وديمة بشر لا ينقلع سبحانها لمراقها وارتجى وزاد توفيقه في اقتناء الخيرات وادخار الحسنات ونيل السعادات واقتراف أفضل المثوبات وأجمل العبادات فقال عالم السرائر والخفيتات ألم يعلموا أن الله هو يقبل التوبة عن عباده ويأخذ الصدقات ابن المرحوم المغفور له السلطان ابراهيم بن المرحوم المغفور له اسفنديار بن بايزيد خان تغمدهم الله تعالى بالغفران واسكنهم في بحابيح الجنان وبعد فلما كان ممن الحقه الله تعالى هدى بالهداية وكساه حلل التوفيق والدراية ونظر في الدنيا بعين البصر والبصيرة واطلع علي سرها والسّريرة وعلم ان سحابها جهام وسحتها صقام وتحقق بأنها كالخيال الطارق في الكرى وان ليس للإنسان إلا ما سعى وأن سعيه سوف يرى ثم يجزاه ه الجزاء الأوفى وأيقن أن الوقف أعمر نفعاً عند أولي الألباب وأرفق صنعاً لحصول الأجر والثواب وأقوى الوقاية من هجنة العذاب لدى الملك الوهاب صرف همته إلى فعل ما يقربه إلى لله زلفى ويجمع له بين خير الآخرة والأولى واجب عن يندرج في سلك من لا ينقطع عمله إذا انتهي أجله ويكون من عداد من تدرج مراقي درجات الجنان وأدرك في الدارين من الديان الرضوان فوقف وحبس وسبل بنية فاخرة وطوية غير فاترة مايأتي ذكره وشرحه من خالص امواله واطيب أملاكه في حال صحة بدنه وكمال عقله وبقاء تصرفاته أجمع جميع حانوتيه المشتهر أحدهما بيت الرأس والآخر بيت الشوي الكائنيتن في معمورة كورة المحروسة وهي معدن النحاس المستغنيين عن التحديد لشهرتهما عند أهل المعدن المذكور وجميع حانوته المبني في السوق الريع في بلدة قسطمونية المحروسة المستغني عن التحديد لشهرته عند أهل السوق المذكور وجميع الجنينة الكائنة داخل دائرة العالية في بلدة المذكورة بجملة حقوقهم وحدودهم أراضيهم وبنائهم وطرائقهم ومرافقهم جذوعهم وسقوفهم أبوابهم وألواحهم احجارهم وأشجارهم وكل حق هو لهم علي تناهي الوجوه كلها والأسباب بأسرها على عمارته التي بنا الواقف المارّ ذكره خلّد ملكه في مواضع يعرف بجنشا قياسي قريب البلدة المذكورة وشرط ان لا يؤجر هذه الحوانيت والجنيت الموقوفة المذكورة الي ستة سنة فان دعت ضرورت تدعو الي الزيادة فلا يزاد مدة كل عقد على ثلاث سنين ولا يعقد عقد ثان قبل انقضاء المدة السابقة والشرط أيضاً أن يصرف من محصولاتها أولاً إلى ما فيه بقاؤها عامرة فما يفضل يصرف إلى مصارف تلك العمارة المذكورة كسائر أوقافها وقفاً صحيحاً شرعياً وحبساً صريحاً مرعياً باتّا بتلا مؤبداً مخلداً لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين فلا يحل لأحد يؤمن

بالله واليوم الآخر أن يغير شيئاً من ذلك عن حاله أو يسعى في نقضه وإبطاله قاضياً كان أو حاكماً أو سلطاناً أو وارثاً أو غيرهم بل يجريه علي حيثما له يقرّر على منواله فمن قصد إلى إهماله فقد باء بغضب من الله ومأواه جهنم وبئس المصير وتعرض لسخط ربه العالمي الخبير والله حسيبه ومكافيه ومعافيه ومجازيه كما قال في محكم تنزيله فمن بدله بعد ما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الوافق على الله تعالى إن الله لا يضيع أجر المحسنين ولا يخيب رجاء الموقنين وحكم الحاكم الموقع أعلاه أعانه الله على ما تولاه بصحة هذه الوقفية ه المذكورة وذلك بمحضر من العدل والذين أساميهم مرقومة تحت المزبور وحرّر هذه في شهر شعبان المعظم من شهور سنة خمس وستين وثمانمائة 865

ابو الحسن اسماعيل ابن ابراهيم بن اسفنديار بن بايزيد ابن عادل بن امير يعقوب بن شمس الدين بن يمن جندار غفر الله لهم ولجميع المؤمنين هكذا دباجة الحلويات لاسماعيل بك غفر له

2.12.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Vakfiye, V.G.M.A. kayıtlarında İbrahim Bey vakfı olarak kayıt edilmiştir. Ancak vakfiye metni içindeki İbrahim isminden önce (ابن) kelimesini görmediklerinden dolayı yanlış kayıt yapıldığını düşünmekteyiz. Ayrıca vakfiye metninin sonuna şahitlerden de sonra ilave olarak yazılmış olan "*İsmail Bey tarafından yazılan "Dibâcetü'l-Hülviyyât" adlı kitaba göre İsmail Bey'in künyesi söyledir. Yaman Candar'ın oğlu Şemseddin'in oğlu, Emir Yakub'in oğlu, Adil'in oğlu, Bâyezid'in oğlu, İsfendiyar'in oğlu İbrahim'in oğlu Ebü'l-Hasan İsmail."* şeklindeki ifade vakfiyenin İbrahim Bey oğlu İsmail Bey'e ait olduğunu göstermektedir.

Vakfiye, II. İbrahim Bey'in oğlu İsmail Bey'in yaptığı vakıfları detaylandıran ve bağışlanan yerlerin nerelere ve hangi amaçlarla kullanılacağını açıklayan bir belgedir.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Vakfedilen Yerler

Küre Şehrinde Bulunan Dükkânlar:

Kelleci Dükkânı ve **Kebap Dükkânı**: Bu dükkânlar Küre şehrinde maden bölgesinde yer almakta ve halk arasında tanınmış mekânlar olarak bilinmektedir.

Buğday Pazarı'ndaki Dükkân: Kastamonu şehrinde, halk arasında tanınmış olan bu dükkân da vakfedilmiştir.

Bahçeler: Kastamonu şehrinde, vakfın yüksek daire sınırları içinde bulunan tüm bahçeler vakfa dâhil edilmiştir. Bu bahçeler, yapıları, yolları, tesisleri, sınırları, çitleri, çatıları, kapıları, tabelaları, taşları ve ağaçları gibi tüm hakları ve sınırlarıyla birlikte vakfedilmiştir.

Kastamonu Şehrinde Bulunan Binalar:

Bu binalar, Canşa Kayası (veya Şahinşah Kayası) yakınlarında yer alan kasabada kalıcı olarak inşa edilmiş ve vakfedilmiştir.

Vakfın Amacı ve Kapsamı

Vakfiyede, vakfedilen mülklerin hangi amaçlarla kullanılacağı detaylandırılmıştır. Bu amaçlar şu şekilde özetlenebilir:

Dini ve Sosyal Hizmetler:

Vakfedilen mülklerin gelirleri, vakfın devamlı olarak kullanılabilir durumda olması için gerekli olan ihtiyaçlara harcanacaktır.

İslam'ın temelini koruyan ve dini hükümler konusunda rehberlik eden hizmetlerin sürekliliğini sağlamak amacıyla kullanılması öngörülmektedir.

Mülkiyet ve Kiralama Şartları:

Vakfedilen dükkânlar ve bahçeler, en fazla bir yıl süreyle kiralanabilir. Gereklilik durumunda bu süre artırılabilir, ancak hiçbir kiralama sözleşmesi üç yılı geçemez.

Kiralama süreleri sona ermeden yeni bir sözleşme yapılmamalıdır.

Vakfın gelirleri, öncelikle vakfın bakım ve onarımına, sonrasında ise vakfın amaçlarına uygun olarak diğer ihtiyaçlarına harcanmalıdır.

Şartlar ve Hükümler

Değiştirilemezlik ve Kalıcılık

Vakfiyede, vakfedilen mülklerin satılamaz, hibe edilemez, ipotek edilemez ve miras bırakılamaz olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu hükmün kıyamete kadar geçerli olduğu vurgulanarak, vakfın kalıcılığı ve sürekliliği güvence altına alınmıştır.

Din ve Topluma Hizmet

Vakfiyede, vakfın mükâfatı ve sevabının Yüce Allah'a ait olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, sadaka verenlerin mükâfatının kesinlikle verileceği ve iyilik yapanların sevabının zayi edilmeyeceği belirtilmiştir. Bu, vakfın dini bir amaca hizmet ettiğini ve topluma fayda sağlamayı hedeflediğini göstermektedir.

Tarih ve Onaylama

Vakfiye metninde, olayın cereyanı ve vakfiyenin düzenlenmesi, 865/1461 yılının Şaban ayının on beşinci/26 Mayıs gününde gerçekleştiği belirtilmiştir. Bu tarih, vakfın resmiyet kazandığı ve hukuki geçerlilik taşıdığı zamanı işaret etmektedir.

2.13 İSMAİL BEY'İN VALİDESİ DEVLET HATUN VAKFI

2.13.1. Vakfın Kurucusu

Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey'in validesi Devlet Hatun

2.12.3. Vakıf Yapıları

Devlet Hatun, oğlunun vakfı olan İsmail Bey İmaretine vakfettiği için 10 numaralı vakfiye ile birlikte değerlendirilmiştir

2.12.3. Vakfiye Tercümesi

582/1 Numaralı ve Anadolu evvel adlı defterin 228. Sahife 158. Sırada kayıtlı Taceddin İbrahim Bey Zade İsmail Bey'in Validesi Devlet Hatun'un 865/1460 tarihli vakfiyesinin tercümesidir:[230]

Bu yazı, Dünya kadınlarının tacı, kapalı kadınların önderi ve emir annesi olarak bilinen Abdullah'ın kızı Devlet Hatun'un, kendisine ait olan hakları, mülkü ve elinde olan malları üzerindeki tasarruf hakkını belirttiği sürece, elinden çıkana kadar sahip olduğunu ifade ettiği vakfiyedir.

Vakfettiği mülk şu şekildedir: Kastamonu'nun Devrekâni ilçesine bağlı Gölceğiz mevkisinde bulunan söz konusu vakfın, Tavâşî Hamza Ağa'nın kız kardeşi olarak tanınan özgür Şahdane hanımefendiden satın aldığı çiftliğin tamamını içerir. Bu çiftlik, ilçe halkı arasında ünlü olduğundan dolayı gerçekten değerlidir.

Vakfedilen yer; bu çiftliği bütün sınırları, yasaları, arazileri, binaları, harabe yerleri, dağları, tepeleri, kaynakları, nehirleri, meyveli ve meyvesiz ağaçları, her türlü detayıyla; oğlu ve gözünün ışığı, can parçası Sultan-ı Muazzam ve büyük hükümdarların, Arap ve Acem meliklerinin koruyucusu, devlet ve dinin destekçisi İsfendiyar Han oğlu İbrahim Bey oğlu İsmail Bey'in bahsedilen yerde (Kastamonu'nun eteklerinde) inşa ettirdiği imaretin işlerine işaret eden diğer vakıfları ve İmareti gibi belirtilen şartlar çerçevesinde vakfın sahibi olarak vakfetti ve koruma altına aldı.

---

[230] *Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Validesi Devlet Hatun Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.582/1, S: 228, Sr: 158.

Bu çiftlik, satılamaz, hibe edilemez, mirasçılara geçmez, koşulları değiştirilemez ve mülkiyeti değiştirilemez, "*bu hüküm kıyamete kadar geçerlidir*."[231]

Buna muhalefet edenlerin vebali sadece kendilerine aittir. Çünkü "*Yüce Allah her şeyi işiten ve her şeyi bilendir.*"[232] Söz konusu vakfın mükâfatı ve sevabı da Yüce Allah'a aittir. Çünkü "*Yüce Allah, sadaka verenlerin mükâfatını kesinlikle verecek ve iyilik yapanların sevabını da zayi etmeyecektir*."[233]

Bu olayın cereyanı ve vakfiyenin düzenlenmesi, Cemaziyelahir ayının gurresinde, (başında)/14 Mart, 865/1460 yılında gerçekleşti.

2.13.4. Vakfiye Metni

بسم الله الرحمن الرحيم

هذا كتاب فيه ذكر ما وقفت الست المكرمة سيدة المخدرات والخواتين تاج النساء العالمين دولت خاتون بنت عبدالله المشهورة بإمام الأمير ما ذكرت أنه لها وحقها وملكها وفي يدها تحت تصرفها إلى حين صدور هذه الوقفية الشرعية منها وذلك جميع الجفتليق التي اشتراها للواقفة المذكورة من الستّ العتيقة شاه دانه خاتون التي هي مشهورة بأخت حمزة آغا الطواشي الكائنة في موضع كوجكز في ناحية دوركاني من أعمال القسطمنونية المحروسة المستغنية عن التحديد والتبيين لشهرتها عند أهلها بجميع حدودها وحقوقها طرائقها ومرافقها عامرها وغامرها جبالها وتلالها عيونها وأنهارها أشجارها المثمرة وغير ثمرة على تناهي الوجوه كلها والأسباب بأسرها على مصالح العمارة التي بناها أبناها وقرة عينها وقطعة كبدها السلطان المعظم والخاقان الأعظم مولى ملوك العرب والعجم كمال الدولة والدين إسماعيل بك إبن المرحوم إبراهيم بك إبن اسفنديار خان في ذيل البلدة المحروسة المحمية بحيث يكون هي وقفاً على الشرائط المذكورة كسائر الأوقاف المزبورة والعمارة المذكورة وقفاً صحيحاً شرعياً وحبساً صريحاً مرعياً لا بياع ولا يوهب ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين لا يغير قواعده ولا يبدل موارده فمن بدله هـ بعد ما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقفة المذكورة على الله تعالى الله يجزي المتصدقين ولا يضيع أجر المحسنين وجرى ذلك وحرّر في غرة جمادي الآخر لسنة خمس وستين وثمان مائة.

[231] Enbiya 21/98. ayete atıf vardır.
[232] Bakara 2/181.
[233] Tevbe 9/120, Hud 11/115, Yusuf 90. ayetlere atıf vardır.

2.13.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Vakfiye Besmeleden sonra İsmail Bey'in validesi Devlet Hatun'nun özelliklerini anlatan cümlelerle başlayıp, Kastamonu'nun Devrekâni ilçesine bağlı Gölceğiz mevkisinde bulunan ve Tavâşî Hamza Ağa'nın kız kardeşi Şahdane Hanım'dan satın aldığı çiftliği vakfettiğini beyan eden bir belgedir.

Vakfın İçeriği ve Amaçları

Vakfedilen Yerler

Devlet Hatun, vakfettiği mülkü, Devrekâni ilçesine bağlı Gölceğiz mevkisinde bulunan ve kendisi tarafından Şahdane Hanım'dan satın alınan çiftlik olarak belirtmiştir. Bu çiftlik, sınırları, yasaları, arazileri, binaları, harabe yerleri, dağları, tepeleri, kaynakları, nehirleri, meyveli ve meyvesiz ağaçlarıyla birlikte tüm detaylarıyla vakfedilmiştir. Çiftliğin, ilçe halkı arasında tanınmış ve değerli olduğu vurgulanmaktadır.

Vakfın Amacı ve Kapsamı

Vakfiyede, vakfedilen çiftliğin amacı, Devlet Hatun'un oğlu ve Kastamonu'nun eteklerinde inşa edilmiş olan İbrahim Bey'in yaptırdığı imaretin işlerine işaret eden diğer vakıfların şartlarına uygun olarak vakfın sahibi olarak vakfedildiği belirtilmiştir. Bu vakıf, hem dini hem de sosyal hizmetlerin sürekliliğini sağlamak amacıyla düzenlenmiştir.

Şartlar ve Hükümler

Değiştirilemezlik ve Kalıcılık

Vakfiyede, vakfedilen mülkün satılamaz, hibe edilemez, mirasçılara geçemez, koşulları değiştirilemez ve mülkiyeti değiştirilemez olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu hükmün kıyamete kadar geçerli olduğu vurgulanarak, vakfın kalıcılığı ve sürekliliği güvence altına alınmıştır.

Din ve Topluma Hizmet

Vakfiyede, vakfın mükâfatı ve sevabının Yüce Allah'a ait olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, sadaka verenlerin mükâfatının kesinlikle verileceği ve iyilik yapanların sevabının zayi edilmeyeceği belirtilmiştir. Bu, vakfın dini bir amaca hizmet ettiğini ve topluma fayda sağlamayı hedeflediğini göstermektedir.

Tarih ve Onaylama

Vakfiye metninde, olayın cereyanı ve vakfiyenin düzenlenmesi, Cemaziyelahir ayının gurresinde, (başında)/14 Mart, 865/1460 yılında gerçekleşti. Bu tarih, vakfın resmiyet kazandığı ve hukuki geçerlilik taşıdığı zamanı işaret etmektedir.

2.14. ŞEYH KARA MUSTAFA ZAVİYESİ VAKFI

2.14.1. Vakfın Kurucusu

Şeyh Bayezid'in oğlu Şeyh Mustafa

2.14.2. Vakıf Yapıları

V.G.M.A. vakıf defterinde Şeyh Mustafa bin. Kara Şeyh Zaviyesi olarak kayıtlıdır. Çankırı'ya bağlı Ağca Köyü'nde bulunmakta olup adı geçen köy ile 2 çiftlik ve dört mezra zaviyeye vakfedilmiştir. Günümüzde zaviyeden hiçbir yapı kalmamıştır. O aileden geldiği söylenen Gönder soyadında bir aile vardır. Röportaj yapma isteğimiz kabul edilmediğinden dolayı maalesef herhangi bir bilgi elde edemedik.

Fotoğraf 50: *Şeyh Mustafa bin. Kara Şeyh Türbesi 1*

Fotoğraf 51: *Şeyh Mustafa bin. Kara Şeyh Türbesi 2*

2.14.3. Vakfiye Tercümesi

2113 Numaralı defterin, 89. Sayfa ve 22. Sırasında kayıtlı, 864/1460 tarihli Şeyh Bayezid'in oğlu Şeyh Mustafa Kara Şeyh Zaviyesi'nin tercümesidir.[234]

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlarım, O'nun cömertliğiyle yardım dilerim

Semavatın ve arzın mülkü kendisine ait olan Allah'a, onun gizli lütfuyla yapılan hayırlar sebebiyle hamdolsun. Zira Kitab-ı Kerim'inde şöyle buyurmuştur: "*Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir*."[235] Salat ve selam enbiya ve rasullerin hepsine, özellikle de şeriat olarak en mükemmelleri ve yol olarak en eksiksizleri olan nebiyyü'l-emin Muhammed'e, din bahçelerinin çiçekleri ve yakîn bahçelerinin nurları olan onun âline ve ashabına olsun.

Gelelim sözümüze:

Her akıl sahibi, zeki, kavrayışlı ve anlayışlı kişiye gizli kalmayacağı gibi, dünya gelip geçenlerin kantarı, yolcuların geçici menzilidir. İkamet yurdu, selamet toprağı değildir. Sözüme kulak veren eşime yöneldiğimde, ona sevgi gözüyle bakmadım**,** Bilakis cenneti kazanmak için yol hazırlığı ve azık edindim. Makamı için ibret ve hazırlık biriktirdim. Ölümlü dünyada mal toplamaya iltifat etmedim. **"***O gün, ne mal fayda verir ne de evlât."*[236] *"Ahiret yurduna gelince, işte gerçek hayat odur. Keşke bilselerdi!"*[237] buyurulan gün için hazırlık yaptım. Zira hayır en değerli mal, ihsan en üstün ziraattır ve *"Çünkü iyilikler kötülükleri giderir."*[238] Sadakaların en hayırlısı en baki olanı, hayırların en güzeli en devamlı ve en çok artırılmış olanıdır. Bu da, faydaları kesilmeyen ve menfaatleri son bulmayan vakıftır. Hz. Peygamber (sav)'in, *"Âdemoğlu öldüğünde şu üç şey haricinde ameli kesilir: Kendisinden faydalanılan ilim, onun için dua eden salih bir evlat ve sadaka-i cariye"*[239] buyurduğu gibi. İşte bu vakıftır. Hayrat erbabının övünç kaynağı ve hasenat ashabının hazinesi merhum Şeyh Bayezid'in oğlu Şeyh Mustafa ki Allah sevdiği ve razı olduğu işlere kendisini hidayet etmekle şerefyâb eylesin, bu duruma vakıf olunca; sahip olduğunu, hakkını, mülkünü, elindekini ve taht-ı tasarrufundaki malı, bu vakfın gerçekleştiği zamanda vakfetmiş ve habs eylemiştir.

Bu vakıf, Akça Çiftlik olarak anılan köyün tamamı, Çam Avlağu mezrası, merhum Şeyh Bayezid'in yaptırdığı zaviyenin gelir getiren kurumlarından olan Çuvla mezrası, Çankırı'ya kayıtlı adı geçen zaviyeye ait iki vakıf olan Şeyh Duarali b. Urum'un satın aldığı Yolludere

---

[234] *Şeyh Kara Mustafa Zaviyesi Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.2113, S: 89, Sr: 22.
[235] Âl-i İmran 3/92.
[236] Şuarâ 26/88-89.
[237] Ankebut, 29/64.
[238] Hud 11/114. ayete atıf vardır.
[239] Buhari, *Edebü'l-Müfred*, 28

isimli mezra ile merhum İsfendiyar Bey'in oğlu Kasım Bey'in vakfettiği el-Mekras mezrası. Bütün bu zikredilenler bulundukları yerdeki şöhretleri, başkalarıyla karışma ihtimallerinin olmaması sebebiyle tahditten müstağnidir.

Bu zikredilenler, tüm sınırlarıyla, zikredilsin ya da zikredilmesin, adı söylensin ya da söylenmesin, hem dâhilindeki hem haricindeki bütün haklarıyla vakıftır. Yazılan köylerden elde edilen mahsul, ilk olarak mezkûr zaviyenin imarına ve tamirine sarf edilecek. Tamir ve bakımından arta kalan iki kısma ayrılacak. Bir yarısı yolculardan gelip gidenlere, fukara ve miskinlere, diğer yarısı da adı yazılı vakfı yapan Şeyh Mustafa'nın oğullarına, sonra oğullarının oğullarına ve böyle devam edecek şekilde onların neslinden gelen ve asırdan aşıra, batından batına onları takip edenlere harcanacak. Oğullardan biri ölünce onun payı sülaleden kalanlara değil de onun oğluna harcanacak. (Bu mülkler bu şartlarla) sahih ve şer'î bir vakıf, sarih ve mer'î bir habs, iptal edilme bozulma sebeplerinden hâlî, sıhhat ve doğruluk şartlarını câmî, "*Allah bu toprakları ve üzerindekileri (başkasına) miras eyleyinceye kadar ki O Allah varislerin en hayırlısıdır*,"[240] hayır üzere daimi ve bâkî olmak üzere vakıftır. Sonra vakfı yapan adı yazılı kişi mütevellilik ve vakfın işleriyle ilgilenme görevinin hayatta olduğu sürece kendisine verilmesini, vefatından sonra ise mütevelliliğin oğullarına, oğullarının oğullarına, sonrasında da soyundan gelen kişilere verilmesini, (bu şartı) ortadan kaldırıp iptal edilmesini gerektirecek bir durumdan … şart koşmuştur. Sonra bu vâkıfın tesliminden tesellümüne tescil şartlarının gözetilmesinin ardından, bu vakıfın sıhhatine ve lüzumuna Allah'ın rızasını uman yukarıda imzası bulunan hâkim hüküm vermiştir.

Kim vazgeçmek, dava etmek ve başka bir şeyi isterse (bilsin ki bu) sahih şer'î bir hüküm ve sarih mer'î bir vakıftır. Bu yazılanlar, satılamaz, bağışlanamaz, rehin verilemez, değiştirilemez, herhangi bir şekilde ve herhangi bir sebeple mülkiyete geçirilemez bir şekilde, sahih, lazım, kayıt altına alınmış, kesinleştirilmiş, lüzumuyla vacip, şartlarıyla lazım olarak vakıf haline gelmiştir. Kim bu vakfı değiştirmeye çalışırsa "*Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun.*[241] **"***Her kim işittikten sonra bunu değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir***."**[242] Vakfı yapan kişinin ecri ise el-Hay, el-Kadîm ve el-Kerîm olan Allah'a aittir. ***"Allah iyilik edenlerin mükâfatını zayi etmez."***[243] Bütün bunların şahitliği ve tahriri 864/1460 yılının Recep ayının ortalarında/Mayıs ayının ortalarında olmuştur.

[240] Enbiya 21/98 ayetine atıf vardır.
[241] Bakara, 2/161, Âl-i İmran, 3/87. ayetlere atıf vardır.
[242] Bakara, 2/181.
[243] Tevbe 9/120, Hud 11/115, Yusuf 12/90. ayetlere atıf vardır.

2.14.4. Vakfiye Metni

بسم الله الرحمن الرحيم أستعين بلطفه الكريم

الحمد لله الذي له ملك السماوات والأرض وهو العلي العظيم بناء بعبادة على فعل الخيرات بلطفه القدير في كتابه الكريم لن تنالوا البر حتى تنفقوا مما تحبون وما تنفقوا من شيء فإن الله به عليم الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد والمرسلين لا سيما على أكملهم شريعة وأحسنهم طريقة محمد النبي الأمين وعلى آله وأصحابه أذهان حدائق الدين وأنوار حدائق اليقين أما بعد فلا خفي على كلن بيب ذكي وفطن المعنى إن الدنيا قد طرت العابرين ورباط المسافرين لا هي بداري دوام ولا طين سلامة السلام لما التفت إلى زوجي قولي سمعا لم أنظر بنظرة المحبة إليها بنت تخذ سبيله نصرة وادخر لمقامه عدة وعتادا ولم يلتفت إلى جمع المال ريب المنون و تألب ليوم يوم لا ينفع فيه مال ولا بنون وأن الدار الآخرة لهي الحيوان لو كانوا يعلمون في إلا الخير أجله بضاعة والإحسان أفضل زراعة وأن الحسنات يذهبن السيئات وخير الصدقات أبقاها وأحسن الخيرات أدومها وإنما هي ذلك هو الوقف لا ينقطع فوائده ولا ينتهي عوائده كما قال النبي صلى الله عليه وسلم إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا عن ثلاثة علم ينتفع به و ولد صالحا يدعو له وصدقة جارية ولما وفق الله مفخرة أرباب الخيرات وذخرا أصحاب الحسنات الشيخ مصطفى بن المرحوم الشيخ بايزيد شرفه الله بين هداية إلى ما يحبه و يرضاه فوقف وحبس ما قبولة وحقه وملكه وفي يده وتحت تصرفه إلى حين صدور رها الوقف وذلك جميع القرية المدعوة إنجا شفتلك ومزرعة جام أولاغو ومزرعة دورك على ما صالح الزاوية التي بناها الشيخ بايزيد المرحوم والمزرعة المسماة بيلودره ألا التي اشتراها الشيخ طوالي من المزبور ومن جام أولاغي إلى مكراس التي وقفها قاسم من مرحوم اسفندرياربك وقف ان للزاوية المر قومتي كان القرى السابقة ذكرها ال مستغنية كلها عن التحديد لشهرتها في مكانها وعد النبنائها بغيرها بجملة حدودها وكافة حقوقها فبيكون ليه حق داخل فيها أو خارج عنها ذكر أو لم يذكر ولم يسمى فما اتصل من ال القرى المجبورة يصرف أولا إلى عمارة الزاوية المذكورة وترميمها وما فضل من ال مرامة والتعمير يجعل نصفين ونصف يصرف إلى الدواوين والعابرين من أبناء السبيل والفقراء والمساكين والنصف الآخر لأبناء الشيخ مصطفى الواقف المزبور ثم إلى أبنائي أبنائه ثم وثم أبدا ما تناسلوا و تعاقبوا قرنا بعد قرن وبطن بعد بطن وإذا مات واحد مين الأبناء وأبنائي أبنائه رجع من البطن الأولي وقفا صحيحا شرعيا و حبسا صريحا خاليا عن أسباب البطلان والفساد وأجمع ا لشرائط الصحة والسداد خيرا باقيا دائما إلى أن يرث الله الأرض ا من عليها وهو خير الوارثين ثم شرط الواقف المزبور التولية والنظر في الوقف

لنفسه النفيس وما دامت في قيد الحياة وبعدما قضى نحبه يكون تولية لأبنائه وأبناء أبنائه ثم وثم أبدا ما تناسلوا و تعاقبوا قرنا بعد قرن و بطن بعد بطن وإذا مات واحد من الأبناء..... في صحة هذا الوقف ولزومه الحاكم الموقوف أعلاه والمتوقع إي رخاء أم ولاه بعدما روعي فيه شرائط التسجيل عن تسليمه إلى ال المتولي من إيرادة الرجوع والدعوة وغير ذلك حكما صحيحا شرعيا و قضاء صريحا مرعيا فصارت هذه المز بورات وقفا صحيحا لازما مسجلا وموثقا أو مخلصا واجبا مع لزومها لازما مع شرائطها بحيث لا يباع ولا يرهن ولا يستبدل ولا يملك ولا يوهب ولا يورث فأنا من بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواق في على الحي الكريم إن الله لا يضيع أجر المحسنين وجميع ذلك الأشهاد والتحرير في أواسط شهر رجب المرجب من شهور سنتي أربع وستين و ثمانمائة

2.14.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bu vakfiye metni, merhum Şeyh Bayezid'in oğlu Şeyh Mustafa tarafından oluşturulmuş ve vakfın detayları ile bağışlanan yerler hakkında bilgi vermektedir. Vakıf, özellikle "Akça Çiftlik" köyü ve "Çam Oluğu" mezrası gibi yerlerin, zaviyenin bakım ve onarımı ile fukara ve miskinlerin ihtiyaçları için kullanılması üzerine kurulmuştur.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Yerler:

Akça Çiftlik Köyü:

Bu köy, vakıf kapsamında tüm sınırları ve haklarıyla birlikte vakfedilmiştir.

Çam Oluğu Mezrası:

Mezranın tamamı, vakıf olarak tahsis edilmiştir.

Çuvla Mezrası:

Bu mezra, Şeyh Bayezid'in zaviyesinin gelir getiren kurumlarından biridir.

Yollu Dere Mezrası:

Bu mezra, Şeyh Durali b. Urum tarafından satın alınmış ve vakfedilmiştir.

El-Miras Mezrası:

Merhum İsfendiyar Bey'in oğlu Kasım Bey tarafından vakfedilmiştir.

Kullanım Amaçları:

Vakıf, ilk olarak belirtilen zaviyenin imarına ve tamirine sarf edilecektir.

Yolcular, Fukara ve Miskinler:

Tamir ve bakım masraflarından arta kalan gelir iki kısma ayrılacak ve yarısı yolculardan gelip gidenlere, fukara ve miskinlere harcanacaktır.

Şeyh Mustafa ve Ailesi:

Gelirin diğer yarısı, vakfı yapan Şeyh Mustafa'nın oğullarına, sonra oğullarının oğullarına ve nesilden nesile devam edecek şekilde onların nesline harcanacaktır.

Vakfın Yönetimi ve Şartları

Mütevelli Ataması:

Vakfın mütevelliliği, vakfı yapan kişi hayatta olduğu sürece kendisine verilecektir.

Vefatından sonra mütevellilik, oğullarına, onların oğullarına ve soyundan gelen kişilere devredilecektir.

Bu şartların ortadan kaldırılması veya iptal edilmesi durumunda, belirli şartlar dâhilinde mütevelli atanacaktır.

Vakfın Sürekliliği ve Şartları:

Vakıf, sahih ve şer'î bir vakıf olarak tescil edilmiştir.

Vakıf, iptal edilme ve bozulma sebeplerinden ari, sıhhat ve doğruluk şartlarını taşıyan bir vakıftır.

Vakfın sınırları, hakları ve tüm mülkleri, vakfın amacı doğrultusunda kullanılacaktır.

Vakıf, satılamaz, bağışlanamaz, rehin edilemez ve mülkiyete geçirilemez.

İslamî ve Şer'î Hükümler:

Vakfın sahih olduğuna dair şer'î hâkim tarafından hüküm verilmiştir.

Vakıf şartları, hiçbir şekilde değiştirilemez ve ihlal edilemez.

Hüküm ve Geçerlilik

Vakfiye, 864/1460 yılının Recep ayının ortalarında/Mayıs ayının ortalarında yazılmış ve imzalanmıştır.

Vakfedenin ecri Allah'a aittir ve O, çok cömert ve çok şereflidir.

Allah'ın ve Rasûl'ünün laneti, vakfın değiştirilmesine sebep olan kişinin üzerine olsun.

2.15. HACI BEY ZAVİYESİ VAKFI

2.15.1. Vakfın Kurucusu

Hacı Bey Zaviyesi olarak bilinir. Muhtemelen Koçhisar'a (bugünkü Ilgaz İlçesi) bağlı Şeyhler (Bozatlı) Köyünde bulunmaktadır. Vakfın kurucusu olarak haklarında pek bilgi toplayamadığımız ve vakfiye metninde "Sahib-i hayratın oğlu fahru'l-a'yân Mahmud ve Muhammed'in sülalesi" dir.

2.15.2. Vakıf Yapıları

Zaviyeden günümüze herhangi bir yapı emaresi kalmasa da Çankırı'nın o dönemki adıyla Hacı Bey (Ilgaz) ilçesine bağlı Şeyhler şimdiki adıyla Bozatlı köyü olarak bilinen köyün ortasında köy tüzel kişiliğine ait ambarı sayabiliriz.

Fotoğraf 52:*Bozatlı Köyü Meydanındaki Ambar Dış Görünümü 1*

Fotoğraf 53:*Bozatlı Köyü Meydanındaki Ambar Dış Görünümü 2*

Fotoğraf 54: *Bozatlı Köyü Meydanında Ambarın İkinci Kattan Görünüm*

2.15.4. Vakfiye Tercümesi

596 numaralı defterin, 229. sayfası ve 197. sırasında kayıtlı Mahmud ve Muhammed sülalesinden gelen kişilerin 866/1462 tarihli vakfiyelerinin tercümesidir.[244]

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Her türlü karanlığı şerefli nurlarıyla kaldıran, muayyen delillerle ahkâmı beyan eden, yüce ayetlerle helal ve haramı ayıran, ulu delillerle İslam'ı zahir eden, pak sünnetlerle imanı teyit eden Allah'a hamdolsun. Yaratılmışların efendisi olan Muhammed'e ve her karada ve denizdeki onun ashabına salat olsun.

Gelelim sözümüze:

Bu sahih, şer'î, apaçık hücceti kaleme almayı ve bu sarih şer'î ve mer'î vesikayı gerekli kılmayı celbeden sebep şudur: Hayrat Sahibinin oğlu fahru'l-a'yân Mahmud ve Muhammed'in sülalesi dünyanın fani, ellerindekinin geçici, ahiretin baki ve ahirette olanların daimi, dünyanın helak ve yitiklik yurdu, ahiretin ise sevinç ve karar yurdu ve de dünyanın ahiretin tarlası olduğunu bildiklerinde, aynı şekilde "*insanın yediğini tükettiğini, giydiğini eskittiğini, tasadduk ettiğini ise baki kıldığını"*[245] bildiklerinde ve yine vakfeden kişinin, kulların sahibi olan Allah'ın katında en umumi fayda sahibi, en evla şöhrete mazhar, iyiliğin ve doğruluğun devamı için en yüce işi yapan ve en güzel fiili işleyen kişi olduğunu bildiklerinde, mevcut olanlardan oğulları ve oğullarının oğulları, doğacaklardan nesilden nesile, asırdan aşıra, batından batına gelecek olanlara vakfettiler, habsettiler ve sebil ettiler. Gizli ve açığı bilen Allah'a yakın olmak, Allah'ın rızasını talep etmek, musibetlerin kaygılarından kaçmak ve sevapların bolluğunu diledikleri

[244] *Koçhisar Zaviyesi Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.596, S: 229, Sr: 197.
[245] Musannef-i İbn Ebi Şeybe, Zühd, 6; Tayâlisî, *Müsned*, II, 5; Hakim, *el-Müstedrek*, IV, 1484 (2/534).

için, bu vakfın gerçekleştiği zamanda, sağ salim bir şekilde, tasarruf hakkını ellerinde bulundurur bir halde, mallarında ve mülklerinde tasadduklarının caiz olduğu bir durumda (bu yaptıkları vakfın) Hacı Bey Zaviyesi'ne hizmetini şart koştular. Bahsi geçen vakıfta bulunanlar şu şekildedir:

et-Tâğ'daki farklı arazilerden, Hatun Çiftliği, Kara Ömer Yeri Köyü, Çayırbaşı'nda Hacı Hasan Çiftliği, Uşak Fevzde bir kıta yer, bir iki değirmen, Ayakbaşı'nda Viran dimekle maruf yer, Çayırbaşı'nda Demren Tarlası demekle maruf iki kıta yer, ahalisi nezdinde meşhur olan el-Udulu sınır olmak üzere sahih şer'î bir vakıf ve sarih mer'î bir habs olarak, kınanacak ve kötü işlerden sayesinde kaçmak kastıyla, tüm hakları, yolları, üstündeki binaları, tüm gelirleri, hem dahilindeki hem de haricindeki bu arazilere taalluk eden tüm hakları, zikredilmiş olan olmayan onlara bağlı ve onlara ait her şey (vakfedilmiştir.) Mevkuf aleyhin aslından ya da neslinden kimse kalmazsa yukarıda yazılı Hacı Bey Zaviyesine vakıf olacaktır. Dönemin hakimi zikredilen şart üzerine yapılan vakfın sahhıtine hükmetmiştir. Bu vakıfta, kendisine vakfedilen kişi dilediği gibi tasarrufta bulunacaktır. Zira bu vakıf satılamayacak, bağışlanmayacak, rehin edilemeyecek, ödünç verilmeyecek, Allah bu bölgeyi ve oradakileri başkalarına tevarüs ettirene kadar miras olarak alınmayacaktır. Ki "*O (Allah) varislerin en hayırlısıdır.*"[246] Kendisi ve şartları değiştirilmeyecek. Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Allah'ın ve rasulünün laneti onun değiştirilmesine sebep olan kişinin üzerine olsun. Bu vakıf iki cihan serverinin hicretinden sonraki 866/1462 yılının Rabiulevvel/Aralık-Ocak ayında gerçekleşmiştir.

2.15.4. Vakfiye Metni

بسم الله الرحمن الرحيم.

الحمد لله كاشف ظلام الظلم بأنواره الشريفة ومبين الأحكام بالأدلة المعيّنة وتمييز الحلال والحرام بالآيات العلية، مظهر الإسلام بالحجج السنية مؤيد الإيمان بالسنن البرية والصلوة على نبيه محمد سيد البرية وعلى صحبه في كل بحر وبريّة .

أما بعد.

فالسبب الداعي لإملاء هذه الحجة الصحيحة الشرعية الواضحة والموجب الباعث الوثيقة الشرعية الصريحة المرعية وهو أن سلالة نخر الأعيان محمود ومحمد ابن صاحب الخيرات لمّا علما أن الدنيا فانية وما في يدهما عارية والآخرة باقية وما فيها دايمة وأن الدنيا دار ثبور وبرار/بوار والآخرة دار سرور وقرار وأن الدنيا مزرعة الآخرة وعلما أيضا أن ما أكله الإنسان فقد أفناه

[246] Enbiya 21/98. ayete atıf vardır.

وما لبسه فقد أبلاه وما تصدّق به فقد أبقاه وعلما أيضا أن الواقف أعمّ نفعا وأولى سمعا وأرفق صنعا وأحسن فعلا لدوام البر والصواب عند مالك الرقاب وقفا وحبسا وسبلا إلى أبنائهم وأبناء أبنائهم من من الموجودين ومن التولّد نسلا بعد نسل وقرنا بعد قرن وبطنا بعد بطن وشرطا أن يخدم (زاوية حاجى بكى) تقرباً إلى عالم السرّ والخفايات وطلبا من الله المرضات وهربا من هموم البليات ورجاء من وفور المثوبات حال صحتهما ونفاذ تصرفاتهما وجواز تبرعاتهما في أموالهما وأملاكهما إلى حين صدور هذا الوقف، فإنما هو ذلك ما في اليد الموقوف عليه المذكور خاتون جفتلكى وقره عمر يرى وچاير باشنده حاجي حسن جفتلكى وأوشاق فوزده بر قطعة برايكي دكرمن أياق باشنده ويران ديمكله معروف ير وچاير باشنده دمرن تارلاسى ديمكله معروف ايكى قطعه ير من أراضية المتفرقة في الطاغ والادولى المشهورة الحدود عند أهاليها وقفا صحيحا شرعيا وحبسا صريحا مرعيا ومن المطاعن والفواسد بأسرها هربا بجملة حقوقها وطريقها ومرافقها وكافة رسومها وكل حق متعلق بها داخل فيها وخارج عنها وجميع مضافاتها ومنسوباتها ذُكر أو لم يُذكر فإذا لم يبق من أصل الموقوف عليه ونسلها أحد يكون وقفا بزاوية حاجى بكى مزبوردر حكم حاكم الوقت لصحة الوقف على الشرط المذكور فيتصرف فيه من وقف له ما يشاء فإنه لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يعار ولا يورث إلى أن يرث الله تعالى الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين ولا يبدّل أصله ولا يغيّر شرطه فمن بدّله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه ولعنة الله ورسوله على من كان مسببا لتبديله وتغييره. جرى ذلك في أوّل شهر الربعين من شهور سنة ست وستين وثمان مائة من هجرة سيد الكونين صلى الله عليه وسلم.

2.15.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bu vakfiye metni, Mahmut ve Muhammed sülalesinden gelen kişilerin, dünya ve ahiretin gerçeklerini kavradıklarında, Hacı Bey Zaviyesi'ne hizmet etmek amacıyla çeşitli mülklerini vakfetmeleriyle ilgilidir. Metin, vakfedilen yerler ve bunların hangi amaçlarla kullanılacağı hakkında detaylı bilgi sunmaktadır.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Yerler:

et-Tâğ'daki farklı araziler:

Hatun Çiftliği

Kara Ömer Yeri Köyü

Çayırbaşı'nda Hacı Hasan Çiftliği

Uşak Fevz'de bir kıta yer ve iki değirmen

Ayakbaşı'nda Viran dimekle maruf yer

Çayırbaşı'nda Demren Tarlası demekle maruf iki kita yer

el-Udulu sınır olmak üzere meşhur olan diğer araziler

Kullanım Amaçları:

Hacı Bey Zaviyesi'ne Hizmet:

Vakfedenler, bu mülklerin Hacı Bey Zaviyesi'ne hizmet etmelerini şart koşmuşlardır.

Vakfın gelirleri, zaviye ve çevresinin ihtiyaçları için kullanılacaktır.

Vakfın Sürekliliği:

Mevkuf aleyh'in (vakfedenin) neslinden kimse kalmazsa, mülkler doğrudan Hacı Bey Zaviyesi'ne vakıf olarak kalacaktır.

Genel Şartlar:

Vakıf satılamayacak, bağışlanamayacak, rehin edilemeyecek ve ödünç verilemeyecektir.

Allah, bölgeyi başkalarına tevarüs ettirene kadar vakıf miras olarak alınamayacaktır.

Vakıf ve şartları değiştirilmeyecektir.

Vakfın sahih olduğuna dair dönemin hâkimi tarafından hüküm verilmiştir.

İslamî ve Şer'î Hükümler:

Vakıf, şer'î ve sahih bir şekilde yapılmış ve tescil edilmiştir.

Şartlar, hiçbir şekilde değiştirilemeyecek ve ihlal edilemeyecektir.

Vakıf Şartları ve Yönetimi

Mütevelli Ataması:

Vakfın mütevellisi olarak atanan kişi, vakfın şartlarını yerine getirecek ve zaviye için gerekli hizmetleri sağlayacaktır.

Vakfın Sürekliliği:

Mevkuf aleyh'in (vakfedenin) neslinden kimse kalmazsa, vakıf doğrudan Hacı Bey Zaviyesi'ne tahsis edilecektir.

Şer'i Hüküm ve Onay:

Vakfın sahih olduğu ve geçerliliği şer'î hakim tarafından onaylanmıştır.

Vakfın değiştirilmesi, başka şekle girmesi veya başka hale konulması caiz değildir.

Hüküm ve Geçerlilik

Vakfiye, 866/1462 yılının Rabiulevvel/Aralık-Ocak ayında yazılmış ve imzalanmıştır.

Vakfedenin ecri Allah'a aittir ve O, çok cömert ve çok şereflidir.

Allah'ın ve Rasûl'ünün laneti, vakfın değiştirilmesine sebep olan kişinin üzerine olsun.

2.16. KASIM BEY SARAYKÖY ZAVİYESİ VAKFI:

2.16.1. Vakfın Kurucusu

Candaroğlu İsfendiyar Bey'in oğlu Kasım Bey'dir.

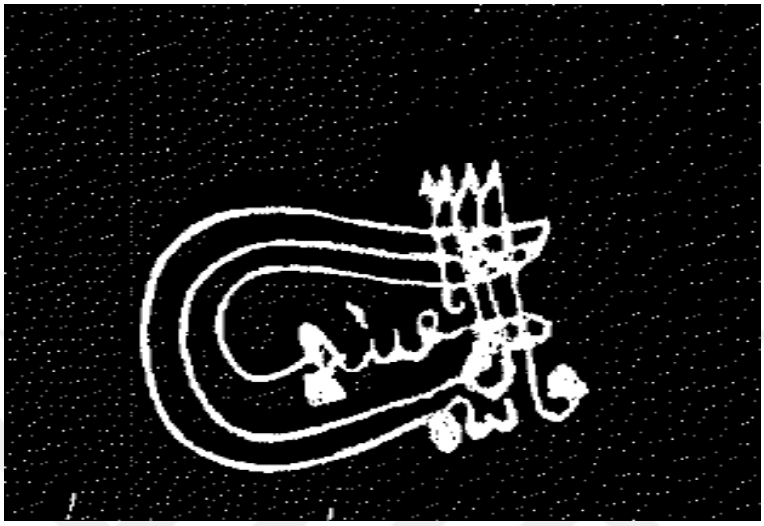

***Fotoğraf 55**:Kasım Bey Tuğrası*[247]

Melik Kasım Bey'in adı, Osmanlı Padişahı Çelebi Mehmet'in 1416'da Karaman üzerine düzenlediği sefere katılmasıyla birlikte ilk defa kaynaklarda geçmeye başlar. Bu sefer için Çelebi Mehmet'in, Kasım Bey'in babası Candaroğlu İsfendiyar Bey'den askerî destek talep etmesi üzerine, İsfendiyar Bey olumlu yanıt vererek oğlu Kasım Bey'i göndermiştir. Karaman seferinden sonra Eflak seferine de katılan Kasım Bey'in, dönüşte babasıyla arasının açıldığı ve Mehmet Çelebi'ye bağlılığını bildirdiği yazılıdır.

Bu bağlılık ve sadakate karşılık olarak, Çelebi Mehmet, İsfendiyar Bey'e bir elçi göndererek Ilgaz Dağları'nın güneyinde kalan bölgeyi Kasım Bey'e tımar olarak bırakmasını, kendisinin de ona toprak vereceğini bildirmiştir. Bu uzlaşma sonucunda Tosya, Çankırı ve Kalecik Kasım Bey'e tımar olarak verilmiştir.[248]

1464' vefatına kadar bu mülkü tasarrufunda bulunduracak olan Kasım Bey'in Osmanlılar ile bağı askerî hizmetlerle sınırlı kalmamıştır. II. Murat'ın İsfendiyar Bey'in oğlu ve halefi İbrahim Bey'in kızı ile evlendiği esnada, kendi kız kardeşlerini de İsfendiyar Bey'in oğulları Kasım ve İbrahim Beylere nikâhlaması, Osmanlı ve Candaroğulları aileleri arasında akrabalık ilişkilerini güçlendirmiştir.[249]

---

[247] İ. H. Uzunçarşılı, Anadolu Beylileri, Resim 48
[248] Çetin, *Candaroğlu Yurdunda Bey İmaretleri,* 36.
[249] Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri,* 132.

Osmanlı'nın himayesinde adeta bir beylik statüsü elde eden Kasım Bey, Çankırı merkez olmak üzere elde ettiği topraklarda,1417'den 1464'e kadar yaklaşık elli yıl adeta beylik etmiştir.

2.16.2. Vakıf Yapıları

Candaroğlu Kasım Bey'in kendi adıyla anılan iki zaviyesinden birisi olup kayıtlara göre Saray Köyü Zaviyesi adıyla anılmakta ve Çankırı'nın Saray Köyünde bulunmaktadır. Köyde *Tekkeşinler* lakaplı aileden olan Yusuf Tayran'ın da teyit ettiği üzere maalesef bahsedilen zaviyeden herhangi bir yapı bulunmamaktadır.

***Fotoğraf 56**: Sarayköy Camii*

2.16.3. Vakfiye Tercümesi

581-2 Numaralı defterin 471. Sayfası ve 444 sırasında kayıtlı İsfendiyar Bey Oğlu Kasım Bey'in, 867/1463 tarihli Sarayköy Zaviyesi vakfiyesinin tercümesidir.[250]

Aydınlatan şeriatın nuruyla zulmün karanlığını açan ve şer'î delillerle ahkâmı beyan eden ve net ve apaçık delille helali ve haramı açıklayan, Muhammed (sav) ile İslam'ı sabit ve zahir eyleyen Allah'a hamdolsun. Ona (Hz. Muhammed'e) ve onun âline her sabah ve her akşam salat ve selam olsun. Gelelim sözümüze:

Bu aşağılık dünya ölümün sığınağı ve belanın barınağı, ikamet ve karar yurdu değil yok olup gitme ve firar yurdudur. Faydasızdır, bedbahtlığın kızıdır/kahpedir. Bu dünyadan geçiş serabın gelip geçmesi gibidir. Orada herhangi bir peygamber, nübüvveti için sonsuza dek kalmamış ve sözünde de … olmamıştır. Akıllı kişi onu (dünyayı) ahireti için azık eden ve bu azığın kendisine geri dönmesi için infak eden kişidir. Büyük emir, hatırı sayılır serdar, emirlerin ve yüce kişilerin sultanı, övgülerin ve senaların sahibi, faziletlerin ve edebin muharriri, soyu ve

[250] *Sarayköy Zaviyesi Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.581/2, S: 471, Sr: 444.

nesli faziletli, zayıfların sığınağı, fukaranın korunağı, mazlumların sığınacağı yer olan devletin ve dinin muzaffer kullarının sultanı ve İsfendiyar'ın Meliki, Melik Kasım b. Melik es-Saîd'i (Allah basiretini nurlandırsın ve pak eylesin) muvaffak eyleyip de bu dünya hayatındaki durumunun akibetine ibret nazarıyla bakınca ve herkesin başına ölüm belasının gelip çatacağını ve sonrasında da "*malın ve evlatların fayda vermeyeceği o günde"* [251] herkesin haşr meydanında durucağını bilince; aklının ve bedeninin sağlığında, azmen ve cezmen ve sadık bir şekilde, vakıf şekli caiz olarak engin sevaba nail olma arzusuyla yapılan amellerin bekası için ve *"Herkesin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü hazır bulacağı günde kişi, kötülükleri ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister."*[252] kavlinde anlatılan günde Nebî (sav)'in *"Mümin kıyamet gününde sadakasının gölgesi altındadır. Öyle ki insanlar arasında yaptığı bağışını görür.*" [253] kavline iman edip sadakasının bir bulut gibi kendisini gölgelemesini dileyerek; fakirler, miskinler ve orada konaklayanlar ve oraya gelenler için yaptırdığı Sarayköy'deki zaviyeyi, Ankara vilayetinin bölümlerinden olan Dimlü divanından olan …'ı ve zikri geçen zaviyeye bitişik olarak inşa edilmiş, gelip geçenlerle orada konaklayanlar için tahsis edilmiş hanı vakfetmiş, habsetmiş ve tasadduk etmiştir.

Bunların sınırı dört bir yanından geçen yoldur. Sonra mezkur vakfı yapan kişi, ki Allah onun yerini ali ve elini de hayırda açık eylesin, bu vakıf için aşağıda tafsilatı verilen akarı ve emlakı da vakfetmiştir:

Zikri geçen zaviyenin kendisinde inşa edildiği Sarayköy olarak bilinen köye ait olan ve vakfı yapan kişinin sahibi olduğu tasarrufunda bulunan bütün üzüm bağları.

Ankara vilayetinin bölümlerinden olan ve ahalisi indince şöhreti ve bilinmesi sebebiyle sınırlandırılması gerekmeyen Dereli ve Mikail Deresi isimli köylerin hepsi, bunların tüm sınırları, hakları, yolları, tesisleri ve bu köylere bağlı olan yerler, mamur olan ya da olmayan bölümleri, sulak arazileri, dağları, ovaları, vadileri, tepeleri, nehirleri ve meyveli ya da meyvesiz ağaçları dâhili ve harici, zikredilmiş ya da zikredilmemiş bütün haklarıyla vakıftır.

Ankara vilayetinin bölümlerinden olan Tuht (Çankırıya bağlı Yapraklı ilçesi) köyünde bulunan hamamın ve Sarayköy adıyla anılan köydeki hamamın tamamı. Bunların sınırlarını, bölgedeki tekliği ve başkaca hamamın bulunmaması sebebiyle belirtmeye gerek yoktur.

Sarayköy'de bulunan ve zaviyeye bitişik bahçenin tamamı. Sınırları su, yol ve dere yatağına ve de Durmuş Hacı arzına kadardır.

---

[251] Şuarâ 26/88-89.
[252] Âl-i İmran, 3/30. ayete atıf vardır.
[253] İbn Hanbel, IV, 148.

Bunlar bütün sınırları ve haklarıyla, şeri olarak teyit edilmiş şekilde, ebedi surette caiz olarak habs olunmuş olarak, şeriatın yolunda cari, engelleyici manilerden hali, sıhhat şartlarını cami olarak vakfedilmiştir. Satılamaz, bağışlanamaz, rehin verilemez, Allah'ın bu toprakları başkasına miras bırakması haricinde miras olarak alınamaz.

Bunların geliri evvela zikredilen zaviyenin ve hanın imarına, ihtiyaç olduğunda bunların (diğer) isteklerine harcanacaktır. Sonra gelip geçen ve burada konaklayıp göçen yolcular için harcanacak, aşçı onlar için bulursa et pişirecek, bulamazsa iç yağı ve tereyağı pişirecektir. Mütevellinin gerekli gördüğü yerlerde uygun olacak şekilde bulunabilecek meyveler kaplarda onlara ikram edilecektir.

Vakıf işlerinde, gelirlerin toplanması ve giderlerin harcanmasında vekâlet ve yetki, hayatta olduğu sürece şerefli ve yüce imam Yusuf Fakih b. Şeyh Mestan'a verilecektir. Ondan sonra oğullarından imamlığa uygun olanlara, ondan sonra da yukarıda yazılı olan Sarayköy mescidine imam olan kişiye verilecektir.

Yazılı olan bu mübarek bölgenin maslahatına mütevelli olan kişi için, burada bulunan kölelerin (işçilerin) masraflarından sonra bu bölgenin tüm mahsulünün öşrü tayin edilecek, yazılı olan Sarayköy mescidinin imamına günlük 2 dirhem, müezzine de 1 dirhem, bu beldenin müdd[254]üyle günlük 3 müd buğday verilecek.

Bu meşihat üzerinde yetki sahibi olan şeyh için her gün 2 dirhem, her yıl bu beldenin müddüyle 3 müd buğday ve 3 müd arpa tahsis edilecek. Yöneticilerden, krallardan, kadılardan ve devlet erkânından hiç kimsenin bu vakfiyeyi değiştirmesi ve başka şartlar koyması helal değildir. *"Her kim işittikten sonra bunu değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."*[255] Bu vakfiye değiştirilse ve başka bir şeye dönüştürülse bile, niyet ettiği ve kastettiği hayırlara göre vakfedenin ecri Allah'tandır. *"Çünkü Allah güzel iş yapanların mükâfatını zayi etmez."*[256]

Bu vakfiye 867/1463 yılı Şevval ayının ortalarında/Temmuz ayının başlarında, yazılmıştır.

---

[254] Hububat ölçülerinden biridir. Her biri 4'er şinikten meydana gelen 20 kileye denirdi ki bu resmi müd'dür. Miktarı bölgelere göre değişen bu ölçüde de bir birlik yoktur. Ortaçağda Anadolu'da kullanılan müddler için W.Hinz Kastamonu, Konya, İznik, Manisa, Antalya ve Karahisar'da 80 litre değerini vermiştir. Ünal Taşkın, *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri* (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, ts.).

[255] Bakara 2/181.

[256] Tevbe 9/120, Hud 11/115, Yusuf 90. ayetlere atıf vardır.

2.16.4. Vakfiye Metni

الحمد لله كاشف ظلام الظلم بنور الشريعة المضيئة ومبين الأحكام بالأدلة الشرعية وموضح الحلال والحرام بالبرهان سنية ومظهر الإسلام بمحمد سيد البرية صلى الله عليه وعلى آله في كل بكرة وعشية أما بعد: فإن الدنيا الدنية مأوى المنية ومثوى البلية دار فرار وبوار لادار إقامة وقرار عديمة الفائدة نية الشفاء فالعز عز السراب لم يخلد فيها نبي لنبوته ولاجهار عند قوله فالعاقل من جعلها زادا لمعاده وأنفقها لرد زاده ولما وفق الله سبحانه وتعالى الأمير الكبير والصدر الخطير ملك الأمراء والأكابر حاوي المحامد والمفاخر محرر الفضائل والأدب جامع فضيلتي الحسب والنسب ملجأ الضعفاء وملاذ الفقراء وكهف المظلومين مظفر الدولة والدين ملك قاسم بن ملك السعيد والسلطان العتيد ملك اسفنديار نوّر الله بصيره اوطاب حتى نظر بعين الاعتبار في عاقبة أمره الدار وعلم أن لا بد للكل من ريب المنون ثم من موقف الحشر بعده يوم لا ينفع مال ولابنون فوقف وحبس وتصدّق بنية صادقة وعزيمة جازمة في صحة عقله وبدنه وجواز عموره وبقاء تصرفات رغبة في جزيل الثواب وإظلال صدقته عليه كالسحاب إيمانا بقوله صلى الله عليه وسلم المؤمن في ظل صدقته يوم القيامة حتى يرى بين الناس رهبة يوم تجد كل نفس ماعملت محضرا وما عملت من سوء تود لو أن بينها وبينه أمدا بعيدا .الزاوية التي بناها لأجل الفقراء والمساكين وأبناء السبيل النازلين فيها والواردين إليها في قرية المدعوّة بسراي كوى المسماة من ديوان ديملو من أعمال عنقرة المحروسة والخان المسيل المتصل بالزاوية المذكورة المتخذ للطارق والعابر والوارد والصادر ينزلون فيهما حيث أرادوا وأين أحبّوا في كلّ وقت وزمان حدودهما ينتهي إلى الطريق من الجوانب الأربعة ثم إن الواقف المذكور أدام الله في العلى تمكينه وبسط إلى الخير يمينه قد وقف وحبس وتصدق على مصالح والخان المذكورين جميع ما يأتي تفصيله من الأملاك والعقارات: الكروم التي كانت في يده وتحت تصرفه منه جميع القرية المدعوّة بسراي كوي المزبورة التي بنيت الزاوية المذكورة فيها، ومنه جميع القرى المدعوّة بدره لى المشتهرة بميكائيل دره سى من أعمال عنقرة المحروسة المستغني كلّ من القريتين عن التحديد لشهرتهما عند أهاليهما وسكانهما بجميع حدودهما وحقوقهما وطرايقهما ومرافقهما وتوابعهما ولواحقهما وعوامرهما وغوامرهما وأراضيهما المسقية والعدية وجبالهما وواسطهما ووهادهما وتلالهما وأنهارهما وأشجارهما المثمرة وغير المثمرة وبكلّ حق هو لهما داخل فيهما وخارج عنهما ذكر أو أهمل، ومنه جميع الحمام الكائن في قرية توخت من أعمال عنقرة المحروسة وجميع الحمام الكائن في القرية المدعوة بسراي كوى المذكورة المستغني كل منهما عن التحديد لتفردهما وانعدام غيرهما من الحمام في مكانهما، ومنه جميع الجنة الكائنة في القرية المدعوة بسراي

كوى المزبورة والأرض المتصلة إلى الزاوية حدودها ينتهي إلى الماء وإلى الطريق وإلى الجدول وإلى أرض طرمش حاجي بجميع حدودها وحقوقها وقفا مؤيدا شرعيا وحبسا مخلدا سمعيا جائزا مرعيا جاريا على نهج الشرعي خاليا من الموانع القادحة جامعا لشرائط الصحة لا يباع و لا يوهب ولا يرهن ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين فما يحصل من غلة ومنفعة ودخل يصرف أولا إلى عمارة الزاوية والخان المسبل المذكورين ومرمّتهما عند ظهور الحاجة ثم إلى مصالح المسافرين النازلين الواردين والصادرين فيطبخ الطباخ لهم باللحم إن وجد وإن تعذّر فبالدهن أو بالسمن ويعطى لهم في أوانٍ الفواكه ما تيسر مما يصلح للطوام ويجعل التولية والنظر في أمر الوقف وتحصيل الدخل وصرفه إلى مصارفه للإمام الأعز الأمجد يوسف فقيه بن شيخ مستان ما دام في حياته ثم بعده لأبنائه الصالحين للإمامة ثم بعده من يكون إماما لمسجد سراي كوى المزبورة في كل يوم درهم وثالثة امداد من هاحنطة وعين للمتولي القائم بمصالح البقعة المباركة المذكورة عشر جميع الحاصل بعد الرقبة والإمام في كل يوم درهمان وللمؤذن القائم في مسجد سراي كوى المزبورة في كل يوم درهم وثلاثة أمداد من الحنطة بمد المحروسة وجعل للشيخ القائم بموجب المشيخة في كل يوم درهمان وفي كل سنة ثلاثة أمداد من الحنطة وثلاثة أمداد من الشعير بمد المحروسة المذكورة فلا يحل لأحد من الحكام من ملك أو قاض أو وال أن يسعى في تبديله ويقصد إلى تحويله فمن بدله بعد ما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقف بعد التحريف والتبديل على الله فيما قصده ونواه واقع ..... فإن الله لايضيع أجر المحسنين وحرّر ذلك في أواسط شوال من شهور سنة سبع وستين وثمامایة.

2.16.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bu vakfiye metni, İsfendiyar Bey'in oğlu Melik Kasım Bey tarafından yapılan bağışları ve bu bağışların nasıl kullanılacağını detaylandırmaktadır. Metin, bağışlanan arazilerin sınırları ve bu arazilerin nasıl kullanılacağı hakkında bilgiler vermektedir.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Yerler:

Sarayköy'deki Zaviye ve Han:

Melik Kasım Bey tarafından fakirler, miskinler ve orada konaklayanlar için yaptırılmıştır.

Bu yapı, tüm sınırları ve haklarıyla vakfedilmiştir.

Sarayköy'deki Üzüm Bağları:

Vakfı yapan kişinin tasarrufunda bulunan bütün üzüm bağları.

Dereli ve Mikail Deresi Köyleri:

Ankara vilayetinde bulunan ve sınırlandırmaya gerek duyulmayacak kadar tanınmış olan bu köylerin tamamı, tüm sınırları, hakları, yolları, tesisleri, sulak arazileri, dağları, ovaları, vadileri, tepeleri, nehirleri ve meyveli ya da meyvesiz ağaçları ile birlikte vakfedilmiştir.

Tokat Köyündeki ve Sarayköy'deki Hamamlar:

Bu hamamlar, bölgede başka hamamın bulunmaması sebebiyle vakfa dâhil edilmiştir.

Sarayköy'deki Bahçe:

Zaviye bitişiğindeki bahçenin tamamı, su, yol ve dere yatağı sınırlarına kadar vakfedilmiştir.

Kullanım Amaçları:

İmaret ve Zaviye:

Gelirler öncelikle zikredilen zaviye ve hanın imarına ve ihtiyaçlarına harcanacaktır.

Gelip geçen ve konaklayan yolcular için aşçı yemek pişirecek, bulunabilirse et, bulunamazsa iç yağı ve tereyağı kullanılacaktır.

Mütevelli Yönetimi:

Gelirlerin toplanması ve giderlerin harcanması yetkisi, Yusuf Fakih b. Şeyh Mestan'a verilmiştir. Ondan sonra oğullarından imamlığa uygun olanlara ve sonra Sarayköy mescidine imam olan kişiye devredilecektir.

Maaş ve Harcamalar:

Zaviye ve hanın ihtiyaçları:

Mütevelliye her gün 2 dirhem.

Zaviye ve hanın onarımı ve ihtiyaçları için gelirlerin belirli bir kısmı ayrılacaktır.

Sarayköy Mescidi Görevlileri:

İmam: Günlük 2 dirhem, yıllık 3 müd buğday.

Müezzin: Günlük 1 dirhem, yıllık 3 müd arpa.

Şeyh:

Günlük 2 dirhem, yıllık 3 müd buğday ve 3 müd arpa.

Vakıf Gelirlerinin Kullanımı:

Gelirler, belirtilen yapıların imarı, bakım ve onarımı için kullanılacak, ardından yolculara ve konaklayanlara ikram edilecektir.

2.17. KASIM BEY ÇANKIRI İMARET VAKFI

2.17.1. Vakfın Kurucusu

Candaroğlu İsfendiyar Bey'in oğlu olup Osmanlılar adına Çankırı Sancakbeyliği yapan Melik Kasım Bey'dir.

Vakfiyede künyesi kral İsfendiyar'ın oğlu olan; büyük emir, hatırı sayılır serdar, emirlerin ve yüce kişilerin sultanı, övgülerin ve senaların sahibi, faziletlerin ve edebin muharriri, soyu ve nesli faziletli, zayıfların sığınağı, fukaranın korunağı, mazlumların sığınacağı yer olan devletin ve dinin muzafferi kulların sultanı ve İsfendiyar'ın meliki, Melik Kasım b. Melik es-Saîd olarak geçen Kasım Bey'dir.

2.17.2. Vakıf Yapıları

KASIM BEY İMARETİ

Günümüze kadar ayakta kalmayı başaran imaretin avlusuna, bugün kuzeyden açılan bir geçitten girilerek ulaşılmaktadır. Takriben dikdörtgen bir arsa üzerine kurulu olan yapılar, bir külliye meydana getirirler. Pek çok tamirat ve tadilattan sonra bugün ayakta kalan yapılar şunlardır: kuzey yönünde "U" şeklinde bir plana sahip iki katlı odalar, yıkık minaresinin taşları bir kenarda duran ve Kasım Bey'e atfedilen, mezar taşları kayıp bir kabir; kitabesiz mezar taşları ile Kasım Bey'in eşi Sultan Hanım'a ait olduğu söylenen demir kafes içerisinde bir mezar; bu ikisinin evlatlarına ait mezarlar; ve dış cepheye bakan dükkanlar. Ayrıca, avlunun ortasında, caminin giriş kapısı önünde yakın zamanlarda yapılmış küçük bir şadırvan da bulunmaktadır.[257]

Vakfiyede verilen bilgiler ışığında, imaret külliyesi, bir camii, bir zaviye, bir hamam, bir kiler, mutfağı ile beraber bir aşevi, bir fırın, bir ahır, yedi dükkan ve en az dört odadan ibaret bir yapıdır.

[257] Çetin, *Candaroğlu Yurdunda Bey İmaretleri*, 41.

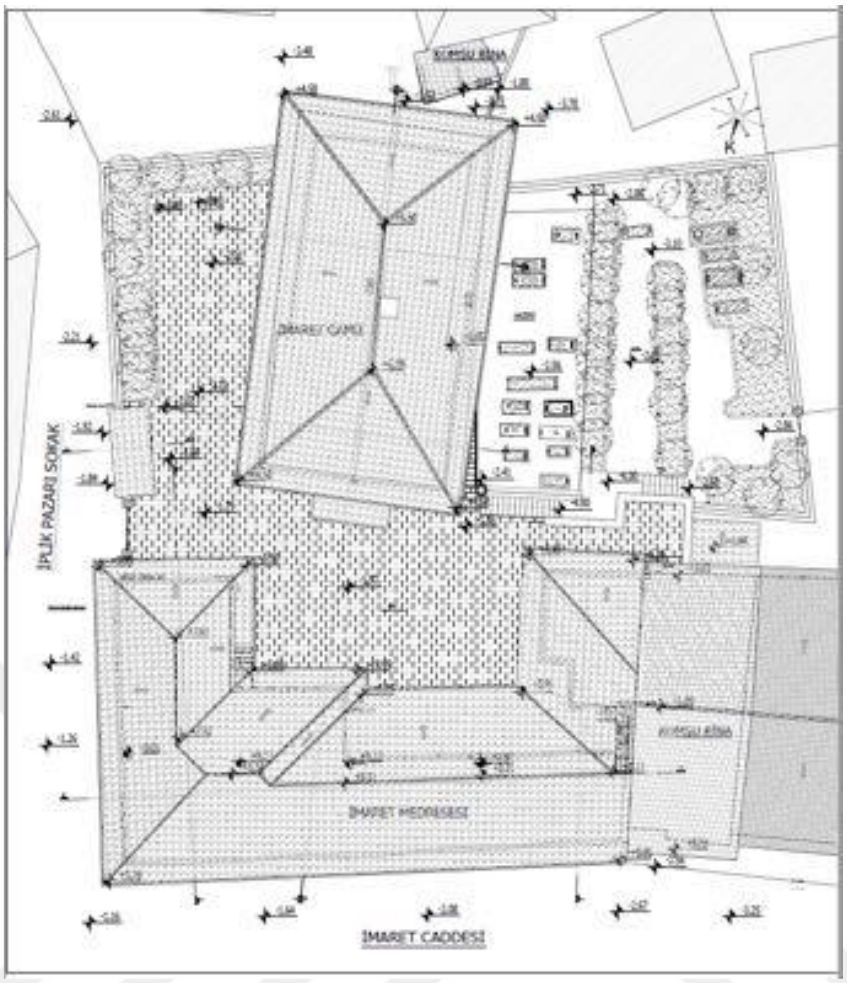

Çizim: 4:*Mevcut Kasım Bey İmareti Vaziyet Plan*[258]

İMARET CAMİİ (BEY CAMİİ)

Kasım Bey İmaretinin bir parçası olan ve kaynaklarda önceleri "Beğ Camii" olarak anılan caminin yapılış tarihi Ahmet Gökoğlu tarafından 1397 olarak belirtilmiştir[259]. Ancak, imaretin vakfiyesi 868/1464 tarihli olup Kasım Bey'in 1416-17 yıllarında Çankırı Sancak Beyliğine atandığı göz önüne alındığında, imaretin 1416 yılından sonra inşa edilmiş olması gerektiği düşünülmektedir. Eğer Gökoğlu'nun belirttiği tarih doğruysa, caminin Kasım Bey'in babası İsfendiyar Bey (1385-1440) tarafından yaptırılmış olması muhtemeldir. Yapılış tarihi ve yaptıran hakkında kesin bilgi olmasa da Beğ Camii, 1430'larda tamamlanan Kasım Bey imareti bünyesinde yer almıştır.[260]

[258] Filiz Karakuş, "Kasım Bey İmareti Üzerine Bir Çalışma", *Çağdaş Mimarlık Arşatırmaları -Kent, Kuram, Tasarım-*, ed. Yıldız Aksoy - Efe Duyan (İstanbul: Dakam, 2021), 150.
[259] Gökoğlu, *Paphlagonia (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Civarı) Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi I*, 238-239.
[260] Ahmet Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı* (Çankırı: Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, 2009), 246.

Camii Tamir Kitabesi

Levent eşkıyasının Çankırı şehrini 1609'da yakıp yağmalaması sırasında harap olan Camii, "İmaret Camii" adıyla yeniden inşa edilmiştir.[261]

Yeniden inşa edilmesi ve tamirler sırasında, özgün mimarî özellikleri kaybolmuştur.

***Fotoğraf 57**: Camii Tamir Kitabesi*[262]

Ey Kerim Kasım Bey İbn İsfendiyar Bey
Rahmet etsin ruhuna Cenab-ı Kirdigar

Mescid ki (...) İmaretinde insaniyete
Altıyüz yıldır hizmette olmuş ber karar

Oldu dirayetle ecdadına namın ölmedi
Nasa nef'etmek gibi 'âlemde bir devlet mi var

Tazelensin de bu âsar-ı ülüvv-i himmetin
Payidar oldukça insaniyet olsun Payidar

Hz. Allah Razı olsun onlardan dahi
Ettiler bu emri tamireki hasrı iktidat

[261] J. H. Mordtmann, "Çankırı" (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1978), III/358.
[262] Çetin, *Candaroğlu Yurdunda Bey İmaretleri*, 37.

Fotoğraf 58:*Kasım Bey imaretinin minaresinin 1331/1913 tarihli tecdid kitabesi.*[263]

يا حاقظ

وقف قاسم بك ابن

اسفنديار بك تاريخ جديد

معمار مصطفى سنه 1331

Fotoğraf 59: *İmaret Camii 2014-2016 Restorasyonu Sonrası Dış Cephe (Filiz Karakuş'tan)*

[263] Ahmet Gökoğlu, Paphlagonia, s. 239.

***Fotoğraf 60**: İmaret Camii 2014-2016 Restorasyonu Sonrası Harim (Filiz Karakuş'tan)*

***Fotoğraf 61:** İmaret Camii 2014-2016 Restorasyonu Sonrası Mahfili (Filiz Karakuş'tan)*

Fotoğraf 62:*Kasım Bey İmaret Camii XX. yy. Başı (Halil Çetin'den)*

Fotoğraf 63:*Kasım Bey İmaret Camii Tavan (Halil Çetin'den)*

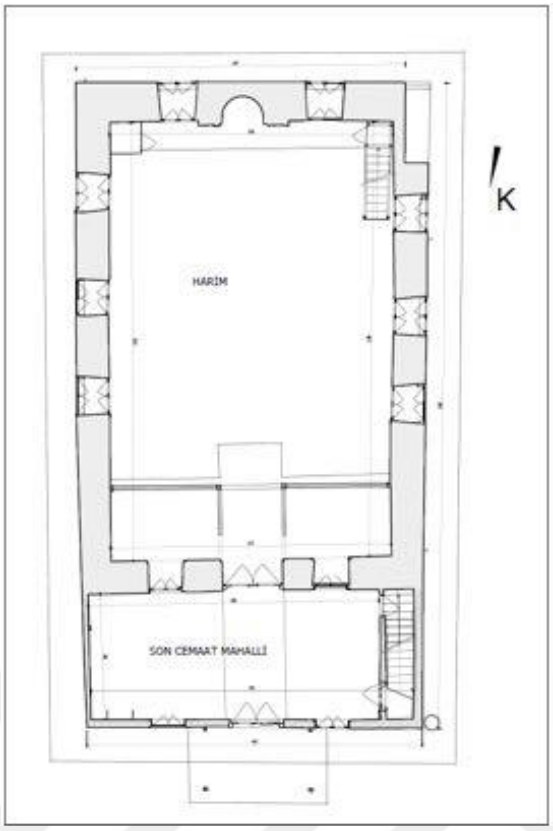

Çizim: 5*: Mevcut Kasım Bey İmareti Camii Plan*[264]

Medrese

İmaret Camii ile aynı avluda yer alan medrese caminin kuzey yönünde yer almakta olup U plan şemasındadır. Yapının batı duvarı, güneyden batıya doğru hafif bir açı yapar; doğu duvarı ise doğuya doğru açılır. İki katlı ve kırma çatılı olan yapının subasman seviyesine kadar olan kısmı taş olup, zemin katta duvar kalınlığı 20-30 cm, üst katlarda ise ortalama 20 cm'dir. Ahşap karkas olarak inşa edilmiş olan üst katta, ahşap dikmeler arası dolgu malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır.

Günümüzde zemin katın sokağa bakan cephelerinde dükkân olarak kullanılan mekânların, o dönemlerde de vakfın giderlerini karşılamak amacıyla ticaret için kullanıldığı düşünülmektedir. Zemin kattaki, 2014-2016 yılları onarımı öncesi mutfak/fırın bölümünün ise o dönemde aşevi olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Medresenin avlusuna, yuvarlak kemerli uzun bir koridordan geçilerek girilmektedir. Zemin katta kuzey yöndeki dükkânların girişi İmaret Caddesi üzerinde, doğu yöndeki dükkânların girişi ise İplik Pazarı Sokak üzerindedir. Günümüzde ısı merkezi ve trafo odası olarak kullanılan servis alanları ile yapının güneybatı ucunda yer alan odaların girişleri avlu tarafındandır. Medresenin üst katına iki ayrı

[264] Karakuş, "Kasım Bey İmareti Üzerine Bir Çalışma", 146.

noktadan merdivenle çıkılmaktadır. Bu merdivenlerden birinin, eğitimin yapıldığı odaların bulunduğu sofaya, diğerinin ise öğrencilerin ve hocaların kaldığı hücrelerin bulunduğu sofaya çıktığı düşünülmektedir. Medresenin plan şemasına bakıldığında, sofaya açılan dikdörtgen odaların öğrenci hücreleri olarak, içinde dolap ve niş bulunan odanın ise muhtemelen medrese hocalarının odası olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Diğer odaların ise derslik olarak kullanıldığı düşünülmektedir.[265]

***Fotoğraf 64**:İmaret (Kasım Bey) Medresesi Onarım Sonrası İç Cephe (Filiz Karakuş'tan)*

***Fotoğraf 65:**İmaret (Kasım Bey) Medresesi onarım sonrası dış cephe (Filiz Karakuş'tan)*

[265] Karakuş, "Kasım Bey İmareti Üzerine Bir Çalışma", 150.

Fotoğraf 66:*İmaretin Günümüzdeki Durumu (Burhan Çonkor'dan)*

Fotoğraf 67*:Kasım Bey İmareti XX. yy Başı (Halil Çetin'den)*

Çizim: 6 İmaret Medresesi Kuzey Cephe *(Filiz Karakuş'tan)*

Çizim: 7*:* İmaret Medresesi Güney Cephe *(Filiz Karakuş'tan)*

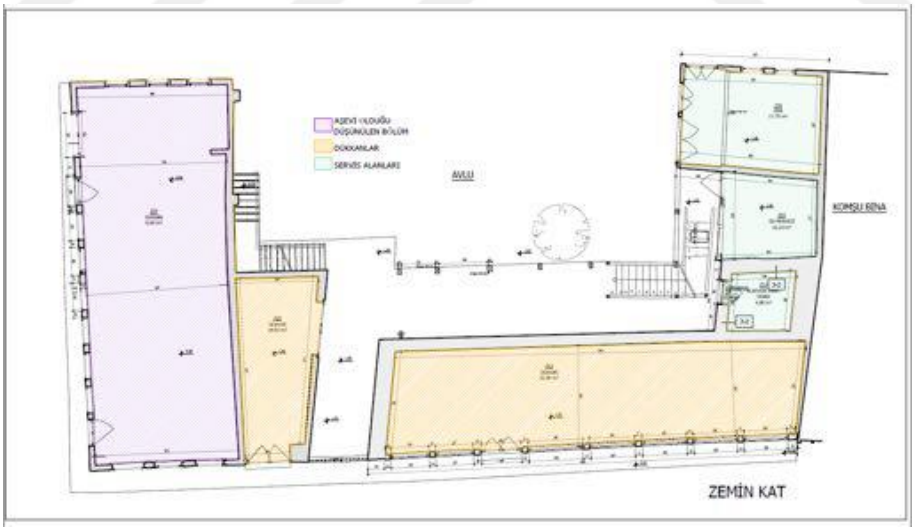

Çizim: 8:*İmaret Medresesi zemin kat planı (Filiz Karakuş'tan)*

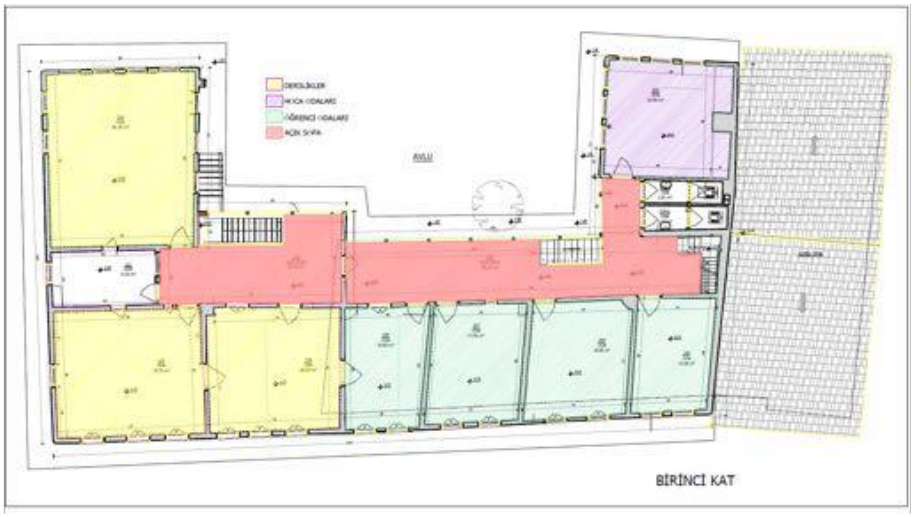

Çizim: 9: *İmaret Medresesi birinci kat planı (Filiz Karakuş'tan)*

2.17.4. Vakfiye Tercümesi

593 Numaralı defterin, 247. Sayfa ve 195. sırasında kayıtlı İsfendiyar Bey oğlu Kasım Bey'in 868/1464 Çankırı imaret vakfı vakfiyesinin tercümesidir.[266]

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

İhlaslı kullarını hayırlı işlere muvaffak eyleyen, güzel işler için onların yolunu ayan beyan eyleyen, rahmetiyle cömertlik kapılarını ihsan ve bağış ehline açan, sevabını uman ve cezalandırmasından korkanları ibadet yollarından ve cennet, kurbet ve taat vesilelerinden cömertlik hazineleriyle nimetlendiren, ihtiyaçları gidermek için dualara icabet etmede eşsiz olan, haseneleri ve sadakaları kabul etmede biricik olan Allah'a hamdolsun.

Kıymetli ve apaçık ayetlerin, ışıltılı niyetlerin sahibi Muhammed (sav)'e, hidayet yıldızları ve haşr ve ceza gününde karanlıkların kandilleri olan âline ve ashabına tam ve tertemiz salavatlar olsun.

Gelelim sözümüze:

Bu alçak dünya, değersiz şeylerin evi, eskiyecek olan şeylerin barınağıdır. Sevinç yurdu değil aldanma yurdudur. Sahtelerin destekçisi, gelip geçme menzili, bakilikten yoksun, fesadı şiddetli olandır. Ufukları görkemlidir ve ayetleri konuşmaktadır. Ondan izzet bekleyen zelildir, onda çoğu elde etmeye çalışan azdır. Kim ona güvenirse onu aldatır, kim ona tutunup yapışırsa onu pençesiyle tırmalar. Kaygıları daimdir, zehri ise ıskalamaz. Muvaffak ve bahtiyar olan uzak yolculuk için bağış yapandır. (Allah) kıyamet günü için hazırlanan azıktan, sedâd yoluna ve takva tesirine süluk edilmiş mülkten başkası da kabul etmez. Çünkü takva en hayırlı azıktır. Hayırlardan en mükemmel olanını, iyiliklerden en güzel olanını tercih eder. Bu da, Peygamber

[266] *Kasım Bey Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.593, S: 247, Sr: 195.

(sav)'in kendisine *"Hangi sadaka en faziletli olandır?" diye sorulduğunda "Sağlıklı ve malına düşkün bir durumdayken, zenginliği umut eder ve fakirlikten korkar bir haldeyken tasadduk etmendir*"[267] buyurduğuna dair edilen rivayete göre; kişinin niyetinin sahih, azimetinin berî olması ve başına bela ve ya musibetin gelmesinden evvel olmasıyla mümkündür.

Allah, İsfendiyar Bey'in oğlu olan; büyük emir, hatırı sayılır serdar, emirlerin ve yüce kişilerin sultanı, övgülerin ve senaların sahibi, faziletlerin ve edebin muharriri, soyu ve nesli faziletli, zayıfların sığınağı, fukaranın korunağı, mazlumların sığınacağı yer olan devletin ve dinin muzafferi kulların sultanı ve İsfendiyar'ın meliki, Melik Kasım b. Melik es-Saîd'i muvaffak kılıp da, "*yediğin şeylerin fani, yerdirdiklerinin ise baki olduğunu, giydiklerinin eskiyip çürüyecek, tasadduk ettiklerinin ise güzel bir halde kalıcı olduğunu"*[268] bilince, **"***İyilikler kötülükleri giderir""*[269] olduğunu ve Rasulullah (sav)in "*Adem oğlu ölünce üç şey hariç ameli kesilir: kendisinden faydalanılan ilim, kendisi için dua eden salih evlat ve sadaka-i cariye*"[270] buyurduğu gibi halis niyetle yapılan vakfın hayatta kaldığı sürece faydası yenilenip duran ve fena yurdundaki hayatı bitip de ölüm geldikten sonra da iratları sayısız olan sadaka-i cariyeden olduğunu bilince, vakfetmiş; sadık bir niyetle, halis bir akideyle, sâfiyane bir azimetle, ihsan sahiplerinin umup beklediği Allah'ın sevabını isteyerek, günahkarların korkup çekindikleri cezasından kaçınarak, Allah'ın onu iyilik sahiplerinin yurdu olan cennet bahçelerine koymasını ve yüzünü şiddetli ateşten uzak tutmasını dileyerek, *"Bugün, doğrulara, doğruluklarının yarar sağlayacağı gündür. Onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler vardır."*[271] Ankara vilayeti beldesindeki Saray Yer adıyla bilinen yerde bulunan belirleyip inşa ettirdiği imaret-i şerifeyi ve latif zaviyeyi, bulunduğu yerdeki meşhurluğu sebebiyle tarif ve tahditten müstağni olan arkasındaki bitişiğinde bulunan bahçesiyle birlikte hapsetmiş ve bağışlamıştır. Yukarıda yazılı bu imaretin maslahatı için, tasadduk ettiğinde kullanıma uygun ve kamuya ihsan için mevcut bir şekilde ovalar, akaratlar, köyler olmak üzere birçok emlakı vakfetmiştir.

Çeşitli köy ve mezraları kapsayan Çifte Divan'ın tamamı, söz konusu vakfın bünyesindedir.

Ankara Nahiyesin'de bulunan halkı tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Samra adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

---

[267] Buhari, *Edebü'l-Müfred*, 272, Hakim, *el-Müstedrek*, III, 1154 (2/273).
[268] Musannef-i İbn Ebi Şeybe, Zühd, 6; Tayâlisî, *Müsned*, II, 5; Hakim, *el-Müstedrek*, IV, 1484 (2/534).
[269] Hud 11/114. ayete atıf vardır.
[270] Buhari, Edebü'l-*Müfred*, 28.
[271] Maide 5/119.

Burada bulunan ve halkı tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan “Saray” adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Bu vakıf, halkı tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Ağçe adıyla bilinen köyün tamamını kapsamaktadır.

Burada bulunan ve halkı tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Âhi Kırı adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve halkı tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Cağ Beği ve Satıyüzü adıyla anılan köylerin tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya gerek duyulmayan Yaprakseki adıyla bilinen köyün tamamı bu vakfa dâhildir

Burada bulunan ve ahalisi tarafından meşhurluğu sebebiyle tarif ve sınırlamaya gerek duyulmayan Akseki adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Köylerin ve mezraların müştemilatından olan Gülmeşti Divanı’nın tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve ve halkı tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Bademçayı adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve halkı tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Çakırlar adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Davudlar adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Yakaköy adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve ahalisi tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Çiftçiler adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Sarıkaya adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Gökçeözü adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve ahalisi tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Kara Göbek adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Tilkişehir adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Pazar adıyla anılan köyün tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Çukurviran adıyla anılan adındaki iki köyün tamamıdır.

Burada bulunan ve tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan, birbirine bitişik olan Doğdu ve Kızılsin adındaki köylerin tamamıdır.

Burada bulunan ve eğitim için vakfedilmiş olan Dengi adındaki köyün tamamıdır.

Burada bulunan ve ahalisi tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Tilkişehri adıyla anılan kasabanın tamamı bu vakıf dâhilindedir.

Burada bulunan ve ahalisi tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Ekincik adındaki köyün tamamıdır.

Kargı nahiyesindeki, tarif ve tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Öküz köyü diye adlandırılan ve Türkçe Çeltik denilen Yazukilise'nin hepsi, hem dâhilindeki hem de haricindeki tüm hakları ve sınırlarıyla bu vakıftandır.

Burada bulunan ve ahalisi tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan terbiye için vakfedilmiş olan Kay ve Peltik adlarıyla anılan iki köyün tamamı bu vakıftandır.

Burada bulunan ve ahalisi tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Balışeyh adıyla anılan köyün tamamı bu vakıftandır.

Burada bulunan ve ahalisi tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Hızır Seydi adıyla anılan köyün tamamı bu vakıftandır.

Burada bulunan pazar yerinin ki Türkçe adı Bezzazistandır (bedesten) ve dört bir yanındaki ahalisi tarafından tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan arazilerin tamamı bu vakıftandır.

"İmaret dükkânları" diye tanınan ve meşhur olmuş yedi dükkânın tamamı bu vakıftandır.

Ankara vilayeti beldesinin önünde bulunan üç parça ziraat arazisinin tamamı bu vakıftandır.

Burada bulunan ve bulunduğu yerdeki m tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan hanın tamamı bu vakıftandır.

Ankara'da bulunan ve bulunduğu yerdeki tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Beylik Cendere olarak anılan (su) cenderesinin tamamı edevatıyla birlikte bu vakıftandır.

Burada bulunan Büyük Camii adlı camiinin çevresindeki Yukarı Hamam olarak meşhur hamamın tamamı bu vakıftandır.

Mezkûr imaretin civarındaki Aşağı Hamam isimli hamamın tamamı bu vakıftandır.

Burada bulunan ve bulunduğu yerdeki tanınmışlığı nedeniyle tarif ve sınırlamaya ihtiyaç duyulmayan Bademli Bahçe diye anılan bahçenin tamamı bu vakıftandır.

Bu bahsedilen haklar ve mülkler; tüm hakları, yolları, ek alanları, arazileri, meraları, mekânları, kuyuları, nehirleri, ev kalıntıları, dağları, patikaları, tepeleri, yaylaları, vadileri, avluları ve su kaynakları ile birlikte, iç veya dış tüm ek alanlarıyla beraber, vakıf yapıldığı sırada başkalarının mülkü olanlar hariç olmak üzere, tamamen ve eksiksiz bir şekilde, şer'i, geçerli, bağlayıcı, sağlam, açık ve sürekli bir vakıf olarak kabul edilmiştir. Bu mülkler satılamaz, hibe edilemez ve rehin verilemez; vakfın şartlarına tamamen uygun, engellerden arınmış, sona erdirici durumlardan uzak ve zamanın geçmesiyle sadece sağlamlığını artıracak bir şekilde düzenlenmiştir. Allah bu bölgeyi ve oradakileri başkalarına tevarüs ettirene kadar ki *"o miras edenlerin en hayırlısıdır,"*[272] miras alınamaz olarak vakıftır.

Hayır ve iyilikleriyle bilinen adı geçen kişi, vakıf işleri için mütevellilik görevini torunu doğana kadar, 'İmirza Bey' olarak tanınan oğlu es-Salebiyy İskender'e (Allah ona uzun ömürler versin) vermiştir. Sonrasında ise bu görev, İmirza Bey'in en salih evladına, ardından en yakından uzağa doğru akrabalarından en salih olana, sonrasında azatlılarının en salih oğullarına ve onların nesline devredilecektir. Şayet -Allah korusun- soyları tükenir ve belirtilenlerden kimse kalmazsa, bu vakıfların işlerinin ehil kişilerce yönetilmesi için mütevellilik görevinin Ankara vilayetinin kadısına verilmesini şart koşmuştur.

Bu vakıftan elde edilen gelirden, her gün 10 dirhemin vakfın işçilerinin ihtiyaçlarına ve gerektiğinde onarıma tahsis edilmesi; belirtilen mütevellinin bu miktarı her gün biriktirerek, ihtiyaç olduğunda vakıf işlerinin imarı ve tamiri için harcaması şart koşulmuştur. Gelirin ve elde edilen ürünün kalanının beşte birinin mütevelliye verilerek kendi geçimi için kullanması, kalan beşte birinin ise belirtilen imaretin faydasına harcanması şart koşulmuştur.

Vakfı yapan kişi, bu vakıfların düzenini ve korunmasını sağlamak için dindar, salih, iyiliği emreden ve bu vakıfları kusursuz bir şekilde koruyacak bir şeyhin görevli olmasını şart koşmuştur. Bu şeyhe her gün üç dirhem, her yıl 6 müd buğday ve 6 müd arpa verilmesini istemiştir. Ayrıca, orada görev yapacak, Kurra, takva sahibi, dindar ve imamlığın şartlarını bilen, kadir ve berat geceleri gibi nafile namazları kıldıran bir imam tayin edilmesini, bu imama her gün 4 dirhem, her yıl 6 müd buğday ve 6 müd arpa tahsis edilmesini öngörmüştür.

Yine, salih, namaz vakitlerini bilen, namaz vakitlerinde ezan okuyacak, kamet getirecek ve cemaate namaz kıldıracak bir müezzinin bulunmasını, bu müezzine her gün 2 dirhem, her yıl 3 müd arpa verilmesini istemiştir.

[272] Enbiya 21/98. ayete atıf vardır.

İç ve dış işleri yönetecek bir kâtibin bulunmasını, bu kâtibe her gün iki dirhem, her yıl 6 müd buğday ve 6 müd arpa tahsis edilmesini şart koşmuştur.

Yine, hizmetin şartlarını eksiksiz yerine getirecek bir kâhyanın görevlendirilmesini, bu kâhyaya her ay 40 dirhem, her yıl 3 müd buğday ve 3 müd arpa verilmesini öngörmüştür. Ayrıca gevşeklik göstermeden yemek pişirecek bir aşçının bulunmasını, bu aşçıya her gün 1 buçuk dirhem, her yıl 3 müd aşlık verilmesini istemiştir.

Yine, ekmek pişirecek bir fırıncının bulunmasını, bu fırıncıya her gün 1 buçuk dirhem, her yıl 3 müd buğday ve 3 müd arpa verilmesini şart koşmuştur. Kapıcı ve uşak olarak görev yapacak bir hizmetçinin bulunmasını, bu hizmetçiye her gün 1 dirhem, her yıl 4 müd aşlık verilmesini istemiştir.

Ayrıca, kilimdar olarak görev yapacak bir hizmetçinin bulunmasını, bu hizmetçiye her gün 1 dirhem, her yıl 3 müd buğday verilmesini, "gendim küb" (buğday ayıklayan) olarak bilinen bir hizmetçinin bulunmasını, bu hizmetçiye her gün yarım dirhem, her yıl 3 müd aşlık verilmesini ve "harbende" (eşekle-katırla ilgilenen) olarak bilinen bir hizmetçinin daha bulunmasını, bu hizmetçiye her gün 1 dirhem, her yıl 4 müd aşlık verilmesini şart koşmuştur.

Zikredilen vakitlerde pişirilecek yemeğe kullanılmak üzere hergün et, yarım kile beyaz buğday ve 'kendümlik' olarak bilinen öğütülmüş buğdaydan 1 kile için 20 dirhem, odun için her gün 10 dirhem, kandil yağı için her gün 1 dirhem ve orada serilecek hasır için her gün 1 dirhem tahsis edilmesini şart koşmuştur.

Belirtilen imaret vakfının yeterli olduğu takdirde, yemeğin her gün bir öğlen, bir de akşam olmak üzere iki kez pişirilmesini; yeterli olmadığı takdirde ise bir kez pişirilmesini ve yolcu ya da mukim olsun, orada bulunan Müslüman ve muvahhit fakirlerin yemesini şart koşmuştur.

Eğer daha fazla yiyecek olursa, Ramazan geceleri ve bayram günlerinde tatlı ve meyve ikram edilmesini istemiştir. Ayrıca, mütevellinin ve şeyhin görüşüne danışarak, namaz kılanlara ve cemaate katılanlara, iştahı olan saygın misafirler geldiğinde onlara da yemek ikram edilmesini şart koşmuştur.

Bu maaşlı kişilerin görevden alınması ve işe devam etmelerinin sorumlu kişinin yetkisine bırakılmasını, bir görevlinin hizmetini düzgün bir şekilde yerine getirdiği sürece azledilmemesini şart koşmuştur. Eğer bir görevli doğru yoldan saparsa ve görevini yapmazsa, sorumlu kişinin ona nasihat etmesini; aynı hatayı tekrar ederse ona yeniden nasihat edilmesini ve uyarılmasını; eğer hatasını ikinci kez tekrarlarsa görevden alınarak işine son verilmesini şart koşmuştur.

Bunun yanı sıra, zamanın geçmesi ve yılların tekrarıyla belirtilen imaret yıkılıp yok olacak olursa ki Allah onu din gününe kadar ayakta tutsun, tüm mahsullerle ikinci kez imar edilecek ve tekrar yıkılırsa üçüncü kez yeniden yapılacak. Allah korusun, eğer zamanın engelleri veya olayların felaketleri nedeniyle tekrar imar edilip yeniden yapılması mümkün olmazsa, mütevellinin hakkı hariç, belirtilen mülklerin gelirinin tamamı kıyamet gününe kadar Müslümanların fakirlerine ve muvahhit salihlerin miskinlerine harcanacaktır

Daha sonra, belirtilen vakfı yapan kişi (Allah onu rızasına muvaffak eylesin), vakfettiği arazi, gayrimenkul, köy ve mülklerin tamamını ve bunların eklerini, vakfı yaptığı ve bağışladığı anda, diğer mallarından ayırmış ve bu mallar üzerindeki mülkiyet ve tasarruf hakkını ortadan kaldırmıştır. Bu malları elinden çıkararak, şer'an kendisine teslim edilmesi caiz olan kişiye teslim etmiştir.

Bu kişi, belirtilen malları vakfeden kişinin mülkiyet ve faydalanma hakkını ortadan kaldıracak şekilde, sahih ve şer'î bir akit ile teslim almıştır. Bu işlem, Müslüman hâkimler nezdinde şer'an geçerliliği kabul edilen ve malların vakıf olması hükmünü gerektiren bir kabz ile gerçekleştirilmiştir. Böylece, bu mallar, vakfedenin belirttiği şartlar doğrultusunda, sahih, şer'î ve geçerli bir sadaka olarak teslim alınmıştır. Yukarıda belirtilen vakfeden kişinin vakfının geçerliliğine dair açıklamalarına ek olarak, müctehid imamların görüşüne göre de bu vakıf sahih ve şer'î bir hükümle sabittir. Allah hepsinden razı olsun.

Buna göre, belirtilen vakıfların tamamı, geçerli ve tescil edilmiş bir vakıf olarak, şartlarına ve sebil hükümlerine göre ebedi ve kesinleştirilmiş bir şekilde muhafaza altına alınmıştır. Bu hüküm, tüm mal ve mülkleri, vakfı yapan kişinin geri dönmesini geçersiz kılan kararı doğrultusunda, belirtilen mütevellinin yönetimine bırakmıştır. Böylece, bu vakıf, bu meşru kayıtlar ve hükümler doğrultusunda, günler ve geceler birbirini takip ettiği sürece, İslam dininin gereklerine göre icra edilecek ve şartları hiçbir şekilde değiştirilemeyecek bir vakıf olarak kalacaktır.

Allah'a ve ahiret gününe inanan hiç kimsenin, bu vakfı değiştirmeye veya dönüştürmeye çalışması helal değildir. Kim bu vakfın, ya da şartlarından bir şartın ve kayıtlarından bir kaydın iptali için çalışırsa, *"Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun."*[273] *"Her kim işittikten sonra bunu değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."*[274] Vakfı yapan kişinin ecri ise istediği, amaçladığı, kastettiği ve ulaşmak istediği şekilde Allah'a aittir. Bu hükmün imzalanması, tescili, intibah ve

[273] Bakara 2/161, Âl-i İmran 3/87. ayetlere atıf vardır.
[274] Bakara 2/181.

tahriri/belirlenip yazılması, bütün bunların hepsi, 868/1464 senesinin mübarek Zilhicce ayının üçünde/7 Ağustos'ta, olmuştur.

2.17.4. Vakfiye Metni

بسم الله الرحمن الرحيم.

الحمد لله الذي وفق عباده المخلصين إلى الخيرات، وأوضح سبيلهم إلى الحسنات ، وفتح برحمته أبواب كرمه على أهل الإحسان والمبرّات، ومنح لمن يرجو ثوابه ويخاف عقابه من خزائن جوده أسباب العبادات والسعادات ووسائل القربات والطاعات وتفرّد بإجابة الدعوات عند رفع الحاجات وتوحّد بقبول الحسنات والصدقات ، والصلوات التامات الزاكيات على محمد صاحب الآيات الباهيات الباهرات والنيات الزاهرات وعلى آله وأصحابه النجوم الهدى ومصابيح الدجى إلى يوم الحشر والجزاء، أما بعد:

فإن الدنيا الدنية مثوى الذريّة ومأوى البليّة دار غرور لا دار سرور بل مدار زور ومنزل عبور عديمة البقاء شديدة العناء آفاقها واشفة وآياتها ناطقة، المتعزز بها ذليل ،المتكثر بها قليل، من وثق بها خذلته، ومن اعتصم بها غلبته ،همومها دائمة ،وسمّها صائبة، فالموفق السعيد من يتأهب للسفر البعيد ، ولا يقبل إلا إعداد الزاد ليوم الميعاد ، وسلك ملك مسلك السداد وليتأثر التقوى فإنها خير الزاد ويختار من الخيرات أكملها، ومن طرف البرّ أجملها، وذلك بأن يصح نيته ويبرأ عزيمته قبل نزول البليّة ، على ما روي عن النبي صلى الله تعالى عليه وسلم أنه سئل أي صدقة أفضل؟ فقال عليه السلام: أن تصدّق وأنت صحيح شحيح تأمل الغنى وتخاف الفقر .

ولما وفق الله تعالي للأمير الأعظم والخطير المعظم منبع الخيرات ومعدن المبرات قوام الدنيا والدين عمدة الإسلام والمسلمين عون الضعفاء والمساكين المحفوف بعناية رب العالمين ملك الاقاسم ابن الأمير الكبير الأعظم والخاقان المعظم المرحوم المغفور السعيد الشهيد ملك اسفنديار مدّ الله ظلال جلاله لتحقيق الخيرات وتأسيس المبرات حتى علم أن الأشياء التي أكلها فهي فانية والتي أطعمها فهي باقية والتي لبسها فهي بالية والتي تصدّق بها فهي حسنة جارية واعلم أن الحسنات يذهبن السيئات وأن الواقف الخالص من الصدقات الجارية التي يجدد فوائدها عند بقاء الحياة ويتعدد عوائدها بعد الفناء والممات كما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث: علم ينتفع به، وولد صالح يدعو له ، وصدقة جارية، فوقف وحبس وسبل بنية صادقة وعقيدة خالصة وعزيمة صافية

ورغبة في ثواب الله الذي يرجوه المحسنون، ورهبة من عقابه الذي يخشاه المسيؤون، ورجاه أن يبوئه بحبوحة جنته دار الأبرار ويصرف عن وجهه شد النار يوم ينفع الصادقين صدقهم لهم جنات تجري من تحتها الأنهار العمارة الشريفة والزاوية اللطيفة التي بناها وأنشأها في ظاهر بلدة عنقره المحروسة الكائنة في الموضع الذي يعرف بسراي يرى مع جنتها في ورائها المتصلة إليها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها في مكانها، ووقف على مصالح هذه العمارة المحررة عدة من الفيافي والعقارات والقرى المسقفات تصلح عدة لما يتصدق بها ووجود الإحسان إلى الورى،

فمن ذلك الوقف جميع ديوان جفته المشتملة على القرى والمزارع،

ومنها جميع القرية المدعوة بصمر الكائنة في عنقرة المحمية المستغنية عن التحديد لشهرتها عند أهاليها،

ومنها جميع القرية المدعوّة بسراى الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند أهاليها،

ومنها جميع القرية المدعّوة باغجة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها،

ومنها جميع القرية المدعوّة بأخي قير الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها

ومنها القريتين المدعوتين بجاغ ببكى وصاتى يوزي الكائنتين فيها المستغنيتين عن التحديد والتعريف لشهرتهما عند أهاليهما،

ومنها جميع القرية المدعوّة بيبراق سكو الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها،

ومنها جميع القرية المدعوّة بـاقسكو الكائنة فيها المستغنية عن التحديد لشهرتها عند أهاليها،

ومن ذلك الوقف جميع ديوان كلمشتى المشتمل أيضا عن القرى والمزارع،

ومنها جميع القرية المدعوة ببادم جايى الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند أهاليها،

ومنها جميع القرية المدعوة بچاقيرلر الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند أهاليها،

ومنها جميع القرية المدعوة بداودلر الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها،

ومنها جميع القرية المدعوة بيقاكوى الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها،

ومنها جميع القرية المدعوّة بچفتجيلر الكائنة فيها المستغنية عن التحديد لشهرتها عند أهاليها،

ومنها جميع القرية المدعوّة بصاروقيه الكائنة فيها المستغنية عن التحديد،

ومنها جميع القرية المدعوّة بكوكجه أوزى الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف،

ومنها جميع القرية المدعوّة بقره كوبك الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند أهاليها،

ومنها جميع القرية المدعوّة بدلكو شهرى الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها،

ومنها جميع القرية المدعوة ببازار الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند اههليها

ومنها جميع القريتين المدعوتين بجقور ويران الكائنة فيها المستغنيتين عن التحديد والتعريف لشهرتهما

ومنها جميع القرية المدعوّة بطغبي وقزل سين المتصلتين احداهما بالاخرى الكائنتين فيها المستغنيتين عن التحديد والتعريف لشهرتهما عند اهاليهما ،

ومنها جميع القرية المدعوة بدنكى الكائنة فيها الموقوفة للتدريس فيها

ومنها جميع القصبة المدعوّة بدلكو شهر الكائنة فيها مع توابعها وكآفة حقوقها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند اهلهليها

ومنها جميع القرية المدعوة باكنجك الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند اهلهليها

ومنها جميع (يازو وكلسا) المدعوة بقرية (أوكوز) يقال بالتركي (چلتك) في ناحية (قارغو) المستغنية عن التحديد والتعريف بجملة الحقوق وكافة الحدود وداخلة فيها خارجة عنها ،

منها جميع قريتين المدعوتين بـ(قا وبلتك) الكائنتين فيها الموقوفتين للتربة المستغنيتين عن التحديد والتحديد لشهرتهما عند أهاليهما،

ومنها جميع القرية المدعوة بـ(بالي شيخ) الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند أهاليها،

ومنها جميع القرية المدعوة بـ(حضر سيدي) الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها،

ومنها جميع البزازية بالتركي بزستان الكائنة فيها مع أراضيها في جوانبها الأربعة المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند أهاليها،

ومنها جميع الدكاكين السبعة المعروفات المشهورات بعمارت دكانلرى،

ومنها جميع ثلاثة قطعة أرض للزرع الكائنات في أمام بلدة عنقرة المحروسة،

ومنها جميع الخان الكائن فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند مكانها،

ومنها جميع الجندرة المدعوّة ببكلك جندره الكائنة في عنقره المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند سكانها مع آلانهاه،

ومنها جميع الحمام المشهور بيقارو حمام في حولة المسجد الجامع الكبير الكائنة فيها،

ومنها جميع الحمام المسمى بـاشفى حمام في حولة العمارة المذكورة،

ومنها جميع الجنة المدعوة ببادملو باغجه الكائنة فيها المستغنية عن التحديد والتعريف لشهرتها عند سكانها بجملة الحقوق والعقارات المذكورات مع كافة حقوقها طرائقها ومرافقها أراضيها ومراعيها ومساكنها وأماكنها آبارها وأنهارها رسومها ومضاتها جبالها وشعابها تلالها وهضابها أوديتها وأقنيتها سقيتها ومحلها توابعها ولواحقها وبكل حق هو لها داخل فيها وخارج عنها متصل بها ومنفصل إلى تناهى الوجوه كلها والأسباب سوى ما لا يدخل تحته عند الوقف مثل أملاك الغير والملات وقفا صحيحا شرعيا لازما مبرما محكما وحبسا صريحا مرعيا مخلدا جامعا لضوابطه حاويا لشرائطه خاليا عن موانعه باريا عن قواطعه لا يزيده مرور الأيام إلا تأكيدا ولا كرور الأعوام إلا توثيقا لا يباع ولايوهب ولايرهن ولايورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين وشرط الواقف المشار إليه منه خيراته وحسناته التولية في أمر الواقف لابنه الصلبي إسكندر الشهير بأميرزه بك مد الله عمره مدا حتى يرى ابنه جدا، ثم جعل التولية بعده لأصلح أبناء أميرزه بك بطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل وعقبا بعد عقب وجيلا بعد جيل ثم لأصلح أقربائه الأقرب فالأقرب، ثم لأصلح عتقائه، ثم لأصلح أبناء عتقائه ما تعاقبوا وتناسلوا فإن انقرضوا نعوذ بالله تعالى ولم يبق أحد من المذكورين يكون التولية من يكون قاضيا في محروسة عنقره ان لا يستغل الأوقاف المذكور بصنوف الاشتغال فما يحصل منها من منفعة يجعل منه كل يوم عشرة دراهم بعمارة رقبة الوقف ومرمّاتها عند ظهور الخلل فيجمع المتولي المذكور وظيفته الأيام ويحفظها ويصرف إلى الرقبة ومرماتها عند مساس الحاجة فما يفضل من المنفعة والغلة شرطه فيه الخمس يحق توليته فيأخذه ويصرف المتولي المذكور إلى وجه معيشته والباقى من ذلك الخمس يصرف في مصالح عمارة المذكورة وشرط واقف المذكور أن يرتب فيها شيخ متدين صالح عارف بوظائف الأمر بالمعروف باذل لنعمها من غير تقصير ويكون موظفه الخاص كل يوم ثلاثة دراهم وكل سنة ستة أمداد من البرّ وستة أمداد من الشعير وأن يكون فيها إمام قاريء متورع صالح عالما بشرائط الإمامة يؤمكم في الصلوات المفروضات ونفل العبادات مثل ليلة القدر والمبرات وموظفه كل يوم أربعة دراهم وكل سنة ستة أمداد من البر وستة أمداد من الشعير ويكون فيها مؤذن صالح عالم

بالأوقات يؤذن في الأوقات الصلوات ويقيم ويصلي مع الجماعات، وموظفه كل يوم درهمان وكل سنة ثلاثة أمداد من الشعير ويكون فيها كاتب الخارج والداخل، وموظفه كل يوم درهمان وكل سنة ستة أمداد من البر وستة أمداد من الشعير، ويكون فيها نقيب يقيم شرائط الخدمة من غير تكاسل وموظفه كل شهر أربعون درهما وكل سنة ثلاثة أمداد من البر وثلاثة أمداد من الشعير، ويكون طبّاخ يطبخ الطعام من غير تهاون وموظفه كل يوم درهم ونصف درهم وكل سنة ثلاثة أمداد من الغلة ويكون فيها خبّاز يخبز فيها على حسب الحاجة وموظفه كل يوم درهم ونصف درهم وكل سنة ثلاثة أمداد من البر وثلاثة أمداد من الشعير، ويكون فيها خادم يقال له بوّاب وفرّاش موظفه درهم وكل سنة أربعة أمداد من الغلة ويكون فيها خادم أيضا يقال له كلمردار وموظفه كل يوم درهم وكل سنة ثلاثة أمداد من البر، ويكون لها خادم يقال له كندم كوب كل يوم موظفه نصف درهم وكل سنة ثلاثة أمداد من الغلة، ويكون فيها خادم كذلك يقال له خربذة/خربنده وموظفه كل يوم درهم وكل سنة أربعة أمداد من الغلة وعين يطبخ الطعام من مستقلات الأوقات المذكورة كل يوم عشرون دراهم للحم ونصف كيل من الأرز المبيض وكيل من الحنطة المدقوقة المعروف بكندم لك وللخطب كل يوم عشرة دراهم ولدهن ال سرج كل يوم درهم واحد وللحصر من الفراش تفرش فيها كل يوم درهم واحد فيطبخ الطعام كل يوم مرتين مرة في الغداة ومرة في المساء ان يكفي حاصل وقف العمارة المذكورة ولا يطبخ كل يوم مرة واحدة ويطعم كل من حضر فيها مسافرا كان أو مقيما من فقراء المسلمين الموحدين وان يزداد على هذا من الحلواء والفواكه في ليالي رمضان وأيام العيد ومشاهد الصلاة والجماعات وعند مجيء المسافرين المحترمين شهية الأطعمة النفيسة إلى رأي المتولي والشيخ يعملون على ما يرون المصلحة ثم جعل الأمر في عزل المرتزقة ونصبهم إلى من يكون مسؤولا وشرط ألا يعزل المنصب ما دام مقيما بخدمته فإن انحرف ينصحه فإن عاد تائبا بنصحه وبزجره فإن عاد ثانيا بعزله وبطرقه ثم بمرور الأيام وكرور الأعوام إن انهدمت العمارة المذكورة عمرها الله تعالى إلى يوم الدين يعمر ثانيا ويعاد ثالثا من جميع المحصول والعياذ بالله إن لم يكن عمارتها وإعادتها قط العائق من عوائق الزمان وطارق من طوارق الحدثان يصرف ما يحصل من جميع مستغلات الأوقات المذكورة سوى حق التولية إلى فقراء المسلمين ومساكين الصلحاء الموحدين إلى يوم الدين ثم إن الواقف المشار إليه المذكور وفقه الله لمرضاته أخرج جميع ما وقفه من الضياع والعقارات والقرى والمسقفات وأبانها في الوقت الذي وقف وتصدق من يده وأفرزها من ماله وأزال عنها تصرفه في حكم الملكية وسلمها إلى من يجوز تسليمها إليه شرعا وتسلم هو ممن تسليما وتسلما صحيحين شرعيين موجبين انقطاع ملك

الواقف المذكور عن ذلك كلّه رقبة ومنفعة ومقتضيين صيرورتها وقفا على السبل والشرائط المفصلة وصدقة صحيحة شرعية بنية سليمة مقبوضة محكوما بصحتها شرعا من حكام المسلمين جائز الحكم نافذ القضية بسؤال من له أعلاه دام فضله وعلاوة على الواقف المومى إليه بصحة الأوقاف ولزومها على رأي من يراه أئمة المجتهدين رضوان الله عليهم أجمعين حكما صحيحا شرعيا فصار جميع الأوقاف المذكورة وقفا لازما مسجّلا وحبسا مؤيدا مخلدا على سبيلها وشرائطها ثم ذلك الحاكم جعل ذلك كلّه في يد المتولي المذكور بحكم الولاية له عليها وحكم على الواقف المذكور ببطلان الرجوع فصارت جملة ذلك وقفا على النهج المشروع لا تغير ضوابطها ولا تبدل شرائطها بل تجري تلك الأحكام على مقتضى الإسلام ما جرت الليالي والأيام فلا يحلّ لأحد ممن يؤمن بالله واليوم الآخر أن يسعى بتبديله وتغييره ويقصد إلى تحويله ومن سعى في إبطال هذا الوقف أو بشرط من شروطه وقيد من قيوده فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين فمن بدله بعد ما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقف على الله مولاه فيما رام ممن ابتغاه وقصده وارتقاه وبذلك كله وقع الحكم والتسجيل والانتهاء والتحرير في الثالث من

شهر المبارك ذي الحجة لسنة ثمان وستين وثمانمائة.

2.17.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Vakfı Yapan Kişi:

İsfendiyar Bey oğlu Kasım Bey: Kasım Bey, büyük bir emir, hatırı sayılır bir serdar ve önemli bir devlet adamı olarak tanımlanmıştır. Yüksek ahlaki değerlere sahip bir liderdir.

Vakfın Amacı:

Vakfın amacı, Allah'ın rızasını kazanmak, hayırlı işler yapmak, fakir ve muhtaç insanlara yardım etmek ve dini hizmetlerde bulunmaktır. Ayrıca, sadaka-i cariye oluşturmak suretiyle sürekli olarak sevap kazanmayı hedeflemektedir.

Vakfedilen Mülkler: Vakfiye, birçok mülk ve araziyi kapsamaktadır. Bu mülklerin çoğu Ankara vilayetinde bulunmaktadır. Vakfedilen yerler şunlardır:

Pazar Köyü

Çukurvira ve Viran Köyleri

Doğdu ve Kızılsin Köyleri

Dengi Köyü

Tilkişehri Kasabası

Ekincik Köyü

Öküz Köyü (Çeltik)

Kay ve Peltik Köyleri

Balışeyh Köyü

Hızır Seydi Köyü

Samar Köyü

Saray Köyü

Ağçe Köyü

Âhi Kırı Köyü

Cağ Beği ve Satıyüzü Köyleri

Yaprakseki Köyü

Akseki Köyü

Gülmeşti Divanı

Bademçayı Köyü

Çakırlar Köyü

Davudlar Köyü

Yakaköy

Çiftçiler Köyü

Sarıkaya Köyü

Gökçeözü Köyü

Kara Göbek Köyü

Tilkişehir Köyü

Pazar Köyü

Çukurvira Köyü

Doğdu ve Kızılsin Köyleri

Dengi Köyü

Tilkişehri Kasabası

Ekincik Köyü

Öküz Köyü (Çeltik)

Kay ve Peltik Köyleri

Balışeyh Köyü

Hızır Seydi Köyü

Bezzazistan (Bedesten) Pazar Yeri

İmaret Dükkânları

Ziraat Arazisi

Han

Beylik Cendere

Büyük Camii çevresindeki Yukarı Hamam

Aşağı Hamam

Bademli Bahçe

Gelirlerin Kullanımı:

Vakfın gelirleri, vakfın işçileri ve onarımları için her gün 10 dirhem tahsis edilecektir.

Gelirin beşte biri mütevelliye, kalan beşte biri ise imaretin faydasına harcanacaktır.

Görevliler ve Görevleri: Vakfiyede belirtilen görevliler ve bunların görevleri detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

Mütevelli: İmirza Bey ve ardından en salih evlatları bu görevi üstlenecektir.

Şeyh: Günlük 3 dirhem, yıllık 6 müd buğday ve 6 müd arpa verilecektir.

İmam: Günlük 4 dirhem, yıllık 6 müd buğday ve 6 müd arpa verilecektir.

Müezzin: Günlük 2 dirhem, yıllık 3 müd arpa verilecektir.

Kâtip: Günlük 2 dirhem, yıllık 6 müd buğday ve 6 müd arpa verilecektir.

Kâhya: Aylık 40 dirhem, yıllık 3 müd buğday ve 3 müd arpa verilecektir.

Aşçı: Günlük 1 buçuk dirhem, yıllık 3 müd aşlık verilecektir.

Fırıncı: Günlük 1 buçuk dirhem, yıllık 3 müd buğday ve 3 müd arpa verilecektir.

Kapıcı ve Uşak: Günlük 1 dirhem, yıllık 4 müd aşlık verilecektir.

Kilimdar: Günlük 1 dirhem, yıllık 3 müd buğday verilecektir.

Gendim Küb: Günlük yarım dirhem, yıllık 3 müd aşlık verilecektir.

Harbende: Günlük 1 dirhem, yıllık 4 müd aşlık verilecektir.

Ek Gelirler ve Giderler:

Günlük et, beyaz buğday, öğütülmüş buğday, odun, kandil yağı, hasır için dirhem tahsis edilmesi.

Yemeğin her gün bir öğlen, bir de akşam olmak üzere iki kez pişirilmesi, yeterli olmadığı takdirde bir kez pişirilmesi ve Müslüman fakirlerin yemesi.

Şartlar ve Koşullar:

Görevliler hizmetlerini düzgün yapmadıklarında uyarılacak ve tekrar etmeleri durumunda görevden alınacaklardır.

İmaret yıkıldığında yeniden inşa edilecektir.

Vakıf gelirleri Müslüman fakirlere harcanacaktır.

Vakıf şartları değiştirilemez ve vakıf, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lanetiyle korunmuştur.

2.18. KASIM BEY OĞLU KAYA BEY VAKFI

2.18.1. Vakfın Kurucusu

Kasım Bey'in oğlu Kaya Bey

2.18.2. Vakıf Yapıları

Balıkesir İli, Karesi İlçesi, Kayabey Mahallesinde, 8414 ada, 13 parselde yer alan Kayabey Eski Camiidir.

Kayabey Eski Camii:

Caminin yapım tarihi net olarak bilinmese de 1471 yılının öncesindeki 15 yıllık bir dönem içinde yapıldığı tahmin edilmektedir. O yıllarda şehrin kuzey tarafında günümüzdeki adı Kayabey olan Oruçgazi Mahallesinde Candaroğullarından Kasım Bey'in oğlu Kaya Bey tarafından inşa ettirilmiştir.[275]

Vakfiye metninden anladığımıza göre Mescit olarak inşa edilen Kayabey Camisinin inşa edildiği yıllarda, caminin yakın çevresi bağ, bahçe ve tarla ile çevrilidir. Vakfiyedeki ifadeye göre, vakfedilen tarlalardan birisi mescidin hemen bitişiğindedir. Mescidin etrafının boş olması nedeniyle cemaatinin olmaması ihtimalini düşünen bânî Kaya Bey, mescidin bitişiğine dokuz odadan oluşan bir ev yaptırmıştır. Dokuz odalı bu evde oturacak kişilerin mescide cemaat olacak kişilerden olmaları şartı konulmuştur.

Mescit daha sonraları büyük olasılıkla vakıf gelirlerinin de artmasıyla 1593 tarihinde Sultan III. Murad'ın emriyle minber eklenerek camiye çevrilmiştir. Böylece Yıldırım ve Zağnos Paşa Camisinden sonra şehirde cuma namazı kılınabilen üçüncü cami haline gelmiştir. XVIII. yüzyıla ait belgelerde caminin ismi Kaya Bey Camii olarak geçmektedir.[276]

Caminin doğu giriş kapısı üzerinde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine yazılmış, ilk altı satırı iki kartuşa bölünerek ve yedi satır olacak şekilde, kabartma tekniği kullanılarak, celî ta'lik yazı türüyle bir kitabe bulunmaktadır.

Kitabeden hareketle ve elde ettiğimiz tamirat esnasında alınmış bir fotoğraftan (Fotoğraf 689) yapının 1325 / 1907 yılında Sultan Abdülhamit Han tarafından tamir ettirildiğini anlıyoruz.

[275] Sezai Sevim, "Candaroğulları Sülalesinden Kaya Bey'in Balıkesir'deki Camisi ve Vakıfları", *Vakıflar Dergisi* 23 (1994), 21.
[276] Sevim, "Candaroğulları Sülalesinden Kaya Bey'in Balıkesir'deki Camisi ve Vakıfları", 21.

حضرت عبد الحميد خان ديانتپر ورك — سايه سنده بو قيابك جامعى اولندى تمام

كائنات آوازهء تكبير اليه اولدقجه شان — رونف انداز سرير سلطنت اولسون مداد

روحبخشاى لوا محمد على بك بنده مى — ايلدى انشا سنه بو سجده كاهك سعي تام

مظهريتله خدانك فيض بي پايانته — شاد كام اولسون ايكى عالمده بر وقف مرام

زاتنه پيراو اولوب جدا حميتپروران — قلديلر از هرجهت بزل نقود اهتمام

جمل سي نزد اوله مشكور العمل — (من بنى) سر يله اولسونلر فريج شاد كام

كوهر اسپر لادستار خي حسبي خامه دن — حقك عونيله بو جمع اولدي مقرون ختام

۱۳۲۵ كتبه حازم غفر له

Kitabenin okunuşu:

Hazret-i Abdülhamid Han-ı diyanet-perverin
Sayesinde bu Kaya Bey Camii oldu tamâm

Kainat avaz-ı tekbir ile oldukça şad
Revnak-endaz serîr-i saltanatda olsun müdâm

Ruhbahşa-i Liva Mehmed Ali Beğ bendesi
Eyledi inşasına bu secdegâhın sa'-yi tâm

Mazhariyetle Hüdâ'nın feyz-i bî pâyânına
Şâh-ı gâm olsun iki âlemde bir vakf-ı merâm

Zâtına peyrev olup cüda hamiyet-perverân
Kıldılar ez her cihet bezl-i nukûd ihtimâm

Cümlesi nezd-i Hudâ'da ola meşkûru'l-'amel
"Men Bena" sırrıyla olsunlar ferîh ü şâd-ı gâm

Gevher-âsâ parladı tarih Hasbi hâmeden
Hakk'ın avniyle bu cami oldu makrun-ı hitam
(1325) Ketebehû Hazim Ğufira lehü

Kitabenin Tercümesi:

Dinin koruyucusu Abdülhamid Hazretlerinin,
sayesinde bu Kayabey Camii tamamlandı.
Bu camide "Allah-hü ekber!" sesleri yükseldikçe,
O da hükümdarlık makamında devamlı otursun
Vilayetimizi güzelce yöneten mutasarrıf Mehmet Ali Bey
bu caminin yapılmasında tam bir gayret gösterdi
Allah'ın sonsuz rahmet ve bereketine sahip oldukça,
O dünyada ve ahirette isteklerine ulaşsın, mutlu olsun
Onun önderliğinde gayretli hayırseverler,
paralarını ve emeklerini bol bol bağışladır
Cümlesi, ettikleri hayırın sevabına ulaşsın,
"Ben onlar için cennet'te köşk yaparım" müjdesiyle sevinsinler
Ey Hasbi, kaleminden cevher gibi tarih parladı,
bu caminin yapımı Allah'ın yardımı ile 1907'de bitti.

Fotoğraf 69: *Kaya Bey Cami 1905*[277]

[277]https://www.muzayedeapp.com/urun/1323-senesi-22-martinda-vazolunan-kayabey-cami-i-serifi-balikesir-paspartulu-3-NC0yMDc4NS03MzgyNDAz

Fotoğraf 70: *Kayabey Camii Harim Kısmı*

Fotoğraf 71: *Kayabey Camii Dış Görünümü 1(Hayrettin Okur'dan)*

Fotoğraf 72 *Kayabey Camii Dış Görünümü 2 (Hayrettin Okur'dan)*

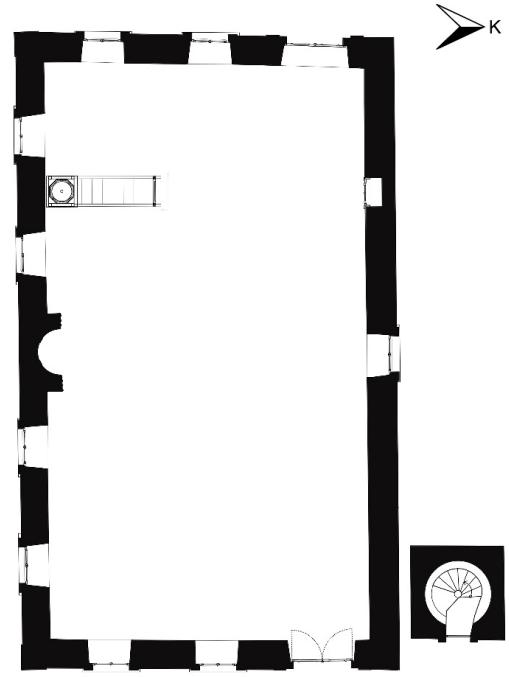

Çizim: 10: *Kayabey Camii Planı*[278]

Türbe:

Caminin kuzeyinde konumlanmış olan Üçpınarlıoğlu Türbesi, kullanılan malzeme ve yapım tekniği açısından Erken Osmanlı dönemine tarihlendirilmektedir. Yapının üzerinde özgün bir kitabe bulunmamaktadır. Güney cephesindeki Türkçe olarak yazılmış mermer

[278] Yasin Uygun, *Balıkesir'deki Tarihi Kaya Bey, İbrahim Bey ve Halhallı Camilerinin Malzeme Özelliklerinin Araştırılması* (Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2019), 52.

kitabede, “Hayrüddin Hoca Efendi Üçpınarlıoğlu, Fatih Sultan Mehmed ve oğlu Sultan Beyazıd devirlerini yaşamış, ulu bilginlerden Kutb-ül Arifindendir. 886/1481”[279]

Fotoğraf 73: *Kayabey Camii Yanında Bulunan Özgün Olmayan Türkçe Türbe Kitabesi (Yasin Uygun’dan)*

Fotoğraf 74: *Kayabey Camii Yanında Bulunan Türbe Kitabesi ve Ayas Paşa’nın oğlu Mahmud Bey’e ait mezar taşı (Yasin Uygun’dan)*

[279] Uygun, *Balıkesir’deki Tarihi Kaya Bey, İbrahim Bey ve Halhallı Camilerinin Malzeme Özelliklerinin Araştırılması*, 43.

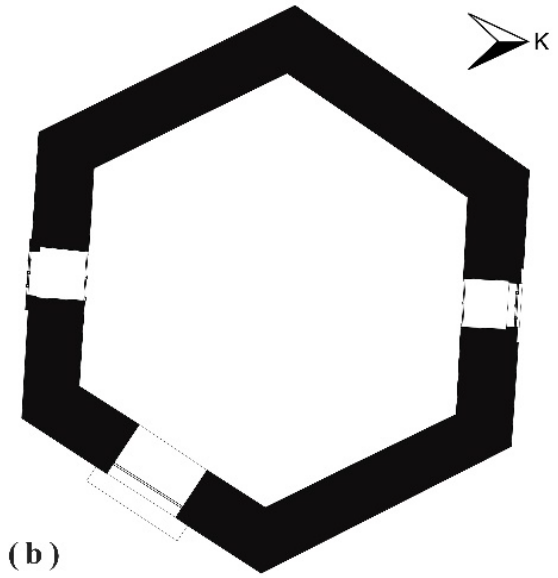

Çizim: 11:*Kayabey Camii Müştemilatında Bulunan Üçpınarlıoğlu Türbe Planı*[280]

2.18.3. Vakfiye Tercümesi

582 numaralı vakfiye defterinin 125.sahife ve 83.sırasında kayıtlı Kasım Bey Oğlu Kaya Bey vakfına ait 876/1471 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[281]

Hamd ve sena, gökleri yükselten ve meleklere ihsan ve lütfeden Cenab-ı Hakk'a aittir. Salat ve selam levlâke hitabı ile şerefyab olan olan Resul'ün ve isyan edenlerin ve inkar edenlerin düşmanı olan Ali'nin üzerine olsun.

Bu zorunlu beyandan sonra, bu kitap meşru bir vakıfnamedir ve içeriği beyan ve itiraf etmekten oluşur."

İşte şöyle ki, yöneticilerin ve büyüklerin yüceliğini ve onurunu bir araya getiren birçok ulviyet ve şerefi bünyesinde bulunduran İslam askerlerinin kumandanı olup şirk ehli ve isyan edenleri kökünden sökerek ve Rabbül Alemin'in özel lütfuyla yücelen ve birçok ulviyet ve şerefleri üzerinde toplayan bir kişi olan İskender Bey'in oğlu, Kasım Bey'in merhum kardeşi Kaya Bey'in Balıkesir'deki Hacı Oruc Gazi mahallesinde bir mescit cami inşa etmiştir.

Bu mescit, belde halkının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmış olup, Yakub oğlu Mehmet'ten üç bin dirhem sultan Mehmet parası karşılığında satın alınan Ziyaret karyesi olarak bilinen köyün tamamını, sınırlarıyla birlikte, mülkiyet hakları ve tüm arazileriyle birlikte, şu anda mevcut olan üç köle ki bunlar Hoşkadem oğlu Abdullah, Şirmert oğlu Abdullah ve Karaca

[280] Uygun, *Balıkesir'deki Tarihi Kaya Bey, İbrahim Bey ve Halhallı Camilerinin Malzeme Özelliklerinin Araştırılması*, 52.
[281] *Kasım Bey Oğlu Kaya Bey Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.582, S: 125, Sr: 83.

oğlu Abdullah ile birlikte, onların eşleri ve ellerinde bulunan öküz ve diğer tarım araçlarıyla birlikte vakfettiğini belirtti.

Ayrıca, söz konusu belde dışında kıble tarafında bulunan üç adet mezrayı tamamen vakfettiğini ve bu üç mezrayı yedi bin üç yüz dirhem sultan Mehmed parası karşılığında Mehmed oğlu Numan'dan satın aldığını belirtti.

Bu mezralardan ilki, söz konusu beldeye yakın olan ve çevresinde Hacı Mehmed'in mülkiyetinde ve tarım faaliyetleriyle sınırlı olan bir alandır.

İkincisi doğu tarafından, söz konusu beldeye yakın olan ve Toy Mehmet mezrası adıyla bilinen kıblesi Kazanağa Deresi olan bir alandır.

Doğusunda, Tacir Yusuf bin Hacı Ali mezrası kuzeyde, Uluhan Bey arazisi batıda ve Şaban Bey'in mülkiyetinde ve tarım faaliyetleriyle sınırlı olarak yer almaktadır

Doğusu Tacir Yusuf oğlu Hacı Ali mezrası, kuzeyi yol ve Uluhan Bey'in arazisi, batısı Şaban Bey'in mülküyle ve umumi yolla sınırlıdır.

Üçüncüsü Çayırhisar köyü arazisinde, bu arazide bulunan eski değirmenin yarısıyla birlikte, Musa Bali mezrası olarak bilinen ve kıblesi Korcuderesi, doğu tarafı Şahin Bey mezrası ve diğer iki sınırı da söz konusu köy arazisiyle sınırlı olduğu ve aynı şekilde söz konusu vakıf, bahsedilen belde haricinde olan ve bundan evvel bahsedilen üç mezrayla sınırlı olan arazi parçasını vakfettiğini ve ayrıca söz konusu mescid yanında bulunan ve İskender beyin sahibi olduğu bağ ve mülk ile beraber, söz konusu mescid ile bahsedilen beldede var olan eski mescid cami vakfının arazi parçası ile sınırlı ve sınırlı bahçenin tamamını, tüm hudut ve haklarıyla vakfettiğini,

Aynı şekilde, söz konusu beldenin kuzey tarafında bulunan ve Debbağ Hacı Mürvet oğlu Hamza'dan iki bin dirhem Sultan Mehmed parası karşılığında satın aldığı, kuzeyi Üçpınar Köyü arazisi, batısı söz konusu mescid camiinin vakıf arazisi, kıblesi tarafındaki yol, doğusu Paşa Sultan zaviyesinin vakıf arazisi ile sınırlı olan bir parça araziyi, tüm sınırları ve haklarıyla birlikte vakfettiği,

Aynı şekilde söz konusu belde dışında, Çömlekçi karyesi yakınlarında bulunan, kıblesi doğrultusunda doğusu yol ve kuzeyi Şadgeldi bağı, batısı ise Yusuf bin Hacı Ahmet'e ait olan bağı, cümle hudut ve hukuku ile birlikte vakfettiğini

Benzer şekilde söz konusu mevcut ve vakfedilen mescidin yanında bulunan, hacı Mürvet bağı ve söz konusu İskender Bey'in ahuru, ayrıca söz konusu arazi ve İsmail bağı ile sınırlı olan bağı, cümle hudut ve hukuku ile birlikte vakf ettiğini

Ve benzer şekilde, kendisine vakf olunan bahsi geçen mescid yanında bulunan dokuz odayı, beş vakit namazını cemaatle eda eden salih kimselerden oturanlara vakfettiğini ve aynı

şekilde, Edremit tepelerinden İçbeği köyü arazisinde bulunan, kuzey tarafı Hacı Mustafa ve Ahmed ve İlyas'a ait olan ve kıblesi doğrultusunda doğu tarafı tarik olan adı geçen köyün kıblesi batı tarafı yol ile sınırlı bahçe içinde havlı ile birlikte dört odayı müştemil ev olarak vakf ettiğini ve haftada bir gün ikindiye kadar ve Cuma geceleri gecenin yarısına kadar sulama hakkı ve cümle hudut ve hukuku ile birlikte vakfettiğini

Ve ayrıca, söz konusu vakıf belde dışında bulunan Mahmud Çelebi oğlu Oruç Paşa'dan yedi bin beş yüz dirhem Sultan Mehmed parası bedelinde satın aldığı ettiği Hasan Paşa bahçesi olarak bilinen ve meşhur olan bahçeyi, tüm hudutları ve haklarıyla birlikte vakfettiğini

Ve bahsedilen vakıflarda kontrol ve yönetim yetkisi Hacı Ahmed Ağa oğlu Musa'ya, sonra onun evladına, sonra sonsuza kadar nesiller boyunca evlatlarına sonra, vakfın yönetimini zamanın hâkimine bıraktığını ve mütevelli tarafından, sonrasında da mütevelli olan kişinin, bahsi geçen sınırlı arazide bulunan bağın geliri ile birlikte günlük sadece iki dirhem almasını şart koştuğunu ifade eder ve sonra

Mütevelli, zikredilen vakıf mezraların mahsulünden öşrünü almayıp, bunun yerine bahsi geçen bağın ürünlerine ve günlük bir dirheme razı olmayı şart koştuğunu ve aynı şekilde zikredilen mescidin ihtiyaçları için hasıra ihtiyaç duyulduğunda, hasırları ürünlerden sağlamayı şart koştuğunu ifade etti

Sonra Balıkesir'de kadı olan zat için Üçpınar karyesi içerisinde bulunan bir bağı vakfetti. Ardından mütevelli, geriye kalan meblağdan bahsi geçen mescidin imamına günlük iki dirhem, müezzine bir dirhem, kayyıma yarım dirhem ve bahsi geçen beldenin kadısına da vakfın nezaretini üstlenmesi için bir dirhem vermesini şart koştu.

Ayrıca, kandil yağı için her ay beş dirhem verilmesini de şart koştu. Sonra bahsi geçen vakfeden Kaya Bey, bahsedilen vakıfların sıhhatine hüküm verilmesinden önce vefat etti ve veraseti yalnızca İskender Bey'e ait olduğu kesinleşti.

İskender Bey, bahsi geçen tüm vakıfların geçerli olduğunu kabul ederek, vakfiyetlerini onaylayıp mütevelliye teslim etti. Mütevelli ise bu vakıfları kabul etti.

İskender Bey tüm makam ve konumlarından feragat ederek ve tüm görevleri üzerinden çekilerek ikrar ve itiraf eden İskender Bey zikredilen vakıfların tamamının bahsedilen amaçlara yönlendirilmesi için mütevelliye izin verdi ve mütevelli de bunları kabul ettiğinde, söz konusu vakıfların hepsinin bahsedilen amaçlara yönlendirilmesine hükmetti.

Bu nedenle belirtilen sınırlamalarla oluşturulan vakıflar belirtilen amaçlara yönlendirildi ve Allah yeryüzünü ve üzerindekileri mirasçı oluncaya kadar (dünyanın sonuna kadar) satılamaz, hibe edilemez veya miras bırakılamaz. *"O varislerin en hayırlısıdır."* [282]

Vakfın geçerliliğine 876/1471 yılının Rebiülevvel ayının sonunda/15 Eylül'de hüküm verildi,

2.19.4. Vakfiye Metni

الحمد لله رافع الأفلاك وواهب الأملاك والصلاة والسلام على رسوله المشرف بتشريف لولاك وعلي أله الذين تحوا أهل الطغيان والانهماك أما بعد فهذا كتاب شرعي يعرب مضمونه ويفصح مكنونه عن ذكره اقرار واعترف مفخر الأمراء والأكابر مستجمع المعالي والمفاخر قايد جيوش المسلمين قامع الطغاة والمشركين المخصوص بعناية رب العالمين اسكندربك ابن قاسم بك حال جواز أقاريده الشرعية بأن أخاه المرحوم المغفور له قيابك ابن قاسم المزبور أبوه قد بنى مسجداً في محلة الحاج أورج غازي من محالات مدينة باليكسرى ووقف اليد حال حياته جميع القرية المدعوة بقرية زيارات الكائنة من أعمال البلدة المزبورة التي اشتراها من يعقوب بن محمد بثلاثة آلاف دراهم سلطان محمدي خلد ملكه بجملة حدودها وكافة حقوقها وبجميع أراضيها العامرة والغامرة مع ثلثة نفر عبد ... الأن ثمه وهي خوشقدم بن عبدالله وشيرمرده بن عبدالله وقره جه بن عبدالله مع امرأتهما ومع بقورهن وبجميع آلة حراثتهم الكائنة في أيديهم ووفق الواقف المزبور أيضا جميع المزارع التالية الكائنة في ظاهر البلدة المذبورة قي طرف القبلة التي اشتراها من محمد بن نعمان فيئة بمبلغ قدره سبعة آلاف وثلاثة مائة دراهم سلطان محمدي خلد ملكه الأولى منها قريبته إلى البلدة المزبورة المحدودة بحدودها الأربعة بملك حاجي محمد وبالطريق العام والثانية وهي أيضا قريبة إليها من الطرف الشرقية الشهير بمزرعة طوى محمود المحدودة قبلة بوادي قزان أغا وبالطريق وشرقاً بمزرعة يوسف بن الحاج علي التاجر وشمالاً بالطريق وأرض الوخان بك وغرباً بملك شعبان وبالطريق العام والثلثة الكائنة في أرض قرية جاير حصار مع نصف الرحى العتيقة الكائنة فيها الشهيرة بمزرعة موسي بالي المحدودة قبلة بوادي قورجى وشرقاً بمزرعة شاهين بك وباقي الحدين بأرض قرية المزبورة ووقف الواقف المزبور أيضاً قطعة أرض كائنة في ظاهر البلدة المزبورة المتصلة بمزرعة الأولى من المزارع الثلاثة المزبورة قبلها المحدودة بحدودها الأربعة بالطريق العام وبالمزرعة المزبوره ثم وقف الواقف المزبورة أيضاً الحديقة الكائنة في جنب المسجد المزبور بجميع الحدود والحقوق

[282] Enbiya 21/98 ayete atıf vardır.

المحدودة بجميع حدودها بكرم وبملك اسكندر المشار إليه وبالمسجد المزبور وبالأرض الموقوفة لمسجد أكامع العتيق الكائن في البلدة المزبورة ووقف الواقف المزبور أيضاً قطعة أرض كائنة في طرف شمال البلدة المزبورة التي اشتراها الواقف المزبور من حاجي مروت بن حمزة الدباغ بألفي درهم سلطان محمدي خلد ملكه بجميع حدودها وحقوقها المحدود شمالاً بأرض قرية أوجبكار وغرباً بأرض الموقوفة للمسجد الجامع المزبور فيه وقبله بالطريق وشرقاً بأرض الوقف لزاوية باشا سلطان ووقف أيضاً الكرم الكائن في خارج البلدة المزبورة في قرب قرية جوملكجي بجميع الحدود والحقوق المحدود قبلة وشرقاً بالطريق وشمالاً بكرم ه شادكلدي وغرباً بملك يوسف بن الحاج أحمد ووقف الواقف المزبور أيضاً الكرم الكائن في جنب المسجد الموقوف اليه المزبور بجميع الحدود والحقوق بحدوده الأربعة بكرم حاجي مروت وبإسطبل اسكندر بك المزبور وبالأرض المزبور وبكرم إسماعيل ووقف الواقف المزبور أيضا تسعه بيوت كائنة في جنب المسجد المزبور الموقوف إليه هذا الموقوفات المزبورة كلها لمن سكن من الصلحاء ويصلي الأوقات الخمسة وبالجماعة ووقف الواقف أيضاً الحديقة الكائنة في أرض قرية ايجبكي توابع محمية أدرميد مع دار فيها المشتملة على أربع بيوت مع المحوطة بجميع الحدود والحقوق المحدودة بملك الحاج محمد ومصطفى وأحمد وإلياس شمالاً وبالقرية المزبورة شرقاً وبالطريق قبلة وغرباً مع حق الشرب في كل اسبوع يوماً إلى العصر ومع نصف ليلة الجمعة ووقف الواقف المزبور أيضا الحديقة الكائنة في خارج البلدة المزبورة آنفا التي اشتراها الواقف المزبور من محمود جلبي ابن اورج باشا بسبعة آلاف وخمسمائة دراهم سلطان محمدي خلد ملكه بجميع الحدود والحقوق لا نذكر حدودها لشهرتها بحديقة حسن باشا وشرط الواقف المزبور أن يكون التصرف والتوليه في تلك الموقوفات المذكورات كلها الحاج أحمد آغا بن موسى ثم أولاده وأولاد أولاده أبداً ما تناسلوا ثم الدعى في نصب المتولي لحاكم الوقت وأن يأخذ المتولي المذكور ولمن كان بعده متولياً في كل يوم درهمين فقط مع غلة الكرم الكاين في ارض قرية جوملكجي المحدودة المزبور فيه أولاً ثم شرط الواقف المذكوران لا يأخذا المتولى عشر محصولات المزارع الموقوفات بل يقنع عشر محصوله يعني لايعطي المتولي عشر غلات مزارعه إلى الوقف بدلاً من عشر مزارع الموقوفات ثم شرط الواقف أيضا أن يأخذ الحصير للمسجد المزبور من محصولات إن احتيج إلى الحصير ثم وقف الواقف المزبور الكرم الكاين بين كروم قرية اوجبكار لمن يكون قاضياً في بلدة باليكسر ثم شرط الواقف منه باقي الغلات يعطي المتولي كل يوم درهمين لمن كان إماماً في المسجد المزبور ودرهماً واحداً لمؤذنه ونصف درهم لقيومه ولقاضي البلة المزبورة درهماً واحداً بأن كان لأجل النظارت وخمسة دراهم في كل شهر لدهن السراج ثم مات الواقف المزبور قبل لحقوق حكم الحاكم بصحة تلك الموقوفات

المزبورات وانحصر الآن وارثه إلى اسكندربك المشار إليه فاما زهو وقفية تلك الموقوفات المذكورات كلها على الوجوه المزبور بتفاصيلها وسلمها وقبلها إقراراً صحيحاً شرعياً واعترافاً صريحاً مرعياً وعن كل الموانع عريا فلما أجازه المقر المزبور بوقفية تلك الموقوفات المذكورات كلها إلى وجوهها المزبوره قبلة إجازته وسلمت قبوله وحكمت بصحته وقفية تلك الموقوفات المذكورات كلها إلى وجوهها المزبورة فصارات تلك الموقوفات المحدودات المذكورات كلها بعد اليمو وقفا الى وجوهها المذبورة لا يباع ولا يوهب ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين وحكم الحاكم بصحة هذا الوقف وكان ذلك في سلخ شهر اول الرّبعين من شهور سنة ست وسبعين وثمانمائة.

2.18.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

İskender Bey'in oğlu Kasım Bey'in oğlu Kaya Bey tarafından yapılan bağışları ve bu bağışların hangi amaçlarla kullanılacağını detaylı bir şekilde açıklamaktadır

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Balıkesir Hacı Oruc Gazi Mahallesinde Mescit:

Kaya Bey, Balıkesir'de Hacı Oruc Gazi mahallesinde bir mescit cami inşa ettirmiştir.

Bu mescit, belde halkının dini ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmıştır.

Ziyaret Köyü:

Yakub oğlu Mehmet'ten üç bin dirhem karşılığında satın alınan Ziyaret köyü, tüm sınırları, mülkiyet hakları ve arazileriyle birlikte vakfedilmiştir.

Köyde bulunan üç köle (Hoşkadem oğlu Abdullah, Şirmert oğlu Abdullah ve Karaca oğlu Abdullah) ile birlikte, onların eşleri ve tarım araçları da vakfa dâhildir.

Üç Mezra:

Mehmed oğlu Numan'dan yedi bin üç yüz dirhem karşılığında satın alınan üç mezra vakfedilmiştir:

Birinci Mezra: Hacı Mehmed'in mülkiyetinde ve tarım faaliyetleriyle sınırlı olan bir alandır.

İkinci Mezra: Toy Mehmet mezrası adıyla bilinen ve kıblesi Kazanağa Deresi olan alandır. Doğusunda Tacir Yusuf bin Hacı Ali mezrası, kuzeyde Uluhan Bey arazisi, batıda Şaban Bey'in mülkiyeti ve umumi yol ile sınırlıdır.

Üçüncü Mezra: Çayırhisar köyü arazisinde, eski değirmenin yarısıyla birlikte Musa Bali mezrası olarak bilinen ve kıblesi Korcuderesi olan alandır. Doğu tarafı Şahin Bey mezrası ve diğer iki sınırı köy arazisiyle sınırlıdır.

Balıkesir Mescidi Yanındaki Bağ ve Mülk:

İskender Bey'in sahibi olduğu bağ ve mülk ile birlikte, mescit cami vakfının arazisi ve sınırlı bahçenin tamamı vakfedilmiştir.

Debbağ Hacı Mürvet oğlu Hamza'dan Satın Alınan Arazi:

Kuzeyi Üçpınar köyü arazisi, batısı mescit cami vakıf arazisi, kıblesi yol, doğusu Paşa Sultan zaviyesi vakıf arazisiyle sınırlı olan arazi, tüm sınırları ve haklarıyla birlikte vakfedilmiştir.

Çömlekçi Karyesi Yakınlarındaki Arazi:

Doğusu yol, kuzeyi Şadgeldi bağı, batısı Yusuf bin Hacı Ahmet'e ait olan bağ, tüm sınır ve haklarıyla birlikte vakfedilmiştir.

Hacı Mürvet Bağı ve İskender Bey'in Ahuru:

Hacı Mürvet bağı ve İskender Bey'in ahuru, arazi ve İsmail bağı ile sınırlı olan bağ, tüm sınır ve haklarıyla birlikte vakfedilmiştir.

Dokuz Oda:

Mescit yanında bulunan dokuz oda, beş vakit namazını cemaatle eda eden salih kimselerden oturanlara vakfedilmiştir.

Edremit Tepeleri İçbeği Köyü Arazisi:

Kuzey tarafı Hacı Mustafa ve Ahmed ve İlyas'a ait olan, doğu tarafı yol ile sınırlı bahçe içindeki dört oda, tüm sınır ve haklarıyla birlikte vakfedilmiştir. Haftada bir gün ikindiye kadar ve Cuma geceleri gecenin yarısına kadar sulama hakkı da dâhildir.

Mahmud Çelebi Oğlu Oruç Paşa'dan Satın Alınan Bahçe:

Yedi bin beş yüz dirhem karşılığında satın alınan Hasan Paşa bahçesi, tüm sınır ve haklarıyla birlikte vakfedilmiştir.

Vakfın Yönetimi ve Kullanım Şartları

Mütevelli Ataması:

Vakfın kontrol ve yönetim yetkisi Hacı Ahmed Ağa oğlu Musa'ya, sonra onun evlatlarına ve nesilden nesile devam edecek şekilde atanmıştır.

Mütevelli, vakıf mezraların mahsulünden öşür almayacak, bunun yerine bağın ürünlerine ve günlük bir dirheme razı olacaktır.

Vakıf Gelirlerinin Kullanımı:

Mescidin imamına günlük iki dirhem, müezzine bir dirhem, kayyıma yarım dirhem ve beldenin kadısına vakfın nezaretini üstlenmesi için bir dirhem verilmesi şart koşulmuştur.

Kandil yağı için her ay beş dirhem ayrılacaktır.

Vakıfların Satılamazlığı:

Bu vakıflar, satılamaz, hibe edilemez veya miras bırakılamaz. Şartlar ve hükümler kıyamete kadar geçerlidir.

2.19. İBRAHİM OĞLU HACI BABA VAKFI

2.19.1. Vakfın Kurucusu

İbrahim oğlu Hacı Baba

2.19.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede geçen Hacı Kerim zaviyesi ile ilgili Tosya'da herhangi bir mimari eser bulunmamaktadır.

2.19.3. Vakfiye Tercümesi

605 numaralı defterin 161.sayfa ve 228.sırasında kayıtlı Tosya'da "Hacı Baba bin İbrahim Vakfı"na ait 876/1472 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[283]

Allah'a hamd ve sena olsun. Peygamberine, âline, ashabına salat ve selamdan sonra, O dönemin âlimlerinin iftiharı ve salihlerin gururu olan efendimiz İbrahim oğlu Hacı Baba'yı (Allah affetsin) ölümsüz ve ebedi hayatı olan ve azametinin büyük olan Allah onları ilahi yardım ve tevfikine yoldaş etti.

Bu belgede bahsedilen, söz konusu vakıf mülkü üzerinde gerçek sahibi olarak ve yönetim yetkisine sahip olduğu ve herkesin kabul ettiği Tosya beldesinde bulunan, sınırları Abdullah kızı Güneş ve Halil oğlu Hoca Mehmed'in mülkleri, ayrıca sokak ve Murad oğlu Elbuti ve Abdulkerim oğlu Mustafa'nın mülkleriyle belirlenmiş olan arazinin tüm sınırları, hakları, eklentileri ve bağlantılı unsurlarıyla birlikte ve güney tarafında, hududu doğusunda ve güneyinde Hamza oğlu Yusuf un mülküne, batısında İbrahim oğlu İsmail'in mülküne birleşik, kuzeyinde Hacım Pazarı ile sınırlandırılmış olan ve belirlenmiş ölçülere sahip olan tüm arazi parçası üzerinde tam yetkili olduğu halde, ihlaslı bir niyet ve safiyane bir istekle Allah'a yakınlaşmak ve cehennemden kaçınmak amacıyla, dedesi Hacı Kerim Zaviyesine harcanmak üzere sahih bir şer'i vakıf, açıkça belirtilmiş bir bağış, saygın ve güvenilir bir sadaka ve onurlu

[283] *İbrahim Oğlu Hacı Baba Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.605, S: 161, Sr: 228.

bir hibe olarak satış, hibe, rehin, devir veya değişiklik gibi herhangi bir işlem konu olmayacak şekilde, vakıf ve hibe etmiştir.

Bu vakıf belgesi ile, satış, hibe, rehin, devir veya değişiklik gibi herhangi bir işlem yapılmadan vakıf ve hibe işlemleri gerçekleştirilmiş ve vakfın etkinlikleri, hapsi ve yönlendirmesi kalıcı ve sürekli hale getirilmiştir.

Ve zaviyeler zikredilen belde içinde yer alan, Mehmet oğlu Selim Mahallesi yakınında, kerpiç ve ahşapla inşa edilmiştir.

Belirtilen vakfın şartı, çeşitli ihtiyaçların en üst düzeyde ve en faydalı şekilde karşılanması ve hakkaniyetle gerçekleştirilmesidir.

Bu nedenle, ilk olarak vakfın gelirleri, vakfın hizmetleri ve yapıları için harcanır. Artan gelirler ise vakfın temel ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılır. Bundan artan da hayatı sürecinde vakfedenin, ölümünden sonra, öncelikle vakfedenin çocukları sonra kardeşlerinin çocukları, sonrasında ise salih âlimleridir.

"Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. *Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir*."[284]

"Ve bu vakfın mükâfatı, kerim olan Allah'a aittir.

Kim onu değiştirir veya değiştirmeye çalışırsa, onun üzerine "*Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti olsun."*[285]

İşte bu belge, 876/1471-72 yılında yapılmıştır.

2.19.4. Vakfiye Metni

الله تعالى يه حمد و ثناء على رسوله وآل وأصحابه صلاة وسلامدن صكر وقتا كه مفخر العلماء وافتخار الصلحاء مولانا حاجي بابا بن ابراهيم عفي عنهمالي الحي لا يموت جلت عظمته حضارتلر توفيق الهيه سنه رقيف قيلدي اليه ذكر آتي لفظ وقفك صدورينه دكين ملك مجازي ايله مالك اولديغي ويدنده وتحت تصرفة وجمله نزدنده ثابت وحق صريحي اولان بلدهء طوسيء محروسه ده كائن وحدودي كنش بنت عبد الله وخوائج محمد بن خليل ملكلري وسوقاق ومراد بن البوتي ومصطفي بن عبد الكريم ملكلريله محدوده ارض مسكونه يي جمع حدود وحقوق وتابع ولواحق وطرائق ومرافقيله وجنوب طرفنده برقطعه عرض كي حدودينها شرق وحنوبي يوسف بن حمزه ملكنه وغربسي اسماعيل ابن ابراهيم ملكنه متصل وشمالي حاجم سوقاغي اله محدوده و معلوم المقدار قطعه يي دخي جميع حدود وحقوق وتوابع ولواحق

[284] Bakara 2/181.
[285] Bakara, 2/161, Âl-i İmran 3/87. ayetlere atıf vardır.

داخلية وخارجية سي ايله حالي كمال صحتنده واقوال وافعال وجميع تصرفاتي شرعاً صحيحه ومعتبره اولديغي حينده اخلصي نيت واصفي طويتله تقرباً إلى الله وابتغاء لمرضاته وهرباً من سوء السقر واقف مذكورك حدي اولان حاجي كريم زاويسنه صرف اولق اوزره وقف صحيح مرعي وحبس صريح مرعي وتصدق معتبر مرعي ايله بيع وهبه ورهن وتمليك واستبداله مساغ اوليه جق حيسيتيله وقف وحبس وتسبيل وتأبيد وتخليد وتصديق ايلدي وزاويء مذكورن بلدهء مزبورده كائن محمد بن سليم محلسي قربنده لبن وخشبدن مبنيدر ووقف مذكورك شرطي استغلال انواعنك أفضل و أنفعي الى استغلال اولنوب حاصل أولان غله أولاً وقف مذكورك رقب وعمارتنه صرف اولوب فضله سي ومواجب مرتزقيه اولونمقدر وتوليت شرطي حياتنده نفس واقفك بعده اصلح اولاد بعده اولاد اخوة صكره علماء صالحيكدن فمن بدله بعد ما سمعه فإنما اثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقف على الله الكريم قنقي كمسنه تبديل و تغييرنه سعي ايدرسه الله تعالى نك وملكلرن وجميع ناسك لعنتي انك اوزرينه اولسون وبذلك وقع الاشهاد سنه 876 في17 مارت 323

اشبو صورت اصلنه موافقدر

2.19.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bu vakfiye metni, Hacı Baba tarafından Tosya beldesindeki bir arazi parçasının, dedesi Hacı Kerim Zaviyesi'ne harcanmak üzere vakfedilmesini detaylandırmaktadır. Vakfeden kişi, İbrahim oğlu Hacı Baba, ihlaslı bir niyetle ve safiyane bir istekle bu vakfı gerçekleştirmiştir. Vakıf, çeşitli ihtiyaçların karşılanması ve hakkaniyetle gerçekleştirilmesi amacıyla yapılmıştır.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Yerler:

Tosya Beldesi:

Sınırları Abdullah kızı Güneş ve Halil oğlu Hoca Mehmed'in mülkleri, sokak, Murad oğlu Elbuti ve Abdulkerim oğlu Mustafa'nın mülkleri ile belirlenmiş olan arazi.

Güney tarafında Hamza oğlu Yusuf'un mülküne, doğusunda ve güneyinde, batısında İbrahim oğlu İsmail'in mülküne, kuzeyinde Hacım Pazarı ile sınırlandırılmış.

Bu arazi parçası, tüm sınırları, hakları, eklentileri ve bağlantılı unsurlarıyla birlikte vakfedilmiştir.

Kullanım Amaçları:

Hacı Kerim Zaviyesi:

Vakfın ilk olarak gelirleri, vakfın hizmetleri ve yapıları için harcanacaktır.

Artan gelirler, vakfın temel ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılacaktır.

Bundan artan gelirler ise, vakfedenin hayatı sürecinde kendi ihtiyaçları için, ölümünden sonra ise öncelikle vakfedenin çocukları, sonra kardeşlerinin çocukları ve sonrasında ise salih âlimler için kullanılacaktır.

Vakfın Yönetimi ve Şartları

Vakfın Yönetimi:

Vakfın yönetimi, Hacı Kerim Zaviyesi'nin ihtiyaçlarını karşılamak üzere belirlenen kişilere bırakılmıştır.

Gelirlerin ve vakıf hizmetlerinin yönetimi, vakfın kurallarına uygun olarak gerçekleştirilecektir.

Vakfın Sürekliliği ve Şartları:

Vakıf, sahih bir şer'i vakıf olarak tescil edilmiştir.

Satış, hibe, rehin, devir veya değişiklik gibi herhangi bir işlem yapılmadan vakıf ve hibe işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Vakfın etkinlikleri, hapsi ve yönlendirmesi kalıcı ve sürekli hale getirilmiştir.

İslamî ve Şer'î Hükümler:

Vakfın sahih olduğuna dair şer'î hüküm verilmiştir.

Vakıf şartları, hiçbir şekilde değiştirilemez ve ihlal edilemez.

Hüküm ve Geçerlilik

Vakfiye, 876/1471-72 yılında yapılmıştır.

Vakfedenin ecri Allah'a aittir ve O, çok cömert ve çok şereflidir.

2.20. FİLİBE İSMAİL BEY VAKFI

2.20.1. Vakfın Kurucusu

Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Hakkında 11 numaralı vakıf anlatılırken gerekli bilgi verilmiştir.

2.20.2. Vakıf Yapıları

İsmail Bey ömrünün sonlarını geçirdiği Bulgaristan'ın Filibe Şehri Markova Köyünde kargir bir camii, bitişiğinde bir hamam ve su yolları yaptırmıştır[286] fakat hiçbir eser maalesef günümüze ulaşmamıştır.

2.20.3. Vakfiye Tercümesi

628 Numaralı defterin 449. Sayfasında, 233. Sırasında kayıtlı Bulgaristan Filibede bulunan Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey'in 882/1477 tarihli vakfiyesinin tercümesidir.[287]

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd, müminlerin kalplerini İslam'ın nuruyla aydınlatan, iyilikseverlerin göğüslerini iyilik ve ihsan nuruyla nurlandıran Allah'a, sonra da Haşr ve Kıyamet gününe kadar birbirini takip eden salatlar, rehberlerin sevgilisi, nebilerin efendisi Muhammed'e, insanlardan farklı gruplara gönderilmiş bütün nebilere ve resullere, ailelerine, ashaplarına ve kıyamete kadar onlara uyanlara olsun.

Gelelim meselemize, şehirlerin bilge insanlarının ve çağların faziletli kimselerinin doğru görüşleri ve keskin fikirlerinin parıltıları, dünyanın bir yok oluş yeri olduğu ve kalıcı bir yurt olmadığı konusunda hemfikir olmuştur. Bu dünyada elde edilen şeyler hızla yok olur ve bu dünyada mal sahibi olmanın karşılığı yalnızca felakettir. Onun içeceği gelip geçici bir seraptır, nimeti ise büyük bir hesap günüdür. Orada kalan misafir, geçici bir konuktur ve dünyada parlayan şeylere yönelen kimse cahildir. Zira onun süslerinden görünen her şey yok olmaya mahkumdur ve insanların hoşlandığı şehvetleri sona ermeye bağlıdır. Onun gelişinin ardından gidişi gelir ve zenginlikleri sıkıntılarının habercisidir.

"Sizde olanlar tükenir ama, Allah katında olanlar sonsuzdur, tükenmez."[288]

Sizler için pişmanlık, hasret ve özlemden başka bir şey yoktur. Onun durumu, ömürleri harcamak ve hilalleri ateşle değiştirmektir. Biri gelir, diğeri gider ve orada kimse bir durumda kalmaz. İnsan, ömrünün uzunluğunu hayal ederken, bugünün beyazlığıyla yarının karanlığından gafildir. Hikmet evi, umut kapısında pervane gibi ışık etrafında döner. Bazen azalır, bazen artar; bazen yücelir, bazen alçalır. Zamana sor, içinde kim kaldı? Krallar nerede, hizmetçiler nerede? Ecelin gelişi, kabirlerde onları sardı ve onlara türlü türlü atlar fayda etmedi. İnsanları öfkeyle alır, sonra kötü ahlakla onlara eziyet eder. Aydınlığı karanlıkla değiştirir.

---

[286] Yaman, *Kastamonu Tarihi (XV. Asrın Sonuna Kadar)*, 167.
[287] *Filibe İsmail Bey Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.628, S: 449, Sr: 223.
[288] Nahl 16/96.

Gökyüzünden yeryüzüne iner ve insan, her zaman beyaz at üzerinde uyanık, kara at üzerinde uyur halde habersiz yürür. Ve bilmez ki her gün ömründen bir gün eksilir. Dostların ayrıldığı zaman sabah olunca ve her yıl tekrar döndüğünde ay gelip geçer, nihayetinde ölüm vakti gelir ve işler sona erer. Defnedilir ve mezarın yalnızlığına terk edilir; yanında sadece kalbinin taşıdığı (iyilikler veya günahlar) vardır. Tüm dostlar ve arkadaşlar ondan yüz çevirir ve hiç kimse onu ne bir dost ne de bir samimi arkadaş olarak onunla ünsiyet kurabilir. Vay haline ki eğer Rabbine kötü durumda kavuşursa, artık 'Biz de iyi işler yapardık' diyerek bahane üretmesin. Allah, müminleri gafillerin uykusundan uyandırsın ve âlemlerin Rabbi bizi salihlerin arasında haşretsin.

O halde başarılı kişi ona güvenmez ve kazanan kişi ona yüzünü dönmez ve onunla aldanmaz. Bizi aldatmasın o bedeni doğru hissedilen ve ruhu. Biz sadece ölüme doğru gidip geliyoruz. Ancak onu (dünyayı) işlerini yürütmek için bir araç olarak kullanan ve ilk dünyada (dünyada) biriktiren kişi, onu ahirette kendisine değiştirecektir.

Çünkü o başarılı olmuş ve kurtulmuştur ve insanlar arasında geceyi karanlık bastığında parlayan ay gibi parlamıştır. Çünkü dünya, iyi amellerle Allah'a yakınlaşmayı sağlayan bir tarladır. Peygamber'in (s.a.v.) dediği gibi: "*Dünya, ahiretin tarlasıdır*."[289] Özellikle, hayatının zirvesinde, sağlığının doruğunda ve malını yönetirken herhangi bir eksiklik olmadan saf bir niyetle sadaka veren kimse için geçerlidir.

Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, bir adam 'Ey Allah'ın Resulü, hangi sadaka daha faziletlidir?' diye sordu. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "*Sadakanın en faziletlisi, sen sağlıklı, cimri, fakirlikten korkar ve zenginlik umarken verdiğin sadakadır. Can boğaza geldiğinde ise "Şu kadar mal falana, şu kadar mal falana" demeyin. Zaten o mal falanın olmuştur."*[290] İki doğunun ve iki batının Rabbi tarafından gönderilen hidayet rehberi ve övgüye layık makamın sahibi olan Peygamber (s.a.v.) doğru söylemiştir. Allah, ümmetini O'nun şefaat sancağı altında topladı. Ey âlemlerin Rabbi, beni onların arasında geri çevrilenlerden eyleme ve müminler için rahmet kapını kapatma.

Gerçek durumların farkına varan kimseler, mülklerini bağışlar, mallarını sadaka olarak verir ve bunları sahiplerine teslim ederler. Bu, alim olan Rabbin rızasını aramak ve O'nun büyük ve acı verici azabından kaçmak içindir. Böylece, perde kalktığı ve hesap gününün geldiği günde, onlar için ödül ve sevap elde edilir." *O gün, Allah müminleri müjdeleyecek ya da onları cezaya sürecektir. Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez*."[291]

---

[289] Buhârî, Rikâk, 3
[290] Buhari, Vesâyâ,7
[291] Tevbe 9/120, Hud 11/115, Yusuf 12/90. ayetlere atıf var.

Sonra en yüce, en büyük, en adil, en cömert, en saygın hükümdar, adil emirlerin efendisi, hidayete ermiş halifelerin destekçisi, razı olunan yüce kralların delili, büyük kralların ve sultanların soyundan gelen, İslam'ın ve Müslümanların yardımcısı, dünyanın ve dinin ihtişamı, doğunun ve batının en adil hükümdarı, en büyük şerefli, iki halifeliği hak eden, iki güzel adete sahip, yüce soylu ve kibar kökenli, adalet ve dürüstlük prensiplerini dirilten, zulüm ve zorbalık belirtilerini ortadan kaldıran, insanlığın sığınağı, yüce onurlarıyla şereflendirilmiş, yüce onurların cübbesiyle donatılmış, insanlığa güzel nimetler sunan, cömertlik ve iyilik kadehlerini sunan, zafer ona ait, dizginleri elinde tutan, doğu ve batı halkı arasında iyiliğiyle tanınan, cömertliği bahar bulutlarına benzetilse bile yeryüzündeki hiçbir yer onun güzel lütuflarından mahrum kalmamış olan, güzel sıfatlarıyla insanlığın koruyucusu, akıl sahiplerinin onun doğru görüşleriyle sevinçli ve fazilet sahiplerinin onun bereketli etkileriyle mutlu olduğu, kapısı insanların toplandığı Kabe, büyüklerin yöneldiği kıble olan, tüm bölgelerde ve ufuklarda ümmetin bilge kişileri tarafından ittifakla kabul edilen, ayrıca bu hüküm, dönen kader çarkının merkezi olup, zamanın gözlerinin daha önce gördüğü en büyük krallardan biridir. Aynı zamanda, yüce kralların soyundan gelen ve onurlu ve saygın bir şekilde yükselen, güzel ismiyle bilinen, sultanların üzerinde yüce bir değere sahip olan bir liderdir. Ey Allah'ım, ona güç ve zafer ver ve onu krallık tahtında mutlu kıl. Devleti boyunca ışıklarının parlaması eksik olmasın ve saadetinin yıldızları parlasın. Allah, fazilet sahiplerini onun lütuflarından mahrum etmesin ve onları onun güzel ahlakıyla sulasın. Saadet bahçeleri her zaman güven ve huzur dolu olarak tebessüm etsin ve tüm insanlık için güven ve emniyet sağlasın. O, Allah'ın desteklediği ve tek olan Allah tarafından yüce fazilet ve sağlamlıkla donatılmış, dinin ve dünyanın mükemmelliğini temsil eden bir liderdir. Merhum Sultan İbrahim Bey'in oğlu İsmail Bey, merhum Sultan İsfendiyar Bey'in oğlu, saygın Bayezid Bey'in oğlu, kibar Adil Bey'in oğlu, şerefli Yakub Bey'in oğlu, Sultan Şemseddin'in soyundan gelen, dünyada ün salmış, yüce erdemlerle donatılmış bir liderdir. Allah, onlara rahmet ve rızasını bol kılsın ve onları cennette en yüksek makamlara yerleştirsin. Doğru düşünceleri ve zekâsı ile başarılı işlere imza atan, dünyevi işlerden elini çekip ahirete yönelmeye karar veren, dünyadaki her şeyin geçici olduğunu ve ahiretin ebedi olduğunu bilen bir liderdir. İnsanın kendisi için ahirete hazırladığı her şey, Allah katında daha hayırlı ve büyük bir ödüle layıktır."

Bu vakıf, mahşer günü mahsulü toplanacak bir tarla ve perde kalktığında rağbet görecek bir ticaret malı gibidir. Mahsulünden elde edilen kazanç, "*Kim bir iyilik yaparsa, ona bunun on*

katı verilir"[292] ayeti gereğince çok olur. Elde edilen mahsul, bu vakfın amaçlarına yönelik olarak kullanılacak ve kazancı ile afetlere karşı koruma sağlanacaktır.

Bu vakıf, sadakaların en kapsamlısı ve her türlü iyilikten daha kârlı bir ticarettir. Çünkü vakıf, sürekli fayda sağlayan ve hayatın devam ettiği sürece ve ölümden sonra da etkisini sürdüren bir iyiliktir. Aynı zamanda, sevdiklerden ayrılma anında ve mezar yalnızlığında en iyi yoldaş ve dosttur. İlmin yayılması ve gizli kalan bilgilerin ortaya çıkması açısından da önemlidir. Nitekim, Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurmuştur: *"Âdemoğlu öldüğünde, amelleri şu üç şey dışında kesilir: Kendisine fayda sağlayan ilim, kendisine dua eden salih bir evlat ve sadaka-i câriye (vakıf)."*[293] Bu yüzden, vakfeden kişi bu vakfı kurmuş, desteklemiş ve güçlendirmiştir. Allah, bu vakfın yönetimini ve işleyişini doğru yol üzere eylesin. Akıl doluluğuyla yaptığı bu iyiliği Allah kabul etsin ve dini sağlamlaştırmada bu iyiliği sürekli kılmasını sağlasın. Şeriat, bu kişinin vakfını ve amacını kabul etmiştir. Allah'ım, vakfeden kişiye en kapsamlı selamları, en yüce şerefleri, en üstün ve daim duaları ve en mükemmel iyi dilekleri nasip eyle.

Aslen, belirli bir bedel karşılığında 35.000 dirhem karşılığında Abdurrahman adlı bir adamdan satın aldığı tüm mal varlığı ve Muhammed bin Ali Fakih'ten toplamda 20.000 dirhem ve 7.000 dirhem olmak üzere belirli bir miktar karşılığında satın aldığı tüm mallar, ödeme sırasında yerel parayla ödenmiştir.

Ayrıca, bu iki kişiden (Abdulrahman ve Muhammed bin Ali Fakih) satın aldığı mallara ek olarak, koruma altındaki Filbe köyüne bağlı Kadı köyü yakınlarında bulunan bilinen bir köyde, bir su değirmeni üzerine kurulu bir evde bulunan üçte bir değirmen ile ilgili tüm mülkler de dahildir. Bu değirmenin karşısında, iki ayrı evde bulunan iki arsa daha bulunmaktadır. Bu iki ev arasında bir öğütme taşı boşluğu bulunmaktadır ve bu boşluk, yukarıda bahsedilen evin bitişiğindedir ve üstündedir.

Etrafındaki bir ev, bir ambar, bir ahır, bir avlu, bir bağ ve bir bahçeden oluşan mülkleri ve bunlara dahil olan çeşitli unsurları bulunmaktadır. Bu mülklerin hepsi tek bir parça halinde değil, birden fazla ayrı parça halinde olup, her birinin sınırları birleşerek mülkün arazileri ile birleşmektedir. Ayrıca, koruma altındaki Filibe bölgesinde, Hacı Halil Köyü adıyla bilinen bir köyün yakınında bulunan, su değirmeni üzerine kurulu iki değirmen daha bulunmaktadır. Bu iki değirmenin bitişiğindeki evde bir pirinç öğütme taşı bulunmaktadır ve tüm bu mülkler, Kopuz Vadisi'ndeki su üzerinde yer almakta ve etrafında buna bağlı araziler bulunmaktadır.

---

[292] Enam 6/160.
[293] Müslim, Vasiyyet, 14; Ebû Dâvud, Vasâyâ, 14; Nesâî, Vasâyâ, 8.

Bu mülklerin ortasında, yukarıda bahsedilen diğer unsurlar da bulunmaktadır. Bu mülklerin tamamı da sınırları itibariyle mülkün arazilerine bitişik olup, sınırları ve hakları tamamen mülkün arazileriyle birleşmiştir. Bu mülklere bağlı tüm tesisler ve ekler, içindeki eski veya yeni tüm araç ve gereçler de dahil olmak üzere, satın aldığı zamandan itibaren en iyi şekilde kullanılmak üzere yönetilecektir. Vakıf yöneticisi, vakıfların gelirlerini en iyi şekilde toplamalı ve kayıtsızlık ve acelecilikten kaçınarak tam olarak muhafaza etmelidir. Her gün elde edilen gelirin üçte biri, ihtiyaç duyulduğunda gece ve gündüz bekçisi tarafından gözetlenen değirmenlere ve diğer öğütme taşlarına ayrılacaktır. Eğer belirlenen bu miktardan daha azına kiralanmazsa, her gün yedi dirhem biriktirilerek binaların tamiri için kullanılacaktır.

Ve gerektiğinde tamir edilmesi için yedi dirhem her gün biriktirilir. Her gün on dirhem, vakfın görevini yerine getirmek ve hizmetlerini ifa etmek için alınır. Her gün beş dirhem ve her yıl pirinç değirmeninden bir ölçü pirinç ve Filibe müddüyle üçte bir müd, vakfeden kişinin inşa ettiği caminin imamına verilir. Filibe bölgesinde bulunan Markova köyündeki bu cami, Allah'ın koruması altında ve afet ve felaketlerden korunmuş olarak, her zaman vakıf sahibinin dostlarının gözleri ve sevenlerinin kalpleri tarafından takdir edilsin ve mutlulukla dolup taşsın. Ve camiyi en samimi niyet ve en güzel hal ile inşa eden vakıf sahibi, haklarında Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in: "*Kim Allah için bir cami inşa ederse, Allah da ona cennette bir ev inşa eder." buyurduğu kişilerin zümresine ilhak eylesin.*[294]

Ezan okuma, namaz kıldırma ve caminin bakımını sürekli olarak yapma görevini üstlenecek kişiye her gün üç dirhem, her yıl iki ölçek buğday ve yarım ölçek pirinç verilir. Her gün bir dirhem de halıların bakımına ve kandillerin yağlanmasına harcanacaktır.

Eğer belirtilen vakıfların gelirleri artarsa, bu gelir, ihtiyaç halinde Markova köyündeki suyolunun tamirine ve adı geçen caminin yapılarının ve sütunlarının yıkılan kısımlarının yeniden yapılmasına, tavanlarının onarılmasına ve diğer gerekli tamiratlara harcanacaktır.

Eğer bu toplam gelirden bir fazlalık kalırsa, bu fazlalık, vakıf sahibinin vakıf ettiği şeylerin getirilerini artıracak başka yerlere harcanacaktır ve o anda ihtiyaç duyulan yerlere hemen harcanacaktır, saklanmayacaktır. Eğer gelir belirtilen ihtiyaçları karşılamazsa, her bir kişinin payı, caminin öncelikli korunması ve binalarının tamiri yapıldıktan sonra, paylarına göre azaltılacaktır.

Vakfeden, vakfın yönetiminin hayatı boyunca kendisinde kalmasını şart koşmuş ve Allah'ın lütfuyla her türlü kötülükten korunmasını dilemiştir. Allah, onu her zaman korusun. Hayatının sona ermesinden ve hayırlarından elde ettiği meyveleri toplamak üzere ahirete

[294] Müslim, Zühd,44.

yönelmesinden sonra, vakfın yönetimi, oğlu, en saygıdeğer, aziz ve kerim Hasan Bey'e geçecektir. Allah, onun ömrünü uzun ve onurunu yüce kılsın, dünyasını ve ahiretini mamur eylesin. Ondan sonra ise vakfın en uygun çocuklarına ve torunlarına geçecektir. Daha sonra ise en uygun kızlarına ve torunlarına geçecektir.

Onların ömürleri sona erdikten ve amelleri son bulduktan sonra, hiçbirisi kalmadığında ve onlardan iyilikle bahsedilmediğinde, vakıf, koruyucusu olan Allah tarafından afet ve felaketlerden korunan Filibe kadısına geçecektir. Bu vakıf, dini kurallara uygun, kalıcı, değiştirilmez ve sağlam bir vakıf olarak kabul edilmiştir.

Böylece, belirtilen ve düzenlenen şeyler, diğer vakıflar gibi vakıf haline gelmiştir; satılamaz, satın alınamaz, bağışlanamaz, miras bırakılamaz, mülk edinilemez, mülk olarak kabul edilemez, değiştirilemez ve başka bir şeye dönüştürülemez. Vakıf, asli kuralları ve şartlarına uygun olarak korunacak ve "*Allah, yeryüzünü ve üzerindekileri miras alana kadar devam edecektir. O, miras alanların en hayırlısıdır*."[295]

Kadının hükmü, kararı ve uygulanması yürürlüğe girdiğinde, vakıf hükümlerine bağlanmıştır. Üst kısımda imzası bulunan kadı, Allah'ın onu ahirette salihlerle beraber haşretmesi için dua eder, dünya hayatında ise adil bir karar vererek hükmünü sağlam bir şekilde yürütmüştür. Bu, doğru ve açık bir hükümdür ve dini kurallara uygun olarak yapılmıştır. Allah'ın salat ve selamı, bu hükümleri koyan peygambere olsun. Vakfın geçerliliği ve doğruluğu, bu karar ile teyit edilmiştir. Kim bu hükümlerden saparsa, Rabbi'nin gazabını kazanır ve kıyamet günü acı ceza ve büyük azaba layık olur. Kim duyduktan sonra değiştirirse, bu günah, değiştirenlerin üzerinedir. "*Şüphesiz, Allah her şeyi işiten ve bilendir."*[296]

Bu doğru ve kabul edilmiş haber üzerine, belirtilen yöntemle şahitler huzurunda düzenlenmiş ve imzalanmıştır. Bu belge, gerektiğinde ortaya konulmak ve doğrulanmak üzere saklanacaktır. Bu nedenle, vakıf, hakimler tarafından görüldüğünde ve incelendiğinde, kıyamet gününe kadar geçerli olacak şekilde onaylanacaktır. Allah, her iki dünyada da adaletle hükmeden ve hakka uygun karar verenlere merhametini bol kılsın. Bu belge, mübarek Şevval ayının başlarında, Allah'ın bereketli kıldığı bu ayda, hicri 876 yılının Şevval ayında, seçkin Peygamber'in hicretinden sonraki yılda düzenlenmiştir. Allah'ın sürekli selamları onun üzerine olsun.

Sonra, Allah hayırlarını artırsın ve iyiliklerini çoğaltsın, yukarıda bahsedilen vakfeden İsmail Bey, Allah ona iyilikler kazandırmayı nasip etsin ve günahlarını affetsin, dünyanın ve

[295] Enbiya 21/98. ayetine atıf vardır.
[296] Bakara 2/181.

üzerindekilerin faniliğini ve insanın amellerinin cennet ve cehennem ehlinin amelleri arasında bir borç olduğunu bilerek, ikinci kez bir vakıf yapmıştır. Bu vakıf, kabul ve onaydan sonra inkar edilemeyecek bir vakıf olarak ve salih şahitler huzurunda kadının hükmü ile bağlayıcı kılınarak yapılmıştır. Bu vakıf, Filibe bölgesine bağlı Kara Reis köyü yakınlarında, aynı evde bulunan ve Kara Bikar Nehri üzerinde yer alan iki bitişik değirmenin toplamını kapsamaktadır. Bu değirmenler, Murad bin Hamza Reis'ten satın alınmıştır ve dört bir yanı Sultan Murad bin Mehmet Han'ın vakıf arazileriyle çevrilidir, Allah her ikisinin de ruhunu şad etsin. Ayrıca, aynı evde bulunan ve yukarıda bahsedilen iki değirmenin yanında yer alan pirinç öğütme taşı da bu vakfa dâhildir. Bu vakıf, değirmenlerin sınırları içerisinde yer aldığından dolayı yenilenmeye ihtiyaç duymadan geçerlidir. Bu belge, 882/1477 yılının Cemâziyelâhir ayının sonlarında/Ekim ayının başlarında, düzenlenmiştir.

2.20.4. Vakfiye Metni

بسم الله الرحمنرحيم الحمد لله منور قلوب المؤمنين بزكاء الاسلام ومشرق صدور المحسنين بضياء الخير والانعام ثم الصلات المتوالية الي يوم الحشر والقيام علي حبيب الهادي محمد سيد الرسل الكرام وعلي جميع الانبياء والمرسلين الي فرق الانام وعلي لآل والاصحاب ومن تبعهم الي انقراض الايام

وبعد فقد اتفق لوامع اراء الصائبة وتوافق طلائع الافكار الثاقبة من عقلاء الامصأر وفضلاء الأعصار على ان الدنيا مدار بوار وليست هي بدار قرار فما حصل فيها سريع الزوال وما لها مال غير الوبال شرابها سراب زائل ونعيمها حساب هائل ومقيمها ضيف راحل والمائل الى ما لمع منها جاهل فان ما ظهر من مزخرفاتها للفناء قرين وما زين للناس من شهواتها للانقضاء رهين اقبالها منوط بادبارها واثبارها مؤذن باكدارها "ما عندكن ينفد وما عند الله باق" ومالكم غير ندامة وحسرة واشتياق شأنها تثبير الاعمار وتبديل الاهلال بالشرار يحل هذا ويرتحل ذاك ولايرتدي احد مالحال هناك والمرء مخيل في خلده امتداد امره وغافل ببياض يومه عن سواد غده بيت الحكم تطوف بباب الامل كطوف الفراش بضوء الشعل فطورا تقل وطورا تحل وطورا تعز وطورا تذل سل الدهر قل من فيك خل واين الملوك واين الخول طوى في القبور حلول الاجل ولم تغن عنهم صنوف الحيل يأخذ بحنق الخلق ثم يعذبهم بسوء الخلق يبدل الضياء با الظلماء فينزل الى الارض من السماء وان الانسان غافل يسير دائما على الاشهب ساهرا وعلى الادهم نائما ولا يعلم انه نقص من عمره يوم اذا اسفر عنهم الاخاليل ومن سنة شهر كلما عاود ودار عليه سهل الى اوان انقضاء الاجل وحان ان يكون انقراض العمل فيدفن ويترك في وحشة القبور وليس معه غير ما يتحمله الصدور ويعرض عنه كل خل ورفيق ولا يونسه احد من صديق وشفيق فالويل له ان لقي

قضب ربه طالحا فلا تمر القول نرجع كنا نعمل صالحا نبه الله المؤمنين من نومة الغافلين واحشرنا اله العالمين في رمزة الصالحين فالمفلح لايعتمد عليها والفآئز من لايلتفت اليها ولا يغتر بها بيت لا يغرنك جسم صادق الحس وروح انما نحن الى الاجل نغدو ونروح لكن من اتخذها ضرفا لامرها وادخر في الاولى يبدلها لعقبيها فانه ايضا قد افلح ونجى ولاح بين الانام كا لبدر في الليل اذا اسجى فانها مزرعة حاصلها التقرب الى الله بخيرات فاخرة على ما قال النبي عليه السلام الدنيا مزرعة الآخرة سيما من تصدق بصفاء طوية اثناء معيشة في سطوح صحته وجريان تصرفه في ماله من غير خلل في استقلاله عن ابو هريره رضي الله عنه قال قال رجل يارسول الله اي صدقة اعظم قال ان تصدق وانت صحيح شيخ تخشى الفقر وتامل الغناء ولاتمهل حتي اذا بلغ الحلقوم قلت لفالان كذا والفلان كذا وقد كان لفلان صدق سيد الخافقين ورسول رب المشرقين بعثه الورود مقاما محمودا وحشر امته تحت لواء شفاعته مسعودا ولاتجعلني من بينهم يا اله العالمين مردودا ولا تجعل علي المؤمنين باب مغفرتك مسدودا فان من اطلع على حقيقة الاحوال من اربابها وقف الاملاك وتصدق الاموال وفوض الى اصحابها طلبا لمرضات الرب العليم وهربا من عذابه العظيم الاليم فيحصل له الاجر والثواب يوم يرفع الحجاب ويقوم الحساب فبشر بالمغفرة او يساق الى العذاب يوم يجزي الله المؤمنين فان الله لايضيع اجر المحسنين

ثم ان الملك الاعظم الاجل المقسط المفضل المبجل سيد الامراء العادلين ايد الخلفاء المهديين بحجة اعالي الملوك المرضيين سلالة اعاظم الاقبال والسلاطين ناصر الاسلام والمسلمين جلال الدنيا والدين اعدل الخافقين اعظم المشرفين مستحق الخلافتين صاحب العادتين ذي النسب الشريف العالي والحسب اللطيف العامي محيي مراسم العادل والانصاف ماحي مخايل الجور والاعتساف ملاذ الانام ملجاء الاعظام المفاض عليه من الاكرامات الجلية جلباب المجد والاقبال المفيض على الانام من الانعامات الجميل كأسات الجود والافضال له النصر مملوك الاعنة طايع وحسانه بين اهل الشرق والغرب شايع بيت من نداه لو حكى سحب الربيع لم تكن من ارض الا وهي نال من جميل الطاف حامي الانام من جميل اوصافه ماحي المحال ارباب العقل بآرائه الصايبة مستبشرة واصحاب الفضل من اثاره الفايضة متباشرة سده كعبة طوايف الانام وقبلة توجه اكابر الانام قد تقرر في كل الاطراف والآفاق باجماع عقلاء الامة على الاطلاق هذا الحكم ومستطار انه مزدار الفلك الدوار ما راق عيون العصر مثله من اعاظم ملوك نشأوا في عرصة الامان وما تولد من نفوس الدهر شبهه من اعالي اقبال ارتقوا ذروة العز والكرامة بيت سالك اقبال عظام صاحب ذكر جميل سيد فوق السلاطين له قدر جليل ايد اللهم بالعز وايد غمره في سرير الملك مسروراً عداه في البد لازال انوار طوالع دولته الباهرة طالعة عن مطلع العلي واقمار

مطالع سعادته الطاهرة لامعة من افق الشتا وشموس عزته محروسة عن الكسوف وبدور سطوته مصونة عن الخسوف ولا اخلى الله ارباب الفضل من فواضله وارواهم بزلال شمائله ورد مخايله محفوظة المشارع عن شوايب الهموم و مسدودة الموارد عن نوايب الغموم وما برح رياض سعادته تضحك من فوقها اذمار الامن والامان على كافة الانام وهو الوالي المؤيد من عند الله الاحد بالفضل المبين والعز المتين كمال الملة والدين بين انام العالمين اسماعيل بك بن المرحوم السلطان المعظم ابراهيم بك بن المغفور الخاقان الاعظم اسفنديار بك بن السعيد المفخم بايزيد بك بن الامير المكرم عادل بك بن القرم الاكرم يعقوب بك من السلطان شمس الدين الشهير في العالم بيمن جنداد بن الملك المختص بمغفرة الغفران ملك الب ارسلان افاض الله عليهم شايبب الرحمة والرضوان واسكنهم في اغلى فراد ليس الخيان قد انتج اراق الصادقة وتولد من انظاره الايقة الصادرة من ذهن وقال فايق والوان عن طبع نفاذ سابق عند ما فكر ان التوجه الى الاخرة حتم مقضي وفراق الجنة والخلا وعد ما اتي ولاخط الاحوال وتدبر الاقوال وعلم انما قدمته النفس لآخريها تصادف منبر خيرا وما تقدموا لانفسكم من خير تجدوه عند الله خيرا وهو اعظم اجرا فقد الى زراعة مزرعة حصادها يوم الحساب وتجارة مملكة ببضاعة رواجها عند ما يرفع الحجاب وكثر فيه ربحه حاصلها من جاء بالحسنة فله عشر امثالها فتصرف اقوات حاصلها الي مصارف هذه الاقوات ويدفع بربحها طوارق الآفات

ان الوقف اعم نفعا للادخار من بين الصدقات واحسه صنعا للاتجار من كل الحسنات اذ هو حسنة تدوم فوائدها ويقوم عوائدها في خالته البقاء وطور الحياة وبعد عروض الفناء واذمال الموات وهو خير جار وخير جار عند مفارقة الاحبة ووحشة القبور وبقاء ما يظهر من العلم وما يخفيه الصدور على ما قال سيد المرسلين عليه صلوات الله رب العالمين اذا مات ابن ادم انقطع عمله الا عن ثلاث علم ينتفع به وولد صالح يدعو له وصدقة جارية فوقف وايد وحبس وايد وسبل وقيد وخلد وشيد حال نفاذ تصرفه الجاري وقوله وفعله ايد الله جريانه على سنن الصراط المستقيم ورواه تصدقه الباري من كمال عقله ايد الله فيضانه على اهالي الدين القويم واعتبار الشرع فعله ومقاله فيما عليه وماله اللهم صلّ على شارعه با شمل التحيات الابدية واشرف التكريمات السمدية وافضل الصلوات الدائمة واكمل الطيبات القائمة جملة ما اشتراه في الاصل من الرجل المدعو عبد الرحمن احد بثمن معين مقبوض قدره خمس وثلاثون الاف درهم قضي وجميع ما اشتراه من محمد ابن علي فقيه بمبلغ معلوم مؤدى عدده عشرون آلاف (الفا) درهم وسبعة الاف درهم من نقود البلد الناقره عند ادائه وكلما انضم اليهما بعد مااشتراه منهما وذلك ثلث طاحونة كائنة في بيت واحد حادية على ماء فرجم في قريب قرية معلومة

بقرية القاضي من توابع الفلبه المحمية ومقابلتها ومرقتين كائنتين في بيتين منفلين مقدار ان وقع بين البيتين مرخا المدقين في جوار بيت الارخاء المذكورة وفوقه ومنزل في حواليها مشتمل على بيت وانبار واصطبل ومحوطة وكرم وحديقة وبعض هذه الامور المشتمل عليها المزبور متعددة غير واحدة وكلما محدود اتصلت حدود المزبورة عند اعتبار جملتها باراضي المملكت وطاحونتان كائنتان في بيت واحد في جوار قرية يسمي بحاجي خليل كوبي ومدقة ارز واقعة في بيت يتصل بيت الطاحونية المزبورتين الجادية كلها على ماء وادي كوبس في ناحية فلبة المحروسة وارض متعلقة بها في حواليها وقد بيت في وسطها من الامور المشتمل عليها المزبور اولا ومجموع هذه المذكورات ايضا محدودة قد انتهت حدودها عند النظر الى مجموعها الى اراضي المملكة لاحذ فيها بكافة حدودها وحقوقها والخارجة عنها وجملة مرافقها ولواحقها الداخلة فيها وجميع الآلات والاسباب الكائنة فيها القديمة او الحادثة بعدما اشتراها على ان يستغل من يتولاه باحسن الاستغلال ويسعي في ضبط حاصل الاوقاف بطريق الاستكمال من غير تهاون واستعجال وبدون استكثار واستقلال ويعرف ثلث ما حصل من كل الارجاء والمدقات الى الرحاء الناظر اليه المصلح عند عروض الافاق الكائن عليه في اليل والنهار ان لم يستأجر المزبور باقل من هذه المقدار ويحفظ مابقي كل يوم سبعة دراهم حتي يصلح ما يتشعث من ابنيتها ودم ما استرم منها عند الا حتياج الى مرمتها ويأخذ ويأخذ كل يوم عشرة دراهم لتولية بعد اقامة وظيفة واداء خدمته ويدفع كل يوم خمسة دراهم ومد في كل سنة من ارز مدقتها وثلث مد فلبي من حنطة غلتها الى امام مسجد بناه الواقف المزبور لا زالت عيون اوليائه وقلوب احبّائه مقارنة بكمال القرون ومشرفة بتمام السرور وتحت ظلال قدره بضياء جمال بدره بعناية الرب الغفور خالق الظلمات والنور في قرية مارقوه في ناحية فلبه حما الله العليم عن الآفة والنكبة طلبا للانسلاك باخلص النية واطوى الطوية في زمرة من قال في حقهم الشفيع المشفع للأمة شارع السنة ونبي الرحمة عليه صلوات من اعطاه البراق والحُل من بنى مسجدا بنى الله له بيتا في الجنة ويعطى كل يوم ثلث دراهم وفي كل سنة مُدين من الحنطة ونصف مد ارز مدقة الحصن يؤذن ويقيم فيه ويواظب ويقوم عليه ويبذل كل يوم درهما الى حصره ودهن مصباحه فان ازداد غلة الاوقاف المزبورة من المصروفة الى اصحابها المذكورة يصرف عند الاحتياج الى المرقة الى اصلاح سبيل الماء الذي جاء في قرية مارقوه والى عمارة المسجد المزبور وحرمته من اعادة ما سقط من ابنيته وجزوعه واصلاح سقوفه وغير ذلك ان احتيج اليه فان فضل من ذلك المجموع يصرف الى ما يزيد في حاصل ما وقف الواقف ولايقبض ولا يحفظ بان يصرف في وقته الى المصارف وان انتقص غلته من الامور المبينة ينقص من كل منهم على قدر حصصهم بعد تقديم حرمتها

واصلاح مهدم ابنيتها وشرط الواقف عظم شانه وصانه بفضله عن كل ما شانه ان يكون التولية لنفسه ما دام في شرف حياته حفظه الله تعالى مدى الدهر عن نكباته وبعد افول شموس عمره وتوجه الى وجدان ثمرات ما تقدم لنفسه من خيره لولده الحسيب الاعلى الاعز الاكرم وخلفه النجيب الاحلى الاحلم المكرم حسن بك دام بقاه وزاد علاه وعمر خالقه اخراه واولاه وغب خسوف بدره وتمام ايام عصره لاصلح اولاد الواقف واولاهم واعلاهم ثم بعدهم لصالحة بناته ومخلصتهن وقانتتهن ثم بعدهم لاصلح اولاد اولاده وبعد ما انقضت آجالهم وانقرضت اعمالهم ولم يبق واحدهم ولايطلع على خير عنهم لمن يبتلي بقضاء فليبه المحمية حماها خالقها عن الآفة والبلية وقفا صحيحا شرعيا وحبسا صريحا مرعيا مقبولا في سنن الشرع مرضيا مؤبدا مخلدا مشيدا فصارت الأشياء المبنية المحررة وقفاً كسائر الأوقاف لا يباع ولا يبتاع ولا يوهب ولا يورث ولا يملك ولا يستملك ولا يبدل ولا يستبدل قائمة على أصولها محفوظة على شرائطها إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين، ولحق به حكم قاض حين نفاذ قضائه ورواج حكمه وإمضائه وهو الحاكم الموقع في أعلاه حشره الله تعالى مع الأبرار في أخراه وليس خيراً في أولاه حكماً صحيحاً حقاً صريحاً جاديا على منوال الشرع القويم على واضعه صلوات الحي العليم مؤكد الكمال صحة الوقفية ومخالفاً للخروج عنها إلى الملكية فمن خالف في شيئ فقد باء بغضب من ربه، وصار مستحقاً لأليم عقابه وعظيم عذابه عند قيام حسابه وارتفاع حجابه ومن بدل بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلون إن الله سميع عليم، وعلى هذا الخبر المبرور وقع الإشهاد والتحرير على النهج المزبور ليمسك به عند الإحتياج إلى الإظهار والإستظهار ولا يتعرض إليه بسببه فيقرر على الوقفية إلى يوم القرار لدى الحكام عندما يطلعون عليه ويطالعون أفاض الله سجال عنايته في الدارين على الذين قضوا بالحق وبه كانوا يعدلون في أوائل الشوال شهر العيد المبارك باركه الله وتبارك من شهور سنة ست وسبعين وثمان مئة من هجرة النبي المختار عليه صلوات السرمدية

ثم إن الواقف المذكور زاد الله مبراته وضاعف خيراته اسماعيل بك المنعوت سابقاً وفقه الله تعالى على اقتباس الحسنات ومحى عنه السيئات لما وقف وقوف اليقضان على أن الدنيا ومن عليها فان وان أفعال الإنسان داين بين عملي اهل الجنان والنيران وقف ثانياً وقفاً مستحلاً بالإنكار بعد الإقرار وبلزوم وقفيته بحكم القاضي عند الشهود الأبرار مجموع طاحونية المتلاصقتين الكائنتين في قرب قرية قره ريس من نواح فلبه الدائرتين في بيت واحد على نهر قرق بيكار المشتريين من مراد بن حمزه الرئيس المتصل حدودها بوقف سلطان مراد بن محمد خان طاب ثراهما من الجوانب الأربعة وجميع مدقة الأرز

الكائن في جوار الطاحونتين المزبورتين الدائرتين في بيت واحد على النهر المذكور آنفاً المستغنى عن التجديد لكونها في حد الطاحونتين المزبورتين المحدودتين تحريراً في أواخر جمادى الآخر لسنة اثنى وثمانين وثمانمائة.

2.20.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bağışlayan Kişi

Vakfiyenin bağışlayanı İsmail Bey'dir. Kendisi, merhum Sultan İbrahim Bey'in oğlu, merhum Sultan İsfendiyar Bey'in torunu, Bayezid Bey'in torunu ve Adil Bey'in torununun oğlu, şerefli Yakub Bey'in torunu ve Sultan Şemseddin'in soyundan gelen bir kişidir. İsmail Bey, doğru düşünceleri ve zekâsı ile başarılı işlere imza atan, dünya işlerinden elini çekip ahirete yönelmeye karar veren ve dünyanın faniliğini bilen bir liderdir.

Bağışlanan Yerler ve Mallar

Abdurrahman'dan Satın Alınan Mallar:

Belirli bir bedel karşılığında 35.000 dirhem ödenerek satın alınan tüm mal varlığı.

Muhammed bin Ali Fakih'ten Satın Alınan Mallar:

Toplamda 20.000 dirhem ve 7.000 dirhem karşılığında satın alınan tüm mallar.

Eklenen Mallar:

Koruma altındaki Filbe köyüne bağlı Kadı köyü yakınlarında, bir su değirmeni üzerine kurulu üçte bir değirmen.

Aynı evde bulunan ve Kara Bikar Nehri üzerinde yer alan iki bitişik değirmen.

İki değirmenin yanında yer alan pirinç öğütme taşı.

Etrafında bir ev, bir ambar, bir ahır, bir avlu, bir bağ ve bir bahçeden oluşan mülkler.

Gelirlerin ve Yardımların Dağıtımı

Günlük Yardımlar:

Her gün üç dirhem, ezan okuma, namaz kıldırma ve caminin bakımını sürekliolarak yapma görevini üstlenecek kişiye verilir.

Her gün bir dirhem, halıların bakımına ve kandillerin yağlanmasına harcanır.

Her gün on dirhem, vakfın görevini yerine getirmek ve hizmetlerini ifa etmek için alınır.

Her gün beş dirhem, cami imamına verilir.

Yıllık Yardımlar:

Her yıl pirinç değirmeninden bir ölçü pirinç.

Her yıl Filibe'nin buğday hasadından üçte bir ölçü.

Ek Yardımlar ve Gelirlerin Kullanımı:

Belirtilen vakıfların gelirleri artarsa, bu gelir, Markova köyündeki su yolunun tamirine ve adı geçen caminin yapılarının ve sütunlarının düşen kısımlarının yeniden yapılmasına, tavanlarının onarılmasına ve diğer gerekli tamiratlara harcanır.

Gelirler, belirtilen ihtiyaçları karşılamazsa, her bir kişinin payı, caminin öncelikli korunması ve binalarının tamiri yapıldıktan sonra, paylarına göre azaltılır.

Özel Şartlar:

Vakfeden, vakfın yönetiminin hayatı boyunca kendisinde kalmasını şart koşmuştur. Hayatının sona ermesinden sonra, vakfın yönetimi oğlu Hasan Bey'e geçer.

Hasan Bey'den sonra vakfın en uygun çocuklarına ve torunlarına, ardından ise en uygun kızlarına ve torunlarına geçecektir.

Onların ömürleri sona erdikten sonra, vakıf, Filibe kadısına geçecektir.

2.21. İSFENDİYAR OĞULLARINDAN MAHMUD BEY VAKFI

2.21.1. Vakfın Kurucusu

İsfendiyar Bey'in oğlu merhum ve mağfur İbrahim Bey'in oğlu Mahmut Bey'dir.

2.21.2. Vakıf Yapıları

Edirne İline bağlı bir köy olan Musabeyli'de yıllarca imamlık yapmış olan Yusuf Hoca, köy halkından, yaşlılardan zaviye, imaret türbe, camii vb yapı olduğuna dair birşey duymadığını belirtti.

2.21.3. Vakfiye Tercümesi

582 numaralı vakfiye defterinin 153 üncü sayfa ve 104 üncü sırasında kayıtlı İsfendiyar oğullarından Mahmut beye ait 891/1486 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[297]

O, kullarına sahip olduğu mülkü üzerinde dilediğini tasarruf etmektedir ve onların rızıklarını yerde ve gökte belirlemiştir. Azamet ve büyüklük, şükür ve övgü sadece O'na aittir. İhsan, hayır, sevap ve lütuf da O'nun tarafındandır. O, bilgelerin kalplerindeki gaflet perdesini kaldırmış, zayıfların gözlerinden engel perdesini kaldırmış ve zulümün karanlığını aydınlatan şeriatın nur ile hükümlerini delil olarak ortaya koymuştur. O, büyüklüğüyle akıllıların akıllarını çölde kaybettiren ve azametinin denizinde ilim sahiplerinin anlayışlarını hayrete düşüren bir tanrıdır. O, eksikliklerini ve kısırlıklarını itiraf eden âlimlerin anlayışlarını kabul etmiş, varlığının ve yokluğunun ona ait olduğunu tüm varlıklar şahitlik etmiş ve salihlerin kalplerini

[297] *İsfendiyar Oğullarından Mahmud Bey Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.582, S: 153, Sr: 104.

hayır kaynağı, takva ve erdem madeni yapmıştır. Büyük faziletinden dolayı kullarını peygamberler aracılığıyla uyarır ve onları büyük korkunç günden korkutur, böylece uyanırlar ve geçici dünyadan nefisleri için ahireti hazırlarlar.

O, ölümsüz ve eşsiz yaratıcısı olan ve harikulade eserlere varlık kazandıran büyük ilahtır. Ölümsüz ve yüce zatına karşı eksiksiz inanışımız ve kapsamlı ve kolay erişilebilir lütfu karşısında hamd ediyoruz.

Kendisinden başka bir ilah olmayan, ortağı olmayan bir tanrı olduğuna, ölüm anında ve ahiret gününde kendim için bir rızık edindiğim bir şehadetle şahitlik ederim. Hazreti Muhammed'in, kudretli bir kuvvet ve kapsayıcı bir sözle gönderdiği kulu ve elçisi olduğuna da şahitlik ederim. Yüce Allah, ona ve parlak yıldızlar gibi olan ailesine ve ashabına salât ve selam buyursun.

Bu vesileyle, pek büyük emirlerin, seha ve nimetlerin sahibi olan, yüce Allah'ın himmeti yüksek, melik sıfatına sahip, büyük meliklerin halefi, ümera-i kiramın sonucu olarak ahlaki değerlere sahip, yaratıcı olan Cenab-ı Hakk'ın lütfuyla ayrıcalıklı kılınmış olan merhum ve mağfur İsfendiyar Bey'in oğlu merhum ve mağfur İbrahim Bey'in oğlu Mahmut Bey'in Allah gücünü devam ettirsin ve kendisinden sonra gelenlere rahmet etsin.

Mahmut Bey dünyanın bir ölüm ve bela yurdu olduğunu, kaçış yeri olmadığını, başka bir yeri olmadığını ve içindeki insanların yok olmaya maruz kaldığını ve ebedi gözle bakanı yerlere serdiğini ve düşkünleri zelil kıldığını ve ne peygamberlikle ne de zorbalıkla ebedi kalınamayacağını anladığını ve evladını önce öpen, sonra şamarlayan, kısa bir süre emziren ve sonra sütten kesen bir ana olduğunu fark ettiğinde umudu kırıldı ve amellerini itaate hasretti. Vaktini takvalı olmak için harcadı. ve ibadete tahsis etti. Eşyalara dikkatle bakarak zahirî ihtiyaçlarını temin etmeye çalıştı ve ahiret için hazırlık yapmaya özen gösterdi. *"Allah kime hidayet verirse, işte doğru yolu bulan odur; kimi de hidayetten uzak tutarsa, artık onlara*",[298] yol gösteren yoktur. Allah'tan başka dostlar bulamazsın. ayet-i kerimesinden ibret aldığı anlaşıldı.

"*Sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel bir ödünç verenlere, verdiklerinin karşılığı kat kat ödenir ve onlara değerli bir mükâfat vardır*."[299] *"Allah'ın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki cömertliği kuvvetlendirmek için mallarını hayra sarfedenlerin durumu, bir tepede kurulmuş güzel bir bahçeye benzer ki, üzerine bol yağmur yağmış da iki kat ürün vermiştir. Bol yağmur yağmasa bile bir çisinti düşer (de yine ürün verir).*

[298] İsra 17/97. ayete atıf bulunmaktadır.
[299] Hadid 57/18.

Allah, yaptıklarınızı görmektedir."[300] "*Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarfedenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler.*"[301]Ayetleri gereğince riya gölgesinden uzak bir niyetle Cenab-ı Hakk'ın büyük fazlına umut ederek ve genel bir ihsanını dileyerek ayrıca Hz. Peygamberin hadislerinde söylediği gibi *"Her mümin kişi diğer insanlarda ayrılıp hesabı görülünceye kadar sadakasının gölgesindedir.*[302] "*Kul vefat edince, bütün amellerinin sevabı kesilir; üç ameli müstesnadır. (Bunlardan birincisi) Sadaka-i cariyedir. (İkincisi) Kendisi ile faydalanılan şerefli bir ilimdir. (Üçüncüsü) Kendisine dua eden salih evlattır."*[303] "*İnsanoğlunun sahip olduğu bir şey yoktur, ancak yiyip tükettiği giyip eskittiği ve sadaka verip geçtiği hariç*."[304] Ve hızlı hesap gören Allah'ın azabından korkarak "*Herkesin, iyilik olarak yaptıklarını da kötülük olarak yaptıklarını da karşısında hazır bulduğu günde (insan) isteyecek ki kötülükleri ile kendisi arasında uzun bir mesafe bulunsun. Allah, kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. Allah kullarına çok şefkatlidir.*"[305] Ve "*İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar. O gün, herkesin kendine yetip artacak bir derdi vardır.*[306] "*O gün, ne mal fayda verir ne de evlât. Ancak Allah'a temiz bir kalp ile gelenler (o günde fayda bulur)"*[307] ayetleri ve hadislerin şiarınca kendi mülkü ve tasarrufu altında bulunan mallarını vakfetti.

Vakfettiği şeyler Dimetoka nahiyelerinde bulunan Azizlü mezrası adıyla bilinen mezra ve yine mezkur nahiyelerde bulunan Kayacık mezrası adıyla bilinen mezranın tamamını kapsamaktadır. Vakıf, bu alanları tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte, Hz. Peygamber'in şerefli türbesi için vakfetmiştir. Ayrıca, yine Dimetoka nahiyelerinde bulunan Yarluklu adıyla bilinen Halâclu köyü, Çekirdeklü köyü, Balcıbükü adıyla bilinen mezra, Furuncuk adıyla bilinen mezra, Ayvalu adıyla bilinen mezra ve Edirne nahiyelerinde bulunan Musa beyli köyü de vakfın tamamını oluşturmaktadır.

Bu köyde, ekmek ihtiyacını karşılayacak kadar onbeş müd (buğdağ ölçeği) ölçek tahıl haricinde bahsedilen mezraları ve köyleri, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte oğullarına, ardından nesilden nesile, batından batına (kız çocuğundan olan torunlar) geçecek şekilde ayrıca kölelere ve Musa beyli köyünde bulunan zaviyenin mesailine vakfetti.

---

[300] Bakara 2/265.
[301] Bakara 2/274.
[302] Hadisin bu şeklini kaynaklarda bulamamıza karşın aynı anlama gelen (كُلُّ امْرِئٍ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ حَتَّى يُفْصَلَ بَيْنَ النَّاسِ) şu şeklini İbn Hanbel'in Müsned'inde rastlanmaktadır. (İbn Hanbel, IV, 148)
[303] Buhari*, Edebü'l-Müfred*, 28.
[304] Musannef-i İbn Ebi Şeybe, Zühd, 6; Tayâlisî, *Müsned*, II, 5; Hakim, *el-Müstedrek*, IV, 1484 (2/534).
[305] Âl-i İmran 3 / 30
[306] Abese 80/34-37.
[307] Şuarâ 36/88-89.

Edirne'de İplikçiler Çarşısı'nda bulunan iki dükkânı, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte Musa beyli köyünde bulunan mescidin imamına ve mescidin bakımına vakfetti. Ayrıca, söz konusu köyden istisna edilen araziyi bahsedilen zaviyenin işlerine vakfetti.

Edirne'de Saruca Paşa Mahallesi'nde Hızır'ın oturduğu menzili, bahsedilen zaviyenin işlerine vakfetti ve bu menzilde ekmek fırını yapılarak, fırının bahsedilen zaviyenin işlerine vakfedilmesini şart koştu. Vakfeden kişi, aynı şekilde bahsedilen zaviyenin işlerine vakfetti. Ayrıca, bahsedilen köyde bulunan otlağı, sürekli olarak bu otlağa bağlı olacak şekilde ve bir ölçek buğdayın serpilmesi için yeterli alanı bahsedilen zaviyenin işlerine vakfetti. Ayrıca, bahsedilen köydeki konaklamaya ait birkaç odanın tamamını vakfetti ve bu odalardan kölelerin elinde bulunanları kölelere, diğerlerini ise bahsedilen düzene göre oğullarına tahsis etti. Aynı şekilde vakfeden kişi, kelle dükkânı için üç büyük kazanı bahsedilen zaviyenin işlerine vakfetti.

Adı geçen vakıf, bu vakfın idaresini yaşam boyu kaydetme şartıyla kendi nefsi üzerine, değerli ve itibarlı bir aile olan ayan ve eşraf soyundan gelen oğlu Bayezıt Çelebi'ye, mevkufatın vakfını müebbed olarak şeriat kurallarına uygun, sahih ve sürekli hapsedilmiş bir vakıf olarak şart koştu.

Bu vakfın, hüküm gereği, sağlık ve gerekliliğine dair delillere dayanarak tamamen geçerli olduğu ve herhangi bir sebep veya nedenle iptal edilemeyeceği belirtilmiştir.

Bu vakıf, satılamaz, hibe, rehin, temlik veya tahlif yoluyla elden çıkarılamaz ve herhangi bir sebep veya nedenle iptal edilemez. Asıl olarak sürekli ve şartları süresiz olarak geçerli olacak ve herhangi bir geçen zamanda doğruluğu veya geçerliliği doğrulanacaktır.

Bu vakıf, dünyanın sonuna kadar miras olmayacaktır. *"O varislerin en hayırlısıdır"*[308] Halife, sultan, melik, vezir, emir, kadı, müftü, müderris, vali ve diğer herhangi bir kişiye, Allah'a, peygamberine ve ahiret gününe inanan hiçbir kimseye, bu vakfı bozmak, tenkit etmek, değiştirmek, iptal etmek, değiştirmek, aktarmak, ihmal etmek veya durdurmak helal değildir.

"Kim bir karış topraktan dolayı haksızlık ederse, yeryüzü başına geçirilir." [309] "*Zalimlere gelince onlar için elem verici bir azap vardır."*[310] *"Bilin ki, Allah'ın lâneti zalimlerin üzerinedir!"*[311] *"Allah'ın gazabına uğramıştır, varacağı yer cehennemdir ve varacağı yer ne kötüdür."*[312] "Hadis-i ve ayetleri bilen, Allah'tan korkan bir mümin böyle bir şeye nasıl saldırabilir.

[308] Enbiya 21/98. ayete atıf vardır.
[309] Buhari, Bed'ü'l-Halk, 2.
[310] İnsan 76/31. ayete atıf vardır.
[311] Hud 11/18. ayete atıf vardır.
[312] Enfal 8/16. ayete atıf vardır.

Cenab-ı Hakk'ın kitabına ve Resulünün sünnetine muhalefet eden ve Cenab-ı Hakk'ın ve Resulünün haram kıldığı şeyi helal sayan ve Müslüman kardeşinin vakfını bozma çabası içinde olan kişi, bu davranışıyla kesinlikle Cenab-ı Hakk'ın gazabını üzerine çekmiş ve yerinin cehennem olduğuna dönüşmüştür. *"Cehennem, korkunç bir yerdir ve Cenab-ı Hakk'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti üzerine olmuştur*."[313]

"O gün zalimlere, mazeretleri fayda vermez. Lânet de onlaradır, kötü yurt da onlaradır."[314] *"Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün asla zulüm yoktur. Şüphesiz Allah hesabı çabuk görendir."*[315] Ayet-i kerimenin sırrının ortaya çıktığı günde, bu kişi çeşitli azap ve cezalarla cezalandırılacak, muhasebe edilecek ve hesaba çekilecektir.

Bu olay, 891/1486 Muharrem ayının sonlarında/Şubat ayının başlarında, meydana gelmiştir.

2.21.4. Vakfiye Metni

الحمد لله الذي ملك عباده من ملكه يشا وقدر أرزاقهم في الأرض والسما له العظمة والكبريا والشكر والثنا ومنه الإحسان والخيرات والانعام والمبرات وكشف ثياب الغفلة عن قلوب العارفين ورفع حجاب الكربة عن صدقة الخائظين وكشف ظلام الظلم بنور الشريعة المضيئة وبين الأحكام بالأدلة الشرعية وهو الذي تاهت في بيداء كبريائه عقول العقلاء وولهت في بحار عزته أفهام الراسخين من العلماء واعترف بالعجز والقصور عن كمال معرفته الأولياء والانبياء وشهدت الممكنات بوجوب ووجوده وامتناع العدم عليه والفنا جاعل قلوب الأبرار ينابيع الخيرات ومعادن البر والتقوى والحسنات ومحزر عباده من فضله العظيم بواسطة الرسل من يوم عظيم يجعل الولدان شيباً ليتنبهوا ويقدموا من الدنيا إلى الآخرة الباقية لأنفسهم نصيباً وهو مبدع البدايع وموسع ألطاف الصنايع أحمده على ... وأفضاله السابغ السايع وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له شهادة اتخذها عدة لنزول وذخراً لليوم القارع وأشهد أن محمداً عبده ورسوله أرسله بعز قامع وكلام جامع صلى الله عليه وعلى اله وأصحابه الأنجم الطوالع أما بعد فإن الأمير الكبير المعظم ولي الأيادي والنعيم فلكي الهمم ملكي الشيم خلف الملوك العظام ينتج الأمراء الكرام جامع مكارم الأخلاق المخصوص بعناية الملك الخلاق محمود بك بن المرحوم المغفور إبراهيم بك بن المرحوم المغفور اسفنديار بك أدام الله تعالى عزه ورحم أسلافه لما علم أن الدنيا الدنية مأوى المنية ومثوى البلية دار فرار لا دار قرار معدومة البقا معروضة الفنا مملق ساكنها بالتعب والعنا من أخلد إليها

[313] Bakara 2/161, Âl-i İmran 3/87. ayetlere atıf vardır.
[314] Mü'min 40/52.
[315] Mü'min 40/17.

أصرعته ومن اقتفى شهواتها صرعته لم يخلد فيها نبي لنبوته ولا جبار عنيد لقوته أمر تقبل أولاها ثم تلطم وترضع بينها قليلاً ثم تفطهر قصر أهله وحضر عمله واتقى في أوقاته حتى تقاته وقصر على الطاعات ساعاته وأمعن النظر بنظرة الفؤاد وتشمر ه في ادخار الزاد واقتصر على اقتناء العدة والعتاد ليوم الميعاد واعتبر بالوعد أولاً بعاد عن قوله تعالى من يهدي الله فهو المهتد ومن يضلل فماله من هاد فلما كان هذا فحوي كلامه وقصارى تذكرة أقر واعترف وأشهد ه على نفسه الشريفة متفوها بلسان خالة البيان من غير غير واسطه حاجب ولا ترجمان مستقلاً بذاته مستبداً بتصرفاته ومبوعاته مأموناً فيما ينسب إليه إنه قد وقف وحبس وتصدق ... الريا وطوية صافية النور والضيا رجاء فضل الله العظيم وابتغاء طوله العميم في قوله تعالى إن المصدقين والمصدقات واقرضوا الله قرضا حسناً يضاعف لهم ولهم أجر كريم وفي قوله تعالى الذين ينفقون أموالهم ابتغاء مرضات الله وتثبيتاً من أنفسهم كمثل جنة بربوة أصابها وابل فآتت أكلها ضعفين فإن لم يصبها وابل فطل والله بما تعملون بصير وفي قوله تعالى الذين ينفقون أموالهم بالليل والنهار سراً وعلانية فلهم أجرهم عند ربهم ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون ورغبة في أن يفيض عليه شايبب غفرانه ويحله بحبوحة جنانه ويجله بجسيم مثوبة ويظله بظله كما ورد في الحديث النبوية حيث قال صلى الله عليه وسلم المؤمن في ظل صدقته يوم القيامة حتى تقضى بين الناس وقال رسول الله عليه وسلم إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا عن ثلاث ولد صالح يدعوله وعلم ينتفع به وصدقة جارية وقال عليه السلام ليس ملك من مالك إلا ما أكلت فأفنيت أو لبست فأبليت أو تصدقت فأبقيت ورهبة من وجيع عذابه وسريع حسابه يوم تجد كل نفس ما علمت من خير محضراً وما علمت من سوء تود لو أن بينها وبينه أمداً بعيداً يوم يفر المرء من أخيه وأمه وأبيه وصاحبته وبنيه لكل امرئ منهم يومئذ شأن يغنيه يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم ما كان حقه وملكه وفي يده وتحت تصرفه إلى حين صدور هذا الوقف منه وذلك جميع المزرعة المعروفة بعزيز لو الكاينة في ناحية ديمتوقة وجميع المزرعة المعروفة بقيا جق الكاينة في الناحية المذكورة وقفهما بجملة الحدود والحقوق والطرايق والمرافق على مصالح تربة النبي عليه السلام المطهرة المنورة وبعدهما جميع قرية حلاجلو معروفة بيرقلو كاينة في ناحية ديمتوقه وجميع قرية جكردكلو الكاينة في الناحية المذكورة وجميع المزرعة المعروفة ببالجي بوكي الكاينة في الناحية المذكور وجميع المزرعة المعروفة بفرونجوق الكاينة في الناحية المذكورة وجميع المزرعة المعروفة بايوالوا الكاينة في الناحية المذكورة وجميع قرية موسى بكلو الكاينة في ناحية أدرنه سوى الأراضي التي يسع فيها خمسة عشر مداً من الحبوبات من هذه القرية بجملة الحدود والحقوق ه والطرايق والمرافق على أبنائه ثم على أبناء أبنائه نسلاً بعد نسل وبطناً بعد بطن ثم على العتقاء من الذكور ثم على مصالح زاوية في قريه

موسى بكلو وجميع الدكانين الكاينين في أدرنه في سوق االغزالين وقفهم بحملة الحدود والحقوق والطرايق والمرافق على من كان إماماً في مسجد الكاين في قرية موسى بكلو مع مرمته جميع دكان الرواس الكائن في أدرنه وقفه علي مصالح الزاوية المذكورة ووقف الواقف الأراضي المستثناة من القرية المذكورة على مصالح الزاوية المذكورة ووقف الواقف منزله الكائن في أدرنه بمحله هـ صاروجه باشا الذي كان سكن فيه حضر السقا على مصالح الزاوية المذكورة وشرط أن ... هذا منزل فرن الخباز ويكون الفرن وقفاً أيضاً على مصالح الزاوية المزبورة ووقف الواقف أيضا مرتعه وكرمه المتصل به وأرضه التي يسع فيها مد من الحنطة المتصلة بهما الكاينة في القرية المذكورة من مصالح الزاوية في القرية المذكورة ووقف الواقف جميع منزله المشتمل على البيوت المتعدة الكاينة في القرية المذكورة وعين من البيوت ما هو في أيدي العتقاء للعتقاء وعين غيرها لأبنائه على الترتيب المذكور ووقف الواقف المذكور ثلاثة ... جل كبيرة على مصالح الزاوية المزبورة لدكان الرواس وشرط التولية لنفسه الشريف ما دامت في قيد الحيوة ثم لابنه المكرم والزخر المفخم سلالة الأكابر والأماجد جامع المكارم والمحامد بايزد جلبي طول لله عمره وقفاً مؤبداً صحيحاً شرعياً وحبساً مخلداً صريحاً سمعياً وتصدقاً معتبراً مرضياً سرمداً حكمياً جارياً قطعياً بتاً يتلو ... ما فضل جارياً على منهج الشرعية حاوياً مقتضى الحكم خاوياً عن الموانع القادم جامعاً لجميع الشرائط الصحة مسجلاً محكوماً بصحته ولزومه لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يملك ولا يخلف ولا يتلف بوجه من الوجوه وسبب من الأسباب بل يجري على أصله المؤبد ويقام على شرطه المخلد المؤكد لا ينقضه مرور الأيام ولا ينقضه كرور الشهود والأعوام كلما انقضى زمان أكده آخر مما يليه وكلما مضى أوان أكدّه آخر يحييه ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين لا يحل لأحد ممن يؤمن بالله ورسوله واليوم الآخر من خليفة وسلطان وملك ووزير وأمير ه وقاض ومفت ومدرس ووال ولا لأحد من الناس قاطبة طرّاً نقض هذا الوقف ولا نقصه ولا تغييره ولا تبديله ولا إبطاله ولا تحويله ولا امحاله وتعطيله فمن شرع في نقضه ودام عن ما في إبطاله فقد ارتكب المحرم واستوجب المأثم وكيف يتعرض لذلك مؤمن أو يتصدى به موحد خائف من الله تعالى بعده قال صلى الله عليه وسلم شبر من الأرض يأخذه المرء بغير حق طوقه الله من سبع أرضين في نار جهنم وقال الله تعالى والظالمين أعد لهم عذاباً أليما وقال تعالى ألا لعنة الله على الظالمين فمن خالف كتاب الله وسنة رسول الله واستحل ما حرم الله ورسوله وسعى في فساد وقف أخيه المسلم فقد باء بغضب من الله ومأويه جهنم وبئس المصير وعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين والله تعالى حسبه ومكافيه وطالبه

ومجازيه بأفانين العذاب وقوانين العقاب يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم ولهم اللعنة ولهم سوء الدار يوم تجزى كل نفس بما كسبت لا ظلم اليوم إن الله سريع الحساب جري ذلك في أواخر محرم الحرام شهور سنة إحدى وتسعين وثمانمائة.

2.21.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

İsfendiyar Bey Zade Mahmut Bey tarafından yapılan bağışların detaylarını ve bu bağışların hangi amaçlarla kullanılacağını açıklayan bir belgedir.

İlahi Hamd ve Şükür.

Vakfiye, Allah'ın adıyla ve O'na hamd ederek başlar. Allah'ın kudreti, rahmeti ve bağışlayıcılığına vurgu yapılır. Ayrıca, Hz. Muhammed (sav)'e salat ve selam gönderilir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Dimetoka Nahiyelerinde Bulunan Yerler

Azizlü Mezrası:

Dimetoka nahiyelerinde bulunan ve Azizlü mezrası olarak bilinen bu alan, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte vakfedilmiştir.

Kayacık Mezrası:

Yine Dimetoka nahiyelerinde bulunan Kayacık mezrası olarak bilinen bu alan da, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte vakfedilmiştir.

Yarluklu (Halâclu) Köyü:

Dimetoka nahiyelerinde bulunan Yarluklu adıyla bilinen Halâclu köyü, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte vakfedilmiştir.

Çekirdeklü Köyü:

Dimetoka nahiyelerinde bulunan Çekirdeklü köyü de, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte vakfa dâhil edilmiştir.

Balcıbükü Mezrası:

Dimetoka nahiyelerinde bulunan Balcıbükü adıyla bilinen mezra, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte vakfedilmiştir.

Furuncuk Mezrası:

Dimetoka nahiyelerinde bulunan Furuncuk adıyla bilinen mezra da, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte vakfa dâhil edilmiştir.

Ayvalu Mezrası:

Dimetoka nahiyelerinde bulunan Ayvalu mezrası, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte vakfedilmiştir.

Musa Beyli Köyü:

Edirne nahiyelerinde bulunan Musa Beyli köyü de vakfa dâhil edilmiştir.

Edirne’de Bulunan Yerler

İplikçiler Çarşısı'ndaki İki Dükkân:

Edirne'de İplikçiler Çarşısı'nda bulunan iki dükkân, tüm sınırları, hakları, yolları ve faaliyetleriyle birlikte vakfa dâhil edilmiştir. Bu dükkânlar, Musa Beyli köyünde bulunan mescidin imamına ve mescidin bakımına vakfedilmiştir.

Saruca Paşa Mahallesi'nde Hızır'ın Oturduğu Menzil:

Edirne'de Saruca Paşa Mahallesi'nde bulunan Hızır'ın oturduğu menzil de vakfa dâhil edilmiştir. Bu menzil, zaviyenin işlerine vakfedilmiştir ve burada bir ekmek fırını yapılması şart koşulmuştur.

Diğer Bağışlanan Yerler

Kelle Dükkânı:

Kelle dükkânı için üç büyük kazan, zaviyenin işlerine vakfedilmiştir.

Kullanım Amaçları

Dini Hizmetler:

Bağışlanan yerlerin büyük bir kısmı, dini hizmetlere tahsis edilmiştir. Özellikle mezra ve köyler, Hz. Peygamber'in şerefli türbesi için vakfedilmiştir.

Mescidlerin imamlarına ve bakımına yönelik bağışlar da dikkat çekmektedir.

Zaviyelerin İşleri:

Zaviyeler için çeşitli yerler vakfedilmiştir. Bu yerlerin geliri, zaviyenin işlerine harcanacaktır.

Özellikle Edirne’de Saruca Paşa Mahallesi'nde bulunan menzil ve burada yapılacak ekmek fırını, zaviyenin ihtiyaçlarına hizmet edecektir.

Şartlar ve Hükümler

Vakfiyede, vakfedilen mülklerin satılamaz, hibe edilemez, miras bırakılamaz ve herhangi bir şekilde mülkiyeti değiştirilemez olduğu belirtilmiştir.

Vakfın şartlarının ve hükümlerin kıyamete kadar geçerli olduğu vurgulanmıştır.

Herhangi bir nedenle vakfın bozulmasına veya şartlarının değiştirilmesine izin verilmemektedir.

Bu hükümlere uymayanların, Allah'ın gazabına uğrayacağı ve cehennem azabıyla karşılaşacağı belirtilmiştir.

Tarih ve Onay

Vakfiye metni, 891/1486 Muharrem ayının sonlarında/Şubat ayının başlarında düzenlenmiştir. Bu tarih, vakfın resmiyet kazandığı ve hukuki geçerlilik taşıdığı zamanı işaret etmektedir.

2.22. HACI SALİH VAKFI

2. 22.1. Vakfın Kurucusu

Hacı Salih Kişiliği hakkında bir bilgi bulunamamıştır.

2. 22.2. Vakıf Yapıları

Zürri Vakıf olmasından dolayı Mimari olarak vakıf bırakmamıştır. Nesli kesildikten sonra Ankara'da Hıdırlık denen mevkide, "Camii Merbusta bulunan külliyenin ihtiyaçlarına" ifadesinden cami'inin mevkisi ile alakalı bir şey anlaşılamamıştır.

2. 22.3. Vakfiye Tercümesi

601 Numaralı defterin 130. Saysası ve 162. Sırasında kayıtlı Çankırı'da bulunan Hacı Salih vakfının 894/1489 tarihli vakfiyenin tercümesidir.[316]

Tek, biricik ve samed olan, göğü direksiz yükselten ve nimetlerini bitip tükenmez şekilde yağdıran Allah'a, bizi, teyit eden kesin bürhanla diğer tüm dinlerin habibi Muhammed'in ümmetinin zümresinden eylemesi sebebiyle, herhangi bir sınırın kendisini ayırmadığı, hiçbir sayının kendisini sayamadığı şekilde hamdolsun. Onun aşiretine, vakfeye duranlar ve Safa ile Merve arasında dua edenler olduğu sürece tekrar tekrar salat ve ebedi selam olsun.

Gelelim sözümüze:

Bu (belge), muhtevasını ifade eden sahih bir yazı ve açık bir hitaptır ki hayırların sahibi ve iyiliklerin talibi Hacı Salih b. Muhammed, bu bayağı dünyanın rabbinin yolunda malını infak etmek ve dağıtmak suretiyle işin kendi elinden çıkıp gitmesinden evvel yarını için bir şeyler biriktirmek isteyen kimse için kalıcı olduğunu bilince; sahip olduğunu, malını, elindeki imkanını ve bu vakfın yapıldığı zamana kadar taht-ı tasarrufunda bulunanı, şanı ulvi olan ve din-i celînin burhanını cem eyleyen şeriatın gerektirdiği şekilde vakfetmiştir.

Bu (vakıf), Ankara kazasındaki Hıdırlık ismiyle maruf mevkide bulunan, sınırları belirli, meyve ağaçları olan büyük bir bahçeyi ve Kasım Bey Muhammmed'den şer'î usülle geçmişte satın aldığı üzüm bağı çiftliğini ihtiva eden büyük evin tamamı, ona bağlı olan bölümler ve lahikalar/ekler, bunlardan gelecek bütün faydalar, bunlara bağlı olan yollar, bu bölgelerdeki sulama için olan müştemilat, şadırvan ve iki havuz olmakla, bir taraftan Ulu Hıdırlık ile, bir taraftan Hoca Yeri ile, bir taraftan Hakımkılık ile, bir taraftan köyler yanındaki kır arazisiyle ve bir taraftan da Kızıl Kaya ile sınırlıdır.

---

[316] *Hacı Salih Vakfı Vakfiyesi*, V.G.M.A. V.D., Nr.601, S: 130, Sr: 162.

Bu vakıf evvela Hasan b. Bedir'e, sonrasında nesilden nesile onun oğullarına ve oğullarının oğullarına, soyun tükenmesinden sonra da camii merbusta'da bulunan külliyenin ihtiyaçlarına sahih, şer'î ve selim bir vakıfla vakfedilmiştir. … yazılı olan vakfa mütevelli olarak tayin edilen bu kişi, bunları vakıf olarak, sarih ve nizami şekilde teslim almış ve tesellüm etmiştir. Vakfın ve vakfedenin işi her iki tarafça tamam olunca, bu belgenin başlangıcında imzası bulunan şer'î hâkim, vakfeden kişinin vakfından dönmesinden ve yetki sahibinin vakfın kendisine iadesine ikna olmasından sonra (bu durumlar haricinde) şerefli ve yüce olan imamlar arasında mahir olunan mevzulara göre ve vakfın sıhhati hususunda gerekli olan bilgilere lüzumu görüşünde olanın fikrine göre, bu vakfın sıhhatine ve hem umumunda hem de hususunda gerekliliğine, değiştirilmesi, başka şekle girmesi, başka hale konulması caiz olmayacak şekilde sahih ve şer'î hükümle hükmetti. Vakfedenin ecri habîr ve alîm olan Allah'adır. O çok cömert ve çok şereflidir. Buna göre, 894/1489 tarihinin haram aylardan olarak tanzim olunan muharrem ayının sonlarında/Ocak ayının başlarında, şahitler imzalamıştır. Bu vakfiyeye Muhammed vakfiyesi ve Hüsameddin Kutlu Bey ve Lütfullah b. Siydi Ali ve Mevlana Bedreddin Mahmud b. Mustafa ve Hoca Latif b. Hacı Mahmud ve Mevlana Sun'uddin b. Murat şahitlik etmiştir.

2. 22.4. Vakfiye Metni

لله الواحد الفرد الصمد الذي رفع السماء بغير عمد وأفاض النعماء بلا أمد حمدا لا يحويه حد ول ايحصيه عد على ما جعلنا من زمرة أمّة حبيبه محمد الذي أيّده بالدين الحق المؤيد ليظهره على الدين كلّه بالبرهان القاطع المؤيد عليه وعلى عشيرته صلاة مجددة وسلام مؤبدة ما وقف الواقف بالوقفة ودعا بين الصفا والمروة وبعد: فهذا كتاب صحيح وخطاب صريح يعرب مكنونه عن ذكر ما هو صاحب الخيرات وطالب المبرات حاجي صالح بن محمود لمّا علم أن الدنيا الدنية ما دامت لمن أراد أن يدّخر لغده قبل خروج الأمر من يده بالإنفاق ماله وبذل ماله في سبيل ربه وخالقه حيث وقف وحبس محبس/مجلس الشرع العلي شأنه ومحفل الدين الجلي برهانه ما هو له وملكه وبيده وتحت تصرفه إلى حين صرفه هذا الوقف منه وذلك جميع الدار الكبير الواقع في موضع معروف بـ(حضرلق) بقضاء (أنقرة) المحروسة المحتوية على حديقة كبيرة ذات أشجار الثمار وكروم مزارع التي كان اشتراها بشراء شرعي من قاسم بك محمد التوابع واللواحق وكافة المنافع والطريق والمشتملة على سقاية في مواضع وشادروان وحوضين المحدودة بـ(أولو حضرلق) من طرف وخواجه يرى من جانب وحاقلق من طرف ومفازة بقرى من طرف و(قزل قيا) من طرف أولا على حسن بن بدر ثم لأولاده وأولاد أولاده بطنا بعد بطن وبعد الانقراض لهمات الجامع الواقع بقيق المريوت وقفا واجبا صحيحا شرعيا وسليما/سلم

على ... الذي نصبه متوليا على الوقف المزبور وهو تسلمها على الوقفية تسليما وتسلّما صريحا مرعيا فلما تم أمر الواقف والتسبيل من الجانبين حكم الحاكم الشرعي الموقع صدر الكتاب موقعة بصحة بذلك الوقف ولزومه في خصوصه وعمومه على مواقع الحنوف بين الأئمة الأجلة الاشراف على رأي من يريه اللزوم من معارف عند الصحة بعد أن رجع الواقف عن وقفه وأقنع الموتى عن رده إليه حكما محكما صحيحا شرعيا بحيث لايجوز تبديله ولا تحويله ولا تغيره ولاتعطيله وأجر الواقف على الخبير العليم إنه جواد كريم وعلى ذلك وقع الأشهاد في أواخر المحرم الحرام على المنتظم تاريخ أربع وتسعين وثمان مائة وشهد على ذلك محمد وقفيه سى بامصر وحسام الدين قتلو بك ولطف الله بن سيدي علي ومولينا بدر الدين محمود بن مصطفى وخواجه لطيف بن حاجى محمود ومولانا صنع الدين بن مراد.

2.22.5. Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Bu vakfiye metni, Hacı Salih b. Muhammed tarafından yapılan ve vakfın mütevellisi olarak atanmış kişiye teslim edilen bağışları ve vakıf yönetim şartlarını içermektedir. Vakfiye, Ankara kazasındaki Hıdırlık mevkiinde bulunan mülklerin vakfedilmesiyle ilgilidir. Metin, vakfedilen yerler ve bunların hangi amaçlarla kullanılacağı hakkında detaylı bilgi vermektedir.

Bağışlanan Yerler ve Kullanım Amaçları

Bağışlanan Yerler:

Ankara kazasındaki Hıdırlık mevkiinde bulunan büyük bahçe:

Meyve ağaçları olan büyük bir bahçe.

Bahçeye bağlı şadırvan ve iki havuz.

Bahçenin sınırları:

Bir tarafı Ulu Hıdırlık.

Bir tarafı Hoca Yeri.

Bir tarafı Hakımkılık.

Bir tarafı köyler yanındaki kır arazisi.

Bir tarafı Kızıl Kaya.

Kasım Bey Muhammed'den satın alınan üzüm bağı çiftliği:

Üzüm bağı çiftliği ve çiftliğin bağlı olduğu büyük ev.

Bu ev ve ek bölümler, müştemilar, yollar ve sulama sistemleri.

Kullanım Amaçları:

Öncelikle Hasan b. Bedir'e ve Onun Soyundan olanlar:

Vakfın ilk mütevellisi olarak Hasan b. Bedir atanmıştır.

Sonrasında vakıf, nesilden nesile Hasan b. Bedir'in oğullarına ve onların oğullarına devredilecektir.

Soy tükeninceye kadar bu düzen devam edecektir.

Külliyenin İhtiyaçlarına:

Soy tükenmesi durumunda, vakıf külliyenin ihtiyaçlarına tahsis edilecektir.

Genel Şartlar:

Vakıf, sahih, şer'î ve selim bir şekilde vakfedilmiştir.

Vakıf olarak teslim alınıp tesellüm edilmiştir.

Vakfın yönetimi ve işleyişi, vakfedenin belirlediği kurallara göre yapılacaktır.

Vakıf Şartları ve Yönetimi

Mütevelli Ataması:

Vakfın mütevellisi olarak Hasan b. Bedir atanmıştır.

Mütevelli, vakfı sarih ve nizami şekilde teslim almış ve tesellüm etmiştir.

Vakfın Sürekliliği:

Vakıf, Hasan b. Bedir'in soyunun tükenmesine kadar devam edecek.

Soy tükenmesi durumunda külliyenin ihtiyaçlarına tahsis edilecektir.

Şer'i Hüküm ve Onay:

Vakfın sıhhati ve gerekliliği şer'î hâkim tarafından onaylanmıştır.

Vakfın değiştirilmesi, başka şekle girmesi veya başka hale konulması caiz değildir.

Hüküm ve Geçerlilik

Vakfiye, 894 /1489 tarihinin Muharrem ayının sonlarında yazılmış ve imzalanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1-EMİR MAHMUD VAKFI

Vakfiye, 592 numaralı vakfiye defterinin 247. sayfa ve 182. sıra numarasında kayıtlıdır ve 626/1228-29 tarihinde yazılmıştır.

Metin, vakfın kurucusunun Emir Mahmud Bey olduğunu açıkça belirtmektedir. Emir Mahmud Bey, metinde birçok unvanla anılmaktadır: "Büyük Emir, emirlerin ve büyüklerin lideri, orduların ve askerlerin reisi, yüce efendi, cömert kumandan, âlimlerin ve fakirlerin koruyucusu, zayıfların ve miskinlerin sığınağı, hayır ve hasenatın babası, Allah'ın özel inayetine mazhar olmuş, övgülerin sahibi." Bu ifadeler, Emir Mahmud Bey'in dönemin önemli ve saygın bir kişisi olduğunu göstermektedir.

Vakıf yapıları, Kastamonu ili, Daday İlçesi'ne bağlı Hasan Şeyh Köyü'nde, bugünkü adıyla Budak Köyü'nde bulunmaktadır. Hasan Şeyh, Çobanoğulları tarafından bölgeye yerleştirilen ve İslam'ın yayılması için faaliyet gösteren Seyyidlerin zümresindendir. Günümüzde, bu vakfa ait mimari yapılar ulaşmamış olup, tekkenin yerinde üstü açık bir türbe bulunmaktadır. Bu durum, vakfın zaman içinde fiziki varlığını kaybetmiş olsa da manevi değerini koruduğunu göstermektedir.

Vakfiyede, Vakfın kurucusu olan Emir Mahmud Bey, dönemin önemli bir lideri ve hayırseveri olarak tanıtılmaktadır. Vakıf yapıları günümüzde fiziki olarak mevcut olmasa da, vakfiyede belirtilen araziler ve vakfın şer-i hükümlerle korunduğu bilgisi, vakfın kalıcı bir etki bırakmak amacıyla kurulduğunu göstermektedir. Bu metin, vakfın tarihsel ve kültürel değerini anlamak için önemli bir kaynaktır.

2-AHİ ŞORVA VAKFI

Vakfiye, 591 numaralı defterin 12. sayfa 16. sırasında kayıtlı ve 703/1303 tarihinde yazılmıştır.

Şeyh Şorva Zaviyesi'nin kurucusu Ahî Zahreddin Rasul bin Merhum Fahreddin bin Muhammed bin Zülfikar'dır. Metin, kurucunun Ahi Şorva olarak tanınan ve Çobanoğulları Beyliği sonları ile Candaroğulları Beyliği'nin ilk yıllarında yaşamış tanınmış bir kişi olduğunu belirtmektedir. Ahi Şorva, yardımseverliği ile bilinmektedir. Bu, vakfın sosyal yardım ve toplumsal fayda odaklı olduğunu göstermektedir.

Vakfettiği mallar arasında, Hısarcık ve Değirmen Çayırı, Kuzyaka nahiyesine bağlı Süpürgelik, Kastamonu'nun Karasu nahiyesinde bulunan Göl Mahallesi'ne bağlı Terkeşe

çiftliği, Kastamonu'daki bahçeler ve Kızılcaviran'da bulunan dağ ve odunluk alanı bulunmaktadır. Bu vakıf taşınmazları, tüm sınırları ve hakları ile birlikte vakfedilmiştir.

Zaviyeye ait günümüzde sadece Ahi Şorva'nın Beyçelebi Mahallesi Hacıdede Sokak'taki türbesi kalmıştır. Türbede kıble yönüne doğru sıralanmış üç sanduka bulunmaktadır ve bunların kime ait olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, Ahi Şorva'nın kabrinin burada olduğu varsayılmaktadır. Mehmet Behçet'e göre sandukalar, Ahi Şorva ve iki hanım merhuma aittir.

3-ALİ CANDAR VAKFI

Vakfiye, 606 numaralı defterin 193. sayfa 246. sırasında kayıtlı olup, 733/1333 tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu Candaroğulları Beyliği Hükümdarı 1. Süleyman Paşa'nın oğlu Ali Candar'dır. Bu, vakfın köklü ve önemli bir aile tarafından kurulduğunu gösterir. Ali Candar, hayırseverliği ile bilinen bir kişilik olarak tanıtılmaktadır.

Vakıf yapıları arasında, Candaroğulları döneminde Azdavay nahiyesine bağlı olan ve günümüzde Ağlı ilçesine bağlanmış olan Bereketli Köyü Camii yer almaktadır. Cami, tamamen ahşaptan inşa edilmiş olup, zamanla yıkılarak yerine yeni bir yapı inşa edilmiştir. Bu nedenle, caminin mevcut haliyle tarihi bir hüviyeti bulunmamaktadır.

Vakfedilen çiftliklerden biri caminin hatibine, diğeri ise camide beş vakit namaz kıldıran imama aittir. Kalan otuz çiftlik ise Ali Candar'ın evlatları ve soyunun devam etmediği durumda kardeşlerine ve Kur'an-ı Kerim okuyanlara tahsis edilmiştir. Vakfiye, haftanın yedi günü Kur'an-ı Kerim okunmasını ve her cuma günü camide hatim yapılmasını şart koşmuştur.

Vakfiyede, vakfın devam ettiği sürece yönetimin kurucuya, onun ardından evlatlarına ve soyu kesildiğinde kardeşlere ve Kur'an okuyan hak sahiplerine devredileceği belirtilmiştir. Vakıf, Azdavay ilçesine bağlı Turnalı köyünde bulunmaktadır ve Ali Candar tarafından vakfedilmiştir. Her hafta Kur'an-ı Kerim okunacak ve camide cuma günleri hatim yapılacaktır. Vakfiyede belirtilen şartlar, vakfın sürekliliğini ve amacına uygun olarak kullanılmasını sağlamaktadır.

4-ABDAL PAŞA VAKFI

Vakfiye, 582 numaralı defterin 286. sayfa ve 195. sırasında kayıtlı olup, 765/1364 tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu, Abdal Paşa'dır. Vakıf, Şeyh Yahya, Seydi Bâlî, Mustafa, Nurullah ve Salih isimli şeyhler adına kurulmuştur.

Vakfın konusu olan arazi, Kastamonu'ya bağlı Araç nahiyesinde bulunmaktadır ve dokuz sınırı vardır. Bu sınırlar, ova, eski yol, Gibse tepesi, beyaz toprak, Kirenli dere, derbent nehri, büyük nehir, Pazar yeri ve Ova mevzii olarak belirtilmiştir. Vakfiyede, bu arazi tüm sınırları, hakları, yolları, genel ve özel kullanım alanları, dağları, ovaları, odun kesimi için uygun alanları, meyveli ve meyvesiz ağaçları dahil olmak üzere vakfedilmiştir.

Vakfiye, bu arazinin zühd ve ibadet ehli kişilere ve onların evlatlarına tahsis edildiğini ve bu kişilerin olmaması durumunda fakir ve muhtaçlara kullanılmak üzere sahih vasiyetle vakfedildiğini belirtir. Arazinin satılamaz, hibe veya rehin olarak kullanılamaz olduğu ve Allah yeryüzünü ve üzerindekileri mirasçı oluncaya kadar hiç kimseye miras olarak geçemeyeceği vurgulanmaktadır.

Zaviyeden günümüze kalan yapı, ilçenin güneyinden geçen çayın kenarında ve otobüs terminalinin yakınında bulunan 5,5x11 metre ölçüsünde, dikdörtgen planlı, kesme taşlarla örülü üstü açık bir türbedir. Bu türbe, vakfın fiziksel olarak günümüze ulaşan tek kalıntısıdır ve vakfın tarihi mirasını temsil etmektedir.

Vakfiyede, Abdal Paşa Vakfı'nın tarihi, dini ve sosyal önemini vurgulamaktadır. Vakfın kurucusu olan Abdal Paşa, hayırseverliği ve dini liderliği ile tanınan bir kişiliktir. Vakıf yapıları arasında yer alan türbe, vakfın tarihi mirasını temsil etmektedir.

Metin, Abdal Paşa Vakfı'nın tarihsel ve dini önemini anlamak için önemli bir kaynaktır. Vakfın kurucusunun kimliği hakkında farklı görüşler bulunması, vakfın tarihi ve sosyal bağlamını daha derinlemesine incelemek gerektiğini göstermektedir. Vakfiye, vakfın amacını ve kurucusunun niyetini açıkça ortaya koymakta ve vakfın sürekliliğini sağlamak için gerekli şartları belirtmektedir.

5- II.SÜLEYMAN PAŞA VAKFI

Vakfiye, 580 numaralı defterin 121. sayfa 74. sırasında kayıtlı olup, 774/1372 tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu, 1385-1392 yılları arasında Candaroğulları Beyliği'nde hükümdar olan II. Süleyman Paşa'dır. Bu vakıf, Süleyman Paşa'nın şehzadelik yıllarında kurulmuştur. Süleyman Paşa, dönemin önemli bir lideri olup, hayırsever ve dini değerlere önem veren bir kişilik olarak tanıtılmaktadır.

Vakfiyede belirtilen yerler, Seydiler Emreler köyünde bulunan arazi, Göynükviran köyünde bir arazi ve yaylak olarak kullanılan bir araziyi kapsamaktadır. Ayrıca, Ağlı köyünde, Hasanlı köyünde, Ortaca köyünde ve Seydiler köyünde bulunan araziler de vakfa dahildir. Bu araziler, Emre Sultan Zaviyesi'ne bağışlanmış olup, elde edilen mahsulat, zaviyeye uğrayan misafirlerin ve yolcuların ihtiyaçları için harcanacaktır.

Vakfiye, vakfın yönetimini Şemseddin Şeyh Emre oğlu Mehmed oğlu İmam Şemseddin'e ve onun ardından salih evlatlarına bırakmıştır. Eğer bu evlatlar kalmazsa, vakıf Kastamonu şehrinde yaşayan fakirler ve yoksullar için geçerli olacaktır. Vakfiye, iki imama göre sahih ve şeri olan geçerli bir vakıftır ve vakfın ebedi olarak fakirlere ait olduğunu vurgulamaktadır.

Vakfiyede geçen Şeyh Emre Zaviyesi, Kastamonu ili sınırları içerisinde bulunan Seydiler ilçesine bağlı Emreler Köyü'ndedir. Zaviyeden günümüze herhangi bir yapı kalmamıştır. Ancak, köyde yaşayanların ifadesine göre, 1966 yılında yapılan mevcut caminin yerinde ahşaptan büyük bir camii olduğu ve hamam kalıntılarının bulunduğu belirtilmiştir. Bu bilgi ve Camii kıble gönündevbulunan tarihi mezarlık zaviyenin köyün ortasında, yeni camii çevresinde olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

6-HACI ZEKERİYA VAKFI

Vakfiye, 612 numaralı defterin 6. sayfa ve 8. sırasında kayıtlı olup, 775/1373 tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu, Hacı Zekeriya b. Yahya'dır. Hakkında pek fazla bilgi bulunmayan Hacı Zekeriya'nın, Hacı Murad-ı Veli'nin müridi olduğuna inanılmaktadır. Türbesi, Çankırı ili Eldivan ilçesi Sarıtarla Köyü'nde bulunmaktadır.

Vakfiyede, Çankırı'ya bağlı Dere köyünde bulunan bir damda yer alan iki gözlü değirmenler vakfedilmiştir. Değirmenlerin sınırları ve hakları belirtilmiştir. Tüm sınırları ve haklarıyla, tüm araç ve gereçleri, taşlar ve ağaçlarla birlikte vakfedildiği belirtilmiştir. Vakfın mütevelliği Musa Halife'ye teslim edilmiştir.

Vakfiye, vakfın yönetiminin Hacı Zekeriya hayatta olduğu sürece kendisi tarafından, vefatından sonra ise çocukları ve onların soyuna devredileceğini belirtmektedir. Vakıf, Mudun köyü mescidinde görev yapan imamlara tahsis edilmiştir. Eğer mescit yıkılırsa ve onarım imkanı kalmazsa, vakıf fakirlere tahsis edilecektir. Vakfiyede, vakfın geçersiz kılınmaması gerektiği ve vakfın sıhhatine ve zorunluluğuna dair hüküm verildiği vurgulanmaktadır.

Vakfiye, Çankırı ili Eldivan ilçesi Mudun (yeni adıyla Sarıtarla) Köyü'nde Zekeriya b. Yahya tarafından imamlara vakfedilen bir camiden bahsetmektedir. Ancak, bu cami günümüzde mamur değildir. Köy meydanında, Hacı Zekeriyya ve oğlunun yattığına inanılan bir türbe bulunmaktadır. Muhtemelen tarihi cami de bu türbenin yakınında yer almaktaydı. Bu bilgi, vakfın fiziksel yapılarının zamanla yok olduğunu ancak manevi önemini koruduğunu göstermektedir.

Metin, Hacı Zekeriya Vakfı'nın tarihi, dini ve sosyal önemini vurgulamaktadır. Vakfın kurucusu olan Hacı Zekeriya b. Yahya, Hacı Murad-ı Veli'nin müridi olarak tanınmakta ve dini bir kişilik olarak ön plana çıkmaktadır.

7-MEHRANLI ŞEYH HAMZA KIZI HATİCE HATUN VAKFI

Vakfiye, 581/2 numaralı defterin 508. sayfa ve 483. sırasında kayıtlı olup, 805/1403 tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu Hatice Hatun, Mehranlı Şeyh Hamza Bey'in kızıdır. Vakfın kuruluşu, Şeyh Hamza'nın vasiyeti üzerine gerçekleşmiştir. Şeyh Hamza hakkında kaynaklarda pek fazla bilgi bulunmamakla birlikte, 1403 yılı itibariyle kendisinden merhum olarak bahsedildiği ve Candaroğulları beyi İsfendiyar Bey zamanında (1392-1439) yaşadığı düşünülmektedir. Bu bilgi, vakfın tarihsel bağlamını ve dini önemini göstermektedir.

Vakfiye, Kastamonu'ya bağlı Sorkun Gülam Nahiyesi Bayalar Mehran bölgesinde olan Ovacık mevkisinde bulunan ve büyük bir ölçekte beş müd tohum alabilecek kadar geniş bir araziyi kapsamaktadır. Bu arazi, zaviyenin ihtiyaçlarına tahsis edilmiştir ve zaviye yıkılırsa veya terk edilirse, arazinin inanan halka vakfedileceği belirtilmiştir. Vakfiyede, arazinin tüm sınırları, hakları, gelirleri, giderleri ve diğer tüm hakları ile birlikte vakfedildiği belirtilmiştir.

Vakfiye, bu arazinin satılamaz, rehin verilemez veya mirasçılara geçemez olduğunu vurgulamaktadır. Gelirler, zaviyenin ihtiyaçlarına harcanacak, artan gelir ise vakfın kurucusunun ailesine ve zaviyeye gelen âlimler ve fakirlere harcanacaktır. Vakfın şartları ve özellikleri değiştirilemez ve bu şartları değiştirenlerin suç ve sorumlulukları kendilerine aittir.

Vakfiyede bahsi geçen yapı, Kastamonu'ya bağlı Hacımuharrem Köyü Mehran Mahallesi'ndeki camidir. Moloz taştan inşa edilmiş olan caminin, kapı ve pencere çerçeveleri kesme taştan yapılmıştır. Harimin duvarlarında taş oyma ve kalem işi motifler bulunmakla birlikte, çatısı yıkıldığı için bu süslemeler zarar görmüştür. Günümüzde cami ibadete kapalı durumdadır.

8-HACI BEY BİN EMÎR-İ ALEM BEY VAKFI

Vakfiye, 608/1 numaralı defterin 283. sayfa 316. sırasında kayıtlı olup, 841/ tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu, Emîr-i Alem Bey'in oğlu Seyfeddin Hacı Bey'dir. Seyfeddin Hacı Bey, Candaroğulları Beyliği hükümdarlarından İsfendiyar Bey zamanında sarayda görevli bir asker ve kumandan olarak tanıtılmaktadır. Bu, vakfın kurucusunun dönemin önemli ve saygın bir şahsiyeti olduğunu göstermektedir.

Vakfiye, Kastamonu Beldesi'ne bağlı Ginoli Nahiyesi'nin Osmanseküsü mevkiinde bulunan Yakub arzı olarak bilinen arazinin tamamını, Aksu mevkisinde bulunan değirmen arazisinin tamamını ve Hamza adıyla meşhur arazinin tamamını kapsamaktadır. Bu araziler, tüm sınırları, hakları, hibeleri, menfaat ve toplum için faydalı veya faydasız yerleri, meyveli ve meyvesiz ağaçları ile birlikte vakfedilmiştir.

Vakfiye, vakfın yönetiminin Hayreddin Hasan oğlu Halil Fakih'e ve onun soyuna devredileceğini, bu soy kalmazsa akrabalarının daha iyisine ve nesilden nesile devam edeceğini belirtmektedir. Vakıf, ulema, fakirler ve muhtaçlara İslami kurallara uygun olarak tahsis edilmiştir.

Vakfiye, Kastamonu ili İnebolu ilçesi Sökü (yeni adıyla Karşıyaka) Köyü Keşlik Mahallesi'nde bulunan zaviyeye atıfta bulunmaktadır. Ancak, zaviye ile alakalı herhangi bir yapı emaresi günümüze ulaşmamıştır. Fazıl Çifçi'nin aktardığı bilgiye göre, köyde Halil Fakih Türbesi'nden başka yalnız mezarlık olarak bilinen bir türbe olduğu belirtilmektedir, ancak bu türbelerden de herhangi bir iz kalmamıştır. Bu, vakfın fiziksel yapılarının zamanla kaybolduğunu, ancak vakfiyenin yazılı belgeleriyle tarihi önemini koruduğunu göstermektedir.

9-ABDULLAH OĞLU HAMZA AĞA VAKFI

Vakfiye, 618/2 numaralı defterin 169. sayfa 141. sırasında kayıtlı olup, 850/1447 tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu, İsmail Bey döneminin devlet adamlarından Abdullah oğlu Hamza Ağa'dır. Hamza Ağa, Tavâşî unvanına sahip olup, vakfiye metninden anlaşıldığı üzere İsmail Bey döneminde yaşamış bir devlet adamıdır. Bu, Hamza Ağa'nın dönemin önemli ve saygın bir şahsiyeti olduğunu göstermektedir.

Vakfiyede, Kastamonu'nun Kuzyaka Nahiyesi'nde, Yeniviran Suyu olarak bilinen yerde Boz Ömer arazisine doğru olan Hamza arazisi vakfedilmiştir. Bu arazinin sınırları detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Vakıf, bu arazinin tüm sınırları, hakları, merafıkı, levahiki, tarım arazileri, meyveli ve meyvesiz ağaçları ile birlikte Beyoğlu Mahallesi'nde Yukarıpazar'da inşa ettiği mescide vakfedilmiştir.

Vakfiye, Hamzaağa Camii'nden bahsetmektedir. Cami, Kastamonu Akmescid Mahallesi Hamza Sokağı'nda bulunmaktadır. İnşa kitabesi olmadığından yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, vakfiye tarihinin 1447 olması sebebiyle o yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Caminin mihrabı üzerinde bulunan 1141/1728 tarihinden dolayı bu tarihte tamir edildiği varsayılmaktadır. Cami iç alanı 9,30x12 metre ölçüsünde olup, duvar kalınlığı 1.60 metredir. Duvarlar taş, minber basit ahşap yapılı, mihrap alçı olup ahşap tavanla kapatılmıştır.

Hamzaağa tarafından mescit olarak inşa edilen yapının 1714 yılında cami haline getirildiğini anlaşılmaktadır. Caminin güney ve doğu cepheleri ikişer sıra pencereyle hareketlendirilmiş, ancak batı cephesine pencere açılmamıştır. Caminin sıvaları ve tavanı yakın zamanda tamir edilmiştir ve 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

10-TACEDDİN İBRAHİM BEY OĞLU İSMAİL BEY VAKFI

Vakfiye, 582/1 numaralı Anadolu adlı defterin 255. sahife 156. sırasında kayıtlı olup, Taceddin İbrahim Bey oğlu İsmail Beyin peşpeşe kayıtlı vakfiyesi olması hasebiyle bir sonraki vakfiyenin tarihi 861/1457 olmasından dolayı bu vakfiye de aynı tarihte yazılmış olması muhtemeldir.

Vakfın kurucusu Candaroğlu Kötürüm Bayezid Oğlu İsfendiyar Bey Oğlu II. İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey'dir. İsmail Bey, "Kemâleddin" lakabını kullanmış ve ilk oğlunun adı Hasan olmasından dolayı Ebu'l Hasan künyesini taşımıştır. Annesi Devlet Hatun bint-i Abdullah'tır. İsmail Bey, 20 yaşında tahta geçmiş ve sahip olduğu ilim onu zamanının en parlak simalarından biri yapmıştır. Onun dönemi, Anadolu Beylikleri arasında kültür yönünden en parlak, en canlı dönemlerden biridir. İsmail Bey'in "Hulviyyat-ı Sultanî" adlı bir fıkıh kitabı bulunmaktadır ve Osmanlı Padişahları ile tarihçiler ona hep hürmet göstermiştir.

Vakfiye, Kastamonu'da bulunan çeşitli yapıları ve arazileri kapsamaktadır. İsmail Bey, külliye içerisinde cami, medrese, türbe, imaret, han ve hamam gibi yapılar inşa ettirmiştir. Vakfiye, bu yapılar ve arazilerin tüm hakları ve sınırları detaylı bir şekilde tanımlamaktadır. Vakfiye, vakfın yönetiminin belirli kişilere ve onların soyuna devredileceğini, bu soy kalmazsa Kastamonu'daki adalet sağlayıcı yetkililere geçeceğini belirtmektedir.

Vakfiyede bahsi geçen İsmail Bey Külliyesi, Kastamonu merkezde İsmail Bey Mahallesi'nde Şehinsah Kayası üzerinde bulunmaktadır. Külliye cami, medrese, kümbet, imaret tabhane ile birlikte mutfak, fırın, ambar, kütüphane, han, hamam hizmetli odaları ve ahırdan oluşmaktadır. İsmail Bey Camii, zâviyeli cami plan şemasını taşra yorumu ile Kastamonu'da yeniden uygulamaktadır. Cami, temel kazısı yapılmadan inşa edildiği için halk arasında "temelsiz cami" olarak bilinir. Çeşitli zamanlarda onarımlar görmüş ve 1992 ve 2009 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

İsmail Bey Sıbyan Mektebi, külliyenin batı köşesine inşa edilmiştir ve mahalle çocukları için eğitim vermektedir. İsmail Bey Medresesi, Candaroğulları dönemine ait ayakta kalabilmiş tek medresedir ve cami kapısının karşısında bulunmaktadır. İsmail Bey Türbesi, külliyenin batı köşesindedir ve vakfiyede adı geçtiğine göre 865/1460 yılından önce yapılmıştır. İsmail Bey Hamamı ve İsmail Bey Hanı (Deve Hanı) da külliyenin önemli yapılarındandır.

Metin, İsmail Bey Vakfı'nın tarihi, dini ve sosyal önemini vurgulamaktadır. Vakfın kurucusu olan İsmail Bey, Candaroğulları Beyliği döneminde önemli bir lider ve ilim sahibi olarak tanınmaktadır. Vakıf yapıları arasında yer alan İsmail Bey Külliyesi, vakfın fiziksel ve manevi mirasını temsil etmektedir.

11-TACEDDİN İBRAHİM BEY OĞLU İSMAİL BEY VAKFI

Vakfiye, 582/1 numaralı Anadolu adlı defterin 227. sahife ve 157. sırasında kayıtlı olup, 861/1457 tarihinde yazılmıştır.

İsmail Bey'in vakıf mallarının detaylarını ve vakfın işleyişini açıklayan bu vakfiye, önceki vakıfnamenin devamı niteliğindedir.

Vakfiyede, Maden-i Nuhas (Küre) kasabasında yaptırılan hamam, Kastamonu merkezde yaptırılan han, Kırımlı Çiftliği olarak bilinen mezraa, Hatun Bahçesi, Keşiş Arzı, Durak Arzı, Çırdak ve Mancınık köyleri arasında bulunan mezraa gibi pek çok mülkün ve arazinin vakfa dâhil olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, Göynükviran, Sorkun Gulam nahiyesinin Göçüler köyü, Devrekâni nahiyesindeki araziler ve çeşitli tarlalar da vakfa dâhil edilmiştir.

12- TACEDDİN İBRAHİM BEY OĞLU İSMAİL BEY VAKFI

Vakfiye, 582/1 numaralı Anadolu evvel adlı defterin 228. sayfa 159. sırasında kayıtlı olup, 865/1461 tarihinde yazılmıştır. Vakfiye, V.G.M.A. kayıtlarında İbrahim Bey vakfı olarak kayıt edilmiştir. Ancak vakfiye metni içindeki İbrahim isminden önce (ابن) kelimesini görmediklerinden dolayı yanlış kayıt yapıldığını düşünmekteyiz ayrıca vakfiye metnin sonuna şahitlerden de sonra ilave olarak yazılmış olan "*İsmail Bey tarafından yazılan "Dibâcetü'l-Hülviyyât" adlı kitaba göre İsmail Bey'in künyesi söyledir. Yaman Candar'ın oğlu Şemseddin'in oğlu, Emir Yakub'in oğlu, Adil'in oğlu, Bâyezid'in oğlu, İsfendiyar'in oğlu İbrahim'in oğlu Ebü'l-Hasan İsmail."* şeklindeki ifade vakfiyenin İbrahim Bey oğlu İsmail Bey'e ait olduğunu göstermektedir.

Vakfiyede, vakfa ait mülklerin ve arazilerin detayları verilmiştir. Bunlar arasında Küre Şehri'ndeki maden dükkânları, Kastamonu'daki Buğday Pazarı'ndaki dükkân, ve çeşitli bahçeler yer almaktadır. Vakfın yapıları ve mülkleri, belirli şartlar ve kurallar çerçevesinde yönetilmekte ve kullanıma sunulmaktadır.

Vakfın kurucusu, 10. ve 11. vakfiyeler de olduğu gibi burda da, Candaroğlu Kötürüm Bayezid Oğlu İsfendiyar Bey Oğlu II. İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey'dir

Vakfiye, vakfa ait dükkânlar, bahçeler ve diğer mülkler hakkında detaylı bilgiler içermektedir. Vakfın yapıları arasında "Kelleci Dükkanı" ve "Kebap Dükkanı" olarak bilinen

dükkânlar, Kastamonu şehrindeki Buğday Pazarı'nda bulunan dükkân ve Şahinşah Kayası yakınında bulunan bahçeler yer almaktadır.

İsmail Bey Vakfı'nın vakfiye metni, vakfın dini ve sosyal amaçlarını, vakıf mallarının yönetimi ve kullanımını detaylı bir şekilde açıklar. Vakfın kurucusu olan İsmail Bey, Candaroğulları Beyliği döneminde önemli bir lider ve ilim sahibi olarak tanınmaktadır. Vakfiye, Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salat ve selam ile başlar ve vakfın amacının Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu belirtir.

Vakfiye, vakfa ait mülklerin ve arazilerin detaylarını verir ve vakfın sürekliliğini sağlamak için belirli kurallar koyar. Vakfiyede, vakfın satılamaz, hibe edilemez, rehin verilemez ve miras olarak devredilemez olduğu vurgulanır. Vakfın gelirlerinin, vakfın ihtiyaçlarına ve belirtilen amaçlara uygun olarak harcanması gerektiği belirtilir.

İsmail Bey Vakfı'nın vakfiye metni, vakfın dini ve sosyal amaçlarını, vakıf mallarının yönetimi ve kullanımını detaylı bir şekilde açıklar. Vakfın kurucusu olan İsmail Bey, Candaroğulları Beyliği döneminde önemli bir lider ve ilim sahibi olarak tanınmaktadır. Vakfiye, vakfın amacının Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu belirtir ve vakfın sürekliliğini sağlamak için belirli kurallar koyar.

13-İSMAİL BEY'İN VALİDESİ DEVLET HATUN VAKFI

Vakfiye, 582/1 numaralı ve Anadolu evvel adlı defterin 228. sayfa 158. sırasında kayıtlı olup, 865/1460 tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu, Taceddin İbrahim Bey'in oğlu İsmail Bey'in validesi Devlet Hatun'dur. Devlet Hatun, Candaroğulları Beyliği döneminde önemli bir şahsiyet olup, oğlunun inşa ettirdiği İsmail Bey İmaretine vakıf yapmıştır.

Vakfiyede belirtilen mülk, Devlet Hatun'un Kastamonu'nun Devrekâni ilçesine bağlı Gölceğiz mevkiinde bulunan çiftliğidir. Bu çiftlik, Tavâşî Hamza Ağa'nın kız kardeşi Şahdane Hanımefendiden satın alınmıştır. Çiftlik, sınırları, yasaları, arazileri, binaları, harabe yerleri, dağları, tepeleri, kaynakları, nehirleri ve ağaçlarıyla birlikte vakfa dâhil edilmiştir.

Devlet Hatun, oğlunun inşa ettirdiği İsmail Bey İmaretine vakfettiği mülk ile hayır işlerine katkıda bulunmuştur. Vakfiye, vakfın dini ve sosyal amaçlarını, vakıf mallarının yönetimi ve kullanımını detaylı bir şekilde açıklamaktadır.

Sonuç olarak, Devlet Hatun Vakfı'nın vakfiye metni, vakfın dini ve sosyal amaçlarını, vakıf mallarının yönetimi ve kullanımını detaylı bir şekilde açıklayan, vakfın kurucusu Devlet Hatun'un dini değerlere büyük önem verdiğini ve vakfın sürekliliğini sağlamak için gerekli şartları belirlediğini gösteren önemli bir belgedir. Devlet Hatun, oğlunun vakfına yaptığı katkılarla dönemin sosyal ve dini hayatında önemli bir rol oynamıştır.

14-ŞEYH MUSTAFA BİN KARA ŞEYH ZAVİYESİ VAKFI

2113 Numaralı defterin, 89. Sayfa ve 22. Sırasında kayıtlı, 864/1460 tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu, Şeyh Bayezid'in oğlu Şeyh Mustafa'dır. Vakfiyede, Şeyh Mustafa'nın dindar bir kişi olduğu, dünya malına iltifat etmediği, ahireti kazanmak için hayır işlerine önem verdiği vurgulanmıştır. Bu, onun dünya hayatını geçici bir durak olarak gördüğünü ve ahiret için hazırlık yapmanın önemini anladığını gösterir.

Şeyh Mustafa, sahip olduğu mülkleri ve hakları, bu vakfın işleyişini desteklemek için vakfetmiştir. Vakfiye, vakfedilen mülklerin tüm sınırları ve haklarıyla birlikte vakfa dahil edildiğini belirtir. Elde edilen mahsul, zaviyenin imar ve tamirine harcanacak, geri kalan ise fukara, miskinler, yolcular ve vakfı kuran Şeyh Mustafa'nın soyundan gelenlere dağıtılacaktır. Vakıf mülklerinin satılamayacağı, bağışlanamayacağı, rehin verilemeyeceği ve mülkiyetinin değiştirilemeyeceği vurgulanır.

Vakfiye, vakfın işleyişi ve yönetimi ile ilgili detaylı şartlar ve koşullar belirler. Şeyh Mustafa, vakfın mütevelliliğinin kendisinde olmasını, vefatından sonra ise oğullarına ve onların soyundan gelenlere geçmesini şart koşar. Vakfın iptal edilmesi veya değiştirilmesi mümkün değildir ve bu şartlara muhalefet edenlerin lanetleneceği belirtilir.

Vakıf Çankırı'ya bağlı Ağca Köyü'nde bulunmaktaydı. Vakfa bağlı iki çiftlik ve dört mezra, Şeyh Mustafa tarafından zaviyeye vakfedilmiştir. Bu mülkler arasında "Akça Çiftlik" köyü, "Çam Avlağu" mezrası, "Çuvla" mezrası, "Yolludere" mezrası ve "el-Mekras" mezrası bulunmaktadır. Günümüzde bu zaviyeden herhangi bir yapı kalmamıştır ve aileden geldiği söylenen Gönder soyadında bir aile bulunmakta, ancak röportaj isteği kabul edilmemiştir.

Şeyh Mustafa Vakfı, dini ve sosyal hizmetleri desteklemeyi amaçlayan bir vakıftır. Vakfın mülkleri, zaviyenin imarı ve tamiri için kullanılırken, geri kalan gelirler fukara, miskinler, yolcular ve vakıf kurucusunun soyundan gelenlere harcanacaktır. Vakfiye, vakfın sürekliliğini ve amacını koruma altına almış, şartları ve hükümleri titizlikle belirlemiştir. Şeyh Mustafa'nın dini ve sosyal sorumluluklarını yerine getirme konusundaki kararlılığı ve vakfın önemine olan inancı, vakfiyede açıkça görülmektedir.

Şeyh Mustafa Vakfı, dini ve sosyal hizmetleri desteklemeyi amaçlayan bir vakıftır. Vakfın mülkleri, zaviyenin imarı ve tamiri için kullanılırken, geri kalan gelirler fukara, miskinler, yolcular ve vakıf kurucusunun soyundan gelenlere harcanacaktır. Vakfiye, vakfın sürekliliğini ve amacını koruma altına almış, şartları ve hükümleri titizlikle belirlemiştir. Şeyh Mustafa'nın dini ve sosyal sorumluluklarını yerine getirme konusundaki kararlılığı ve vakfın önemine olan inancı, vakfiyede açıkça görülmektedir.

15- HACI BEY ZAVİYESİ VAKFI

596 numaralı defterin, 229. sayfası ve 197. sırasında kayıtlı Hacı Bey Zaviyesi Vakfı vakfiyesidir ve 866/1462 tarihinde yazılmıştır.

Bu vakfiye metni, Hacı Bey Zaviyesi olarak bilinen vakfın, Mahmud ve Muhammed'in soyundan gelen kişiler tarafından kurulduğunu belirtir. Vakıf, Koçhisar (bugünkü Ilgaz) ilçesine bağlı Şeyhler (şimdiki adıyla Bozatlı) köyünde bulunmaktadır. Vakıf hakkında elde edilen bilgiler sınırlıdır ve zaviyeden günümüze herhangi bir yapı kalmamıştır. Ancak, köyde bulunan ve köy tüzel kişiliğine ait bir ambar, vakfın varlığına dair günümüze kalan nadir izlerden biridir.

Vakfiye, Hacı Bey Zaviyesi'nin hizmetine tahsis edilen mülkleri ayrıntılı olarak listeler. Bu mülkler arasında çiftlikler, değirmenler ve arazi parçaları bulunur. Vakıf mülkleri, belirli bir dini ve sosyal amacı gerçekleştirmek üzere vakfedilmiş olup, bu mülklerin satılması, bağışlanması, rehin edilmesi ve miras olarak devredilmesi yasaklanmıştır. Bu kurallar, vakfın devamlılığını ve işleyişini sağlamak için konmuştur.

16. KASIM BEY SARAYKÖY ZAVİYESİ VAKFI

581-2 Numaralı defterin 471. Sayfası ve 444 sırasında kayıtlı İsfendiyar Bey Oğlu Kasım Bey'in, 867/1463 tarihli Sarayköy Zaviyesi vakfiyesidir.

Bu vakfiye metni, Candaroğlu İsfendiyar Bey'in oğlu Kasım Bey tarafından Sarayköy'de kurulan bir zaviyeye dair bilgileri sunmaktadır. Kasım Bey, Osmanlı döneminde önemli bir yer tutmuş ve Çelebi Mehmet ile başlayan bir ilişki ağı içinde kendine mühim bir konum elde etmiştir. Osmanlı himayesinde yaklaşık elli yıl boyunca Çankırı merkezli olarak bir beylik statüsünde yaşamış ve bu süre zarfında hem askerî hem de sosyal hizmetlerde bulunmuştur. Vakfiye, Kasım Bey'in dini, sosyal ve ekonomik bağlamda ne kadar etkili ve öncü bir figür olduğunu göstermektedir.

Vakfın yapıları arasında zaviye olmasına rağmen maalesef zaviyeden herhangi bir kalıntı bulunmamaktadır.

Sarayköy'deki hamam, üzüm bağları ve Ankara vilayetine bağlı köylerdeki geniş arazi parçaları zaviyeye vakfedilen yerler arsındadır.

Vakıf mülkleri, sadece Sarayköy'deki zaviyenin ve hanın imarı ve ihtiyaçları için kullanılmakla kalmayıp, aynı zamanda yolculuk yapanların konaklaması ve beslenmesi için de tahsis edilmiştir. Bu durum, Kasım Bey'in vakfının hem sosyal bir hizmet sunduğunu hem de dini bir fonksiyona sahip olduğunu göstermektedir.

Vakfiyede, vakıf işlerinin yönetimi ve denetimi konusunda belirli kişiler ve makamlar atanmıştır. Vakfın mütevellisi olarak atanan kişiler, vakfın gelirlerini toplamak ve bunları belirlenen amaçlara uygun olarak harcamakla sorumludur. Vakfiye metni, vakfın yönetiminde,

mütevellilerin ve imamların görev ve sorumluluklarını açıkça belirler. Ayrıca, vakfın geliri ile imam ve müezzin gibi din görevlilerine ödeme yapılacağı, fakirlere ve misafirlere yiyecek temin edileceği detaylandırılmıştır.

17. KASIM BEY ÇANKIRI İMARET VAKFI

593 Numaralı defterin, 247. Sayfa ve 195. sırasında kayıtlı İsfendiyar Bey oğlu Kasım Bey'in 868/1464 tarihli Çankırı İmaret Vakfı vakfiyesidir.

Metin, Kasım Bey'in yüksek dini ve ahlaki değerlere sahip bir lider olarak tasvir edildiği ve dünya hayatının geçici olduğunu vurgulayan İslami öğretiler çerçevesinde sunulmuştur.

Metinde, Kasım Bey'in vakfettiği mülkler arasında Ankara vilayetinde yer alan çeşitli köyler, mezralar, bağlar, hamamlar, dükkanlar ve hanlar gibi geniş bir mülk listesi bulunmaktadır. Bu mülklerin, vakfın imar edilmesi ve devam ettirilmesi amacıyla kullanılacağı, artan gelirlerin ise fakirler ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılacağı belirtilmiştir. Vakfın, hem dini hem de sosyal işlevi vurgulanmış; yolculara, yoksullara ve müminlere hizmet etmesi amaçlanmıştır.

Vakfiyede ayrıca, vakıf mülklerinin yönetimi ve denetimi için mütevelli olarak tayin edilen kişilerle ilgili detaylar yer almakta olup, bu kişilerin görevleri, sorumlulukları ve alacakları maaşlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Vakfın yönetiminin, Kasım Bey'in oğlu İmirza Bey'e ve onun soyundan gelenlere devredilmesi, onların soylarının tükenmesi durumunda ise bu görevin Ankara kadısına verilmesi öngörülmüştür. Ayrıca, vakfın işlerinin aksamaması için çeşitli hizmetlilerin (imam, müezzin, aşçı, fırıncı, hizmetçi vb.) görevleri, maaşları ve sorumlulukları da detaylandırılmıştır.

Metin, dünya hayatının geçiciliğine vurgu yaparak, vakıf gibi kalıcı ve hayırlı işlerin önemini vurgulamakta, Kasım Bey'in vakfını kurarken duyduğu dini ve ahlaki sorumluluğu açıkça ortaya koymaktadır. Vakfiye, vakfın sonsuza kadar devam etmesi gerektiğini ve bu vakfın asla satılamayacağını, hibe edilemeyeceğini, rehin verilemeyeceğini ve miras olarak devredilemeyeceğini belirten katı şartlarla bağlanmıştır. Vakıf işlerinin, şeriatın gereklerine uygun olarak yerine getirilmesi gerektiği, aksi takdirde Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lanetinin üzerine olacağı ifade edilmiştir.

18. KASIM BEY OĞLU KAYA BEY VAKFI

582 numaralı vakfiye defterinin 125.sahife ve 83.sırasında kayıtlı Kasım Bey Oğlu Kaya Bey vakfına ait 876/1471 tarihli vakfiyenin değerlendirmesidir.

Bu vakfiye metni, Candaroğlu İsfendiyar Bey'in oğlu ve Osmanlı Devleti adına Çankırı Sancak Beyliği yapan Melik Kasım Bey'in oğlu Kaya Bey tarafından Balıkesir'de inşa edilen Kayabey Camii ve çevresindeki mülklerin vakfedilmesiyle ilgilidir. Metin, Kaya Bey'in dini ve

toplumsal sorumluluklarının bilincinde bir lider olduğunu gösterirken, aynı zamanda vakıf kurumu aracılığıyla uzun vadeli toplumsal ve dini katkılar sağlamayı hedeflediğini ortaya koymaktadır.

Metnin başlangıcında, Kaya Bey'in vakfettiği mülklerin ve bunların kullanım amaçlarının detaylı bir şekilde açıklandığı görülmektedir. Bu mülkler arasında Kayabey Camii, bu caminin yanında inşa edilen dokuz odalı ev, çeşitli bağlar, tarlalar, bahçeler ve mezralar yer almaktadır. Bu mülklerin vakfı, caminin inşası ve işleyişi için gerekli gelirleri sağlamak, ayrıca mescidin cemaatini oluşturacak kişilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmıştır.

Kaya Bey'in, vakıf mülklerini belirlerken detaylı bir planlama yaptığı ve bu mülklerin hem dini hem de sosyal işlevlere hizmet etmesini amaçladığı görülmektedir. Vakfın gelirlerinin, caminin bakım ve onarımı, imam, müezzin ve diğer görevlilerin maaşlarının ödenmesi, kandil yağı gibi ihtiyaçların karşılanması gibi çeşitli dini hizmetlere yönlendirileceği belirtilmiştir.

Metinde, Kaya Bey'in ölümünden sonra vakfın yönetiminin kime devredileceği ve vakfın devamlılığının nasıl sağlanacağı konularında da ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu bağlamda, vakfın yönetimi öncelikle Hacı Ahmed Ağa oğlu Musa'ya ve onun soyundan gelenlere devredilmiş, vakıf işlerinin düzgün bir şekilde yürütülmesi için zamanın hâkimi de vakfın denetiminde rol almıştır.

19. İBRAHİM OĞLU HACI BABA VAKFI

605 numaralı defterin 161.sayfa ve 228.sırasında kayıtlı Tosya'da "Hacı Baba bin İbrahim Vakfı'na ait vakfiyedir ve 876/1472 tarihinde yazılmıştır.

Bu vakfiye metni, Hacı Baba bin İbrahim tarafından Tosya'da kurulan bir vakfın detaylarını içermektedir. Vakfiyede, Hacı Baba'nın dedesi Hacı Kerim adına kurulmuş olan zaviyenin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli mülklerin vakfedildiği belirtilmiştir. Vakfiye, İslam hukuku çerçevesinde şer'i olarak geçerli olan ve uzun süreli toplumsal fayda sağlamayı hedefleyen bir hayır işini düzenlemektedir.

Vakfın amacı, Hacı Kerim Zaviyesinin ihtiyaçlarını karşılamak ve bu zaviyenin işleyişini sürdürmek olarak belirtilmiştir. Vakfın gelirlerinin öncelikle vakfın yapıları ve hizmetleri için harcanacağı, kalan gelirin ise vakfedenin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılacağı belirtilmiştir. Ancak, vakfedenin ve ailesinin ölümünden sonra, gelirlerin âlimlere ve diğer salih kişilere aktarılacağı ifade edilmiştir. Bu, vakfın hem dini hem de sosyal amaçlara hizmet etmek üzere kurulduğunu gösterir.

Genel olarak, bu vakfiye metni, Hacı Baba bin İbrahim'in dini inançlarını ciddiye alarak kurduğu bir hayır işini ve bu hayır işinin devamlılığını sağlamak amacıyla aldığı önlemleri ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Metin, vakfedenin niyetini, vakfın kapsamını ve

şartlarını net bir şekilde tanımlayarak, vakfın işleyişinin uzun yıllar boyunca sürecek şekilde düzenlendiğini göstermektedir. Ancak Hacı Kerim Zaviyesinin nerede olduğu maalesef tespit edilememiştir

20. FİLİBE İSMAİL BEY VAKFI

628 Numaralı defterin 449. Sayfasında, 233. Sırasında kayıtlı Bulgaristan Filibede bulunan Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey'in 882/1477 tarihli vakfiyesidir.

Bu vakfiye metni, Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey tarafından Bulgaristan'ın Filibe şehrinde kurulan bir vakfın detaylarını sunmaktadır. Vakfiye, İsmail Bey'in dini inançları doğrultusunda, dünya hayatının geçici olduğunu ve ahiret için hazırlık yapmanın gerekliliğini vurgulayan bir bakış açısıyla oluşturulmuştur.

Vakfiye, İsmail Bey'in Filibe şehrinde ve çevresinde sahip olduğu çeşitli mülkleri, özellikle su değirmenlerini, hamamları ve camileri vakfettiğini belirtiyor. Bu mülklerin gelirleri, öncelikle caminin bakım ve onarımı, imam ve diğer hizmetlilerin maaşları, caminin ihtiyaçlarının karşılanması gibi işlere ayrılacak şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca, gelirlerin fazla gelmesi durumunda, bu fazla gelirlerin başka hayır işlerine yönlendirileceği de belirtilmiştir.

Vakfiyede, vakfın yönetimi ve işleyişiyle ilgili çok detaylı kurallar ve şartlar belirtilmiş. Vakfın yönetimi, önce İsmail Bey'e, ardından oğluna ve sonraki nesillerine bırakılmakta, eğer bu nesillerden kimse kalmazsa vakfın yönetimi Filibe kadısına geçmektedir. Vakfiyede ayrıca, gelirlerin toplanması, harcamaların yapılması ve vakfın korunması konusunda çok sıkı kurallar ve düzenlemeler getirilmiş.

Vakfiye Metni, İsmail Bey'in dini inançlarına ne kadar bağlı olduğunu ve bu inançlar doğrultusunda hareket ettiğini göstermektedir. Dünya hayatının geçici olduğunu sık sık vurgulayan vakfiye, ahiret için yapılan yatırımların önemine dikkat çekiyor. Bu anlamda, vakfiye metni, bir yandan İsmail Bey'in şahsi inançlarını yansıtırken, diğer yandan dönemin vakıf anlayışını ve sosyal sorumluluk bilincini de ortaya koymaktadır.

İsmail Bey'in yaptırdığı Camii'den maalesef günümüzde herhangi bir mimari yapı veya kalıntı bulunmamaktadır.

21. İSFENDİYAR OĞULLARINDAN MAHMUD BEY VAKFI

582 numaralı vakfiye defterinin 153 üncü sayfa ve 104 üncü sırasında kayıtlı İsfendiyar oğullarından Mahmut beye ait 891/1486 tarihli vakfiyedir.

Bu vakfiye metni, İsfendiyar Bey'in oğlu merhum İbrahim Bey'in oğlu Mahmut Bey tarafından 1486 yılında kurulan bir vakfın ayrıntılarını sunmaktadır. Mahmut Bey, bu vakıf aracılığıyla dini inançları doğrultusunda, dünya hayatının geçici olduğunu ve ahiret için hazırlık

yapmanın gerekliliğini vurgulamaktadır. Metin, dönemin vakıf anlayışını, sosyal ve dini sorumluluk bilincini yansıtan önemli bir belge niteliğindedir.

Vakfiye, Mahmut Bey'in Edirne ve Dimetoka bölgelerinde sahip olduğu çeşitli mülkleri, köyleri ve mezraları vakfettiğini belirtmektedir. Bu mülkler, özellikle Hz. Peygamber'in şerefli türbesine ve çeşitli dini yapılar için vakfedilmiştir. Vakfın gelirleri, vakfedilen alanların bakımına, mescidin imamının maaşına ve diğer dini hizmetlere harcanacaktır.. Ayrıca, vakıf gelirlerinin artması durumunda, bu gelirlerin başka hayır işlerine yönlendirileceği de belirtilmiştir. Ancak bu yapılardan maalesef hiçbiri ayakta değildir.

Vakfiye, vakfın yönetimi ve işleyişi ile ilgili detaylı kurallar ve şartlar içermektedir. Vakfın yönetimi önce Mahmut Bey'e, ardından oğluna ve nesilden nesile geçmek üzere düzenlenmiştir. Vakfiyede, gelirlerin toplanması, harcamaların yapılması ve vakfın korunması konularında katı kurallar ve düzenlemeler belirlenmiştir. Ayrıca, vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği ve herhangi bir şekilde iptal edilemeyeceği açıkça belirtilmiştir.

22. HACI SALİH VAKFI

601 Numaralı defterin 130. Saysası ve 162. Sırasında kayıtlı Çankırı'da bulunan Hacı Salih vakfının 894/1489 tarihinde yazılmış vakfiyesidir.

Bu vakfiye metni, Hacı Salih b. Muhammed tarafından 1489 yılında kurulan bir vakfın detaylarını sunmaktadır. Metin, dönemin vakıf anlayışını, dini ve sosyal sorumluluk bilincini yansıtan önemli bir belge niteliğindedir.

Vakfiyede Hacı Salih'in, dünya hayatının geçici olduğunu ve ahiret için hazırlık yapmanın önemini fark ettiği belirtilmektedir. Hacı Salih, sahip olduğu mal ve mülkleri Allah yolunda infak ederek, ahiret için kalıcı bir yatırım yapmak istemiştir. Bu vakıf, Hacı Salih'in dini inançlarını ve dünya hayatının geçici olduğunu idrak etmesi üzerine kurulmuştur.

Vakfiye, Hacı Salih'in Ankara'daki Hıdırlık mevkiinde bulunan bir bahçeyi, büyük bir evi ve bu eve bağlı mülkleri vakfettiğini belirtmektedir. Bu mülkler, Hacı Salih'in neslinden gelenler arasında nesilden nesile devredilecek şekilde vakfedilmiştir. Eğer soy tükenirse, vakıf gelirleri Camii Merbusta'da bulunan bir külliyenin ihtiyaçlarına tahsis edilecektir. Günümüzde Külliyeden herhangi bir emare bulunmamaktadır.

Vakfiyede belirtilen mülkler arasında meyve ağaçları olan bir bahçe, üzüm bağı ve çeşitli müştemilat yer almaktadır.

Vakfiye, vakfın işleyişi ile ilgili detaylı kurallar ve şartlar içermektedir. Vakfın yönetimi önce Hacı Salih'in neslinden gelenlere devredilecek, soy tükendiğinde ise vakıf, külliyenin ihtiyaçlarına yönelik olarak kullanılacaktır. Vakfiyede, mülklerin satılamayacağı, devredilemeyeceği ve herhangi bir şekilde iptal edilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Ayrıca,

vakfın yönetimi için belirlenen mütevellinin vakfı teslim alması ve yönetmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak Candaroğulları Beyliği Vakfiyeleri ve Mimarisi isimli doktora tezi araştırma sürecinde; Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinden bulunan vakfiye defter kayıtları 1200-1500 tarihleri arası sınırlı tutularak Kastamonu bölgesinde kurulan Candaroğulları Beyliğine ait defterlerin taranması sonucunda 592, 600, 591, 606, 582, 580, 612, 581/2, 608/1 618/2, 582/1, 2113, 596, 581/2, 593, 605, 628, 601 numaralı defterlerde 22 adet vafkiye tespit edilip incelenmiştir.

İncelenen bu vakfiyeler ışığında yapılan alan araştırmasında vakfiyede geçtiği şekliyle sadece Kastamonudaki İsmail Bey Külliyesi içerisindeki yapılar varlığını sürdürmüştür ve akar olan bazı mülklerin geliri hala külliye ihtiyaçları için kullanılmaktadır.

Aslî yapılarını kaybetmiş olsalar da bahsedilen yerde mimari yapı ve cami olan, Çankırı'daki Kasım Bey İmareti Vakfı, Kastamonu Ağlı Bereketli Köyü Ali Candar Vakfı, Seydiler Emreler Köyü II. Süleyman Paşa Vakfı, İnebolu Keşlik'te Emîr-i Alem oğlu Hacı Bey Zaviyesi Vakfı, Hacı Muharrem Köyü Mehranlı Mahallesindeki Hamza Bey Kızı Hatice Hanım Vakfı, Kastamonu Akmescid Mahallesinde Cami'i bulunan Abdullah Oğlu Hamza Ağa Vakfı, Çankırı Ilgaz İlçesi Bozatlı Köy merkezinde ambarı olan Hacı Bey Zaviyesi Vakfı, ayrıca vakfiyede adı geçen yerlerde türbeleri olması hasebiyle Araç'taki Abdal Paşa Vakfı, Çankırı'da ki Şeyh Kara Mustafa Vakfı, yine Çankırı Eldivan İlçesi Mudun Köyündeki Hacı Zekeriya Vakfı, Kastamonu'da Ahi Şorva Vakfı isimleriyle de olsa varlığını sürdürüyor denilebilir. Bunların yanında Çankırı Eldivan İlçesi Sayarköy'deki Kasım Bey Zaviyesi Vakfına, Hacı Salih Vakfına, Edirne'deki Mahmut Bey Vakfına, Bulgaristan Filibe Markova Köyün'deki İsmail Bey Vakfına ve Tosya'daki Hacı Kerim Zaviyesi Vakfına ait, herhangi bir mimari yapı, kalıntı veya bilgiye rastlanamamıştır.

Bu çalışmanın ileride hem Candaroğulları Beyliği hem de mimari yapılarını akademik olarak çalışacak olan bilim insanlarına yön vereceği inancını taşımaktayız.

KAYNAKÇA

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim. "Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyat-i Sultanî Adlı eseri Üzerine Notlar", 1988.

Akbulut, İlhan. "Vakıf Kurumu Mahiyeti ve Tarihi Gelişimi". *Vakıflar Dergisi* XXX (2007), 61-72.

Akdağ, Mustafa. *Türkiye'nin İktisadî ve İctimâi Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014.

Akgündüz, Ahmet. *İslam Hukukunda ve Osmanlı tatbikatında Vakıf Müessesesi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

Ateş, İbrahim. "Vakfiyelerde Dua ve Beddualar". *Vakıflar Dergisi* XVII (1983), 5-54.

Atsız, Hüseyin Nihal. *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015.

Atsız, Hüseyin Nihal (ed.). *Oruç Bey Tarihi*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, ts.

Bayyiğit, Mehmet. "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kurumu Olarak Vakıflar". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/11 (2001), 59-66.

Behçet, Mehmet. *Kastamonu eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)*. çev. Musa S. Cihangir. Kastamonu: Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Yayınları, 1998.

Berki, Ali Himmet. *Vakıflar*. İstanbul: Cihan Kütüphanesi (Yayınevi), 1940.

Berki, Ali Himmet. *Vakıflara Dair yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen Istılah ve Tabirler*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1966.

Berki, Ali Himmet. "Vakıfların Tarihi Mahiyeti, İnkişafı ve Tekâmülü Cemiyet ve Fertlere Sağladığı Faideler". *Vakıflar Dergisi* 6 (1965), 9-15.

Bilici, M Z. Kenan. *Kastamonu'da Türk Devri Mimarisi ve Şehir Dokusunun Gelişimi (18. Yüzyıl Sonuna Kadar)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991.

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuk-i İslamiyye ve Istılah-ı Fıkhiyye kamusu*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1965.

Cantay, Gönül. "Türklerde Vakıf ve Taş Vakfiyeler". *Vakıf Haftası Dergisi* 11 (1994), 147-162.

Çağatay, Neşet. "Vakıf ve Tarihi Gelişimi". *Vakıf Haftası Dergisi* 1 (1984), 18-20.

Çetin, Halil. *Candaroğlu Yurdunda Bey İmaretleri*. Çankırı: Çankırı Belediyesi, 2013.

İbn Batuta Seyahatnamesi. çev. Mümün Çevik. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2000.

Çifçi, Fazıl. *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri I*. 2 Cilt. Kastamonu, 2018.

Çifçi, Fazıl. *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri II*. 2 Cilt. Kastamonu, 2018.

Dağsever, Veli İlker. *Kastamonu Vakıfları (13.-16 Yüzyıl)*. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024.

Darkot, Besim. "Kastamonu". *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*. C. VI, ts.

Eyüpgiller, Kemal Kutgün. *Kastamonu Kent Tarihi (Fiziksel Gelişimi, Anıtsal Yapıları ve Konutları)*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü', Doktora Tezi, 1995.

Gedik, Ahmet. "Candaroğlu Celâleddin Bayezid Dönemine Ait İki Kitabeye İlişkin Tashih Gereken Bazı Hususlar". *İstem* 9 (2007).

Gökoğlu, Ahmet. *Paphlagonia (Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Civarı) Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi I*. Kastamonu: Doğrusöz Matbaası, 1962.

Gülensoy, Tuncer. "Orta Asya'daki Türk Yer Adlarının Anadolu'daki İzleri". *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı*. 164-175. Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 1995.

Güneş Yağcı, Zübeyde. *1487 (H. 892) Tahririne Göre Kastamonu Kazası*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.

Hoca Saadettin Efendi. *Tacü't-Tevarih*. ed. İsmet Parmaksızoğlu. Eskişehir: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.

İbn Kemal. *Tevârih-i Âli Osman*. ed. Şerafettin Turan. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.

Kankal, Ahmet. *Türkmen'in Kaidesi Kastamonu (XV-XVIII. Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı)*. Zafer Matbaası: Ankara, 2004.

Kankal, Ahmet. *XVI. Yüzyılda Çankırı*. Çankırı: Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, 2009.

Karagöz, Nail. *Candaroğlu İsmail Bey'den İbadet Tadında Tarifler Hulviyyât Sultanın Tatlıları*. Ankara: Altınordu Yayınları, 2020.

Karakuş, Filiz. "Kasım Bey İmareti Üzerine Bir Çalışma". *Çağdaş Mimarlık Arşatırmaları - Kent, Kuram, Tasarım-*. ed. Yıldız Aksoy - Efe Duyan. 141-158. İstanbul: Dakam, 2021.

Katırancı, Ümit. *Candaroğlu Ailesinin Osmanlı Sistemine Entegrasyonu*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.

Kazıcı, Ziya. *İslam Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlafiyat Fakültesi Yayınları, 2003.

Kazıcı, Ziya. *İslâmî ve Sosyal Açıdan Vakıflar*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1985.

Koca, Salim. *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2013.

Kolcu, Bengisu. *Çankırı Türbeleri*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Köprülü, Fuad. "Vakıf Müessesinin Hukûkî Mahiyeti ve Tarihi Tekâmülü". *Vakıflar Dergisi* 2 (1942), 1-35.

Kuruca, Nazım. *XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.

Kütükoğlu, Mübahat S. *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1998.

Mordtmann, J. H. "Çankırı". (5. Baskı). III/357-359. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1978.

Ömer Lütfi Efendi. *Bügünkü Dildeki Karşılıkları ve Açıklamalarla Eski Vakıf Hükümlerimiz ve Vakıflarla İlgili Bazı İnceleme ve sorunlar*. ed. Aydın Tuncay. İstanbul: Yıldız Sarayı Vakfı Yayınları, 1984.

Özaydın, Abdülkerim. "Dânişmendliler". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/469-474. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Özaydın, Abdülkerim. "Mîr-i Alem". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/123-124. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.

Özdamar, Mustafa. *Vakfetmek*. "Vakfetmek". *Vakıflar Dergisi* XX (1985), 221-248.

Özkarcı, Mehmet. *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1992.

Öztürk, Nazif. *Elmalılı M. Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995.

Pekalın, Osman Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993.

Sakaoğlu, Necdet. *Çeşmi Cihan Amasra*. İstanbul: Latin Matbaası, 1966.

Sevim, Ali. *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

Sevim, Sezai. "Candaroğulları Sülalesinden Kaya Bey'in Balıkesir'deki Camisi ve Vakıfları". *Vakıflar Dergisi* 23 (1994), 19-22.

Sümer, Faruk. *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1999.

Şahin, İlhan. "Kastamonu". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/585-588. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Şahin, Mehmet Nuri vd. *Selçuklu ve Beyliklerde Vakfiye Tuğrları*. Ankara, 2005.

Şeker, Mehmet. *İslam'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.

Şeşen, Ramazan. "Vakıflar". *İslam Ansiklopedisi*. 153-172. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993.

Taneri, Aydın. “Hadım”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/1-3. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Taneri, Aydın. “Hüsâmeddin Çoban”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/513. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Taşkın, Ünal. *Osmanlı Devleti’nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Tazebay, M. Uygur. “Osmanlıların Kuruluş Dönemindeki Vakıf Türlerinden Ailevi ve Yarı Ailevi Vakıflar”. *IV. Vakıflar Haftası Dergisi*, 25-28.

Tosunoğlu, Ayşe. *Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı*, 1993.

Turan, Osman. *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2014.

Umar, Bilge. *Paphlagonia - Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*. İnkılap Kitabevi, 1988.

Uygun, Yasin. *Balıkesir’deki Tarihi Kaya Bey, İbrahim Bey ve Halhallı Camilerinin Malzeme Özelliklerinin Araştırılması*. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2019.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Anadolu Beylikleri*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1984.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.

Ülken, Hilmi Ziya. “Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği”. *Vakıflar Dergisi* 9 (1970), 13-39.

Yakupoğlu, Cevdet. “Kastamonu’da Ahi Şorva Zaviyesi’nin Yeni Bulunan Vakfiyesi”. 76-102. Kastamonu, 2019.

Yakupoğlu, Cevdet. “Kastamonu’nun Manevi Mimarları”. *Kastamonu’da Türk İskânının Gerçekleşmesinde Zaviyelerin Rolüne Bir Örnek: Seydiler’de Şeyh Emre Zaviyesi*. 331-358, 4-6 Mayıs.

Yakupoğlu, Cevdet. *Kuzey Batı Anadolu’nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu)*. Ankara: Gazi Kitapevi, 2023.

Yakupoğlu, Cevdet. *Kuzeybatı Anadolu’nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Bolu) XIII-XV Yüzyıllar*. Ankara, 2. Basım, 2023.

Yakupoğlu, Cevdet. “Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar Döneminde Kastamonu Çevresinde Ahiler” 55 (2009), 157-174.

Yakupoğlu, Cevdet - Musalı, Namiq. *Kastamonu Beylerinin Mektupları*. Ankara: Matsa Basımevi, 2022.

Yakupoğlu, Cevdet - Musalı, Namiq. “Kastamonu Turnalı Camii’nde Candaroğulları Ve Osmanlılar Zamanına Ait Yeni Bulunmuş Vakıf Hatim Cüzleri”. *Vakıflar Dergisi* 54 (2020), 201-234.

Yaman, Talat Mümtaz. *Kastamonu Tarihi (XV. Asrın Sonuna Kadar)*. Kastamonu: Ahmed İshan Matbaası, 1935.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *İrşadü'l-Ahlâf fî Ahkâmü'l Evkâf*, ts.

Yediyıldız, Bahaeddin. "İslamda Vakıf". *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*. C. XIV. İstanbul, 1989.

Yediyıldız, Bahaeddin. "Vakıf (Tarih)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/479-486. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Yediyıldız, Bahaeddin. *XVIII. Yüzyılda Türrkiye'de Vakıf Müessesesi (Bir sosyal Tarih İncelemesi)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003.

Yinanç, Mükrimin Halil. *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2015.

Yücel, Ayşe Nur. *Kastamonu Candaroğulları Camileri ve Koruma Sorunları*. Fatif Sultan Metmet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020.

Yücel, Yaşar. *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-Oğulları Candar-Oğulları Beylikleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.

Yücel, Yaşar. "Candaroğulları". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/146-149. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

EKLER

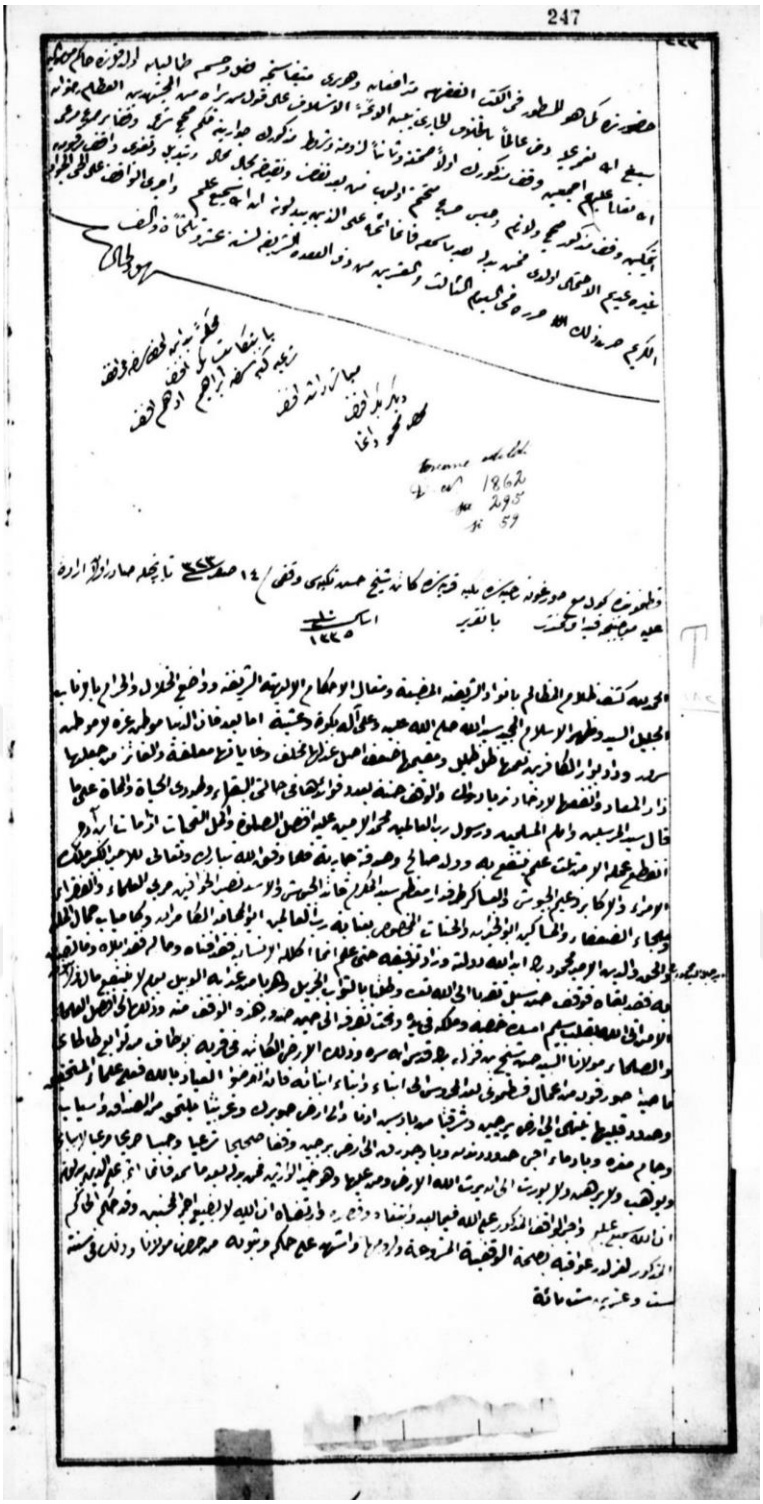

Ek 1: *Emir Mahmut Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D.), Nr.592, S: 247, Sr: 182.)*

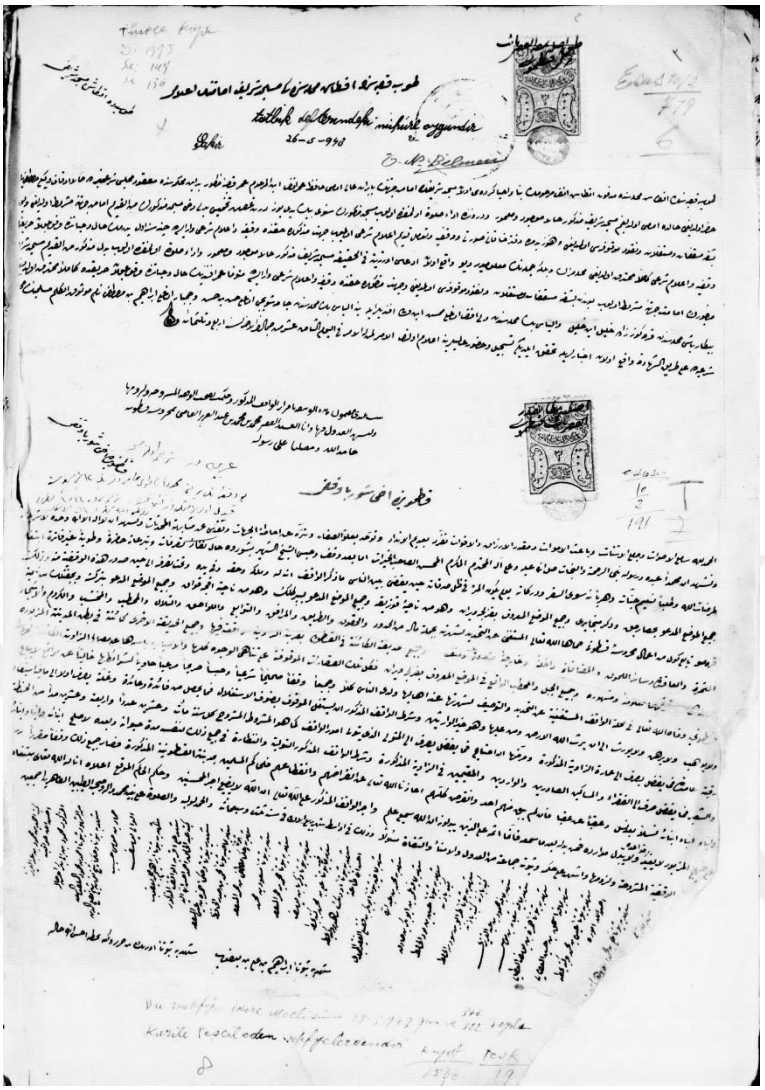

Ek 2: *Şeyh Şorva Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.591, S: 12, Sr: 16)*

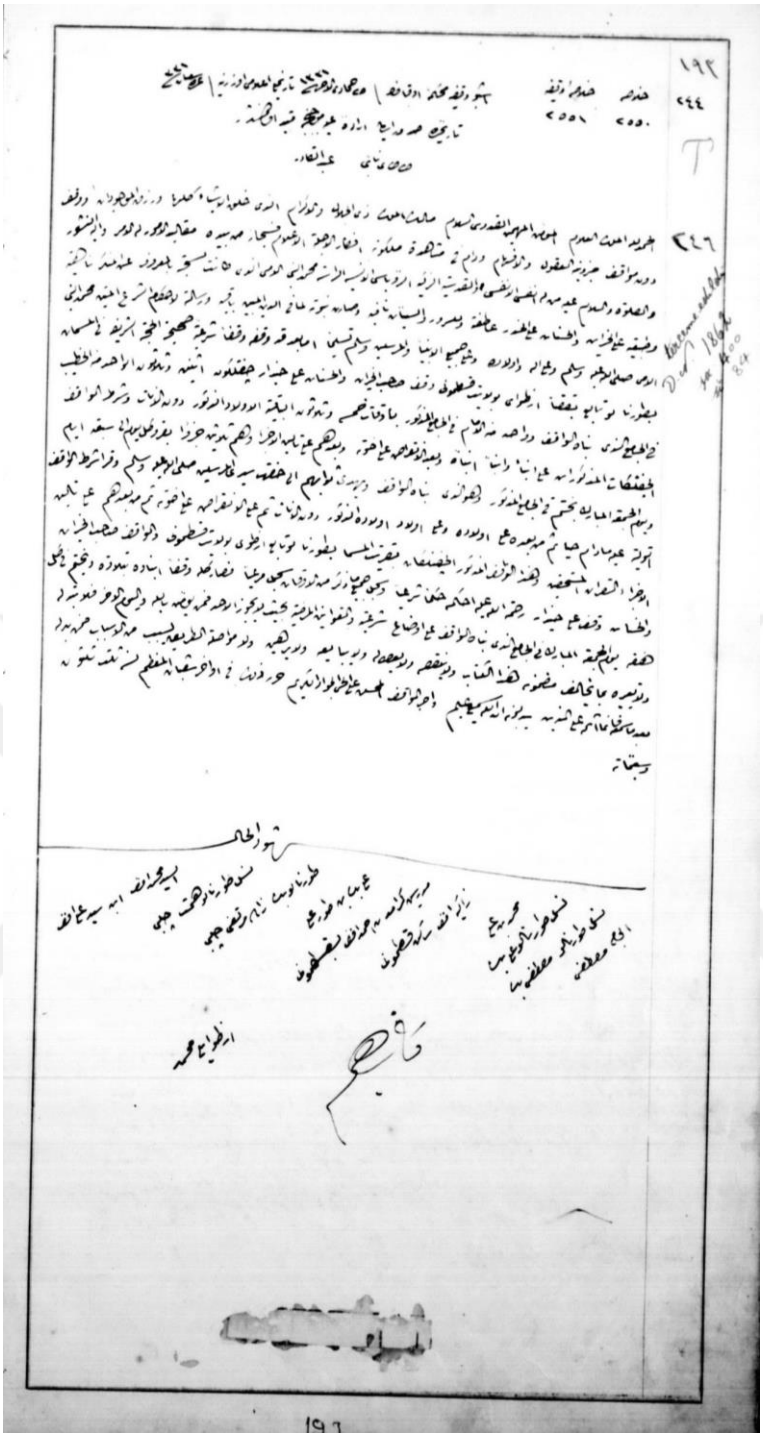

Ek 3: *Ali Candar Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.606, S: 193, Sr: 246)*

Ek 4: *Abdal Paşa Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.582, S: 286, Sr: 195)*

Ek 5: *II. Süleyman Paşa Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.580, S: 121, Sr: 74)*

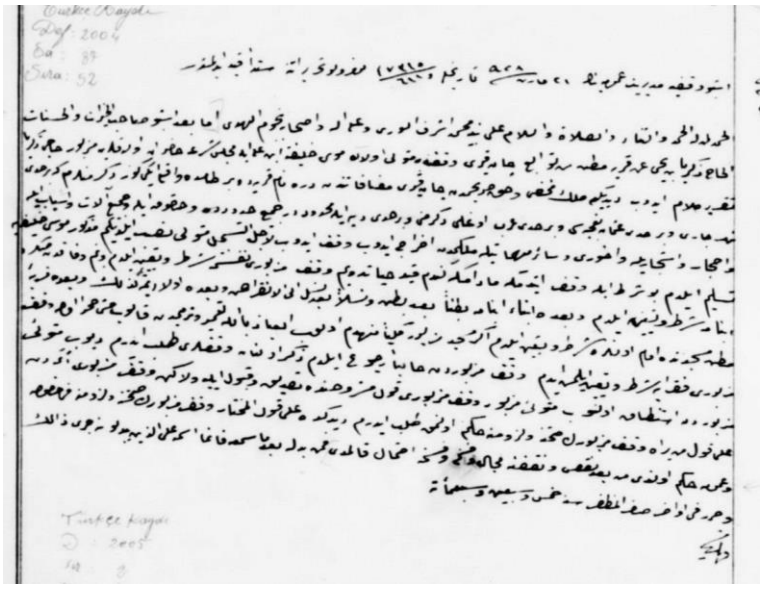

Ek 6: *Hacı Zekeriya Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.612, S: 6, Sr: 8)*

Ek 7: *Mehranlı Şeyh Hamza Bey Kızı Hatice Hatun Vakfi Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.581/2, S: 508, Sr: 483)*

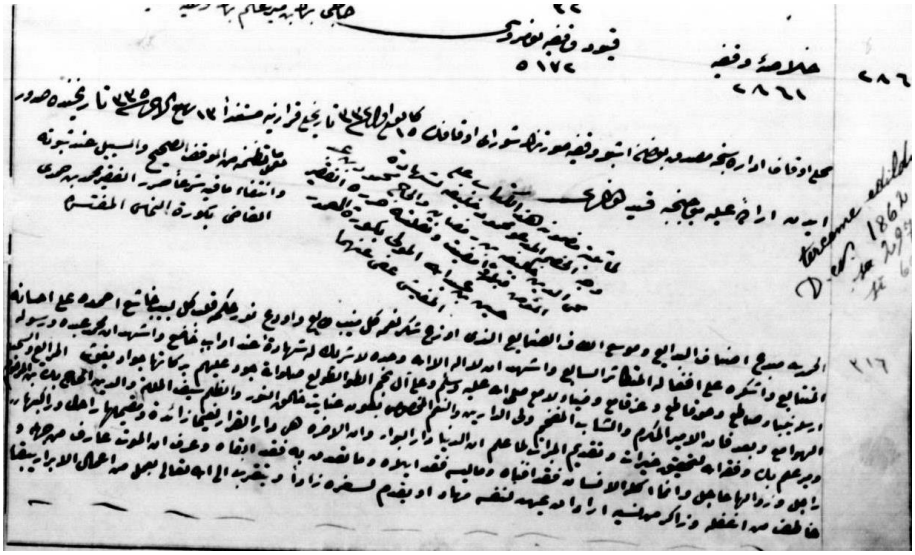

Ek 8: *Hacı Bey Bin Emîr-i Alem Bey Vakı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.608/1, S: 283, Sr: 316)*

Ek 9: *Abdullah Oğlu Hamzaağa Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.618/2, S: 169, Sr: 141)*

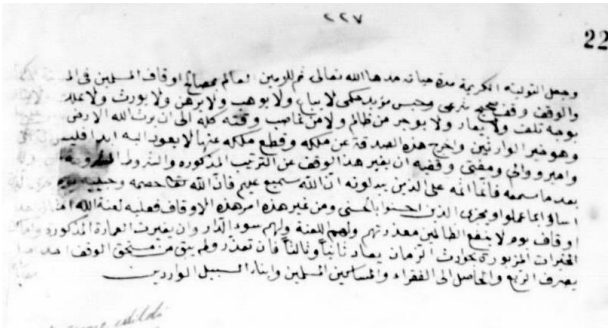

Ek 10: *Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Vakfi Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.581/1, S: 255, Sr: 156)*

Ek 11:*Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Vakfi Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.582/1, S: 227, Sr: 157)*

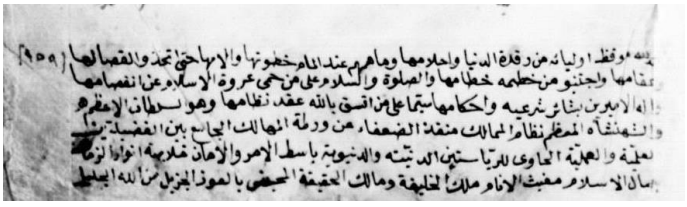

Ek 12: Taceddin İbrahim Bey Oğlu İsmail Bey Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.582/1, S: 228, Sr: 159.)

Ek 13: Taceddin İbrahim Bey Zade İsmail Bey'in Validesi Devlet Hatun vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.582/1, S: 228, Sr: 158.

Şayh Mustafa b. Şeyh Bayazid vakfına
ait 864 tarihli arapça Vakfiyenin örneğidir:

Aslı: Dolap. N. 171

Tapu Tasnifi D: 2142 S: 280 Sı: 70

Aynı mühür aslına uygundur. 9.12.940.

mühür: T.C. İstanbul Müftülüğü
imza: F. Ulgener

22

بسم الله الرحمن الرحيم استعين بحول الكريم

الحمد لله الذي له ملك الجهات والارجاء وهو العلي المقتدر بنعمائه على مقل الخيرات بلطفه الغزير من كتابه الكريم لن تنالوا البر حتى تنفقوا مما تحبون وما تنفقوا من شيء فان الله به عليم الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على رسولنا محمد والمرسلين الى سيما على اكملهم شريعة واتمهم طريقة محمد النبي الامي وعلى آله واصحابه ازهار حدائق الدين وانوار صحائف اليقين اما بعد فلا يخفى على كل لبيب ذكي وفطن ذهني ان الدنيا قنطرة العابرين ورباط المسافرين لا دار بقاء ولا مطية سلامة السلام لم التفت الى زوال فول سعادة لم انظر بنظرة المحبة اليها بل اتخذ سبيل نفرة وادخر لخلفاء عدة وعتاداً ولم يلتفت الى جمع المال ربيبه المنون وتالبه ليوم لا ينفع فيه مال ولا بنون وان الدار الآخرة لهي الحيوان لو كانوا يعلمون الا الخير اجل بضاعة والاحسان افضل زراعة وان الحسنات يذهبن السيئات وخير الصدقات ابقاها واحسن الخيرات ادومها واشمل ذلك فهو الوقف لا ينقطع فوائده ولا يتزلزل عائده كما قال النبي صلى الله عليه وسلم اذا مات ابن آدم انقطع عمله الا عن ثلثة علم ينتفع به وولد صالح يدعو له وصدقة جارية ولا دعوة لله فخ ارباب الخيرات وذخرا اصحاب الحسنات الشيخ مصطفى به المرحوم الشيخ بايزيد شرف الله بالعناية الى ما يحبه ويرضاه فوقف وحبس بقيده وهف وملكه وطريده وخصه بقربه الى حضيرة القدس وجعله من الوقف وذلك جميع القرية المعروفة آنجه جفتلك ومزرعة جاي الاغو ومزرعة چوران على مصالح الزاوية التي بناها الشيخ بايزيد المرحوم والمزرعة المسماة بيلانوده التي اشتراها الشيخ طوالي به المزبور ومن جاي اولانيا الى سكراس التي وقفها قاسم به المرحوم اسفندياربك وقفان للزاوية المرقومة كالقرى السابقة ذكرها المستغنية كلها عن التحديد لشهرتها بمعالمها وعدم التباسها ببعضها بجملة حدودها وكافة حقوقها وبكل حد داخل فيها او خارج عنها ذكر او لم يذكر ولم يسم مما دخل من الارض المزبورة بطرف اولا الى عمارة الزاوية المذكورة وترميمها ومما فضل من المياه والشعب يجعل نصفين وقف يعين الى الواردين والعابرين من ابناء السبيل والفقراء والمساكين والنصف الآخر لابناء الشيخ ومصطفى الواقف المزبور ثم الى ابناء ابنائه ثم وثم ابدا ما تناسلوا وتعاقبوا قرناً بعد قرن وطبقاً بعد طبق واذا مات واحد من الابناء وابناء ابنائه رجع حصته الى الاول وقفاً صحيحاً شرعياً وحبساً حرياً مرعياً خالياً عن اسباب البطلان والفساد وجامعاً لشرائط الصحة والسداد ضياً باقياً دائماً الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين ثم شرط الواقف المزبور الترتيب

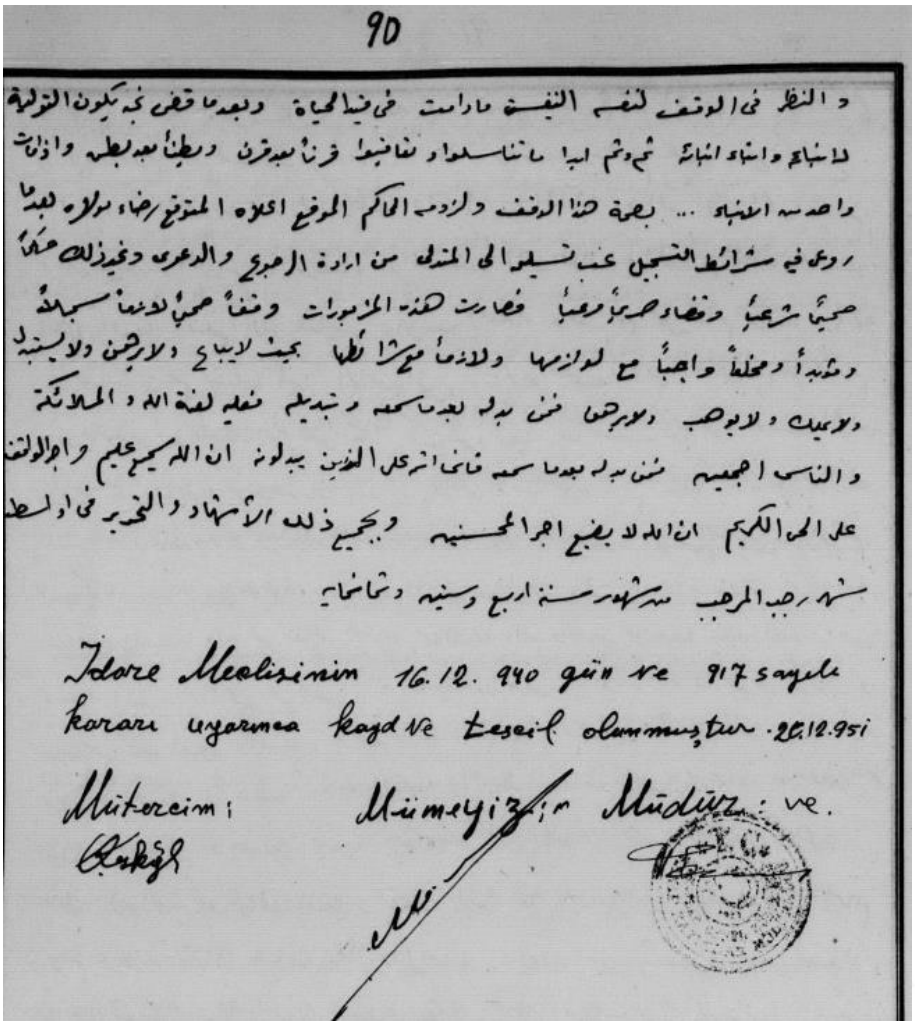

Ek 14: *Şeyh Kara Mustafa Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.2113, S: 89, Sr: 22)*

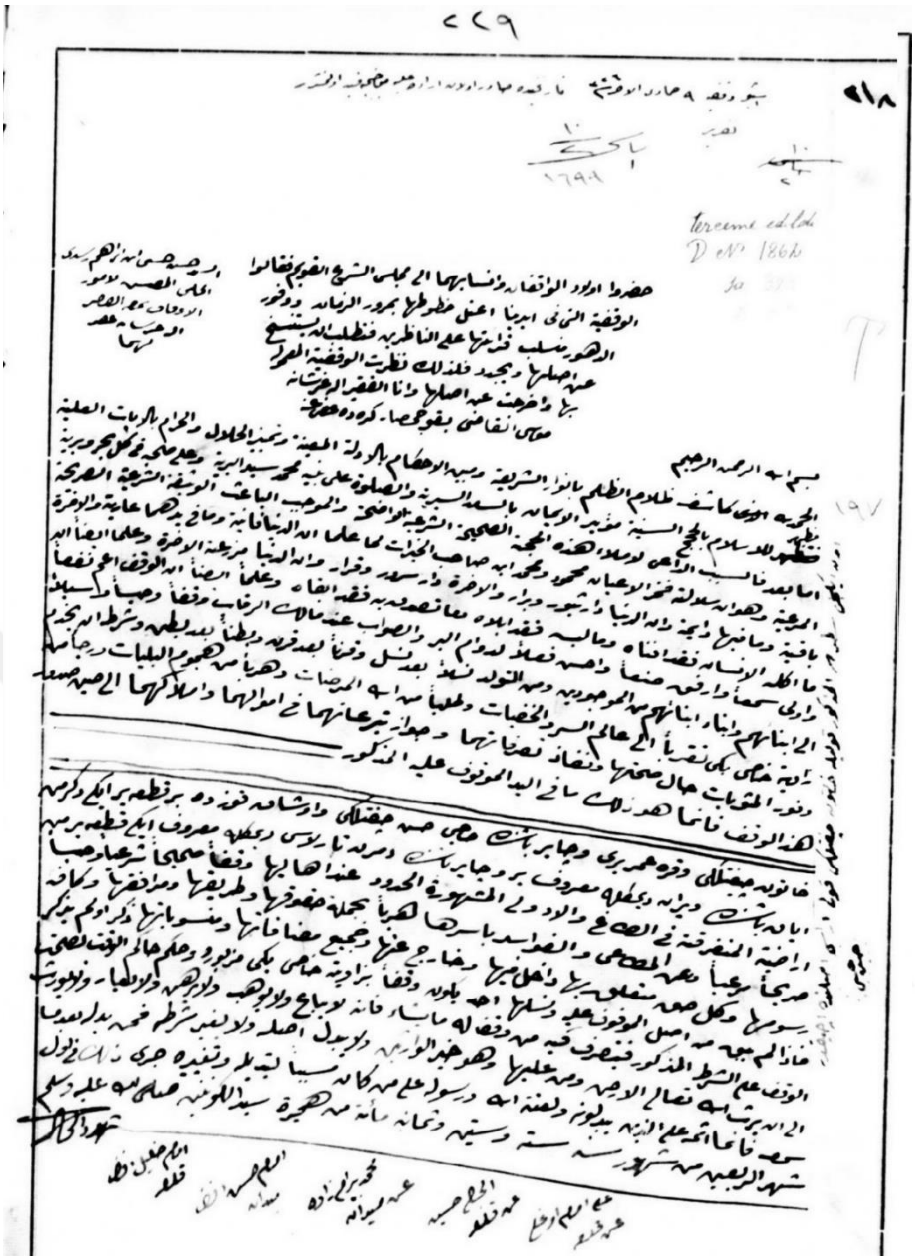

Ek 15: *Hacı Bey Zaviyesi Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.596, S: 229, Sr: 197)*

Ek 16: *Kasım Bey Sarayköy Zaviyesi Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.581/2, S: 471, Sr: 444)*

Bibliothèque Arabe
Liasp 177 de Kazimirski

2144 Hale Dufflon
Fonds Schefer de
Saint Tel-Abib Kanni
Jerusalem

Ferme de la Bibliothèque
D. 1768
in 242
fr 56

١٢٤٩

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي وفقنا لعبادته الخالصة الخالية ووضح سبلها الى الجنات وفتح بوابة الباب كرما على اهل الاعمال الصالحات
ومنح فضله برجوا نواله ويخاف عقابه من قرأه حمده اسباب السعادات وسهل له الوسائل الغرات والطاعات وتقرر
باجابة الدعوات عند رفع الحاجات ونوجه بقبول الحسنات والصدقات والصلوة الناجيات الزاكيات على محمد صاحب الايات
الباهيات الباهرة والبينات الزاهرات وعلى اله واصحابه النجوم الزهر ومصابيح الدجا الى يوم الحشر والجزا اما بعد فان
الدنيا الدنية مثوى الدرية ومأوى البلية ودار الغرور ومنزل عبور عبرة النظار شديدة الغدر فاقرة
واشقة ذباتها ناطقة المقدر بقبل المكدر بقليل عليل صدوقه بطل خدلة ومعاشقه بطل جلنه هرما داهية وكسرا
صائبة فالموقوف السعيد من باهبه للذهب ولا يقبل الاعذار الزاد ليوم المعاد وسلك ملك سلك الدار وليتأثر
التقوى فانها خير الزاد ونجاة من الحيرة الكائنة ومرتع الهالك الجاهل ودلل بالله يصح غنية ويسر عوضه قبل نزول
العلة على عاوزه عند النبي صلى الله عليه وسلم انه سئل اي صدقة افضل فقال عليه السلام ان تصدق صحيح
شحيح تامل الغنى وتخاف الفقر ولا تمهل حتى اذا بلغت الحلقوم قلت لفلان كذا ولفلان كذا الا وقد كان لفلان
والديه عوض الاسلام والمسلمين عون الضعفاء والساكنة الخوف بصيانة رب العالمين ملاذ الافاسي ابدا لابد الكبير
والخافقان المعظم المرحوم المغفور السعيد الشهيد ملاذ اسفه يا رب الله ظلال جلال التحقيق الجزيه وناسب الجزيه مني علم
ان الاسباب التي الملك فيها فانيه والتي الطمع فيها باقيه والتي لبسط فيها عالته والتي نفسه بها فيها حتمه جاريه
واعلم ان الحسنات يذهبن السيئات وان الوقف الخالص من الصدقات الجاريه التي يجد ثوابه في الدار الباقيه
وينفعه ثوابه في القبر والحافرة يقول الله تعالى اذا مات ابن ادم انقطع عمله الا من ثلاثة علم ينتفع به وولد صالح يدعو له وصدقة جاريه
ثقة علم بنفع به وولد صالح يدعو له وصدقة جاريه فوقف وحبس وسبل نفيه صادقة وعقيده خالصة وعزمه
صافية ورغبة في ثواب الله الذي يوجبه المنون ورجاه من عقابه الذي يحاه المسنون ورجاه ان يسوغه نجوم
فيه واثوابه ويصرف عنه وجوه نار يوم يغشى الخافقين من الموضع الذي يعرف بسوق يرى يوم حفظ وقد راعظ
اللطيفة التي فيها وانتهاي ظاهر بلدة عقده المرسوم الكائنة في المواضع الذي يعرف بسوق يرى يوم حفظ وقد راعظ هذه العمارة المحررة عنه الصيا
المتصلة البط الشقيه عند التحديد والتعريف لسهرزنا في مكانا ووقف على صالح هذه العمارة المحررة عنه الصيا ولذلك الوقف جميع ربوع الحفظ
والعقارات والقرى المضافات تضمنه عنه لما بيضه بط ومعروف الاجماله الى الورى فيه ولذلك الوقف جميع ربوع الحفظ
المتصلة على القرى والزارع وسط جميع القبة المدعوة بضر الكائنة في عقرة الحية الشقيه عند التحديد والتعريف لسهرزنا عند
هالبا وسط جميع القبة المدعوة بسوق الكائنة فيط الشقيه عند التحديد والتعريف لسهرزنا عند هالبا وسط جميع
القبة المدعوة باعجم فيط الشقيه عند التحديد والتعريف لسهرزنا وسط جميع القبة المدعوة باعجم يكي وصاف بوزي الكائنة فيط الشقيه عند التحديد والتعريف
عند التحديد والتعريف لسهرزنا وسط القبة المدعوة بجاي يكي وصاف بوزي الكائنة فيط الشقيه عند التحديد والتعريف لسهرزنا وسط
لسهرزنا عند هالبا وسط جميع القبة المدعوة بياره سكر الكائنة فيط الشقيه عند التحديد والتعريف لسهرزنا عند هالبا ومن اراضي الوقف جميع ربوع الحفظ
جميع القبة المدعوة باسكر الكائنة فيط الشقيه عند التحديد لسهرزنا عند هالبا ومن اراضي الوقف جميع ربوع الحفظ
الشقيه ايضا عند القرى والزارع وسط جميع القبة المدعوة بيار باجاي الكائنة فيط الشقيه عند التحديد والتعريف

Ek 17: *Kasım Bey Çankırı İmaret Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.593, S: 247, Sr: 195)*

Ek 182: *Kasım Bey Oğlu Kaya Bey Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.582, S: 125, Sr: 83)*

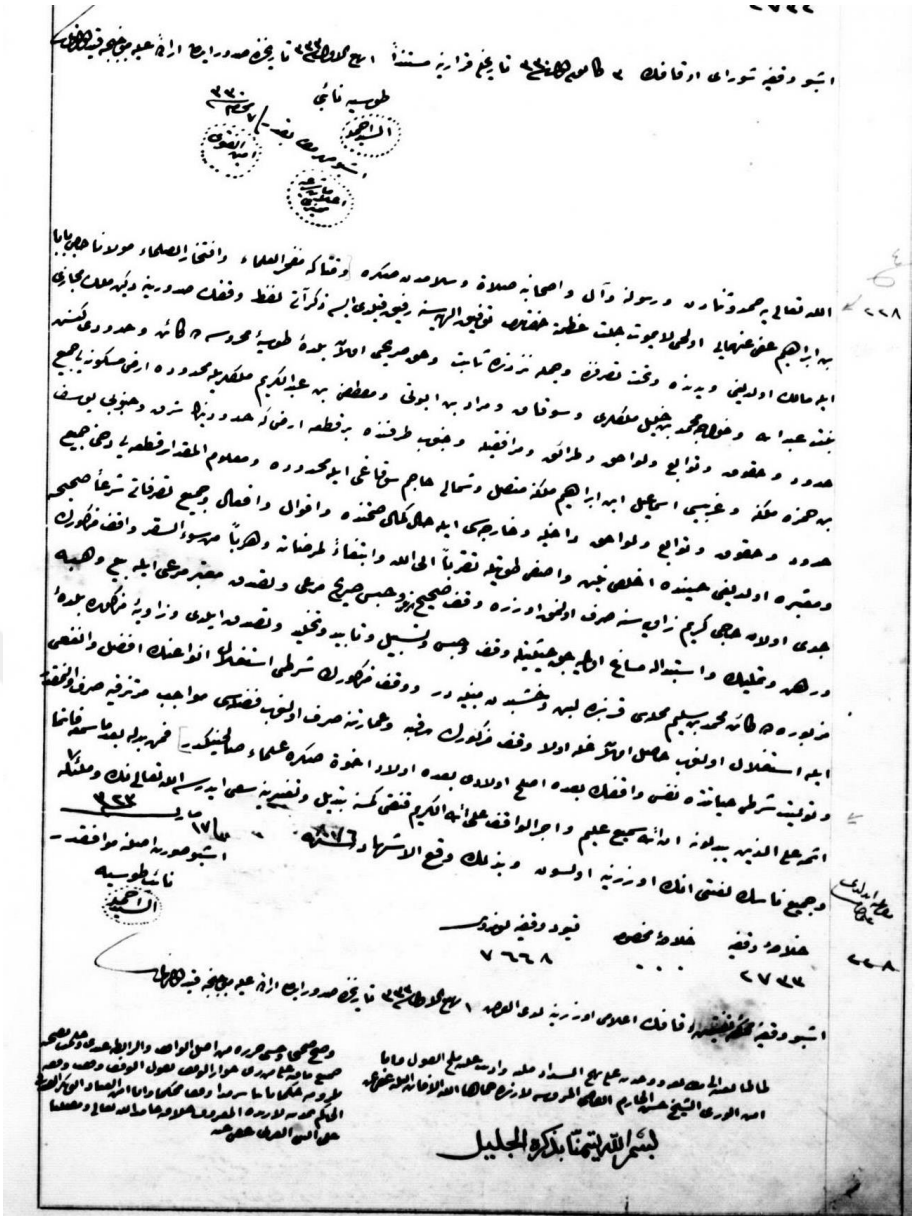

***Ek 19**: Hacı Baba Bin İbrahim Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.605, S: 161, Sr: 228)*

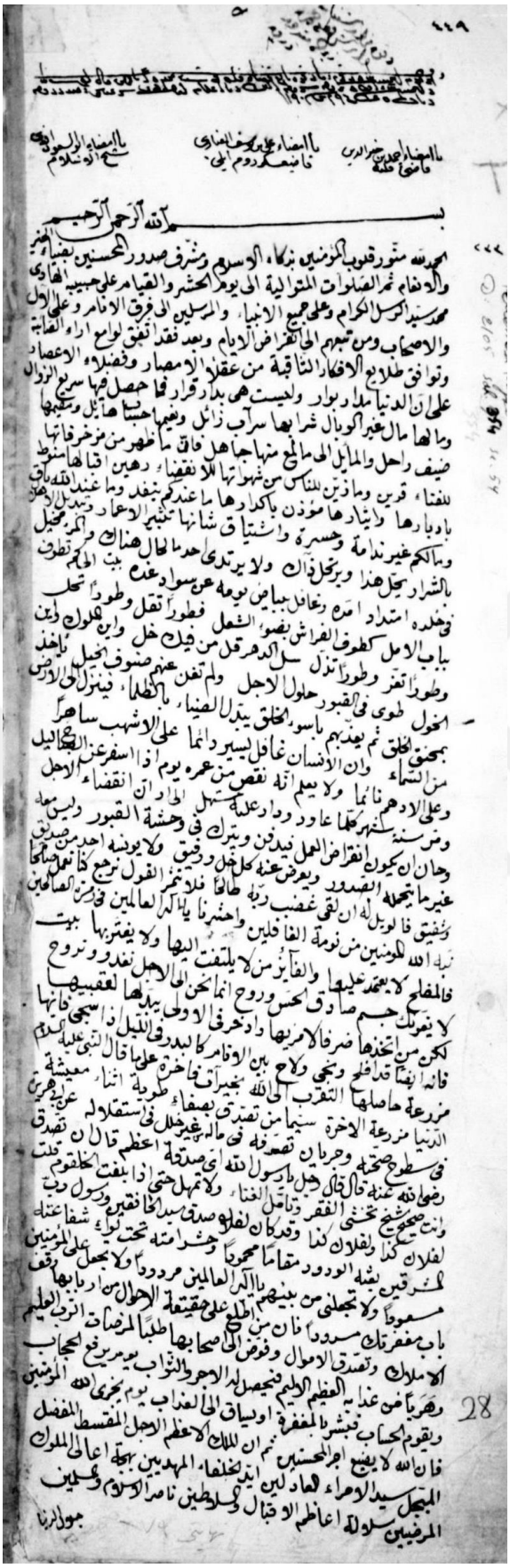

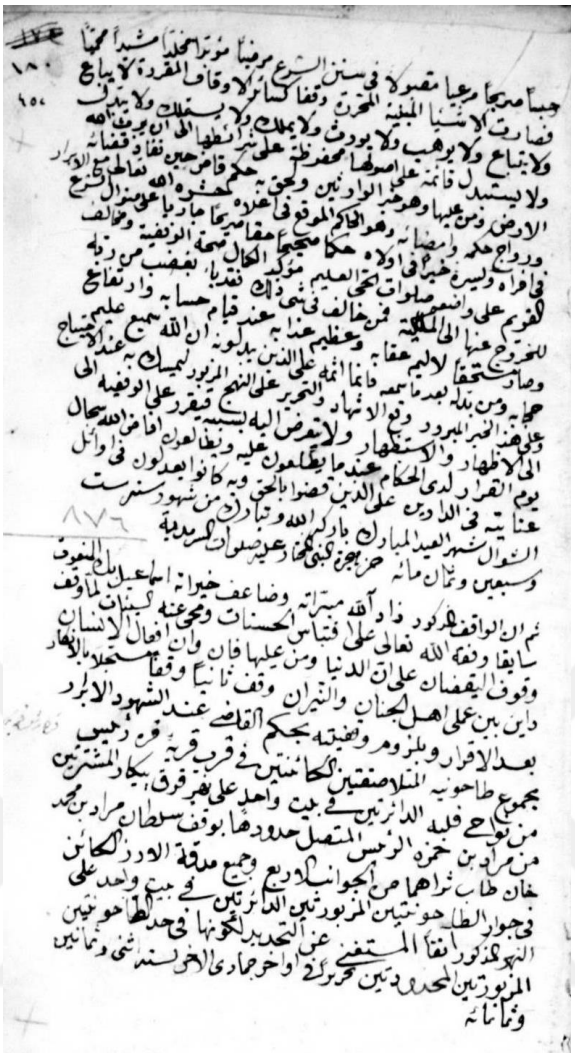

Ek 20: *Bulgaristan Filibe İsmail Bey Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.628, S: 449, Sr: 223)*

***Ek 21**: İsfendiyar Oğullarından Mahmut Bey Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.582, S: 153, Sr: 104)*

Ek 22: *Hacı Salih Vakfı Vakfiyesi (V.G.M.A. V.D., Nr.601, S: 130, Sr: 162.)*

Fotoğraf 1: Ahi Şorva Türbesi 37
Fotoğraf 2 Ahi Şorva Türbesi Sandukalar 38
Fotoğraf 3: Ahi Şorva Türbesi 2023 öncesi (https://www.evliyalar.net/ahi-sorve/) 38
Fotoğraf 4: Ahi Şorva Türbesi 2023 öncesi Sandukalar (https://www.evliyalar.net/ahi-sorve/) 38
Fotoğraf 5:Bereketli Köyü Camii (Malik Kılınç) 44
Fotoğraf 6:Abdal Paşa Türbesi 2 (Numan Dülger'den) 48
Fotoğraf 7: Abdal Paşa Türbesi 2 (Numan Dülger'den) 49
Fotoğraf 8: Emreler Köyü Camii 53
Fotoğraf 9 Emreler Köyü Camii Harim kısmı 53
Fotoğraf 10: Emreler Köyü Cami Eski Lojmanı 53
Fotoğraf 11: Emreler Köyü Cami Karşısında Bulunan Mülkiyeti Şahsa Ait Bir Ev 54
Fotoğraf 12: Emreler Köyü'nde Bulunan Tarihi Kabristan 54
Fotoğraf 13: Hacı Zekeriya Türbesi (Bahattin Ayhan'dan) 58
Fotoğraf 14: Mehranlı Köyü Camii Dış Görünümü 1 2024 (Ayşe Nur Yücel'den) 62
Fotoğraf 15: Mehranlı Köyü Camii Dış Görünümü 2 2024 63
Fotoğraf 16: Mehran Camii'nin Doğu Cephesinin Eski Hali-1 12014 63
Fotoğraf 17: Mehran Camii'nin Doğu Cephesinin Eski Hali-2 12014 64
Fotoğraf 18: Mehranlı Köyü Camii Alt-Üst Mahfil 2024 (Ayşe Nur Yücel'den) 64
Fotoğraf 19: Mehranlı Köyü Camii Alt-Üst Mahfil 2024 2 (Ayşe Nur Yücel'den) 65
Fotoğraf 20:Mehranlı Köyü Camii Mimber 2024 (Ayşe Nur Yücel'den) 65
Fotoğraf 21: Mehranlı Köyü Camii-Üst Mahfil ve Kubbe 2024 2 (Ayşe Nur Yücel'den) 66
Fotoğraf 22:Mehranlı Köyü Camii Kubbe 2024 2 (Ayşe Nur Yücel'den) 66
Fotoğraf 23: Hamzaağa Camii Dış Görünümü 1 (Kamil Çonkor'dan) 76
Fotoğraf 24: Hamzaağa Camii Dış Görünümü 2 (Kamil Çonkor'dan) 77
Fotoğraf 25: Hamzaağa Camii Mahfil Kısmı (Kamil Çonkor'dan) 77
Fotoğraf 26: Hamzaağa Camii Mimber ve Mihrab (Kamil Çonkor'dan) 78
Fotoğraf 27: Hamzaağa Camii Revzeni (Kamil Çonkor'dan) 78
Fotoğraf 28:Candaroğulları Beyi İsmail Bey'in Kısmen Silinmiş Tuğrası. 84
Fotoğraf 29: İsmail Bey Külliyesi Genel Görünüm (Orhan Özgülbaş'tan) 85
Fotoğraf 30: İsmail Bey Külliyesi Şahinşah Kayası (Alaattin Dolu'dan) 85
Fotoğraf 31: İsmail Bey Camii Son Cemaat Mahalli 86
Fotoğraf 32: İsmal Bey Camii Kitabesi 86

Fotoğraf 33: İsmail Bey Camii Harim 1 88
Fotoğraf 34:İsmail Bey Camii Harim 2 88
Fotoğraf 35: İsmail Bey Camii Harim 3 89
Fotoğraf 36: İsmail Bey Camii Kubbe 89
Fotoğraf 37: İsmail Bey Camii Tabhane 90
Fotoğraf 38:İsmail Bey Camii Tabhane ve Minare Kapısı 90
Fotoğraf 39: *İsmail Bey Camii Minare Merdiven ve Kapısı* 91
Fotoğraf 40: İsmail Bey Camii Tabhane Kapısı 91
Fotoğraf 41: İsmail Bey Külliyesi Sıbyan Mektebi 93
Fotoğraf 42: İsmail Bey Külliyesi Sıbyan Mektebi Kapısı 93
Fotoğraf 43: Sıbyan Mektebi Kitabesi (F. Yasin Köroğlu) 94
Fotoğraf 44: Medrese Kitabesi F. Yasin Köroğlu 95
Fotoğraf 45: İsmail Bey Külliyesi Medresesi 96
Fotoğraf 46: İsmail Bey Külliyesi Türbesi 97
Fotoğraf 47:İsmail Bey Külliyesi Türbesinde Bulunan Mezar Taşları 97
Fotoğraf 48: İsmail Bey Külliyesi Türbesinde Bulunan Sandukalar 98
Fotoğraf 49: İsmail Bey Külliyesi Deve Hanı 99
Fotoğraf 50: Şeyh Mustafa bin. Kara Şeyh Türbesi 1 133
Fotoğraf 51: Şeyh Mustafa bin. Kara Şeyh Türbesi 2 133
Fotoğraf 52: Bozatlı Köyü Meydanındaki Ambar Dış Görünümü 1 139
Fotoğraf 53: Bozatlı Köyü Meydanındaki Ambar Dış Görünümü 2 139
Fotoğraf 54: Bozatlı Köyü Meydanında Ambarın İkinci Kattan Görünüm 140
Fotoğraf 55:Kasım Bey Tuğrası 144
Fotoğraf 56: Sarayköy Camii 145
Fotoğraf 57: Camii Tamir Kitabesi 153
Fotoğraf 58:*Kasım Bey imaretinin minaresinin 1331/1913 tarihli tecdid kitabesi.* 154
Fotoğraf 59: İmaret Camii 2014-2016 Restorasyonu Sonrası Dış Cephe (Filiz Karakuş'tan) 154
Fotoğraf 60: İmaret Camii 2014-2016 Restorasyonu Sonrası Harim (Filiz Karakuş'tan) 155
Fotoğraf 61: İmaret Camii 2014-2016 Restorasyonu Sonrası Mahfili (Filiz Karakuş'tan) .. 155
Fotoğraf 62: Kasım Bey İmaret Camii XX. yy. Başı (Halil Çetin'den) 156
Fotoğraf 63: Kasım Bey İmaret Camii Tavan (Halil Çetin'den) 156
Fotoğraf 64:İmaret (Kasım Bey) Medresesi Onarım Sonrası İç Cephe (Filiz Karakuş'tan) 158
Fotoğraf 65:İmaret (Kasım Bey) Medresesi onarım sonrası dış cephe (Filiz Karakuş'tan) . 158

Fotoğraf 66:İmaretin Günümüzdeki Durumu (Burhan Çonkor'dan) 159
Fotoğraf 67:Kasım Bey İmareti XX. yy Başı (Halil Çetin'den) 159
Kitabeden hareketle ve elde ettiğimiz tamirat esnasında alınmış bir fotoğraftan (Fotoğraf 689) yapının 1325 / 1907 yılında Sultan Abdülhamit Han tarafından tamir ettirildiğini anlıyoruz. 176
Fotoğraf 69: Kaya Bey Cami 1905 178
Fotoğraf 70: Kayabey Camii Harim Kısmı 179
Fotoğraf 71: Kayabey Camii Dış Görünümü 1(Hayrettin Okur'dan) 179
Fotoğraf 72 Kayabey Camii Dış Görünümü 2 (Hayrettin Okur'dan) 180
Fotoğraf 73: Kayabey Camii Yanında Bulunan Özgün Olmayan Türkçe Türbe Kitabesi (Yasin Uygun'dan) 181
Fotoğraf 74: Kayabey Camii Yanında Bulunan Türbe Kitabesi ve Ayas Paşa'nın oğlu Mahmud Bey'e ait mezar taşı (Yasin Uygun'dan) 181